Aapo Roselius • Oula Silvennoinen

ESTUL SĂLBATIC

EXPEDIȚIILE RĂZBOIULUI FINLANDEZ SPRE EST
ȘI CRIZA EST-EUROPEANĂ

1918 - 1921

grey spot

Aapo Roselius · Oula Silvennoinen

ESTUL SĂLBATIC

EXPEDIȚIILE RĂZBOIULUI FINLANDEZ SPRE EST
ȘI CRIZA EST-EUROPEANĂ

1918 - 1921

grey spot

Aapo Roselius · Oula Silvennoinen

ESTUL SĂLBATIC

EXPEDIȚIILE RĂZBOIULUI FINLANDEZ SPRE EST
ȘI CRIZA EST-EUROPEANĂ

1918 - 1921

grey spot

AAPO ROSELIUS & OULA SILVENNOINEN

ESTUL SĂLBATIC

EXPEDIȚIILE RĂZBOIULUI FINLANDEZ SPRE EST ȘI CRIZA EST-EUROPEANĂ 1918-1921

Traducere din limba finlandeză
de Sigrid Crasnean și Zeina Todea

Lebăda Neagră
Iași, 2021

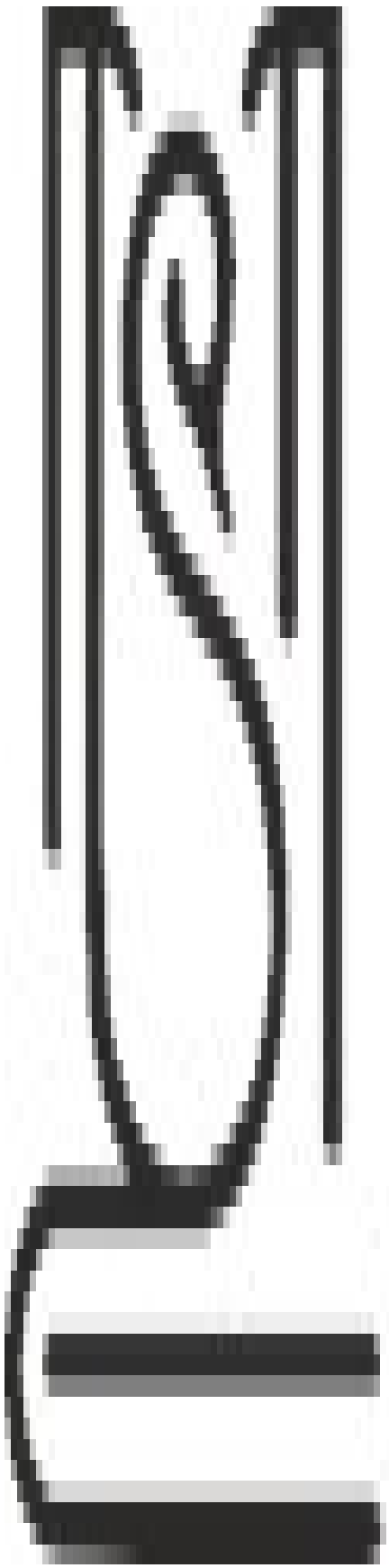

LEBĂDA NEAGRĂ

the publishing house

© 2021 by Editura Lebăda Neagră pentru prezenta ediție în limba română

www.blackswanpublishing.ro

Editura Lebăda Neagră

Iași, B-dul Chimiei nr. 2, bl. C1, et. 2, ap. 22, 700391

ISBN ePub: 978-606-9682-74-6

ISBN PDF: 978-606-9682-75-3

ISBN print: 978-606-9682-73-9

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Aapo Roselius și Oula Silvennoinen

Titlu original: Villi itä. Suomen heimosodat ja Itä-Euroopan murros 1918-1921.

Copyright © Oula Silvennoinen & Aapo Roselius, 2019

Original edition published by Tammi, 2019

Romanian edition published by agreement with Oula Silvennoinen, Aapo Roselius and Elina Ahlback Literary Agency, Helsinki, Finland.

This work has been published with the financial assistance of FILI – Finnish Literature Exchange.

Acestă lucrare a fost publicată cu sprijin financiar acordat de FILI – Finnish Literature Exchange.

Sursă fotografii interior și copertă: Military Museum of Finland,

Finnish Defence Forces, Photograph Archive

Aapo Roselius este cercetător în domeniul istoriei și a studiat îndeaproape perioada Războiului Civil Finlandez și pe cea a anilor 1920-1930. Printre volumele pe care le-a publicat, amintim Pe urmele călăilor și Primăvara patriotică.

Oula Silvennoinen, doctor în filosofie și cercetător în istorie, este cunoscut pentru lucrări care au abordat punctele nevralgice ale Finlandei în cel de-al Doilea Război Mondial și care încă stârnesc reacții puternice, precum Camarazi secreți de arme și Necunoscutul Lauri Törni.

Roselius și Silvennoinen au mai lucrat împreună și la Fasciștii finlandezi (împreună cu Marko Tikka), operă care a provocat dezbateri aprinse.

Cuvânt înainte

„Oamenii ne spuneau că războiul s-a terminat.

Asta ne făcea să râdem. Noi înșine suntem războiul.

Flacăra lui arde dogoritoare înăuntrul nostru.

Noi mărșăluim către fronturile lumii postbelice întocmai

precum plecaserăm la luptă pe frontul de vest:

cântând, fără să ne pese de nimic și cuprinși pe deplin

de exaltarea aventurii, ca și cum ne-am avânta în atac;

silențioși, letali, iar în bătălie, necruțători.”

Friedrich Wilhelm Heinz: Sprengstoff [1], 1930

Primul Război Mondial nu s-a terminat la ora 11, pe data de 11 noiembrie, în anul 1918. Pe frontul de vest, după definitivarea armistițiului, fărâmiturile războiului mondial s-au presărat în altă parte, luând forma unor nuclee confuze de războaie civile la nivel teritorial. Pornind de pe coasta Mării Adriatice, din Fiume[2], ajungând până pe coasta Oceanului Arctic în Pechenga, a sfâșiat o amplă regiune, dominată de conflicte și ilegalități, un spațiu intermediar haotic, marcând o zonă a războiului unde legea era ținută sub vârful baionetei și totul era posibil prin determinare și dârzenie. Războiul mondial a continuat în est până la începutul anilor ’20. S-a stins gradual, odată cu victoria Roșiilor în Războiul Civil din Rusia și a tratatelor de pace încheiate pe diferite teritorii. Pentru Finlanda, Pacea de la Tartu a pus capăt aproape întru totul vâltorii conflictelor armate.

Cadrul războiului a oferit un teren de vânătoare fertil atât noilor naționaliști înflăcărați care susțineau puterea statului, revoluționarilor care credeau în victoria iminentă a socialismului, întârziaților neatinși de războiul mondial, tinerilor aspiranți la eroism, conservatorilor dornici să asiste la revenirea vremurilor de mult apuse, contrarevoluționarilor radicaliști și nonsocialiști, politicienilor și militarilor victorioși ai Marilor Puteri, aventurierilor, spionilor, tâlharilor de război, speculanților, celor implicați în prostituție, cât și veteranilor din linia întâi, care și-au făcut din război un stil de viață și nu mai aveau nicio altă casă sau patrie de care să aparțină.

Lucrarea de față prezintă relatarea confruntărilor armate cunoscute sub denumirea de Expediții ale Războiului Finlandez spre Est[3], a contextului, dramei, frustrării și tragediei lor. Este deopotrivă povestea unei generații de tineri finlandezi, care au ajuns la maturitate traversând circumstanțele excepționale ale unei lumi aflate în război. Este o poveste care transcende imaginația, o poveste care ne arată cum războiul i-a afectat pe acești tineri și cum ei au adus consecințele lui în sânul vieții sociale finlandeze, aflată în perioada de cumpănă dintre cele două războaie mondiale. Înainte de toate însă, este doar istorisirea perioadei pe care lumea o traversa cu un secol în urmă, unde preț de o clipă nimic nu părea a fi imposibil.

„Heimosodat”[4] este o denumire înșelătoare, care are ca scop prezentarea intervențiilor armate ale Finlandei în războaiele civile din Rusia, limitând-o la expresia unui spirit tribal. Precum vom ajunge să demonstrăm, întrebările cele mai arzătoare se regăsesc, de cele mai multe ori, în cu totul altă parte. Aceste tipare conflictuale nu au fost specifice doar Finlandei. Narațiunea Războaielor popoarelor înrudite a dus, pentru noile generații finlandeze, la mascarea legăturii strânse dintre aceste intervenții armate, războaiele civile ruse și mișcarea liberă a maselor din Europa. Literatura de specialitate a tăinuit în mod deliberat, prin discursul glorificator, drama și tragedia acestor expediții. Prin această carte, noi ne dorim să le aducem la lumină mai mult ca niciodată.

Povestea Războaielor popoarelor înrudite este prezentată doar parțial, deși numeroase studii naționale de cercetare istorică au produs o serie de lucrări de top ce analizează varii aspecte ale acestora. Toivo Nygård punea deja în anii ’70 întrebarea esențială asupra motivației războaielor popoarelor

înrudite în lucrarea sa, intitulată Suur-Suomi vai lähiheimolaisten auttaminen? [5] Martti Ahti a deschis calea prin cercetările lui către aspectele conspirative ale acestora. Cele două studii ale lui Jouko Vahtola, Suomi suureksi – Viena vapaaksi[6] și Nuorukaisten sota[7], au obținut statutul de lucrări clasice în expunerea istoriei războaielor din Carelia Albă și Aunus[8]. În aceeași măsură, Rautaa Inkerin rajoilla[9], scrisă de Pekka Nevalainen, a rămas până în zilele noastre un studiu fără egal asupra aspectelor dezolante și covârșitoare ale luptei pentru independență a oamenilor din Ingria. Mainio pikku sota[10], scrisă de Mikko Ylikankaa, este o expunere recentă a intervenției Marii Britanii în războaiele civile din Rusia, pornind de pe teritoriul finlandez. Cercetările lui Mirko Harjula asupra participării Finlandei în perioada conflictelor din zonele învecinate sunt studii de bază de neprețuit în acest domeniu.

Cu toate acestea, din sursele disponibile, cititorilor finlandezi le-a lipsit până acum oportunitatea de lectură dintr-o perspectivă care să înfățișeze perioada Războiului Civil din Rusia în toată complexitatea ei și care să demonstreze, pornind de la evenimentele cu pricina, legătura istoriei propriei națiuni cu întregul ansamblu contextual al acelor vremuri. Acesta a fost scopul nostru, rămânând în același timp îndatorați cercetătorilor pe urmele cărora călcăm. Povestea trupelor finlandeze libere[11] este doar o frântură a grandioasei istorisiri din 1919 a evenimentelor din zona Mării Baltice, care au avut loc în acel an haotic.

Le mulțumim tuturor celor care ne-au oferit ajutorul, cunoștințele și care au susținut cu perseverență această carte, cu prisosință următorilor: Mirko Harjula, Marko Tikka, Markku Aalto și Anna-Liisa Haavikko. Calde mulțumiri și Fundației Literare WSOY și Asociației Finlandeze de Nonficțiune pentru sprijinul financiar în realizarea acestui proiect. Mulțumirile noastre nu mai pot ajunge și la Per Axelsson, dar rămâne prețuirea noastră față de amintirea lui și de lucrările sale.

Helsinki, 19.08.2019

Aapo Roselius Oula Silvennoinen

1. Din germană, material explozibil.

2. În zilele noastre, orașul croat poartă denumirea de Rijeka; în perioada 1920-1924, a existat sub numele de Statul Liber din Fiume, un oraș-formațiune statală cu o suprafață totală de doar 28 km pătrați aflat la frontiera dintre Italia și Croația, constituită în urma unei intervenții armate puse la cale de un grup de naționaliști italieni sub comanda poetului Gabriele D'Annunzio. În perioada existenței sale temporare, suveranitatea i-a fost recunoscută doar de către conducerea oficială a URSS.

3. Este de menționat că termenul finlandez, spre deosebire de cel utilizat în terminologia din limba română, este heimosodat, care s-ar putea traduce ca „Războaiele popoarelor înrudite".

4. Verbatim, războaie tribale.

5. Din fi. Finlanda Mare sau o mână de ajutor rudelor apropiate?

6. Din fi. Finlanda către măreție – Carelia Albă către libertate.

7. Din fi. Războiul tineretului.

8. Din ru. Олонец și fi. Aunus, oraș din Carelia, localizat pe râul Olonka.

9. Din fi. Capcană la granițele Ingriei.

10. Din fi. Un război grandios și mititel.

11. După termenul freikorps, trupe care acționau ca mercenari sau armată privată, neținând cont de naționalitate.

PRIMA PARTE:

1918

Țara Războiului

„Dar securea războiului ne-a străpuns inimile,

o rană de nevindecat în centrul existenței noastre.”

J.E. Sainio, 1919

În spatele norilor răsfirați, cerul de după-amiază începe deja să se întunece. Odată cu apusul soarelui, începe să se liniștească și vântul care suflase vijelios toată ziua dinspre nord-est. Apa cenușie a mării freamătă neîntrerupt în vâltoarea ei monotonă. Rage și împroașcă lovindu-se de stâncile netede, bolborosește printre pietrele de pe malul apei. Sub lumina ce se stinge, priveliștea maritimă de toamnă este, preț de o clipă, un studiu al tuturor nuanțelor de gri. Pe măsură ce întunericul de noiembrie se adâncește, nu mai rămâne decât negru și răcoarea prevestitoare a iernii. Totuși, întunericul nu e perfect. După scurgerea zilei, stelele strălucesc printre norii zdrențuiți. Dinspre Gogland scapără din când în când lumina farurilor, străpungând pustietatea din largul mării.

Sâmbătă, 17 noiembrie 1917, întunericul s-a lăsat peste insula stâncoasă Hamnskär din apropierea orașului Loviisa din Finlanda înainte de ora cinci a amiezii. Insula este slab însuflețită la sfârșit de toamnă, dar tocmai în acea după-masă era plină de grupuri de oameni. La ora opt și jumătate, pe partea ferită de vânt a insulei și-au lăsat deja ancorele șase ambarcațiuni pescărești neacoperite, de dimensiuni medii. Fără a mai zăbovi, oamenii veniți cu bărcile au urcat stâncile netede și au început să supravegheze împrejurimile, lăsând în urmă plasele de pescuit încărcate, armele pentru prinsul focilor și cele de vânătoare. Dacă intenția lor era să pescuiască, să captureze foci sau să vâneze păsări, atunci modul lor de acțiune era cât se poate de bizar. Și mai neobișnuit era faptul că bărcile nu aveau lumini de navigație. Împrejurul țevilor de eșapament erau legați saci care să estompeze sunetul

produs de motoare. Această incursiune târzie pe insulă pare să se vrea a fi tăinuită cu orice chip. Oamenii adunați pe insula Hamnskär așteaptă ceva.[1]

Noaptea de sâmbătă se adâncește, marcând cea de-a patra toamnă de război. În primăvara anului 1914, criza care a izbucnit la nivel local în estul Europei a luat proporții la scurt timp, transformându-se într-un război european între alianțele Marilor Puteri. Deja după prima toamnă, termenul „război european" s-a dovedit a fi prea limitat. Războiul european se purta în Asia și Africa, pe țărmul Americii de Sud, în Oceanele Atlantic, Indian și Pacific. În noiembrie 1917, devenise de mult o confruntare la nivel global, un război mondial care avea ca miză interesele de natură geopolitică și economiile Marilor Puteri din Europa, Asia și America, alături de colonii, zonele de concesie și protectorate. Din cauza Mamei Rusia, Marele Ducat Finlandez a fost implicat în război de la bun început. Dar, dacă până în acest moment, teritoriul finlandez a fost cruțat de la distrugeri, nu va mai dura mult până această liniște se va spulbera.

Începe, așadar, punctul culminant și decisiv al teatrului războiului mondial la nivel european. Germania își adună forțele pentru un ultim efort, iar Rusia e în pragul colapsului. Imperiul Rus s-a năruit deja când Țarul Nicolae al II-lea a abdicat de la tron la final de aprilie 1917. Guvernul provizoriu care l-a înlocuit a dus în continuare lupta împotriva Puterilor Centrale, dar economia țării se năruie pe zi ce trece. Foametea e deja prezentă prin orașe. Marea ofensivă lansată vara trecută împotriva trupelor germane și austriece a eșuat, deoarece soldații ruși au refuzat să mai continue să lupte.

Puterile Centrale – Germania și Austro-Ungaria – au pătruns și mai adânc în Est pe perioada verii și toamnei, în provinciile baltice ale Rusiei și în Ucraina. Riga, un important centru industrial și comercial din zona baltică, a fost ocupată de trupele germane la început de toamnă. Acum, la puțin peste o săptămână, pe 7 noiembrie 1917, haosul din Rusia atinge noi culmi. Bolșevicii, gruparea social-democrată radicală de stânga, au preluat puterea în Sankt Petersburg cu ajutorul Gărzilor Roșii, schimbându-i numele în Petrograd și autodeclarându-se noul guvern al Rusiei.

Pe când se lăsa noaptea peste Hamnskär la data de 17 noiembrie, situația în Rusia nu era nicidecum stabilă. Nu numai capacitatea bolșevicilor de a-și

păstra puterea recent dobândită e pusă la îndoială, ci și propria lor identitate. Denumirea bolșevici este destul de confuză și înșelătoare. Deși denotă sensul de majoritate, bolșevicii reprezintă, de fapt, o minoritate a grupării social-democraților din Rusia, în timp ce menșevicii, facțiunea al cărei nume înseamnă minoritate, reprezintă, de fapt, adevărata majoritate. Liderii militari germani au însă cunoștințe despre caracterul bolșevicilor, altfel nu i-ar fi sponsorizat deja de atâta timp. Și, cu siguranță, nu l-ar fi condus pe liderul mișcării lor, Lenin, pe drumul de întoarcere în Rusia, punându-i la dispoziție un vagon de tren când le traversa teritoriul dinspre Elveția spre Suedia.

În această situație neclară, toți se află în așteptare, atât forțele armate terestre germane care împingeau la capul podului la est de Riga, cât și bărbații sosiți de pe continent în lumina amurgului pe stâncile vulnerabile ale insulei Hamnskär. Germania a vrut să se folosească de bolșevici pentru a destabiliza Rusia, și deocamdată jocul părea să îi meargă de minune. Bolșevicii izbutiseră deja să își consolideze poziția în Petrograd. Pe parcursul ultimelor zile, puterea bolșevică s-a răspândit spre Pskov, Rostov-pe-Don și Nijni Novgorod. După prelungi conflicte stradale, au izbutit să ia în stăpânire și cea de-a doua capitală a imperiului, Moscova.[2]

Asta nu înseamnă, însă, că reușita operațiunii de preluare a puterii era certă. Centrul operațional al armatei rusești de la Moghiliov s-a declarat în opoziție față de noul guvern, care s-a autodenumit Consiliul Comisarilor Poporului. Ucraina și capitala ei, Kiev, se află sub stăpânirea parlamentului, Rada Centrală. Menșevicii au preluat puterea în Georgia, iar avangarda trupelor loiale liderului guvernului interimar Aleksandr Kerenski e deja la sud de Petrograd. Trenurile nu merg mai departe de Țarskoe Selo. Astfel, a început conflictul cunoscut în cele din urmă ca Războiul Civil din Rusia, principala sursă a ciclului de violență stârnit inițial de războiul mondial, dar care avea să continue în Rusia și în împrejurimile sale încă mulți ani.[3]

Din primăvară, Flota Mării Baltice, care vâslește cu reflectoarele pornite pe valurile din Golful Finlandei, se află sub comanda comitetului militar denumit Tsentrobalt sau Comitetul Central al Flotei Baltice. Din vară, bolșevicii sunt în minoritate în Tsentrobalt, așadar nu e sigur că pot obține sprijinului Flotei Baltice. Și mai puțin clare sunt pozițiile față de guvernul

bolșevic ale piloților maritimi din Flota Baltică staționați pe insulele cele mai apropiate de Hamnskär: Risholmen, Orrengrund, și Boist sau ale bărbaților care stau de strajă pe stâncile din Hamnskär. Situația poate fi definită ca fiind extrem de neclară.

Afundarea Rusiei în vulnerabilitate și haos însemna că Finlanda îi călca pe urme, alunecând și mai aproape de dezastru. Guvernul interimar împreună cu Senatul și Parlamentul Finlandez, cu care până atunci cooperase, nu a izbutit să mențină legea și ordinea în Finlanda. Forțele armate? Inexistente, iar poliția a dispărut de pe străzi. Pentru a umple acest gol, paznici înarmați au fost plasați în puncte-cheie, conform orientărilor politice: Garda Roșie a social-democraților și Garda Albă a burghezilor. Fiecare parte e în așa fel pregătită, încât să o înfrunte pe cealaltă. Pericolul unui război civil crește de la o zi la alta.

Din primăvară, în Finlanda a început să se vorbească din ce în ce mai deschis despre ceva ce până atunci se bucurase de sprijin relativ limitat: independența totală. Pentru mulți însă, factorul decisiv avea să vină doar odată cu victoria bolșevică; Finlanda autonomă, funcționând ca parte a unei Rusii burgheze și poate chiar mai liberale, da, asta se putea accepta, dar Finlanda ca parte a unei Rusii Sovietice, controlată de comisarii lui Lenin era de neimaginat. Însă socialiștii și antisocialiștii au o viziune profund diferită chiar și când vine vorba de independență: social-democrații își doresc să o ducă la îndeplinire în tandem cu mișcarea clasei muncitoare ruse și a guvernului bolșevic, de vreme ce pentru partea burgheză, ideea de independență trebuie să fie pregătită pentru a fi unilaterală, prin declararea ei în Finlanda și prin obținerea susținerii și validării ei de către puterile externe. Iar dintre Marile Puteri, cea mai înzestrată dintre toate e, desigur, Germania, care tocmai își extindea influența spre țărmurile nordice ale Mării Baltice.[4]

Cu câteva zile înainte, la data de 15 noiembrie 1917, Parlamentul Finlandez, alcătuit dintr-o majoritate burgheză, s-a autoproclamat unilateral ca fiind – deocamdată – autoritatea guvernamentală supremă a țării. Declarația a fost făcută într-un moment tulbure, când țara se afla deja în a doua zi de grevă generală. Greva generală era o demonstrație a forței social-democrate, prin care se dorea impunerea manifestului Noi cerem!, introdus

cu două săptămâni înainte. Proclamația susținea eliberarea fermierilor, ziua de lucru de opt ore, adoptarea unor noi legi municipale, precum și intrarea în vigoare a Legii Împuternicirii. Legea Împuternicirii, care fusese deja aprobată de parlament cu o vară în urmă, ar oferi parlamentului statutul de putere supremă în Finlanda. Asta ar însemna, deci, o independență sub conducere parlamentară.

Promulgarea Legii Împuternicirii a eșuat, deoarece guvernul provizoriu din Rusia a dizolvat parlamentul din 1916 în semn de răzbunare. În cadrul alegerilor parlamentare organizate în octombrie 1917, social-democrații au primit abia 92 de locuri, pierzându-și astfel majoritatea absolută pe care o dețineau anterior. În ochii social-democraților, această conspirație dintre burghezi și ruși nu a fost iertată și nici nu a fost dată uitării. De aceea, zilele de grevă au fost zbuciumate și mai ales pline de acte de violență. Umblau zvonuri despre mobilizarea Gărzii Roșii, și pe bună dreptate, pentru că aceștia începeau să se organizeze și să se înarmeze de luptă prin partea de sud a Finlandei. Cu alte cuvinte, citându-l pe autorul finlandez Eino Railo, „o întreagă clasă socială” a împrumutat „arme de la cel care le-a profanat nevestele, pentru a-și ucide propriii cetățeni, înfrățindu-se deci cu (…) violatorul miresei!”[5]

Luna s-a înălțat pe cer și strălucește în largul mării întunecate, aruncându-și razele asupra hulelor încă domoale. În direcția continentului, coasta finlandeză se ivește neagră și amenințătoare. Sub cerul nordic, luminile orașului Loviisa licăresc slab. Undeva în partea estică se află gata de acțiune magnificele Gărzi Roșii din Kymenlaakso și Kotka, iar în jurul orașului Porvoo, Garda Districtelor Rurale Sipoo și Porvoo, recunoscute pentru forța lor superioară. Azi, cu numai câteva ore în urmă, în Porvoo au fost împușcați și uciși civili, ca dovadă a intensificării luptei pentru dominarea țării. Gărzile Roșii, care primiseră întăriri de la soldații ruși, au atacat după-masa devreme Școala de Poliție amplasată la ordinul senatului pe proprietatea Saksanniemi din Porvoo.

După o altercație de scurtă durată pe câmpiile din Kiiala, cadeții Școlii de Poliție s-au împrăștiat și și-au luat tălpășița. Saksanniemi e acum sub controlul Gărzilor Roșii, care au omorât între timp doi membri seniori ai personalului școlii, pe care îi găsiseră în clădirea principală. Rezidenții din

Porvoo care fuseseră martori la eveniment au răspândit repede vestea prin telefon. Știrea a ajuns chiar și la una dintre ambarcațiunile care veniseră la Hamnskär, și de acolo a pornit și spre restul lumii. Membrii acestei expediții tomnatice mai primiseră încă un motiv temeinic să țină strâns de mâner pistoalele Colt pe care le purtau cu ei. Înarmată și pregătită, Finlanda așteaptă începutul confruntării care va elibera tensiunea și incertitudinea pe care le provocase.

Luptătorii libertății

Motivul pentru care un grup de bărbați stătea de strajă pe stâncile acelei insule mărginașe în acea noapte de noiembrie a fost zărit plecând pe mare cu cinci zile înainte, la data de 12 noiembrie 1917, din portul Neufahrwasser din Danzig. UC-57 era un submarin al Flotei Imperiale Germane, care plasa mine de tipul UC-II, lansat din șantierul naval din Danzig de compania Kaserliche Werft în septembrie 1916. Ca oricare alt submarin, era echipat cu torpile, dar avea și capacitatea de a lansa mine marine prin cele șase tuburi de minare. Comandatul flotei, Friedrich Wißmann, care de-abia împlinise vârsta de 29 de ani, era un marinar experimentat și cu renume, căruia i se acordase deja Ordinul Crucea de Fier clasa I.[6]

De această dată însă, misiunea submarinului UC-57 era una neobișnuită. Nu avea legătură nici cu scufundarea navelor inamice, nici cu lansarea de mine – avea la bord o încărcătură valoroasă. Nava ducea aproape patru tone de explozibil pentru detonarea șinelor de cale ferată, bombe incendiare, aprinzătoare electrice, temporizatoare, praf de pușcă, cabluri de înaltă tensiune, muniție, pistoale Mauser și Bayard și, de asemenea, două aparate radio, cu două generatoare Bosch pentru a le încărca bateriile. Toate erau depozitate în lăzi de lemn, inscripționate cu litere și cifre codate, care dezvăluiau conținutul fiecărei lăzi, unde trebuia să fie depozitată și cărui scop servea. Pentru a se asigura că există suficient spațiu pentru încărcătură, au fost aduse doar trei torpile, care se aflau în tuburi.[7]

Totuși, cea mai importantă parte a transportului era reprezentată de cei opt oameni care urmau să folosească marfa odată ajunși în Finlanda. Sub conducerea Oberzugführerului Woldemar Hägglund, detașamentul includea șapte soldați jägeri, care fuseseră instruiți în infanteria ușoară în Germania: Viljo Hämäläinen, Weikko Läheniemi, Sulo-Weikko Pekkola, Väinö Strömberg, Einar Wichman, Yrjö Tenhunen și Leo Ekberg, instruiți la Berlin pentru operare radio. Ei făceau acum parte din avangarda batalionului finlandez care își croia drum înapoi spre Finlanda pe mai multe

rute și al cărui scop era pregătirea pentru acțiuni militare care să susțină începerea revoltei în țară.[8]

În ultima săptămână, în timp ce UC-57 străbătea adâncurile și largul Mării Baltice în drum spre coasta Finlandei, planul de ansamblu gândit pentru detașament era în mod neîndoielnic strâns legat de pregătirile pentru următoarele operațiuni germane. Scopul principal era hărțuirea Rusiei cu orice preț până la ieșirea ei din război, moment în care trupele germane legate de frontul de est ar fi mers să lupte în altă parte. O modalitate de a duce la îndeplinire acest țel era stârnirea unei revolte armate în Finlanda. Acesta era chiar motivul pentru care Woldemar Hägglund și-a început călătoria, după ce a primit ordin să se prezinte la datorie la departamentul politic din cadrul Oberste Heeresleitung, Comandamentul Suprem al Armatei Germane, la sfârșitul verii anului 1917. Hägglund primise însărcinarea de a se pregăti pentru lupta armată din Finlanda.[9]

Schema operațională a germanilor includea în acea etapă invadarea Finlandei. Pentru a putea duce acest lucru la îndeplinire, se pregăteau să întrerupă șinele de cale ferată spre Rusia la momentul oportun. La momentul potrivit, explozibilul aflat la bordul submarinului UC-57 avea să fie folosit la detonarea căii ferate dintre Petrograd și Viipuri. Ideea debarcării a fost abandonată apoi, dar, în toamna anului 1917, pregătirile au fost reluate odată cu strigătele de disperare ale activiștilor finlandezi în fața organizării Roșiilor. Calea ferată Viipuri-Petrograd trebuia să fie aruncată în aer atunci când violența și ostilitățile din Finlanda atingeau punctul culminant, pentru ca astfel „să prevină intervenția unor posibile întăriri trimise din Petrograd pentru a bulversa operațiunea din Finlanda chiar de la început”.[10]

De aceea, în detașamentul lui Hägglund se numărau „bombardieri” precum Sulo-Weikko Pekkola, care fusese pregătit în Palanga, Curlanda (Lituania). Născut în 1890 în Pornainen, municipalitate rurală din Porvoo, Pekkola, la cei 27 de ani ai săi, era un specialist neobișnuit de experimentat față de colegii săi. Înainte de război, a avut meseria de maistru silvic și a fost printre primii care s-au oferit ca voluntari pentru pregătirea militară. În timpul războiului, a îndeplinit cu succes mai multe misiuni sub acoperire și incursiuni de recrutare în Finlanda, Norvegia și Carelia de Est.

Acum revenea în Finlanda și, în sfârșit, avea parte și de acțiune veritabilă. Pekkola a avut timp berechet pentru a se gândi la asta în ultimele zile, în timp ce tremura de frig în corpul de navigație al submarinului, încercând să se adăpostească de vânt, purtând un palton de mușama împrumutat și o pălărie de pescar, pentru a-și acoperi straiele de civil, încercând să fumeze în vântul din largul Mării Baltice, cu pipa între dinți. Chiar și în plină zi, Golful Finlandei era cenușiu în noiembrie, iar rocile care se zăreau în depărtare erau acoperite de zăpadă. Din când în când, din cerul mohorât mai cădeau în vârtej fulgi de zăpadă.[11]

Ulterior, Pekkola avea să devină una dintre vocile generației de război care vor alege să își retrăiască amintirile în autobiografii scrise cu mult zel și dezinvoltură. În scrierile sale, războiul e descris ca un joc dur, în care erau implicați oameni de treabă și la locul lor. Greutățile și suferința erau asumate cu umor. Mâhnirea, ura și teama nu erau acceptate. Totuși, asta nu l-a făcut pe Pekkola să iasă în mod excepțional în evidență printre colegii lui care participaseră la Primul Război Mondial, la Războiul Civil sau la cel al trupelor libere. Scrierile lui fac parte dintr-o serie vastă de alte autobiografii literare, prin care s-a validat ulterior parcursul incontestabil al unei țări în lupta pentru independență. Doar familiarizarea cu evenimentele reale din spatele înfloriturilor literare poate oferi o idee verosimilă a experienței șocante și contradictorii trăite de generația războiului.

Exagerarea și înfloriturile nu îi sunt străine deloc nici lui Pekkola. Conform spuselor lui, UC-57 a izbutit să „parcurgă Oceanul Arctic și să participe la blocada Marii Britanii, doborând nave inamice”. Nici chiar așa, dar sub comanda lui Wißmann, submarinul UC-57 a făcut în iunie o călătorie în Golful Botnic pentru a lansa mine în porturile de pe coasta vestică a Finlandei: Rauma, Mäntyluoto și Vaasa. Goeleta finlandeză Georg, care avea la bord o încărcătură de gudron, și remorcherul Martinniemi, care trăgea după el două barje, au fost oprite, inspectate și apoi scufundate. Premiile cele mai valoroase au fost două nave cu aburi, arborând steagul Marii Britanii, pe numele lor Penpol și Meggie, ambele capturate și trimise sub comanda unor soldați din echipajul submarinului în portul din Libau. Promovarea lui Wiβmann la rangul de locotenent-comandor a venit la sfârșitul verii. În august și septembrie, submarinul UC-57 a fost implicat în operațiunile de ocupare a Rigăi, a lansat mine la intrarea sudică a insulei

estoniene Muhu și a tras în rușii care se retrăgeau din Riga cu tunul de pe punte. La începutul zilei de 1 noiembrie, în Danzig a început încărcarea la bord a lăzilor și a oamenilor.[12]

La suprafață, UC-57 era alimentat de motoarele Diesel. În adânc, se propulsa prin intermediul motoarelor electrice, cu baterii care puteau fi încărcate utilizând un motor cu combustie internă atunci când nava călătorea la suprafață. Submarinul a parcurs aproape tot drumul la suprafață, rămânând aproape de Gotland până la Bogskär, dar apoi a trebuit să se întoarcă către gura Golfului Finlandei. Drumul era blocat de barierele minate Hanko-Paldiski și Porkkala-Tallinn, fortificate de plase antisubmarin care atingeau o adâncime de 50 de metri. Ajungând la Hiiumaa, echipajului i s-a ordonat să fie pe poziții la centrul de control pentru scufundare.

Apa a început să năvălească prin sabord în rezervoarele din spatele pereților dubli. Ne-am scufundat iarăși în adâncuri. Clătinatul navei s-a mai potolit și curând s-a oprit cu totul. Din când în când, nava se mai înclina ușor în față, continuând să coboare mai adânc. După ultimele două zile de zgomot și freamăt, bubuitul metalic din interiorul navei a luat o pauză. Unicul sunet era hârâitul motoarelor electrice din coada submarinului și murmurul sistemului de ventilație din pereți.[13]

Au fost nevoiți să se scufunde adânc, dedesubtul barierelor minate și al plaselor antisubmarin, încet și cu atenție. Submarinul putea sta sub apă aproximativ 30 de ore, după care bateriile se terminau și ventilația se oprea. Apoi ar fi urmat, cu certitudine, moartea prin asfixiere. În timpul scufundării, încălzirea era rudimentară, iar aerul din interior devenea umed și greu. Condensul se prelingea de pe suprafețele reci ale carcasei de metal. Nu aveau parte de multe facilități, dar încercau să profite la maximum de ele. Prova era încărcată de umezeală, de duhoarea uleiului lubrifiant și a bărbaților și de semiîntunericul desprins de timp al lămpilor electrice. Acul gramofonului zgâria canelurile discurilor de vinil, făcând să răsune la nesfârșit aceleași și aceleași melodii.

Printre ele se afla și imnul Germaniei, Deutschlandlied, pe al cărei melodie au fost puse versurile poemului Suomen valta (Puterea Finlandei), scrisă de

August Ahlqvist. Cuvintele erau potrivite pentru acel moment istoric, când libertatea și independența Finlandei, speranța cea mai arzătoare a naționalismului finlandez, nașterea Marii Finlande, toate acestea se aflau în sfârșit la o aruncătură de băț:

Lacul Onega, Golful Botnic, malurile Aurei, gura Vienei,

Acolo, Finlanda, grandioasă și a nimănui altcuiva,

Pe pământul acela noi stăm de veghe; o, graiul nu ți-l disprețui!

Ridică-te, avântă-te, limbă finlandeză, ecourile ți le-nalță-n depărtări!

Pekkola își va reaminti ulterior și versurile unei alte melodii care a răsunat până la epuizare în prova submarinului. Die kleinen Mädchen, die müßt ihr fragen, preluată din muzicalul Blondinchen, care avusese premiera la Berlin în 1916. Compozitorul ei era germanul Max Winterfeld, cunoscut sub numele ulterior de Jean Gilbert. Reîntors în Berlin în anul 1910, a devenit cunoscut prin cariera lui de artist scenic, dirijor și compozitor. Acest cântec zglobiu de dragoste era o formă de evadare și divertisment pe timp de război, a cărui popularitate în Germania era într-un profund contrast cu răspândirea lipsurilor și a malnutriției în țară, în timp ce aceasta trecea prin a doua „Iarnă a Napilor” (Steckrübenwinter).[14]

Dispoziția soldaților de la bord era una veselă și datorită faptului că nu erau nevoiți să își bată capul cu lipsurile de care sufereau cei de pe frontul de acasă sau din tranșee. În ciuda condițiilor severe de pe submarin, mâncarea era totuși puțin mai bună față de ceea ce primeau în rest forțele militare germane, încă sărăcite după asediul naval. Bucătarul gătea când macaroane, când fasole bătută. Aveau suficient înlocuitor de piper – piperină – și destulă pâine din armată, pe care puneau și unt „Hindenburg”, toate aflate în pasajul central al navei.

Produsul pe care Pekkola îl numea marmelati era, de fapt, un substitut auster al marmeladei. Avea o culoare roșiatică, iar Pekkola presupunea că era făcută din morcovi. Într-o declarație dată în timpul războiului, Comisia

de Control al Alimentelor din Bielefeld a reușit să contureze imaginea deprimant-realistă a marmelatei:

Aspect: consistență ușor lichidă, de culoare intens roșiatică, un piure cu gust de nap; apă 61,8%, zahăr 32,8%, identificări la nivel microscopic: napi, printre care câteva fructe.[15]

Soldații considerau untul de Hindenburg un lux, dar înlocuitorul de marmeladă întruchipa gustul ironiei și dezamăgirii, lăsat de război. Trupele au pornit la luptă în august 1914, sub tutela lui Thomas Malthus, Herbert Spencer și Carl von Clausewitz. Încrederea în armată și în politica de război era o opțiune firească printre metodele și tacticile adoptate în strategiile internaționale. Plecaseră în război crezând în necesitatea lui și considerându-l un factor decisiv în ordinea națiunilor și în prestigiul și influența Marilor Puteri. Au purtat războiul convinși că la baza lumii stătea competiția dintre cei puternici și cei slabi și că era de datoria celor puternici să își asigure traiul, cu prețul sacrificării celor vulnerabili. În lumea ideologiei bazate pe o politică a ierarhiei Marilor Puteri, războiul reprezenta interesele vitale ale națiunilor. Doar imperiile aveau asigurate surse de materie primă și zone de comerț. Cine nu izbutea să asigure asta pentru propriul popor era condamnat la distrugere în lupta crâncenă dintre națiuni.[16]

Deznodământul obligatoriu – victoria – reușise să scape însă printre degetele războiului, care s-a lungit an după an. Era armatelor masive și mecanizarea au pus repede la îndoială teoria lui Clausenwitz, prin care războiul era o luptă a voinței, în care spiritul întrecea forța fizică. În practică, maxima războiului ca o continuare a politicii era îndoielnică, iar doctrina unui Armaghedon ca obiectiv operațional, o speranță deșartă. Războiul era, de fapt, o moară de oase monstruoasă, care măcina generație după generație, lăsând în urmă o mocirlă sângeroasă care nu părea să sece prea curând. La orizont se zăreau doar mai multe ierni încununate de lipsuri, foamete, noi măsuri de austeritate și noi substituenți.[17]

Ironia era accentuată de faptul că au mers la război cântând, cu gândurile îndreptate către grandoarea politicii secolului al XIX-lea și purtând

uniforme țipătoare. În vara târzie a anului 1914, germanii au mărșăluit pe front purtând caschete din piele. Conurile ornamentale inutile care se iveau pe capetele lor îi făceau, în ultimă instanță, să pară că aparțin unei epoci de mult apuse. Infanteria franceză a mers la război purtând pantaloni de un roșu aprins. Aceștia trebuiau să transmită că francezii erau hotărâți și curajoși, că ei nu vor merge ghemuit și nici târâș, ci vor mărșălui irezistibil direct către inamic, zdrobindu-l dintr-o lovitură.

Dar caschetele din piele nu ofereau protecție împotriva fragmentelor grenadelor, iar pantalonii roșii îi făceau pe soldați ținte vizibile. Curând, caschetele din piele au fost înlocuite cu cele din oțel, iar uniformele pompoase, cu altele mai puțin evidente. Ce mai rămânea de îmbunătățit în performanța pe teren a uniformelor se corecta natural cu noroi, funingine, țărână și sânge. Forța gravitațională a războiului a pus apoi la pământ trupele de soldați cu marșul lor mândru. Ostașii s-au învățat să sape gropi pentru a se ascunde sub cerul liber de vâjâitul gloanțelor și de vuietul șrapnelelor. Cu timpul, trupurile lor s-au descompus și s-au contopit cu câmpul de bătălie.

Războiul, considerat drept cea mai nobilă dovadă a onoarei, curajului, masculinității și eroismului, s-a dovedit a fi o luptă neînsuflețită a materiei. Soluția nu se găsea în manevre ingenioase de învăluire sau în dârzenia atacurilor, ci în liniile de asamblare, în fabricile de muniții, în comisiile de reglementare, pe șantierele navale, în turnătoriile de tunuri și Oficiile Registrului Populației. Războiul s-a dovedit a fi o bătălie a lopeților, unde recompensa pentru săpatul viguros și tenace era posibilitatea de a te menține în viață. Războiul s-a dovedit a fi un război al foametei, în care câștiga cel care reușea să supraviețuiască, cu rații minimale, o perioadă cât mai lungă de timp cu putință.

Înlocuitorul de marmeladă și culoarea lui la fel de dezgustătoare ca gustul, ținut în răcoare și umezeală în pasajul central al submarinului german, era simbolul tuturor speranțelor deșarte puse în acest război. O viață care se scurgea zi după zi cu rații la cărbuni, cu haine de hârtie, pantofi din lemn, cu frig și malnutriție, cu gustul zaharinei, cu napii și gustul lor de paie, cu margarina, cicoarea, piperina și lipsurile care zguduiseră deja din temelii Germania pe frontul de acasă. Cu prisosință în est, când trupele germane

care ocupaseră acele vaste teritorii au început să fraternizeze cu trupele de revoluționari din Rusia, au luat naștere mai multe discuții: despre socialism, despre pace, teritorii și fraternitate între oamenii muncii. Despre revoluție.

Deocamdată însă, toate acestea erau zvonuri neclare, răspândite cu precauție. Mulți considerau că victoria finală se afla, poate, în spatele unui ultim, mare efort. Statele Unite ale Americii au intrat în război, dar va mai dura până când divizia americanilor va fi pregătită să iasă pe front. Înainte de asta, încă mai exista, iată, șansa de a lansa o lovitură. Nu era încă limpede ce le va ieși din asta, dar un lucru era sigur: Rusia se clătina. Totul era posibil. După ani de război, Germania avea perspectiva unei victorii finale în dominarea Europei, mai întâi în Est, apoi în Vest.[18]

Pentru finlandezii aflați la bordul submarinului, războiul mondial nu fusese o dezamăgire. Din contră, în pofida umidității, a răului de mare și a pericolului, lumea la bord era aproape veselă. Slăbiciunea Imperiului Rus devenise evidentă în timpul războiului. Victoriile i-au fost de scurtă de durată, apoi armata rusă a început să se retragă, trecând dintr-un eșec într-altul. Partizanii Mișcării de Independență din întregul imperiu simțeau că a venit clipa mult așteptată. Chiar și visul libertății, al independenței și cuceririlor, mult râvnit de locuitorii Marelui Ducat Finlandez, părea mai real ca niciodată acum printre soldații de la bordul submarinului. Asta până când s-a impus realitatea de la suprafața apei:

Deodată, toată lumea a tresărit la auzul unui huruit bizar. A început din proră, apoi a măturat cu țipătu-i asurzitor pereții carcasei, ajungând în cele din urmă până la coada submarinului. Era ca și cum cineva ar fi târât lanțuri greoaie de-a lungul punții sau ar fi dat cu ele de pereți.[19]

Submarinul a ajuns barierele minate de la Hanko-Hiiumaa și Helsinki-Tallinn, prin care trebuia să treacă pentru a ajunge în apele mai libere ale Golfului Finlandei. Minele erau ancorate de fundul mării prin sârme, dar capetele lor explozive erau aproape de suprafață, pentru a prinde în ambuscadă vasele. Submarinul trebuia să se scufunde suficient de adânc pe sub mine și să ocolească sârmele de ancorare, care acum zgâriau pereții navei. Dacă s-ar fi încolăcit chiar și în jurul unui fir de sârmă, ar fi putut să

declanșeze explozibilul de la celălalt capăt, rezultatul fiind inevitabil. Moartea ar fi survenit destul de repede. Dacă submarinul rămânea încâlcit în sârmele antisubmarin care protejau minele, asta ar fi provocat o moarte lentă prin sufocare.

Apropierea morții a redus la tăcere toată suflarea pentru un moment, dar dispoziția trupelor era diferită de atmosfera generală de la începutul celei de-a patra ierni de război. Soldații au plecat să ducă la îndeplinire misiunea pentru care plecaseră de la bun început în Germania: lupta armată cu scopul eliberării Finlandei de sub controlul Rusiei. Cu câteva săptămâni înainte ca detașamentul lui Hägglund să pornească pe mare, nava cu aburi Equity lăsase deja opt soldați pe coasta de vest a Finlandei, lângă Vaasa și Pietarsaari, alături de o încărcătură serioasă de armament pentru Garda Albă din Ostrobotnia.

Confruntarea dintre Marile Puteri ale Europei, care se transformase într-un război mondial, a reușit să facă imposibilul să devină posibil. În anii ce vor urma, prăbușirea Imperiului Rus va da naștere în mod violent mai multor visuri mărețe și planuri deșarte. Soldații de la bordul submarinului nici nu și-ar fi putut imagina că Europa de Est devenea o zonă extinsă de război, pradă rebelilor și trupelor libere. Era celor de teapa lui Hägglund, Pekkola și a multor altor aventurieri asemenea lor devenea inevitabilă.

Propulsat cu lentoare în apă de către motoarele electrice, UC-57 atinge, în sfârșit, cu prora o stâncă, semn că ajunsese la finalul extenuantei sale călătorii și că insula se afla în apropiere. Nava a rămas cam la zece metri adâncime, așteptând înserarea. La căderea nopții, a ieșit la suprafață pentru a lansa, după cum fusese înțelegerea, semnalul luminos.

Luna răsărise pentru a-și coborî lumina palidă în largul mării calme, care se adâncea în întuneric. Cei care se adunaseră și stăteau de strajă în noapte în punctul cel mai înalt al acelei insulițe pustii – o creastă stâncoasă aflată la nord-vestul ei – observă, în sfârșit, în partea de sud-vest semnalul luminos dinainte stabilit: verde, roșu, roșu, verde, verde, roșu. Au răspuns cu propria lor formă de identificare. A urmat apoi un iureș, bagajele au fost duse înapoi la bărci, volantele au fost învârtite pentru a trezi motoarele la viață, ancorele au fost ridicate de pe fundul stâncos al mării, trase de funii înapoi din apa

rece de toamnă. Apoi, bărcile s-au îndreptat către locul de unde venise semnalul luminos:

Bărbații zăresc imediat pe marea la asfințit o umbră prelungă, joasă și întunecată. Era ca o stafie misterioasă, un monstru marin care le permitea valurilor să îl legene domol sub clar de lună. Toate luminile din exterior erau stinse, cu excepția luminii șterse a bocaportului ce se reflecta pe turnul de control.[20]

Submarinul UC-57 al Flotei Germane Imperiale ajunsese la locul de întâlnire.

Securea războiului

Jägerii nu au poposit pe coastă la Hamnskär, ci au mutat încărcătura din submarin pe bărcile care tocmai sosiseră. Bujia uneia dintre bărcile cu motor se udase sau se uzase și s-au văzut nevoiți să o tracteze. Bărcile au fost legate între ele prin intermediul unor cabluri de remorcare lungi, pentru a nu se pierde unele de celelalte. Apoi a început călătoria înapoi spre coasta Finlandei în întuneric, unde „dinspre Öregrund luminează doar farurile flotei de mare viteză a rusnacilor, licărind ca aurora boreală”.[21]

Înainte de asfințit, bărcile poposesc pe insula Lilla Hudo, în fața Loviisei. Golful era „excepțional de bine ferit atât din calea pericolelor marine, cât și terestre”. După ce încărcătura a fost descărcată și lăzile redistribuite pe bărci, grupul s-a dispersat. O barcă a plecat cu Wichmann, Hämäläinen și Läheniemi înspre Kotka, alături de jumătate din încărcătura de explozibil, iar o alta s-a îndreptat către Pernaja cu Ekberg și unul dintre aparatele radio, un „telegraf fără fir”. Ceilalți au rămas pe Lilla Hudo în așteptarea unei bujii noi, care trebuia să ajungă de pe continent. Vântul de nord-est s-a astâmpărat peste noapte, dar s-a întețit odată cu răsăritul soarelui. Pe când ultimele bărci au părăsit golful, îndreptându-se către Porvoo, vântul devenise și mai aprig, transformându-se într-o lapoviță biciuitoare.[22]

Războiul mondial debarcase în Finlanda. Războiul avea să îi prindă din urmă, pe rând, pe fiecare dintre aventurierii din Hamnskär. Pe unii îi va înghiți mai repede, pe alții mai târziu. Însă războiul îi va atinge pe toți și nimic nu va mai reveni apoi la normal. Aidoma tuturor celor absorbiți inițial de război, și acești tineri au ajuns să-și dea seama că această confruntare nu duce la glorificare, nu îi dezvoltă ca ființe umane și în niciun caz nu le oferă accesul la adevărul suprem. Războiul ucide, iar pe cei pe care îi lasă în viață îi corupe, îi aduce la neputință, îi desfigurează, îi brutalizează, îi pervertește și le împietrește sufletele. Așa s-a născut generația războiului în Finlanda.

Prima victimă dintre călătorii din Hamnskär a fost chiar submarinul UC-57 cu întreg echipajul. Odată ce încărcătura a fost descărcată și soldații au plecat alături de escortă, se presupunea că submarinul se va scufunda din

nou peste noapte și apoi va porni de dimineață înapoi spre Germania. Însă după asta nu s-a mai auzit nimic despre navă. Stațiile radio germane de pe coasta Mării Baltice au trimis încontinuu către UC-57 apeluri radio între 22 și 25 noiembrie. Răspunsul nu a mai venit niciodată.[23]

Nava a fost, cu siguranță, văzută pentru ultima dată trecând pe lângă insula Gogland la data de 19 noiembrie 1917. Pe timpul zilei, un submarin de origine necunoscută a fost văzut traversând în viteză marea la suprafață, în direcția nord-est. La scurt timp după, s-au auzit bubuielile înăbușite a două explozii, apoi submarinul s-a îndreptat către nord și a dispărut în valuri. Poate UC-57 a încercat să lanseze niște mine în portul Suurkylä, dar fie a intrat într-o mină de-a rușilor, fie la bord s-a petrecut vreun accident. Locotenent-comandorul Wißmann și echipajul său nu au mai revenit din călătorie. Submarinul UC-57 din Flota Germană Imperială s-a scufundat în istoria navală a Golfului Finlandei. În 1934, pe Hamnskär s-a ridicat o piatră memorială din granit pentru a comemora submarinul și călătoria lui. Aventura misiunii conduse de Woldemar Hägglund era o parte integrală din mitologia Războiului de Independență, promovată cu ardoare de Garda Albă a Finlandei.[24]

Odată ce expediția de la Hamnskär a atins coasta finlandeză, destinul Finlandei a ajuns într-un punct din care nu mai era cale de întoarcere. La scurt timp după ce expediția a debarcat, la data de 6 decembrie 1917, sub conducerea lui Pehr Evind Svinhufvud, Parlamentul Finlandez a aprobat Declarația de Independență emisă de Senat. Rusia se dezintegra. Ucraina și-a declarat independența pe 20 noiembrie 1917. Următorul pas pentru Finlanda presupunea obținerea recunoașterii independenței din partea Marilor Puteri externe. Cu toate acestea, nici măcar Germania nu era dispusă să facă un asemenea pas, ci i-a îndemnat pe finlandezi să apeleze la Consiliul Comisarilor Poporului al lui Lenin.

Motivul ezitării Germaniei, care altminteri susținea Finlanda și dorința ei de independență, era clar: Germania era în negocieri cu guvernul bolșevic, în acest punct dintr-o poziție pașnică, pentru a-și deschide șansele de a câștiga războiul. Nu dorea ca procesul de negociere să fie perturbat de acțiuni unilaterale care să deranjeze partenerul de negocieri. Delegația Senatului Finlandez, sub tutela lui Svinhufvud, nu a avut de ales decât să meargă la

începutul lui decembrie la Petrograd și să ceară recunoașterea independenței Finlandei de către Lenin.

Consiliul Comisarilor Poporului nu s-a împotrivit, deoarece credea că Revoluția va face Finlanda să revină curând sub puterea Rusiei. Hotărârea luată de guvernul bolșevic a fost confirmată la data de 4 ianuarie 1918 și a fost urmată în aceeași zi de recunoașterea independenței de alte trei Mari Puteri: Suedia, Franța și Germania. Marea Britanie și Statele Unite au fost mai reticente, acceptând independența Finlandei de-abia în luna mai a aceluiași an. Între timp, însă, criza ordinii publice în Finlanda s-a înrăutățit. Mesajul lui Lenin către finlandezii social-democrați pe care i-a întâlnit de două ori în decembrie a fost clar: ridicați-vă repede și puneți puterea în mâinile clasei muncitoare organizate!

Războiul Civil a izbucnit în ianuarie 1918, cu altercații răspândite în toată țara. Primele conflicte armate au avut loc la mijlocul lunii, în Viipuri[1]. Gărzile Roșii din Viipuri au înconjurat un grup de membri înarmați ai Gărzii Albe la fabrica de pantofi Pietinen. Bombardierii Väinö Strömberg și Viljo Hämäläinen, soldații lui Woldemar Hägglund instruiți în Palanga în detonări și utilizarea de explozibili, ajunseseră în oraș. Păstraseră explozibilul la ei pentru a-l putea folosi mai târziu. Hämäläinen fusese deja reținut pe insula Långö de către Gărzile Roșii alături de camarazii cu care pornise spre Kotka în încercarea de a ascunde explozibilul, dar a scăpat ulterior.

Strömberg, care fusese numit la conducerea Gărzii Albe, a încercat să elibereze oamenii din fabrică. În același timp, unitățile Gărzii Albe din municipiile rurale din împrejurimi, până la cele din Carelia și Savo, au fost convocate în grabă pentru a începe atacul armat. Garda Albă adunată în Viipuri era condusă de Woldemar Hägglund, sub ordinul căruia s-a încercat securizarea întregului oraș la data de 22 ianuarie, prin ocuparea pozițiilor-cheie. Cu toate acestea, cei 500 de oameni nu au reușit să ocupe decât zona gării din Viipuri. La lăsarea nopții, Gărzile Roșii i-au forțat să se retragă de-a lungul ghețurilor, spre Insula Rusiei din golful Viipuri și apoi mai departe, către Antrea, unde a început să se închege unul dintre primele fronturi ale Războiului Civil.[25]

Membrii generației războiului se adunau, iar schema teatrului operațiunilor militare începea să capete contur. Johan Emil Sainio era unul dintre cei care urmau să sosească în Viipuri, alăturându-se Gărzii Albe, la ordinul direct al lui Hägglund. Sub comanda sa au fost plasate unități militare din Hiitola, Savonlinna, Sulkava și Kerimäki, toate în regiunea Savo. Sainio, născut în 1889 în municipalitatea rurală Pornainen din Porvoo, avea până în acel punct un parcurs destul de similar cu al altui soldat din zona lui de baștină, Sulo-Weikko Pekkola, care era cu doar câteva luni mai tânăr ca el. Amândoi fuseseră pregătiți ca pădurari și ambii se înscriseseră în batalionul finlandez de jägeri.

Sainio s-a întors în Finlanda în toamna anului 1916, acționând ca recrutor jäger și instructor în Garda Albă. Venise vremea acțiunii. Garda Albă aflată sub conducerea lui Sainio în Viipuri, echipată și înarmată ca la carte, era plină de lăudăroșenie și exaltare violentă tipic militărească. Noi versuri, compuse pe linia melodică a unui cântec popular în acea perioadă, descriau atmosfera unei lumi unde totul se întorsese cu susul în jos:

Micuții rusnaci de la Petrograd visează urât,

Rusia-i doar graniță, Finlanda imperiu s-a făcut.[26]

Sainio, împreună cu alți 500 de membri ai Gărzii Albe, s-a retras către Insula Rusia, unde grupul a stat la adăpost câteva zile la vila consilierului comercial Evert Sellgren. În alte locuri, însă, situația a luat amploare. În seara zilei de 26 ianuarie, de turnul Casei Muncitorilor (Passitorni) din Helsinki s-a atârnat un felinar roșu, semnal care marca începutul revoluției. În ziua următoare, Garda Albă din Ostrobotnia a început să dezarmeze Armata Rusă. Sainio, Strömberg și Hämäläinen au fost cu toții implicați în prima confruntare majoră a războiului civil în gara Kämärä, unde Garda Albă a reușit să se năpustească asupra rutei Viipuri-Petrograd și chiar peste înspre nord. Mai târziu, în aceeași seară, Gărzile Roșii au organizat propria mobilizare pe teritoriul țării și au preluat puterea în Helsinki.

Woldemar Hägglund era încă tratat oarecum cu afecțiune de război. A parcurs războiul civil ca șef de Stat Major pe frontul carelian aflat sub

comanda lui Aarne Sihvo. Mai târziu, în Războiul de Iarnă și în Războiul de Continuare, a fost comandant de armată. Hägglund, cu a lui carieră militară longevivă și de succes, a murit în Helsinki în 1963 ca general-locotenent.

Și operatorii radio Yrjö Tenhunen și Leo Ekberg au supraviețuit fără leziuni majore. Tehnunen a fost electrician la stația de recepție radio din Vaasa, unde se afla sediul Gărzii Albe, fiind apoi instructor în domeniul electronic și telegrafic, activ în serviciul forțelor de apărare și angajat în administrația civilă. Moare ca locotenent-colonel în anul 1965. Leo Ekberg izbutește, în sfârșit, să își instaleze stația radio U 5-18 în Kulosaari, Helsinki, în vila lui Eino Kaila, sau Casa Aino, la data de 15 decembrie 1917. Ekberg a lucrat ca operator radio până la cucerirea capitalei. Moare în Helsinki ca general-maior în 1966.[27]

Pe unii, războiul i-a anihilat rapid. Sub comanda lui Hägglund, primul răpus a fost comandantul de batalion Weikko Läheniemi, în Kauksamo, Carelia, la data de 15 aprilie 1918, în timpul ultimelor săptămâni ale Războiului Civil.

Pe unii, războiul i-a prins din urmă de-abia mai târziu. Unul dintre pasagerii de pe UC-57, Einar Wichmann, a ajuns în Kuopio, unde a fost inițial instructor al Gărzii Albe. La data de 21 aprilie 1918, Wichmann și Sainio, participând la ocuparea orașului Varkaus, au avut ocazia de a simți cu adevărat gustul războiului.

După capitularea Roșiilor ascunși în fabrica de celuloză din Varkaus, care mai apoi au fost înconjurați de Garda Albă, a urmat și răzbunarea. Cei crezuți a fi lideri ai Roșiilor au fost numaidecât împușcați pe gheața din Golful Hurus, iar dintre cei care s-au predat pe parcursul serii și a nopții au fost aleși în jur de 80 de oameni pentru a fi executați. A doua zi, consiliul de război și-a început activitatea prin care au fost condamnați la moarte încă 87 de prizonieri în săptămânile ce au urmat. Vărsarea de sânge nu era însă fără scop. Era răzbunare și pedeapsă pentru făptașii care semănaseră teroare și un avertisment pentru toți ceilalți. Masacrul reprezenta epurarea de după război și a devenit parte din arsenalul Armatei Albe. Scopul era eradicarea totală a forțelor rebelilor și prevenirea unei revolte în viitor. Această „epurare” pava drumul viitorului Finlandei, unde instigatorii la proteste, nestatornicii și cei care erau mărul discordiei la nivel național aveau să fie trecuți prin foc și sabie.[28]

După Varkaus, calea războiului îl poartă pe Wichmann spre capturarea orașului Viipuri, la data de 29 aprilie 1918. Aici, campania Gărzii Albe a ajuns la apogeu, culminând cu masacre, tâlhării și bețiii. Din oraș au fost expulzați peste 200 de civili ruși, care au fost împușcați printre zidurile cetății Viipuri – cea mai mare execuție în masă din istoria Finlandei. Apoi a urmat jefuirea cadavrelor și celebrarea victoriei cu orice băutură alcoolică aflată la îndemână. În ajunul primei zile a lunii mai[2], în Seurahuone[3] din Viipuri se derula o priveliște ruptă din străfundurile infernului: pe mese erau împrăștiate sticle de alcool rafinat, camerele erau pline de fum de țigară și de praf de pușcă, iar ecourile împușcăturilor vibrau în aer la unison cu țipetele, cântecele și urletele bețive. Contrarevoluția a început să își devoreze propriii copii: compozitorul Toivo Kuula a fost împușcat după ce a intrat, la beție, într-o altercație cu soldații. După sărbătoarea zilei de 1 Mai, epurarea orașului Viipuri a continuat cu un masacru planificat metodic, căruia i-au căzut victime încă aproape 250 de oameni.[29]

Contribuția lui Wichmann și Sainio la toate aceste evenimente nu a fost cu nimic mai semnificativă decât aceea a unor simpli martori oculari, dar cel puțin, într-un final, războiul și-a dezvăluit și lor esența. Războiul purtat de Wichmann s-a încheiat cu totul de-abia mai târziu. Generalul-maior care a preluat numele finlandez Einar Vihma în 1936 și a fost decorat în timpul Războiului de Continuare cu Crucea Mannerheim, și-a găsit sfârșitul în postul de comandant al Diviziei a 6-a din Ihantala, la data de 5 august 1944.[30]

Pe Väinö Strömberg războiul l-a tratat și mai dur. Odată ajuns pe uscat, Strömberg a lucrat ca instructor pentru Garda Albă din Viipuri și a participat la expediția către Insula Rusiei. Conform misiunii, a detonat calea ferată dintre gările Kämärä și Säiniö pe 26 ianuarie 1918. După incursiunea pe Insula Rusiei, Strömberg a fost promovat la rangul de general-locotenent și a fost până la începutul lui martie liderul grupului de pe Frontul de Fier. Acolo a fost înlocuit de Georg Elfvengren, care a devenit căpitan de cavalerie în Armata Rusă.

Strömberg s-a născut la Helsinki în anul 1896 și a împlinit în iarna Războiului Civil de-abia 21 de ani. Din registrul soldaților jägeri privește din fotografie un tânăr cu trăsături plăcute, cu părul închis la culoare, care

are o cărare pieptănată cu grijă pe partea stângă. Experiența lui înainte de înrolare cuprindea școala mixtă de băieți și fete de la Viipuri și un post de funcționar ca prim loc de muncă.

Apoi, războiul l-a luat pe Väinö Strömberg de partea lui. În luna martie a anului 1918, la vârsta de 18 ani, s-a înscris la cursul Pfadfinder, fiind unul dintre primii care vor deveni jägeri. Va deveni veteran de război după bătăliile de la Misa, Golful Riga și Lielupe. Războiul Civil îl transformase pe Strömberg într-un „ofițer irascibil, care de la natură era un tip masiv". Ilmari Vartiainen, care fusese lider de grup sub conducerea lui Strömberg, își va aminti ulterior că „Strömberg era un barbar".

Îmi amintesc că, după ce am ocupat Ravattila, ne-am întins în formație pe zăpadă, la marginea orașului. Am început să tragem peste câmpuri. Printre noi era și un băiat tânăr de la țară, care de obicei era destul de îndrăzneț. De data asta însă, dintr-un motiv oarecare, a rămas puțin în urmă. Strömberg l-a luat strâns de gât și l-a târât prin zăpadă mai în față. După ceva timp, băiatul a murit răpus de un glonț rătăcit.[31]

Războiul l-a dus pe Strömberg în ape și mai adânci. La data de 26 aprilie, Gărzile Albe au ocupat Lappeenranta după ce orașul fusese golit de Roșii. Epurarea de după a început repede. Personajele principale ale acestei operațiuni au fost omul de afaceri și patronul de restaurant Uno Serenius și locotenentul Väinö Strömberg. A doua zi după-amiază, Serenius și Strömberg își fac apariția la secția de poliție din Lappeeranta, unde soldații Roșii luați prizonieri au fost adunați pe timpul zilei. Ambii s-au îmbătat după ce reușiseră deja să sărbătorească victoria la hotelul Patria. Probabil că au mers la stația de poliție în urma informației primite despre ultima acțiune a Roșiilor pe Insula Rapa, unde au ucis peste zece soldați ai Gărzii Albe, cărora tocmai li se găsiseră cadavrele. În orice caz, Serenius și Strömberg au cerut, amenințând cu pistoalele, condamnarea imediată a prizonierilor și au pătruns pe culoarul închisorii.

Primul care a fost scos afară din celulă a fost studentul Mikko Jakowleff, care fusese comisar de control al Roșiilor în oraș. „După ce Jakowleff a coborât scările (care duceau spre curte), Strömberg a tras fără să stea pe

gânduri trei focuri de armă în spatele băiatului, sub privirile stupefiate ale celorlalți prizonieri.” Serenius și Strömberg l-au mai înșfăcat din celulă pe Lenni Vihelä, fiul conducătorului Gărzii Albe din Lappeenranta, care trecuse de partea Roșiilor, l-au împușcat până și-a dat ultima suflare și l-au lăsat într-o baltă de sânge în curtea secției de poliție. Apoi au plecat, cel mai probabil, pentru a continua petrecerea în altă parte.[32]

„Când am ajuns în Lappeenranta, Strömberg împușca prizonieri”, își aduce aminte Ilmari Vartiainen.[33] În spatele formulării laconice, se ascunde un adevăr și mai crud. Epurarea generală a durat aproximativ o săptămână și i-au căzut victime în jur de 500 de soldați ai Gărzilor Roșii.[34] În amplasamentul principal de execuție aflat la Fortăreața Lappeenranta s-a săpat o mare groapă comună, la marginea căreia erau aduși condamnații pentru a fi executați direct acolo. Evert Wallenius, care fusese paznic la închisoare, a spus:

Noi, paznicii, îi spuneam locului ăluia Zona Craniului, căci mereu împușcau acolo noaptea grupurile cele mai numeroase. Paznicii de acolo erau cei care trăgeau paiul mai lung. Ei luau dimineața hainele de pe morți înainte să îi îngroape. Împușcații erau îngropați în izmene, când li se săpa mormântul, o adâncitură de vreo 2,5 metri, arătau toți ca o stivă de lemne.[35]

Războiul l-a adus pe Väinö Strömberg direct la marginea gropii comune. Potrivit lui Wallenius:

Același jäger care în timpul zilei i-a închis îi ducea noaptea să îi execute. Era mereu același bărbat tânăr, mai scund el, așa, și amețit, scuturând îngâmfat revolverul ca pe un baston când mergea pe stradă. Revolverul nu avea toc. Nu avea așa ceva la curea, și degetul de pe trăgaci îi era destul de sensibil. Cu fiecare pas pe care îl făcea urcând dealul, scăpa câte un glonț.[36]

Conform lui Marko Tikka și Antti Arponen, care studiaseră în amănunt evenimentele din Lappeenranta, „Strömberg și Serenius împușcau prizonierii, aparent, din proprie inițiativă, chiar din plăcere. În special în

timpul zilei, execuțiile individuale ale prizonierilor aveau mai multe detalii sadice. Strömberg și Serenius se bucurau de faptul că prizonierul, în lipsa altor opțiuni, trebuia să îi urmeze pe jos spre fortăreață. După ce discutau jovial cu victimele lor, le duceau la groapa comună și le împușcau”.[37]

Războiul l-a afectat pe Väinö Strömberg într-un mod diferit. Comportamentul lui sugera tulburări grave și traume. Strömberg nu a plătit niciodată pentru uciderea lui Jakowleff și Vihelä, pentru uciderea a zeci sau chiar sute de alte victime anonime. La sfârșitul Războiului Civil, în mai 1918, a fost promovat la rangul de căpitan și a continuat să activeze în armată drept comandant de batalion în regimentul din Carelia.

Viața părea să intre în normal. Strömberg s-a căsătorit și avea două fete. Dar în 1921 a ieșit din serviciul permanent, iar informațiile despre ultimii săi ani de viață sunt destul de puține. Strömberg avea o afacere în domeniul tâmplăriei și era director la o fabrică de cherestea în Kivennapa – Raivola, unde și locuia. În noaptea de 14 aprilie 1926, s-a întors acasă târziu, după ce supraveghease depozitarea mărfii. „După ce s-a așezat pentru a se bucura de cină, a simțit o ușoară amețeală și, curând, un infarct venit pe nesimțite i-a curmat viața”, scria în necrologul său ziarul Karjalan Sanomat. Cauza oficială a morții a fost infarct la vârsta de 29 de ani. Potrivit zvonurilor, și-ar fi provocat moartea cu mâna lui. Aidoma unei pisici care se joacă cu prada sa, războiul și-a prins și desfigurat victima, apoi a lăsat garda jos pentru o clipă și i-a permis să evadeze, ca în final să o strângă în ghearele sale.[38]

Strömberg a fost exemplul suprem al brutalității războiului. Pentru cei mai mulți dintre supraviețuitori, rănile nu erau la vedere. Totuși, experiența războiului a alienat, pentru mulți, întru totul viața obișnuită, într-atât încât – chiar și în vremurile de pace – au continuat să caute războaie noi.

Așa a fost în cazul soldatului Viljo Hämäläinen. Odată cu încheierea Războiului Civil, a fost transferat la data de 16 aprilie 1918 la infanteria Regimentului al 6-lea de la Ladoga, care va deveni mai târziu regimentul de la Viipuri. În primăvara anului 1919, Hämäläinen iese totuși din serviciul armatei. În vara aceluiași an, se alătură Expediției din Aunus, un grup militar al cărui scop era să mărșăluiască prin pustietatea Careliei și să anexeze regiunea la Finlanda.[39]

O asemenea mișcare din partea lui Hämäläinen ar putea părea dusă la extrem, dacă ar fi fost singura inițiativă de aventurare în noi expediții militare. Adevărul era, însă, cu totul altul. Tentative precum Expediția din Aunus, de a pune sechestru pe roadele căderii Imperiului Rus, au devenit o caracteristică a acelor vremuri. Pe când Hämäläinen s-a înscris într-o nouă expediție militară, Primul Război Mondial se încheiase în mod formal, iar Europa postbelică a început odată cu semnarea Tratatului de Pace de la Versailles. Activitatea Războiului Civil în Finlanda s-a stins și ea. În schimb, Războiul Civil din Rusia își atingea punctul culminant.

Hämäläinen nu era o prezență excepțională, căci mulți alții cu experiență de viață similară au călătorit alături de el spre Aunus. Unul dintre ei a fost Johan Emil Sainio, care în luna martie a Războiului Civil a fost rănit în Orekhovo, la granița cu Kannas, și nu a mai revenit pe front. În toamna anului 1918, Sainio a ieșit din serviciul armatei și a devenit comandantul Gărzii Albe din Haukivuori. Dar, așa cum el însuși a descris mai târziu impactul războiului asupra participanților, „securea războiului a crestat o rană de nevindecat” și în centrul vieții sale. Începând cu anul 1919, Sainio a luat o decizie. Și-a lăsat treburile, s-a înrolat în regimentul Fiilor Nordului și a plecat în Estonia ca să continue să se războiască.[40]

Generația războiului din Finlanda începea să prindă contur, iar vârtejul spiritului său să se închege. Războiul mondial a fost experiența care a adus generației războiului primii săi membri. Mulți finlandezi participaseră în Primul Război Mondial fie în rândurile armatei ruse, fie ale celei germane. Soldații jäger au devenit cea mai importantă și mai influentă componentă din Finlanda independentă pentru tinerii care au împărtășit această experiență. Prin intermediul Războiului Civil, soldații jäger au fost ridicați la nivel de mit, reputația lor devenind inviolabilă. La sfârșitul războiului, în mai 1918, scriitorul Eino Railo îi vede aidoma unor supraoameni, vârful de lance desăvârșit al generației sale. Ei erau mesagerii noii ere și modelul „omului nou” și integru:

Oricând libertatea Finlandei este pusă în primejdie, fie ca o nouă generație de jägeri să se ridice după voi, care să lucreze cu sânge și fier! Bărbați viteji și cu dragoste de țară, care nu se clatină, nici nu se sfiesc, ci cu mândrie înclină balanța prin forța sabiei lor. Fie ca avântul caschetelor voastre să

zămislească adevăratul spirit de roman, iar sub ochii noștri să ia naștere o legiune de aur, lașitatea și frica pierind pe vecie![41]

Lauda înflăcărată a autorului ascundea de ochii lumii faptul că jägerii nu erau nimic altceva decât un grup de tineri confuzi. Au fost forțați să sară la bordul conflagrației europene care le-a definit generația, căzându-i cu toții victime, mai mult sau mai puțin.

Războiul Civil Finlandez din anul 1918 a adăugat o nouă cohortă de veterani generației războiului. Războiul Civil nu a însemnat doar modul prin care războiul mondial s-a extins în Finlanda. Pentru cei care au participat, revolta și tentativa suprimării ei au încolțit în fiecare aspect al vieții cotidiene, punând sub semnul întrebării dinamica încrederii în societate, fiind așadar o experiență mult mai crudă și dură decât războiul în sine. Pe fronturile războiului mondial, inamicii erau respectați în silă, dar pentru veteranii Albilor, care trecuseră prin Războiul Civil, soldații Roșii nu erau doar simpli inamici, ci trădători și o amenințare existențială.

Ultima cohortă a Războiului Civil a constat din cei care nu luaseră parte nici la Războiul Mondial, nici la Războiul Civil Finlandez, dar care participaseră, în schimb, după încheierea celui din urmă, la expedițiile în Războiul Civil Rus la granițele finlandeze. Aceste conflicte, denumite ulterior heimosodat, „Războaiele popoarelor înrudite” sau „Expedițiile Războiului Finlandez spre Est”, au atras în cercul lor vicios atât veterani ai ambelor războaie, mondial și civil, cât și un grup proaspăt de tineri bărbați și femei, dintre care o parte avuseseră o experiență destul de târzie a Războiului Civil. Încă mai aveau, însă, timp să guste din puterea glorioasă războiului. Meleagul trupelor libere începea să se închege, adunându-și de jur-împrejur personajele-cheie.[42]

O privire aruncată asupra Războiului de Independență al Estoniei și asupra Expediției din Aunus din primăvara anului 1919 oferă o idee asupra scopului și diversității grupului de acțiune. În același timp, accentuează asemănările dintre trupele libere finlandeze și alte freikorps. Veteranii trupelor libere germane au devenit în timp susținători ai Mișcării Socialiste Naționale, iar același fenomen se putea observa și în Finlanda. Mulți dintre membrii trupelor libere, cum ar fi Elias Simelius, au devenit mai târziu

cunoscuți ca fiind activi printre grupurile fasciste finlandeze. Simelius, care și-a schimbat numele în finlandeză Simojoki, a devenit ulterior liderul carismatic al Organizației Negru-Albastre[4]. Spre Aunus au purces și studentul entuziast Viljo Helanen, un împătimit susținător a inițiativei de „înrudire” și viitor decan al Asociației Academice Careliene, alături de Martti Pihkala, recrut jäger, vizionar fascist și viitor spărgător de greve.[43]

Eero Rekola, locotenent secund în Războiul de Eliberare a Estoniei și general în Expediția de la Aunus, avea să devină editor la ziarul Aamulehti, secretar al asociației soldaților de pe frontul luptei de independență și un partizan influent pe termen lung în fundalul mișcărilor extremei drepte finlandeze. Altul, Bobi, fratele lui Paavo Sivén, un participant la expediția către Insulele rusești, s-a împușcat avântându-se către reputația de naționalist extrem, protestând încheierea tentativelor de ocupare a zonelor Repola și Porajärvi, convenție a Tratatului de Pace de la Tartu. Schimbându-și mai târziu numele în Susitaival, fratele Paavo a devenit unul dintre cei mai acerbi militanți ai Mișcării Lapua[5], iar până la finalul vieții sale a rămas de neclintit în convingerile sale „fascist-mussoline”.[44]

Veteranii generației activiste, precum Elmo E. Kaila, Ragnar Nordström, Gunnar von Hertzen și Paavo Talvela au organizat, recrutat și dirijat trupe de băiețandri. Talvela a devenit un erou în urma Războiului de Iarnă, câștigând bătălia de pe lacul Tolvajärvi. Politicianul de la țară Kaarlo Hillilä, născut în Oulu, dar care avea să devină guvernatorul Laponiei, era deja în primăvara anului 1919 veteran al Războiului Civil și al Războiului de Independență Eston, deși încă nu se înscrisese la facultate. Fratele său mai mic, Erkki, a pierit în Expediția din Estonia. Școala trebuia să mai aștepte după încă o campanie militară.[45]

Prietenul lui Hillilä, adolescentul de 16 ani Aaro Pakaslahti, care plecase în Expediția din Aunus, era și el deja veteran al Războiului Civil și va ajunge ulterior capul departamentului politic al Afacerilor Externe și, în timpul mandatului președintelui Urko Kekkonen, ambasador în jurul lumii. Viitorul poet Uuno Kailas s-a aventurat spre Aunus pentru a suplini lipsa participării sale în Războiul Civil. Matti Aarnio, cu ai săi 18 ani abia împliniți, a compensat întârzierea la înrolarea în rândul soldaților jäger prin participarea la o a treia campanie militară. Schimbând drumul căilor ferate cu pregătirea

militară, Aarnio a devenit președintele Uniunii Luptătorilor pentru Înrudire[6], construindu-și reputația în timpul luptelor de asediu de la Lemetti și Kittilä din perioada Războiului de Iarnă, sub porecla de „Motti-Matti”.[7] Pe lângă activitatea în război, în trupele libere și diverse organizații adiacente, s-a alăturat un număr mare de contemporani ai vremii respective, precum Urho Kekkonen, un băiat de școală generală din Kajaani, implicat în activitatea de recrutare pentru campania din Aunus.[46]

Era intuiției

Războiul Civil din Finlanda nu a rămas doar la stadiul de scurtă izbucnire violentă, după care viața revenea la normal, așa cum fusese până atunci. Conflictul a fost un proces în cadrul căruia manifestarea războiului a servit drept stagiu intermediar. Revenirea la perioada de pace după Războiul Civil s-a produs treptat și anevoios, dar starea de normalitate de după război nu era nici pe departe cea de dinaintea lui. Multe lucruri s-au schimbat în mod irevocabil.

Nu era vorba doar despre demobilizarea Armatei Albilor sau despre situația deosebită a războiului și a stopării practicilor acestuia. Întoarcerea de la război la vremuri de pace necesita o deconstrucție culturală, în cadrul căreia modul de gândire și viziunea indivizilor, respectiv a colectivului din acele vremuri excepționale, să se alinieze cu cerințele polivalente și complexe, valori de care o societate pacifistă avea nevoie. Înainte de toate, cum a scris și jurnalistul finlandez Karl Tiander în ajunul Anului Nou în 1918: „oamenii trebuie să stârpească războiul și să se lepede de religia urii”.[47]

Dorința lui Tiander nu s-a îndeplinit în anul ce a urmat. Substratul ideologic al neliniștii care continua să persiste provenea din planurile de viitor create de către Mișcarea de Rezistență pentru a demara procesul de obținere a independenței, dar care nu se limitau doar la aceasta. Toată lumea era agitată. Gândirea celei mai mari autorități a vremii, eruditul om politic Rudolf Kjellénin, se potrivea bine cu Europa răvășită de războiul mondial. Ideea că națiunile sunt un organism viu, a cărui dezvoltare este necesară pentru existența lor, se potrivea unei ere supuse puterii armate. Ideile lui Kjellénin despre granițele naturale și statele suverane au trezit interes chiar și în Finlanda. Nu afirmase deja, oare, cel mai de seamă reprezentant al naționalismului finlandez, Johan Vilhelm Snellman, că granița Finlandei se întinde la est până într-acolo unde granița lingvistică delimitează graiul finlandezilor din zona baltică de limba slavilor?

Social-democratul finlandez Väinö Voionmaa, istoric și viitor ministru de Externe, a fost la fel de interesat ca mulți alții de declarația lui Kjellén, prin

care acesta a afirmat că Golful Finlandei, Lacul Ladoga și Marea Albă constituie cel mai bine trasate granițe din lume. Admiratorii finlandezi ai lui Kjellén au uitat, însă, că tot el susținea că starea naturală a Finlandei era să fie parte din Suedia. Orizontul unei politici externe construite în vreme de haos era, totuși, potrivit lui Voionmaa, prea necumpătat. Întreaga situație a provocat, fără echivoc, o scindare revoluționară, o obstrucționare a societății pacifiste către o frenezie naționalistă fără precedent.[48]

Printre cercurile militanților pentru independență, o politică a puterii validată de către războiul mondial se întrepătrundea cu percepția că următoarea Finlanda Mare ar fi adunat laolaltă toate popoarele fino-ugrice. Toate acestea ar fi rămas în anonimat sub forma unor speculații insipide ale unor gânditori singulari, dacă Mișcarea de Rezistență nu ar fi ajuns surprinzător în istorie la rangul victorioșilor în timpul valului Primului Război Mondial, între anii 1917 și 1918. Odată cu succesul activiștilor mișcării pentru independență, viziunile lor iredentiste au mărșăluit direct în sălile și pe coridoarelor noii puteri de stat. Rolf Witting, un alt viitor ministru de Externe al Finlandei, a vorbit despre teritoriile din afara granițelor localizate în Carelia de Est ca despre un spațiu „moral și național vorbind, iredent”.[49]

Conceptul de iredentism a apărut în limbajul comun în anul 1870, odată cu lupta Italiei pentru unificare. Face referire la mișcările politice ale sindicatelor regionale, care invocau necesitatea uniunii lingvistice și culturale a societății. Romantismul fraternității s-a îmbinat în mod firesc cu motivele și justificările aduse de politica națională finlandeză în favoarea anexării. Victoria Roșiilor în Războiul Civil nu era în această schemă de gândire decât un stagiu intermediar absolut necesar. Următorul pas era concretizarea adevăratului țel al națiunii finlandeze, și anume uniunea cu triburile fino-baltice sub conducerea finlandeză, prin aducerea lor în granițele naturale ale Finlandei, alcătuind astfel Imperiul Baltic Finlandez. Finlanda, care abia fusese extinsă către coasta Mării Albe și a Lacului Onega, era un stat trainic și viabil, precum ofițerul jäger Friedrich Jacobsson declara deja în anul 1917:

Granițele estice ale poporului finlandez nu se ridică la așteptările guvernului finlandez din punctul de vedere al unei relații guvernamentale,

naționale, economice sau al direcției strategice. Lacul Onega și Marea Albă sunt hotarele noastre sacre, trasate de natură și popor, iar noi nu avem dreptul să zădărnicim vocea naturii.[50]

Astfel de planuri mărețe pentru viitor au fost un fenomen paneuropean și nu era nevoie să fi participat la războiul mondial pentru a te avânta înspre susținerea lui. În vecinătatea Finlandei, grupuri conservatoare influente din Suedia au început chiar înainte de izbucnirea războiului mondial să ceară politici externe mai severe în relația cu Rusia. Concepția de bază a activismului suedez nu a fost irosită pe modestie. Scopul politicii externe suedeze ar fi revenirea la ideea dezgropată din mormintele Marilor Puteri, Dominium Maris Baltici sau misiunea dominării Mării Baltice.

Regatul trebuia să ajungă din nou la măreție de-a lungul axei est-vestice, nu ca acum – un stat pricăjit nord-european, încremenit pe axa nord-sudică. Ar izbuti cu ușurință dacă ar lupta în război alături de Germania împotriva Rusiei. Germania a reușit să convingă Suedia să intre în război, oferindu-le ca momeală Finlanda și Marea Baltică. Toată energia activismului suedez a fost investită pentru intrarea Suediei în război, dar, în acest scop, în țară nu s-a stârnit vreo mișcare voluntară care să sprijine Germania. Doar câteva sute de soldați au plecat din Suedia pe frontul Primului Război Mondial.[51]

Cu toate acestea, în mod dezamăgitor, entuziaștilor războiului le-a scăpat faptul că politica de neutralitate avea mai multă trecere în Suedia. Revoluția din Rusia din 1917 și Războiul Civil Finlandez, care, în opinia suedezilor, erau strâns legate, au ridicat din nou speranțele pentru expansiunea teritorială în est. În cursul toamnei anului 1917, în Finlanda au venit mesageri suedezi, propunând o intervenție și din partea lor. Președintele Băncii Imobiliare Finlandeze, fost membru al Parlamentului, Otto Stenroth a ajuns în Stockholm ca reprezentant al Senatului finlandez dinspre formațiunea burghezilor și a cerut guvernului suedez să trimită o mie de forțe de ordine pentru a menține situația din Helsinki sub control.[52]

Mai târziu, în anul 1917, din Finlanda au sosit mesaje în care se propunea intervenția militară din partea Suediei și trimiterea unei unități navale spre Helsinki. În anul 1918, Germania a propus ca Suedia să i se alăture debarcării în Finlanda. O intervenție oficială ar fi fost dificilă sau

imposibilă din cauza politicii interne suedeze. În schimb, guvernul a dat mână liberă pentru formarea de trupe pe bază de voluntariat. Susținătorii politicii ofensive au cauzat, așadar, formarea trupelor libere. Trupele libere ale Suediei au devenit un factor militar major în zonele de criză din est, precum Finlanda și Marea Baltică.

Svenska kåren i Finland [8] au atras în rândurile lor un număr mare de soldați de profesie, care mai serviseră pe front și care îmbinau profesionalismul cu dorința de aventură. Un număr impresionant de 1.600 de soldați s-a înrolat, dintre care aproximativ 1.000 au participat la Războiul Civil Finlandez. Armata Albilor din Finlanda mai avea în jur de 300 de ofițeri suedezi, și aproximativ 200 de soldați ai trupelor suedeze libere erau înrolați în alte unități militare ale sale. Aducând în comandamentul lor încă 80 de soldați suedezi activi, Armata Albilor din Finlanda devenise destul de suedeză. Planificarea strategică și operațională, precum și, de exemplu, stabilirea tipului de artilerie, aveau loc toate sub conducerea voluntarilor suedezi. În comparație cu aceștia, ofițerii finlandezi de profesie din comandament, dintre care mulți ocupaseră în perioada anterioară războiului poziții destul de diferite, erau mai mult un inconvenient în operațiunea de organizare a unui război modern.[53]

Prin Svenska kåren au ieșit în evidență și problemele legate, de obicei, de trupele libere. Aduceau cu ele personaje cu mentalitate de mercenar, în care forța fizică și dorința de acțiune se îmbinau adesea cu problemele de autoritate, indisciplină, criminalitate și alte tulburări de personalitate, până la spectrul psihopatiei. Jurnalistul suedez Ernst Klein, care i-a urmărit îndeaproape pe acești Svenska kåren, a sfârșit prin a împărți soldații trupelor libere în patru categorii. Mulți s-au alăturat după ce au fost implicați în revoluția stârnită de către Roșii în Finlanda. Al doilea grup era motivat de ceva mai profund, ce avea legătură cu sentimente puternice împotriva socialismului și antirevoluționare. Al treilea grup era constituit din bărbați despre care Klein considera că aveau un „instinct de războinic” și care se simțeau atrași de câmpul de luptă. Asupra ultimei categorii, Klein nu a insistat, dar a precizat că aici se încadrează soldați despre care ar fi bine să nu vorbească. Mai târziu, s-a confirmat că acea clasificare a lui Klein se potrivea de minune și cu varietatea soldaților din trupele libere finlandeze.[54]

Svenska kårenii și activiștii Armatei Albilor din Finlanda au aflat după încheierea Războiului Civil că, spre dezamăgirea lor, victoria asupra Roșiilor nu a favorizat dominarea zonei baltice în fața concretizării Finlandei Mari. În primăvara lui 1918, după unificare, restul anului a fost dedicat controversei despre forma de guvernământ pe care ar trebui să o adopte noul stat finlandez: să fie trecută în Declarația de Independență ca republică sau ca monarhie, cu sau fără sprijinul Germaniei? Perioada imediată de după Războiul Civil a fost marcată de disputa dintre cei care își doreau ca acele vremuri excepționale să continue și cei care, pe de altă parte, susțineau normalizarea rapidă și pacificarea agitatorilor. Odată cu anul 1919, acest conflict a ajuns în stagiul său cel mai brutal și, totodată, decisiv.

Unul dintre cei mai proeminenți oponenți ai politicii activiste a fost viitorul președinte al Republicii Finlandeze, Kaarlo Juho Ståhlberg. Ståhlberg, absolvent al Facultății de Drept, a încercat, în van, în toamna haotică a anului 1917, să găsească în parlament dorința de compromis între taberele Roșiilor și Albilor. Odată ce influența radicalilor s-a înăsprit, moderații de teapa lui Ståhlberg au căzut în derizoriu. În perioada Războiului Civil, Ståhlberg s-a ascuns de puterea Roșie în Helsinki, fiind unul dintre cei mai de seamă oameni politici dintre burghezii care și-au păstrat puterea și influența. Internat sub un nume fals la spitalul Mehiläinen de pe strada Huvila, rezidentul Ståhlberg a avut suficient timp ca să reflecteze asupra viitorului.

Țelurile lui Ståhlberg au rămas strâns legate de politică. În lucrarea sa „Tulevaisuuden lähtökohtia”[9], și-a prezentat ideile despre acțiunile care ar trebui întreprinse după război. Ståhlberg se opunea modificărilor radicale și continuării conflictelor violente. Își dorea ruperea de starea de alertă, care devenise o condiție vitală pentru ca alții să își atingă scopurile. Scrierea lui Ståhlberg, care a trezit mare interes, a fost o încercare de stopare a avalanșei de solicitări de care știa că se va lovi, fiind în cunoștință de cauză după ce s-a familiarizat cu ele, printre altele, datorită publicațiilor clandestine ale Albilor, care circulau pe atunci în Helsinkiul înroșit. Îndeplinirea unor obiective sociale, precum Parlamentul Unicameral, democrația și dreptul colectiv la vot în perioada imediat următoare Războiului Civil, erau sub amenințare. Vocea susținătorilor monarhiei și politicii de război avea să

răsune curând peste tot. Rolul lui Ståhlberg a fost unul de mediator, de apărător al republicii și al democrației, într-o perioadă în care mulți alții alegeau să gândească și să acționeze în opoziție cu toate acestea.

Odată cu luna aprilie a anului 1918, devenise clar că Roșii vor pierde războiul. Se prevedea astfel o însemnată revoluție în politică și în relațiile de putere. Când sindicatul a dispărut preț de o clipă de pe harta puterilor politice, tinerii finlandezi, reprezentați de Ståhlberg, s-au adunat pentru a forma noua organizație de stânga în parlament, Uniunea Agrară. Imediat după ce luptele din cadrul Războiului Civil au încetat în Helsinki, Ståhlberg a convocat o adunare de urgență în parlament și s-a opus transferului de putere către regentul Svinhufvud. Și-a exprimat îngrijorarea asupra faptului că mulți păreau să tolereze influența politică a conducerii Armatei Albilor pe care aceștia o exercitau asupra formării noului guvern. Gruparea lui Ståhlberg s-a arătat împotriva aproape a tuturor măsurilor cerute de către gruparea activistă, iar Ståhlberg a devenit destul de repede „Domnul Plootuvuori”[10], ținta furiei întregii rețele activiste. Activistul, jurnalistul și radicalul suedez Arthur Eklund a fost unul dintre cei care au pus mâna pe condei după ce au citit lucrarea lui Ståhlberg. Considera propunerea acestuia, de revenire la normalitate, ca fiind „agravantă și respingătoare”:

Aceste vremuri atât de generoase, care absorb în deplinătatea lor întreaga suită de personalități necesare realizării de fapte glorioase, sunt vremuri ale libertății, creativității! O eră a intuiției, care cere mai mult decât un raționament clișeu și analitic, de care dă dovadă cel cu pseudonimul K. J. S.[55]

Tânguirea lui Eklund ne dezvăluie cele mai importante ingrediente spirituale ale activismului. Era intuiției, a marilor personalități și a inventatorilor nu se potrivea cu revenirea la starea de pace și ordine. Activiștii vedeau în Ståhlberg propriul inamic: un bărbat care a văzut soldații jäger ca pe o acțiune de delapidare considera demersul pentru obținerea independenței în 1917 îndoielnic și critica valul de recunoștință pe care lumea îl afișa față de germani.

Momentul de glorie al activiștilor părea să fi venit imediat după încheierea Războiului Civil, în perioada în care Svinhufvud era regent. Noul guvern, condus de Juho Kusti Paasikivi, ar fi păstrat cel puțin patru locuri pentru activiști bine-cunoscuți. Deși planul nu s-a mai concretizat până la urmă, activiștii încă țineau strâns situația sub control prin intermediul miniștrilor lor, Samuli Sarion și Hjalmar Gabriel Paloheimo. În primul său discurs ca prim-ministru, Paasikivi a vorbit despre misiunea istorică care se întrevedea pentru poporul finlandez. Valul de germanism, monarhia și concretizarea Finlandei Mari alcătuiau un pachet în care toate părțile se întrepătrundeau.[56]

Ståhlberg vedea politica est-carelianã a cabinetului lui Paasikivi ca fiind o traiectorie periculoasă, îndeosebi când planurile pentru Finlanda Mare au devenit parte, în vara anului 1918, din politica internațională a Marilor Puteri. Finlandezii monarhiști, care aveau membri și în guvernul lui Paasikivi, sperau ca provincia Carelia de Est să fie anexată Finlandei cu ajutorul Germaniei. Generalul Gustaf Mannerheim a trasat linia prin care finlandezii luau atitudine în susținerea regimului bolșevic, în defavoarea Albilor ruși, care erau în ascensiune. Ajutând Rusia să revină la puterea de dinainte, finlandezii vor primi la schimb recunoașterea independenței și Carelia de Est. În realitate, totul depindea de condițiile în care Armata Finlandeză va participa la ocuparea Petrogradului, în nord-vestul Rusiei, alături de forțele active ale Armatei Albilor.

Mannerheim nu a luat în considerare că Războiul Civil din Finlanda se va termina cu victoria Roșiilor. Era vorba de o situație în curs de desfășurare și de o confruntare mai amplă, în care Finlanda era doar un jucător printre mulți alții. Deși mulți activiști și soldați jäger aveau vise iredentiste cu gândul la plaiurile sălbatice ale Careliei, Mannerheim a întrevăzut că doar fosta capitală a imperiului și centrul simbolic al puterii bolșevice avea, cu adevărat, însemnătate militară și politică. Drumul către Carelia de Est trecea prin Petrograd.

Demisia lui Mannerheim din poziția de general, la sfârșitul lunii mai a anului 1918, s-a bazat și pe planurile de cucerire a Petrogradului. Mannerheim sprijinea acțiunea militară. Germania, însă, încheiase cu guvernul bolșevic la data de 3 martie Tratatul de Pace de la Brest-Litovsk și nu îi permitea statului său vasal să se aventureze și să îl pună în pericol.

Senatul lui Paasikivi a urmat întocmai instrucțiunile Germaniei. Moderații precum Ståhlberg se aflau în minoritate. În anul ce a urmat Războiului Civil, drumurile lui Ståhlberg și Mannerheim se vor întâlni de mai multe ori. Înfrângerea unuia va fi câștigul celuilalt, nu doar în vara alegerilor prezidențiale din anul 1919, ci și în trasarea liniilor majore ale politicii. Însă în vara anului 1918, nimic nu putea să perturbe planurile activiștilor de concretizare a Finlandei Mari.[57]

1. Al doilea oraș al Finlandei, ca număr de locuitori, până în 1940, când, după agresiunea sovietică împotriva Finlandei, aceasta din urmă a fost silită, prin tratatul de la Moscova din 1940, să evacueze populația și să cedeze orașul Uniunii Sovietice. Denumirea actuală este Vîborg.

2. Autorii se referă la seara zilei de 30 aprilie, când în Finlanda încep festivitățile pentru Vappu, sărbătoare națională celebrată în fiecare an la data de 1 mai, marcând ziua muncii și venirea primăverii; este una dintre cele mai importante sărbători finlandeze.

3. Denumire tradițională pentru hotel sau restaurant, întâlnită cu precădere în cultura suedeză și cea rusă.

4. Din fi. „Sinimustat”, grupare de tineri aparținând de dreapta radicală, activă între anii 1930-1936.

5. Mișcarea Lapua (Lapuan liike) a fost o mișcare politică din Finlanda. A început în 1929, inițial dominată de naționaliști anti-comuniști. Cu timpul, s-a transformat tot mai mult în mișcare fascistă, în final fiind interzisă în urma unei tentative nereușite de lovitură de stat în 1932.

6. Din fi. Suomen Heimosoturien Liitto.

7. Fi. Motti poate fi tradus ca asediu, capcană, încercuire sau învăluire.

8. Din su. Trupele suedeze din Finlanda.

9. Din. Fi. „Puncte de plecare pentru viitor”.

10. Cuvântul plootu desemnează o placă de cupru de dimensiuni relativ mari, utilizată în secolul al XVII-lea în Suedia ca valută, iar vuori înseamnă munte. Plootuvuori ar putea face referire la mentalitatea lui Ståhlberg, care era văzută de către activiști ca fiind redusă pentru vremurile moderne în care se aflau.

Chemarea sălbăticiei

„Österut, österut, ut till det vida,

Vilda och vinkande österland,

Österut, österut vilja vi rida.”[1]

Bertel Gripenberg, Under fanan, 1918

Țara viitorului

La începutul verii anului 1918, frații Lennart și Kasten Fortelius erau în tren pe drumul înspre marele necunoscut. De pe fereastra vagonului se zărea peisajul Finlandei, nimicit după Războiul Civil. Frații nu lăsau, însă, realitatea perioadei postrăzboi să le perturbe dispoziția. Gândurile lor zboară în direcția marii aventuri ce îi aștepta în sălbăticia ruptă din povești a Careliei.

În primăvara anului 1918, cei doi frați, studenți finlandezo-suedezi, au stat, spre frustrarea lor, ascunși în Helsinkiul înroșit. După cucerirea Helsinkiului, au prins gustul aventurii: stăteau de strajă, admirau soldații germani și ascultau atât fascinați, cât și îngroziți poveștile pe care soldații care serviseră pe front le ziceau la beție. Într-o zi de primăvară, s-au întâlnit pe stradă cu camaradul lor, Kalle Malm, care avea lucruri incredibile să le povestească. Malm luptase în primăvară, alături de un grup de trupe libere, condus de către tatăl lui, dincolo de coasta Mării Careliei Albe și în sălbăticia din Carelia de Est. Tatăl și fiul reveniseră în Helsinki pentru a negocia continuarea misiunii trupelor libere și pentru a recruta noi soldați. Frații Fortelius s-au înscris fără să stea pe gânduri. Părinții vor afla despre plecarea lor abia când copiii le vor fi deja pe drum.

Drumul fraților Fortelius din Helsinki spre Carelia fusese deja o aventură în sine. Până la Kajaani luaseră trenul. Și-au continuat călătoria pe un vapor cu aburi de-a lungul Lacului Oulu, până la gura râului Emä, apoi în bărci ce transportau gudron, vâslite de localnici sau împinse împotriva cursului apei. În Suomussalmi, grupul a ajuns pe uscat și a continuat să urce pe jos încă 50 de kilometri până la graniță. Aceeași rută a fost urmată timp de decenii de către artiștii care și-au luat inspirația din Carelia și de lingviștii care au studiat limba careliană. Cu puțin timp înainte să ajungă la graniță, frații s-au urcat pe un deal înalt, de unde au fost martorii „unei priveliști spectaculoase de lacuri și sălbăticie – dinaintea noastră era Rusia”.[58]

Printre poteci și de-a lungul podețelor din scânduri, au ajuns în pădurea veșnic verde. Într-un final, după o drumeție de o săptămână, frații Fortelius

au ajuns la destinație, în cel mai mare sat din Carelia Albă[2], Uhtua. Apele bogate în pește, satele cenușii și sălbăticia impresionantă i-au umplut de exaltare. În Uhtua s-a adunat un număr considerabil de școlari finlandezi. Seara, în jurul samovarului se auzea „Cântul Atenienilor”. Frații erau convinși că nu vor regreta că au ales să meargă în această „excursie”. Credeau că cei din Carelia aveau chiar mai multe șanse de succes față de finlandezi. Orice observație negativă era pusă pe seama influenței străine a Rusiei, care trebuia eradicată cu orice preț:

Dacă nu altundeva, atunci în Carelia Albă cucerirea are dreptul și justificarea ei. Dacă s-ar întâmpla ca Finlanda să îi dezamăgească pe carelieni acum, ar însemna prăbușirea poporului lor. Avem datoria umană de a face din ei un popor fericit.[59]

Nu a fost o surpriză că acea parte a Careliei a fost aleasă ca primă destinație pentru expediția trupelor libere finlandeze. Nicio altă zonă geografică nu avea un imaginar simbolic mai încărcat sau romanțat. Carelia Albă a anilor de aur ai Romantismului a fost tărâmul mitic al Bjarmiei, adus la viață de forța etnologilor, a culegătorilor de cânturi și poeme, a artiștilor și scriitorilor, locul de naștere al Kalevalei, un splendid regat al Finlandei antice.[60]

Pentru Carelia Albă existau așteptări mari din partea activiștilor, soldaților, politicienilor, dar și a oamenilor de cultură. Expediția militară în Carelia Albă a fost un prim pas evident înspre Finlanda Mare. În imaginea Careliei Albe se împleteau atât mitul cultural al Finlandei antice din Kalevala, cât și oda pe care omul o aducea naturii neîntinate și sălbăticiei, glorificându-le. Regiunea neîmblânzită și sălbatică era în opoziție cu Finlanda industrială și modernă, captând întru totul peisajul sufletului întregii națiuni. Viziunea sălbăticiei din Carelia Albă echilibra sentimentul de dezolare pe care mulți îl experimentau în Finlanda. Poetul Bertel Gripenberg a avut în minte expediția din Carelia Albă când a scris în 1918:

Bort till den ändlösa äventyrsskogen,

Tystnadens trollskog i österled.

Vilja vi rida, ty tiden är mogen!

Vekling är den som ej vill vara med.[3] [61]

Un al doilea aspect al ridicării în slăvi a Careliei Albe și a Careliei de Est era bazat pe faptul că finlandezii trebuiau să ridice regiunea la rangul de țară a viitorului, prin civilizare și tehnologizare. Mulți considerau că acest lucru va duce în mod inevitabil spre o „finlandizare" a populației. De aceea, chiar și soldatul voluntar Lennart Fortelius lăuda Uhtua, considerându-l un tărâm al viitorului, unde pădurile și apele erau sursă de mare bogăție. Voia să își ridice în Carelia Albă o casă de vară, doar de s-ar construi totuși, mai întâi, și o cale ferată în zonă.

„Copiii liberi ai Finlandei independente”

La scurt timp după ce frații Fortelius au ajuns în Carelia Albă, o parte dintre soldații finlandezi au început să se întoarcă în țară. În mijlocul lunii iunie, numărul trupelor libere a scăzut la 50 de oameni. Locotenent-colonelul Carl Wilhelm Malm avea încredere mare, însă, în victoria grupului pe care îl conducea. Avea încredere și mai multă în rolul său de eliberator al Careliei de Est.

Povestea trupelor libere ale lui Malm începuse deja în timpul Războiului Civil din Finlanda. Malm a fost una dintre figurile importante în operațiunile de protejare a Savoniei și a regiunii Kainuu și a participat, printre altele, la Bătălia de la Varkaus. Mișcările Albilor în Finlanda și discursurile pline de entuziasm despre Finlanda Mare l-au captivat pe bătrânul soldat, fiind idei care, așa cum le descrie scriitorul Ilmari Kianto, îmbinau „idealismul, cultura germanică, evanghelismul tolstoian și agerimea finlandeză”.[62]

Însuși Malm nutrea un sentiment de solidaritate față de bunicul lui, care a condus un grup de țărani în Războiul finlandez dintre anii 1808-1809, luptă pe care Runeberg a surprins-o în Povestirile sublocotenentului Stål. Când Malm a trasat un plan de ocupare a Careliei Albe în primăvara anului 1918, a primit o aprobare rezervată de la Gustaf Mannerheim, comandantul Armatei Albilor și șeful Senatului din Vaasa. Grupul de soldați adunați de Malm era constituit, pe atunci, în mare din voluntari veniți din Savonia și Kainuu. O mare parte erau elevi conduși de directorul liceului de la Savonlinna. Aproape 400 de bărbați au trecut în martie 1918 granița – o coloană lungă de soldați, trăgând după ei pe sănii arme și merinde. Planul lui Malm se baza pe faptul că, odată cu sosirea finlandezilor în regiune, se va isca o răscoală printre carelieni. Declarația pe care a făcut-o după trecerea graniței emana încrederea în această tentativă:

Salutare vouă, rudeniile noastre de la graniță! Salutări vouă, fraților din Carelia Albă! Copiii liberi ai Finlandei independente vă salută acum în

libertate deplină! În mâinile noastre se află această dimineață, când întregul neam finlandez se trezește și întregul popor al Careliei își va rupe lanțurile.[63]

Malm chiar a dat tot ce era mai bun din el. După ce a trecut granița, a renunțat la limba lui maternă și a încercat să comunice în finlandeză. Și-a îndemnat grupul să se poarte bine cu localnicii și să acorde atenție obiceiurilor și culturii lor. Propagandiștii lui Malm vorbeau de unii singuri, țipând până la răgușire în numeroasele adunări ale est-carelienilor, dar conținutul discursurilor lor părea să nu aibă efectul scontat.

Nu s-a stârnit nicio răscoală. Pe finlandezi nu i-au așteptat dincolo de graniță frați de-ai lor pregătiți de revoluție, ci doar oameni obosiți după o perioadă îndelungată de război, sărăcie și depresie, care, de la bun început, se săturaseră de starea constantă de război. „Cei întorși de pe front abia pot să se mai gândească la lucrurile astea", îi raportează Malm lui Mannerheim, la baza militară a Armatei Albe, ei „își doresc doar să fie lăsați în pace, în rest totul le este indiferent". Curând, Malm a anunțat că își schimbă tactica. A renunțat la diplomație, înlocuind-o cu insistență și autoritate. „Acolo unde mărșăluiesc steagul Finlandei și trupele mele libere", a declarat Malm la marele congres Carelian, „acolo e și pământ finlandez".[64]

În primăvara anului 1918, trupele lui Malm au înaintat în Carelia Albă până la orașul port Kemi, au atacat trupele Roșiilor care ocupaseră orașul, iar după ce au suferit o înfrângere s-au retras spre centru în teritoriu. Malm i-a scris surorii sale cum s-au retras la Uhtua în vremurile de restriște, după care preconiza că „întreaga armată finlandeză va împinge noile granițe ale Finlandei până la Marea Albă, trecând Lacul Onega până la Lacul Ladoga". În Finlanda, Războiul Civil se încheiase și nămeții se topiseră, dar în Carelia Albă nu se vedea niciun progres. Soldații lui Malm din Uhtua se plângeau că voiau înapoi acasă. Malm a primit însă promisiunea din Helsinki de la superiori că se vor organiza noi recrutări și ordinul să rămână în Carelia Albă așteptând noua evoluție a lucrurilor.[65]

Expediția din Carelia Albă a fost o parte strânsă a politicii Albilor din Finlanda. În timpul Războiului Civil, atât Roșii, cât și Albii au inclus Carelia de Est ca parte din propriile planuri pentru viitorul Finlandei. În

Aprilie 1918 circulaseră zvonuri conform cărora Lenin promisese Roșiilor din Finlanda Carelia Albă și Petsamo. Refugiații Roșiilor, care părăsiseră Finlanda, păstrau încă ideea unei Finlande Mari care să le aparțină.[66]

În aceeași perioadă, Mannerheim a ținut faimosul său discurs al sabiei la Antrea în Istmul Carelian:

Nu-mi voi pune sabia în teacă până când toate fortărețele nu vor fi ale noastre, până când ordinea legii nu va învinge în țara asta, până când ultimii războinici ai lui Lenin și ultimii huligani nu vor fi deportați atât din Finlanda, cât și din Carelia Albă. Bazându-ne pe noblețea noastră, având încredere în vitejia bărbaților noștri și în sacrificiul femeilor noastre, construim acum marea și glorioasa Finlandă![67]

Obiectivul Finlandei Mari a devenit parte din planurile Armatei Albilor. La sediu se planificaseră inițial până la trei expediții militare diferite în Carelia Albă. Dintre acestea, una a fost anulată, iar celelalte două au fost implementate la o scară mai mică față de cum a fost înțelegerea inițial. Extinderea tacticii ostile în afara granițelor era îndoielnică și dăunătoare politicii externe. Astfel, conducerea a decis să lase operațiunea în seama trupelor libere. În timpul Războiului Civil însă, crearea condițiilor de acțiune în afara granițelor s-a dovedit a fi dificilă. Toate trupele detașate luptau în cadrul Războiului Civil. La finalul războiului, trebuiau luate în considerate aspectele politice, în special cele care le implicau pe Marile Puteri. De aceea, la începutul verii anului 1918, Armata Albilor pur și simplu nu a mai continuat operațiunea din Carelia de Est. În loc să accepte situația și să își aducă oamenii înapoi în Finlanda, încheind povestea acelei expediții, Carl Wilhelm Malm a decis să insiste în continuare. A primit sprijin din partea activiștilor din rândul Armatei Albe, pentru care Finlanda Independentă era doar o escală în drumul spre puternica Finlandă Mare. Sprijinul primit de pe margine de la Divizia a 3-a a Armatei Finlandeze, condusă de Eino Suolahti și Kai Donner, a avut o deosebită importanță. Departamentul se ocupa de partea de informații militare și era în mod vizibil sub mâna activiștilor.

Tot ce ținea de politica externă și de război a Finlandei din vara anului 1918 era strâns legat de Germania. Strategia Germaniei, care a izbutit ce și-a propus, profitând de tensiunea națională de la granițele Rusiei pentru a-și consolida o zonă aflată sub control german, nu s-a aliniat mereu cu interesul statelor mai mici. De la intrarea germanilor în teritoriu, Finlanda și-a exprimat dorința de a se extinde în Est. Germania însă, punând bazele politicii externe din Est la sfârșitul Primului Război Mondial, a încheiat Tratatul de Pace de la Brest-Litovsk. Din punctul de vedere al Finlandei, consecința imediată a fost că tratatul a determinat soarta delegației finlandeze și a grupării Roșiilor. Guvernul lui Lenin nu mai putea să pună în pericol pacea mult râvnită de poporul său de dragul Roșiilor. Instrucțiile lui Lenin pentru delegația finlandeză au fost, așadar, să se retragă bine organizați în Rusia și să aștepte începutul vremelnic al unui nou război mondial revoluționar.

Tratatul de la Brest-Litovsk a trasat pentru Europa o nouă ordine politică și economică postbelică, în care statele mici, precum Finlanda, aveau fiecare partea lor, dar centrul care domina tot era Imperiul German. Tratatul a însemnat extinderea ordinii coloniale germane în estul Europei, marcând zona ca provincie a Imperiului German. În același timp, însemna și că Imperiul Rus luase o decizie formală să rupă legăturile cu câteva dintre națiunile est-europene și să le dea o nouă formă de la care nu mai exista cale de întoarcere.[68]

Germania și-a întrecut planurile pe care le avusese pentru Est în timpul războiului: avea sub control un imperiu vast, pe care a început imediat să-l exploateze economic. Teritoriile controlate urmau să fie integrate într-un sistem de state-„client” aflate direct sub control german, care toate vor participa economic la măreața putere continentală cu sediul la Berlin și unde pe tronul diverselor departamente ar fi stat diverși membri ai familiei Hohenzollern. Ca recompensă pentru ajutorul primit de la germani, aceștia se așteptau ca Finlanda să le pună pe tavă produse industriale și materie primă precum celuloză, hârtie, lemn și metale. Germania ar avea grijă să garanteze siguranța și independența Finlandei. Generalul-maior Paul von Bartenwerffer, comandantul departamentului politic al armatei, a explicat pe larg obiectivul său: „Trebuie să ne pregătim armele pentru războiul economic ce va urma după războiul mondial”.[69]

Tratatul de pace a fost pentru Rusia Sovietică o clipă de respiro plătită scump, iar pentru Germania o oportunitate să își mute trupele pe frontul de vest. Germania nu era în dezacord cu Finlanda cu privire la ocuparea Careliei de est; era doar o chestiune de metodă și de timp. Situația se prelungea. Germania se pregătea de transferuri noi în caz că puterea bolșevică se va prăbuși. Cu toate acestea, Germania a insistat atunci ca planurile de ocupare a Careliei de Est să fie puse la păstrare într-un sertar. Regentul P.E. Svinhufvud s-a așteptat să participe în toamnă în expediții cu ajutorul detașamentelor permanente, odată ce războiul mondial s-ar fi încheiat cu victoria Germaniei. Însă membrii Diviziei a 3-a a Armatei Generale nu au fost deloc reținuți și au hotărât, sub conducerea lui Eino Suolahti, să continue cu prudență recrutările pentru Carelia Albă. Ca parte a forțelor armate, Divizia a 3-a s-a ocupat pe jumătate pe ascuns de recrutare, întreținere și armament pentru expediția carelianã.[70]

Curând, noi soldați au început să sosească în Uhtua, deși nu câți ar fi sperat Malm. Viața pentru cei aflați în expediția din Carelia Albă a continuat în vara anului 1918 în pace, aproape idilic. Cei care fuseseră prezenți își amintesc, printre altele, de excursiile de recunoaștere, când urmau cursul pâraielor până în adâncul sălbăticiei Careliei de Est. Cei plecați cu bărcile în cercetare au avansat și au trecut peste Luusalmi, pe lângă lacul Jysky în Suomussalmi și, în final, la Lacul Paana. Nu existau semne de viață printre sate, doar sălbăticie neatinsă. Nu se vedeau nici măcar urme ale inamicului.

La mijlocul lunii iulie a anului 1918, organizația culturală din Uhtua a organizat festivități ale popoarelor înrudite, care aveau să devină un simbol pentru victoria spiritului înfrățirii. O casă veche de 400 de ani de pe malul lacului Kuitti i-a întâmpinat pe oaspeți cu steagul alb-albastru al Finlandei, care flutura într-un decor de sărbătoare, decorat cu crengi de mesteacăn. Steagul fusese aprobat ca drapel oficial de-abia cu câteva săptămâni înainte. Privind la steagul din Uhtua, Kasten Fortelius a afirmat că era greu să-și imagineze un steag mai urât ca acela. El spera la un steag galben-roșu și la monarhie.[71]

Pentru celebrarea festivităților tradiționale și sărbătorirea zilei Sfântului Petru, au sosit ambarcațiuni din toate părțile. Deși circulau zvonuri că inamicul avea să vină din Murmansk să oprească sărbătoarea, printre

oaspeți s-au numărat oratori din Finlanda și un cor care a întreținut atmosfera. Lectorul de la Departamentul de cercetare a poeziei tradiționale finlandeze, Väinö Salminen, a ținut un discurs prin care a oferit o privire de ansamblu asupra istoriei ce îi lega pe finlandezi și carelieni, un trecut care, în contextul actual, contura un pas logic pentru evoluția următorului mileniu. În același timp, a avertizat lumea cu privire la promisiunile englezilor. Numai Finlanda înțelegea Carelia. „Acum putem aduce la viață Finlanda Mare pe care am pierdut-o, ținând cu dinții de ceea ce ne aparține din cele mai vechi timpuri și putem reuși asta fără să încălcăm drepturile nimănui."

Ilmari Kianto a admirat atmosfera din Uhtua în prag de sărbătoare și „podoabele capilare ale virginelor din Carelia Albă" (basmalele femeilor), precum și eșarfele și fustele lor colorate. Nu erau „de nicio asemănare cu veșmintele europene, nici cu bluzele de mătase din Helsinki sau Vaasa". Această splendoare exotică și colorată mergea însă foarte bine, în opinia lui Kianto, cu „jachetele rigide și curelele din piele, ale soldaților finlandezi din trupele libere, cu săbiile lor atârnând și cu pistoalele lor Mauser".[72]

În timpul ceremoniei, locotenent-colonelul Malm a ținut discursul de rămas-bun. Deoarece starea sa se înrăutățise din cauza reumatismului, era nevoit să se întoarcă în Finlanda. Kiano a privit cum „colonelul, încă departe de barcă, striga și își lua la revedere și vorbea entuziast despre reîntoarcerea lui către țărmurile dragi ale fraților săi din Carelia Albă".[73]

Succesorul lui Malm a fost căpitanul jäger Toivo Kuisma, care avea să dobândească o reputație legendară de luptător în expedițiile războaielor popoarelor înrudite, după uciderea lui în anul următor în Expediția din Aunus. Observațiile maiorului Kai Donner despre abilitățile de lider ale lui Kuisma nu erau promițătoare. Conform lui Donner, Kuisma era „simplist, nu extrem de înzestrat intelectual, dar capabil dacă e necesar să conducă un grup mic, atât timp cât nu se întâmplă nimic". Problema era că, în curând, vor începe să se petreacă multe lucruri.[74]

Inima întunericului

Un grup din trupele libere s-a pierdut în vâltoarea Careliei Albe. O rețea hidrografică extensivă străbătea zona de operațiune, ale cărei râuri, lacuri, pâraie și canioane se revărsau în Marea Albă și formau principalul coridor de trecere, important și, de altfel, singurul traversabil. De-a lungul apei, satele se îngrămădeau prin sălbăticia nelocuită și neatinsă. Erau puțini oameni. Dintr-un sat într-altul se ajungea mergând pe poteci prin păduri dese. Odată ce Toivo Kusma a preluat conducerea expediției, a împins avanpostul spre satele aflate în estul și mai îndepărtat, unde grupurile mici de finlandezi se găseau la câteva zile distanță unul de celălalt. În vara anului 1918, totul părea să decurgă încă în liniște și pace, dar starea aceasta nu va mai dura mult. La sfârșitul verii, cursul apei se va transforma într-o rută înspăimântătoare a distrugerii și a morții. Idila s-a rupt și a devenit o capcană mortală.

Semnalele schimbării apăruseră de ceva vreme. La câteva zile după festivități, din cer s-a pogorât o amintire a vremurilor de război. Două avioane au trecut pe deasupra satului Uhtua. I-au băgat în sperieți pe mulți dintre sătenii în vârstă, care de-abia dacă văzuseră o bicicletă la viața lor. Cei prezenți își amintesc cum femeile din sat fugeau de jur-împrejur, convinse că însuși diavolul își făcuse apariția. Soldații finlandezi au tras în van spre avioane cu puștile lor. Avioanele au lansat câteva bombe, dar distrugerile s-au limitat la uciderea unei vaci. Mai îngrijorătoare erau simbolurile de pe aripile avioanelor. Avioanele care apăruseră de nicăieri deasupra satului aparțineau Forței Aeriene Britanice. Sosirea lor prevestea sfârșitul vieții finlandezilor în Carelia Albă.

Umblau zvonuri cum că englezii adunau pe coastă o armată careliană. Când Kuisma a trimis spre est 50 dintre oamenii săi în recunoaștere, Ilmari Kianto și etnograful A.O. Väisänen s-au alăturat expediției. Un grup de cinci bărci s-a avântat în aval, cu armele pregătite. De jur-împrejur – întunecime și pădurea amuțită. După ce au ajuns la râul Jysky, Kianto a

organizat o adunare agitatoare, cu tema „Finlanda spre măreție, Carelia spre libertate”.

Sătenii nu au fost entuziasmați. Voiau să vorbească despre pâine și situația alimentelor. Kianto și-a ieșit din pepeni destul de repede, văzând că nu va primi drept răspuns niciun discurs romantic și sublim despre înfrățire. Urlând, i-a făcut pe carelieni „fătălăi”. Situația a luat proporții când carelienii au replicat că știau prea bine că finlandezii nu au venit cu arma în mână numai de dragul de a fi mărinimoși. Ei, carelienii, cunoșteau bine valoarea propriilor păduri.[75]

Schimbarea atmosferei a devenit din ce în ce mai evidentă odată cu trecerea verii și cu cât soldații se aventurau mai departe în est. Umblau zvonuri despre sute de soldați sârbi, englezi și carelieni bine înarmați, care s-ar fi aflat în mișcare. Pentru o perioadă, nimic nu a fost vizibil, dar semnele prevestitoare erau peste tot. Când patrulele finlandeze se plimbau prin sat, primeau priviri furioase și suspicioase. Bărbații apți să servească în armată au dispărut peste noapte. Cei care înainte au fost prietenoși cu finlandezii au început să se eschiveze de la cooperare.

Explozia a venit la sfârșitul lui august. Gărzile finlandeze aflate cel mai departe în est au fost atacate. Inamicii păreau să vină din toate părțile. Din 33 de soldați aflați în poziții diferite, doar nouă au izbutit să își croiască drum înapoi spre Uhtua prin pădurea deasă de molid. Restul au fost nimiciți sau au dispărut. Nu au fost luați prizonieri, dar cei răniți și care s-au predat au fost uciși. Inamicul părea să încerce să îi distrugă complet pe finlandezi.

După primul atac, finlandezii au descoperit și cine era inamicul. Au fost atacați de soldați carelieni, recrutați, pregătiți și plătiți de Marea Britanie. Scopul era alungarea intrușilor finlandezi din satele careliene. În unele discursuri agitatoare, finlandezii au fost acuzați că plănuiau să aducă haos în Carelia și să pună stăpânire pe pădurile careliene. Purtând uniforme militare britanice, dotați cu pistoale, mitraliere, câte cinci biscuiți și câte o jumătate de conservă de carne pe zi, soldații carelieni au pornit pe ruta ce mergea de-a lungul râului, luând-o spre vest. Divizia și-a trimis soldați pe tot teritoriul Careliei Albe, iar bărbații se alăturau fie ca voluntari, fie cu forța.[76]

Carelienii au mers la război în propria țară, cunoscând rutele și locurile foarte bine, primind și sprijin de la localnici. Izolate, gărzile finlandeze au fost, deci, o pradă ușoară. În a doua zi de septembrie, trupele finlandeze de la Jouhkola au fost atacate în plină zi. Din cei 12 membri, doar doi au rămas în viață și au ajuns în Uhtua. Într-o săptămână, trupele libere din Carelia Albă și-a pierdut fulgerător un sfert din membri.

Situația trupelor libere a devenit nesustenabilă. Localnicii le-au întors spatele finlandezilor și le indicau soldaților carelieni amplasamentele grupurilor de finlandezi. Devenise imposibil să mai găsească găzduire în casele careliene. Era prea periculos, deoarece oricine din gospodărie ar fi putut aduce soldații carelieni la fața locului. Pe timp de zi, drumurile accesibile deveniseră imposibil de traversat. În fiecare zi, patrulele erau o amenințare pentru viața finlandezilor. Carelienii cunoșteau potecile, rutele și ascunzătorile, dar finlandezii erau pe teren străin. Inamicul putea fi oriunde.[77]

Masacrul de la Kostomuksha a devenit tristul și sângerosul punct culminant al expediției. Patrula de câteva zeci de soldați, condusă de locotenentul jäger Jussi Väisänen, a cutreierat pădurile reci și umede și a înnoptat sub cerul liber ca măsură de precauție. Când grupul, mort de oboseală, a ajuns într-un final în Kostomuksha pe o vreme îngrozitoare, Väisänen a hotărât să facă o excepție: grupul avea să înnopteze în clădirea școlii primare din sat. În mijlocul nopții însă, a început un foc de arme năprasnic. În acea seară, informația despre sosirea și localizarea finlandezilor a ajuns la urechile soldaților carelieni. Finlandezii au încercat să ajungă pe mal, înapoi la bărci, sub ploaia de gloanțe. Mulți au pierit pe drum.

În final, câteva bărci s-au urnit spre apă, dar situația era disperată. Însuși Väisänen zăcea mort pe fundul uneia dintre ele. Doar patru bărbați au scăpat cu viață, toți răniți. Unul dintre supraviețuitori a fost Viljo Björkman, care, întorcându-se din expediție, i-a povestit mamei răposatului său camarad, Alvar Nyberg, despre iadul prin care trecuse. Alvar și Viljo se urcaseră în aceeași barcă, vâslind violent de-a lungul lacului, în timp ce „Roșii” trăgeau în ei de pe mal.

Când am ajuns pe celălalt mal, am sărit din barcă, dar Alvar nu s-a ridicat, l-am mișcat, dar… eram cu toții răniți.[78]

Kuisma a înțeles repede că strategia lui bazată pe formarea avanpostului și explorarea intensă a zonei fusese o decizie catastrofală. Și-a retras trupele, mai întâi în Uhtua, apoi spre Voknavolok.

În ultima zi din septembrie a anului 1918, Kuisma a dat, în sfârșit, ordinul de retragere a trupelor libere înapoi în Finlanda. Decizia a fost luată pe ultima sută de metri. În timp ce trupele finlandeze se pregăteau de plecare, soldații carelieni înconjuraseră deja satul și se apropiau de-a bușilea prin ceața dimineții. O bătălie feroce a început. Unul dintre cei prezenți, Verner Lindqvist, își amintește cum s-au grăbit să ajungă pe coama din mijlocul satului și cum au reușit chiar înainte ca inamicul să își ducă armele pe poziții.

Lindqvist a tras cu toate cartușele pe care le avea la brâu, lângă doi camarazi care muriseră deja. Cumva, mergând ocolit prin spatele inamicului, divizia finlandeză a reușit să câștige suficient timp și să provoace confuzie, în așa fel încât toți soldații care încă erau în sat să ajungă pe malul Lacului Äijä și să împingă apoi bărcile deja pregătite pe apă. O parte dintre soldații trupelor libere au plecat cu bărcile, alții au mers pe jos de-a lungul malului. Când mai aveau 35 de kilometri de mărșăluit printre pădurile de molid până la granița finlandeză, Kuisma a ordonat ca bărcile să se oprească. De una dintre bărci legase trupul neînsuflețit al camaradului său jäger, locotenentul Juho Sairio: „Să privim deci în tăcere trupul credinciosului nostru tovarăș de front cum se scufundă în adâncurile Tuonelei”.[79]

Finlandezii aveau timp să cugete asupra celor întâmplate. Magnitudinea pierderilor a devenit curând clară. Dintre soldați, aproximativ o treime pieriseră și aproape toate cadavrele au fost luat de inamic. Despre mulți nu se știau nici măcar detalii sau dacă persoana trăia sau murise. Multă vreme, conducerea expediției a primit întrebări de la rudele disperate. Maria Lumme din comuna Maaria i-a scris rectorului Rihtiniemi din Kajaani o scrisoare în care își exprima vădit îngrijorarea. În Maaria circulau zvonuri cum că o parte numeroasă dintre soldații care participaseră în expediția din

Carelia Albă au fost luați prizonieri, iar printre ei s-ar fi aflat doi soldați din Maaria. Unul dintre ei era soțul ei, brutarul Karl Lumme. Scrisoarea era una dintre multele de același soi. Umbla vorba că se întâmplase ceva îngrozitor. Lumme nu s-a mai întors. A pierit departe de casă, pe lacul Jysky. După reîntoarcerea în Finlanda, aproape de graniță, legată de un copac, se găsea urarea carelienilor:

Îi rugăm pe soldații finlandezi să-și tragă sufletul lângă sobele lor, căci războiul nu-i o joacă, deși acum s-a lăsat peste tot în Europa. Noi, carelienii, nu vom călca-n Finlanda, dacă de-acolo nu se vor abate noi nenorociri. Ia mai gândiți-vă oleacă dacă din război iese ceva bun, ori ba.[80]

„Gentilomi prăpădiți, suferinzi de boli venerice”

Retorica războaielor popoarelor înrudite era asociată cu oferirea respectului cuvenit populației locale și atribuțiile de înaltă morală a trupelor libere. Carl Wilhelm Mal a explicat clar prin modul lui administrare a comandamentului ce însemnau aceste bune practici: caii nu se puteau adăpa până nu obțineau permisiunea de la cei din gospodărie, în casa careliană se intra numai dacă erai poftit înăuntru, iar odată intrat în încăpere, soldatul trebuia să își dea jos cascheta. Nu se bea apă niciodată direct din căuș, se fuma doar afară și nu se scuipa pe podea. Bărbații trebuiau să dovedească, din toate punctele de vedere, că vin dintr-o „țară civilizată”.[81]

Aceste reguli nu erau doar de umplutură, ci mulți comandanți au încercat, chiar și prin metode stricte, să forțeze trupele să adopte comportamentul pe care îl considerau a fi ideal. A fost totuși o treabă foarte anevoioasă. Materialul din care erau croiți soldații trupelor libere din Expediția spre Aunus era unul pestriț: aventurieri, delincvenți și suflete roase de alte ambiții decât dorința nobilă de a-i ajuta pe carelieni.

Viitorul comandant regional al Gărzilor Albe, Eero Eronen, își amintește cum a plecat spre Carelia Albă după terminarea liceului, nutrind mari speranțe. Eronen auzise despre expediție numai lucruri bune, dar a ajuns curând la concluzia că „informațiile fuseseră distorsionate și eronate”. După ce a parcurs un drum greu și anevoios până în Carelia, Eronen a observat că zecile de persoane din grupul său reprezentau „tot felul de aventurieri”, care aveau un comportament arogant și destrăbălat. Relațiile cu carelienii se înrăutățiseră dintr-odată. Eronen își amintește cum, deja în prima casă în care pășise în Carelia de Est, gazda a lăsat clar să se înțeleagă pentru nou-veniți că finlandezii nu erau doriți pe teritoriul carelian și că englezii din Murmansk ofereau nu numai o mai bună protecție, ci și de-ale gurii.[82]

Când noul comandant al expediției, Toivo Kuisma, a sosit în inima verii în Carelia Albă, a fost extrem de dezamăgit de oamenii săi. Odată ajuns în Uhtua, i-a așezat pe toți în linie și le-a ținut o „predică” publică, acuzându-i de tâlhărie și de amatorism crâncen. Mult mai grav a fost că soldații

proaspăt ajunși au reușit pe drum să „afecteze profund reputația expediției prin înfățișarea nepotrivită”. Kuisma le-a promis tâlharilor și huliganilor că va fi de o „strictețe implacabilă”. Amenințările nu erau doar de dragul discursului, dar Kuisma nu a izbutit să smulgă răul de la rădăcină. În luna august a anului 1918, Kuisma a raportat comisiei generale că a executat doi soldați ai trupelor libere din cauza actelor de tâlhărie comise de aceștia. Un al treilea condamnat a fost împușcat în timp ce încerca să fugă.

Un alt critic dur al condiției fizice și morale cu care se afișau trupele libere finlandeze a fost un faimos vizitator al Careliei Albe, anarhistul scriitor al sălbăticiei, Ilmari Kianto. Încă din tinerețe, Kianto a cutreierat satele și sălbăticia Careliei și a câștigat respectul carelienilor purtând, printre altele, pălărie tiroleză cu pană și pantaloni albi. În martie 1918, când cucerirea Careliei Albe părea să se aproprie de îndeplinire, Kianto și-a strigat bucuria:

Iubiții mei războinici, măriți granițele, aruncați-i cât colo-n mare pe rusnaci și pe tâlhari! Nu degeaba de partea cealaltă-i marea ce poartă numele de „Albă”, căci ce e acolo e al nostru, al Finlandei și al întregii Carelii.[83]

Pe timpul Războiului Civil, Kianto a fost un agitator de partea Albilor și a activat, conform spuselor lui, pe „frontul de luptă al scrisului”, compunând texte în care își exprima ura față de Roșii. În vara anului 1918, Kianto a mers în Carelia Albă tot ca propagandist. Deși a experimentat pe pielea lui și a auzit cât de mult își respingeau carelienii eliberatorii, a refuzat să vadă problema ca fiind în altă parte decât în calitatea trupelor libere finlandeze. În scrisorile lui către personalul aflat la conducerea armatei, îi acuza pe recruții aleși pentru expediția în Carelia Albă ca fiind vagabonzi nedemni, foști membri ai Gărzii Roșii. Kianto era iritat de băiețandrii slăbănogi și „suedizați” din sudul Finlandei, care nu au știut să adopte atitudinea potrivită față de carelienii pe care îi glorifica.

Kianto fusese îndeosebi iritat de faptul că, dintre recruți, se trimiteau constant înapoi acasă „gentilomii prăpădiți, suferinzi de boli venerice”. Decăderea morală și depravarea erau elementele-cheie din gândurile sale. Pe parcursul carierei sale de scriitor, s-a întors constant la tema vremurilor când Carelia Albă era neîntinată, una dintre „cele mai sacre zone din lume”,

ai cărei locuitori erau deprinși cu o moralitate națională de cea mai înaltă clasă. Acele valori au fost suprimate de trupele libere finlandeze, care apucaseră să le corupă. „Pare-se că tocmai acea exuberanță și neîngrădire au făcut din Carelia Albă un parc de distracții, lucru care nu fusese niciodată scopul pentru soldații trupelor libere.”[84]

În toamna anului 1918, Kianto se afla în siguranță acasă, în Suomussalmi, Turjanlinna. De acolo a scris personalului armatei o epistolă dură, criticând dezmățul moral al expediției din Carelia Albă și bolile venerice care se înmulțiseră pe parcursul ei. Kianto se mai întreba dacă soldații care plecaseră în expediție conștientizau care era elementul ce „ar rezolva dilema Finlandei Mari”. Deja din Kajaani totul se dusese de râpă. Ofițerii risipiseră diurnele pe băutură, bani care ar fi trebuit să le ajungă câteva zile bune; se prosteau trăgând gloanțe aiurea și se înhăitau cu femei de cea mai joasă speță. Descrierile lui Kianto despre depravarea din Kajaani nu erau neapărat scoase din context. Orașul fusese locul de adunare al soldaților veniți din toate părțile pentru a porni spre Carelia și, de altfel, ultima localitate de dimensiuni mai însemnate înainte de vasta sălbăticie străpunsă doar de măreția arborilor.

Felul în care Kianto și-a exprimat indignarea arată că firul dinamicii taberei de război s-a întins la maximum. Scriitorul a țintit mai ales în personaje cu reputație, precum comandantul regimentului rezistenței ce luptase în Războiul Civil, Elja Rihtniemi. Kianto îl vedea pe Rihtiniemi ca fiind un bețiv mincinos și „un profitor lacom, purtător de sifilis”.

Kianto a mai dat și alte nume: locotenentul jäger Jussi Väisänen, care ar fi pângărit casele carelienilor cu un comportament „indolent și dezmățat”, precum și soldatul jäger Akseli Isopuro, care, conform scriitorului, după ce a ajuns în Carelia Albă, ar fi dat dovadă de un comportament jenant, ca și când locul acela ar fi existat pentru propriul amuzament.

Dacă Kianto privea femeile careliene ca pe un simbol al inocenței, nu același lucru se poate spune despre femeile finlandeze care se alăturaseră trupei soldaților liberi. Fuseseră aduse în Uhtua pentru anumite sarcini, dar Kianto le vedea ca fiind „curvele secrete ale comandanților”. Grupării se alăturaseră numeroase femei care împărtășeau același entuziasm și același spirit de aventură amestecat cu idealism pe care îl aveau și bărbații. Pentru

tinerii soldați, precum Lennart și Kasten Forelius, prezența feminină era oarecum neclară:

Bine ar fi fost dacă fetele de pe-aici ar fi fost mai drăguțe. Dar n-are nimic, pentru că ne uităm prin ele ca prin aer. Ele ne fac de mâncare și se ocupă de curățenie. Noi mâncăm, dormim și ne petrecem timpul după pofta inimii.[85]

După vara războiului din 1918, Kianto, care își crease o reputație scriitoricească de critică a sexualității și imoralității, a scris câteva cărți despre Carelia Albă, revenind constant la temele integrității careliene și purificării națiunii. Campania care se demarase cu scopul de a elibera tărâmul făgăduinței aflat dincolo de graniță s-a dovedit a fi un act de cruzime sângeros și nerealist. Dar mai exista speranța ca, într-o bună zi, poporul neîntinat al carelienilor să-i conducă până și pe ignoranții patriei-mamă către o realitate construită la o altă scară morală:

Dacă fiicelor poporului Careliei Albe li s-a îngăduit să se ferească vreme de secole întregi de imoralitatea strămoșilor lor, așa și Regatul Finlandei Mari va putea să ridice patria-mamă și să ne purifice pe noi, finlandezii, înălțându-ne.[86]

Fata Morgana

Căderea trupelor libere finlandeze a produs un șoc activiștilor care erau pro Finlanda mare și actele de înfrățire. Îndeosebi felul cum și-au găsit sfârșitul era o pastilă greu de înghițit. Carelienii ar fi trebuit să îi primească cu ospitalitate pe salvatorii finlandezi, dar s-au transformat în inamici. Lupta pentru libertate s-a purtat împotriva celor care se presupuneau că veneau să le-o ofere. În Carelia Albă a anului 1918, scriitorul revoluționar Ilmari Kianto stătea în casa lui din Turjalinna și se minuna auzind veștile de peste graniță:

Unde e toată treaba care fusese terminată deja pe jumătate? Oare amintirea zilei când îl sărbătoream pe Sfântul Petru împreună ca frații noștri va ajunge doar un miraj îndepărtat, o fata morgana la orizontul Lacului Kuitti?[87]

În vară, la granița dintre Finlanda și Carelia Albă, pașapoartele erau verificate încă amiabil în Hyrynsalmi, regiune stăpânită de Gărzile Albe, iar pe cel mai înalt deal din Uhtua flutura steagul finlandez. În satele din Carelia Albă dădeai de patrulele Gărzilor Albe, pe ale căror banderole scria Uhtuan suojeluskunta (Gărzile Albe din Uhtua) sau Karjalan puolesta (De partea Careliei). Kianto își aduna cuvintele pentru a-și exprima dezamăgirea. La mijloc erau „rușinea, bestiile Roșii, criminalii Albilor, fragilitatea Careliei și decăderea”.[88]

Antti Keynäs, unul dintre carelienii care se aflau la conducerea localității Vuokkiniemi, s-a plâns de nechibzuința finlandezilor, când aceștia s-au grăbit să ajungă în Carelia în număr mult prea mic. Astfel, și-au atras numai conflicte și dezastre, pentru că ei înșiși nu aveau forța necesară pentru a se impune și proteja zona. Conform lui Keynäs, situația din Carelia Albă era acum mai proastă ca niciodată.[89]

Konrad von Redern, colonelul german din Statul Major al Armatei Finlandeze, care s-a opus de la bun început trimiterii forțelor libere în

Carelia Albă, anunțase guvernul finlandez deja la mijlocul lunii septembrie a anului 1918, deci chiar înainte de bătăliile decisive, de următoarele:

Nereușita expediției din Carelia de Est se poate explica prin următoarele motive: capacitatea de luptă a grupului a fost de la început neglijabilă. La asta se adaugă și faptul că starea de spirit a soldaților s-a degradat în mod inevitabil, pentru că nu puteau fi siguri că superiorii lor își dădeau suficient interesul pentru expediție. Cu atât mai mult, cu cât conducerea trupei nu s-a aflat în mâinile potrivite. Astfel, grupul și-a pierdut treptat și ultima fărâmă de spirit de luptă. Dacă senatul dorește să menținem Vuokkiniemi sub ocuparea noastră și să luăm Uhtua înapoi, putem obține acest lucru numai cu intervenția armatei statului.[90]

Eșecul trupelor libere finlandeze în Carelia Albă s-a datorat faptului că regiunea începuse să facă parte din interesele politice ale Marilor Puteri. Trupele britanice aflate în nordul Rusiei nu puteau permite ca trupele finlandeze, afiliate cu Germania, să ocupe Carelia de Est și au izbutit, cu resursele lor mai însemnate, să prevină acest lucru. Agitatorii finlandezi, luați în batjocură pentru cât erau de „rahitici", erau nesemnificativi în fața tentației britanice.

Ce gândea la finalul expediției Carl Willhelm Malm, cel de la care pornise întreaga idee? În pofida rezultatului, a considerat că a adus un mare beneficiu țării sale. Nu era sigur, totuși, dacă războiul său fusese benefic Careliei Albe. Acest lucru se va decide „cândva în viitor, când soarta Careliei Albe va fi pecetluită".[91]

Frații Fortelius și Kalle Malm au supraviețuit și și-au continuat studiile la Universitatea din Helsinki în toamna anului 1918. Experiența din Carelia Albă i-a lecuit însă de tentația de a mai participa la alte expediții de război. Niciunul dintre ei nu s-a mai alăturat apoi trupelor libere.

Toamna anului 1918 s-a sfârșit în dezamăgire din perspectiva celor mai înfocați activiști politici ai vremii. Dar viitorul apropiat venea să deschidă noi perspective. Înfrângerea Germaniei din luna noiembrie a aceluiași an și semnarea armistițiului între Aliați în Primul Război Mondial a dus la

apariția unui nou val de activism în Finlanda, chiar mai entuziast decât tot ceea ce existase anterior. Eliberată de alianța cu Germania și nemaifiind dependentă de ea în vreun fel, Finlanda a făcut un pas înapoi în politica militară, pe când modul de operare în climatul internațional era în schimbare. Sub avalanșa de momente istorice la nivel mondial, eliberarea Careliei îi tenta din nou pe activiștii și visătorii îmbătați de spiritul înfrățirii.

1. „În Est, în Est, în imensitate/În Estul sălbatic și ademenitor,/În Est, în Est vrem să călărim” (suedeză).

2. Finlandezii mai numeau partea aflată la est de Marea Albă și în nord-vestul Rusiei Vienan Carelia – Carelia Arhanghelului sau Carelia Albă.

3. „Către codrul plin de aventuri și fără de sfârșit,/pădurea magică a tăcerii ducea/în zorii zilei, spre est, călare-am fi pornit!/Și laș ar fi acela care ne-ar refuza.” (din suedeză).

Furtuna păcii

„Cam așa se prezintă starea lumii momentan. Încotro
o va lua săptămâna asta? Mai multe detalii duminică.”

Cotidianul Carelian, 1.12.1918

O zi neagră pentru Germania

În dimineața întunecată și cețoasă a zilei de 16 decembrie 1918, în portul din Helsinki au poposit două vapoare cu aburi. Bahia Castillo și Buenos Aires au fost trimise pe linia Hamburg – America de Sud înainte să transporte pasageri pe mare în timpul Primului Război Mondial. În război funcționau pe post de spital și mijloc de transport pentru trupele de soldați. Acum vapoarele s-au oprit în portul din Helsinki. Vreme de o săptămână, echipamentul diviziei germano-baltice – mașini, tunuri, biciclete, cai – a fost transportat pe rând în Helsinki pentru a fi înghesuit în vapoare. Ultimii soldați ai divizei germane, care mai erau încă în Finlanda, se îmbarcaseră cu o seară înainte.

Peste douăzeci de mii de localnici veniseră să asiste la plecarea germanilor, umplând întregul port de la Katajanokka, până la Kaivopuisto. Atmosfera era una de sărbătoare. Pe punțile navelor, fanfara germanilor interpreta marșuri germane și finlandeze. În port se afla întreaga elită politică și militară a Finlandei. Se făceau remarcați fostul ministru al Apărării, Wilhelm Thesleff, fostul comandant al Forțelor Armate Finlandeze, Karl Fredrik Wilkman, proaspătul demisionat de la conducerea statului, Pehr Evind Svinhufvud, precum și reprezentanții guvernului, în frunte cu Prim-ministrul Lauri Ingman. Finlandezii care își fluturau batistele, strigând și cântând, escortau aproximativ 25.000 de soldați germani, gărzi ale Infanteriei Regimentului Finnlandkämpf, Bateria de artilerie a lui Moldenhauer și trei escadroane de cuirasieri în drumul lor spre casă. Entuziasmul a atins apogeul când comandantul Diviziei Marine Baltice, generalul-maior Gustav Adolf Joachim Rüdiger, contele de Goltz, a apărut în straiele lui de sărbătoare, cu toate decorațiunile. Goltz a primit un ultim dar de la însoțitorii săi, un buchet imens de flori, și a urcat la bordul navei. Uralele și urările de bine reverberau în trei limbi. Curând, navele au fost remorcate, iar elicele lor uriașe le-au propulsat pe mare. Goltz a rămas pe punte, fluturându-și buchetul de flori. Era convins că a luptat alături de poporul finlandez de partea culturii central-europene.[92]

Cu toate acestea, momentul solemn și emoționant nu a putut masca șocurile și dezamăgirile pe care generalul german le-a trăit pe parcursul ultimelor săptămâni. Amintirile usturătoare începeau la data de 10 noiembrie 1918. Prin telegraf, sosise din Germania către Helsinki următoarea informație: Împăratul Wilhelm al II-lea a renunțat la putere după o lungă perioadă de tensiuni. Deși știrea nu l-a luat complet prin surprindere, a reușit să zguduie permanent lumea lui Goltz. Regimul conducătorului său și al Dinastiei Hohenzollern, care a durat mai mult de 500 de ani, luase sfârșit.

Acea zi de noiembrie în Helsinkiul cenușiu a reprezentat în viața lui Goltz un moment de dies ater – cunoscut în istoria romanilor ca fiind un eveniment fatidic, prevestitor de rău-augur, o zi neagră. Precum mulți alții care au asimilat sistemul imperial și și-au bazat viața pe continuitatea lui, aristocratul Goltz trăia într-o stare de frustrare dominată de furie. Căuta cauza evenimentului oriunde altundeva, dar nu în sistemul imperial în sine: în eșecul trupelor sale pe frontul de vest, în trădătorii din prima linie, în politicienii uneltitori și fără principii, în jurnalismul practicat iresponsabil. Toți acești factori au înfipt un cuțit în spatele armatei invincibile și au stârnit revoluția în Germania.

Revoluția începuse în Kiel odată cu revolta navală a marinarilor, cu săptămâni înainte ca Goltz să fie informat de căderea regimului. La data de 5 septembrie, pe catargele Flotei Germane de război aflate în larg și pe acoperișul primăriei din Kiel s-au înălțat steaguri roșii. Marinarii nu mai erau dispuși să urmeze ordinile ofițerilor după ultima incursiune feroce pe mare, când au purtat o bătălie sinucigașă împotriva Flotei Marii Britanii. Cu toții erau conștienți că războiul era deja pierdut. Revolta marinarilor s-a răspândit rapid la muncitorii din fabrici și trupele armate. S-au declarat greve generale, s-au format consilii, iar la scurt timp s-au făcut declarații revoluționare în Flensburg, Rostock, Bremen și Hamburg. La data de 9 noiembrie, revoluția a ajuns și în capitala imperiului, Berlin.[93]

Toate acestea nu fuseseră o surpriză pentru Goltz, știind că Germania ceruse Marilor Puteri încă din 4 octombrie încetarea focului, ceea ce însemna o înfrângere evidentă. Odată ce trupele au aflat de ordinul de încetare a focului, disciplina lor a început să se clatine până s-a prăbușit de tot în unele locuri. Încă de pe atunci plutea în aer începutul revoluției. La data de 9

noiembrie, guvernul aflat sub conducerea ducelui de Baden, Maximilian, cunoscut mai bine sub porecla ușor batjocoritoare de Bademax, a anunțat într-un final că acceptă condițiile de încetare a focului impuse de celelalte puteri. În practică, gestul se traducea prin capitulare, fără cale de întoarcere. Împăratul Wilhelm al II-lea, care se refugiase de ceva vreme în orașul Spa din Belgia, a renunțat imediat la coroană și a traversat granița pentru a se adăposti în siguranță în Olanda. Guvernul lui Maximilian s-a destrămat, iar puterea a fost transferată către cancelarul Friedrich Ebert, lider al social-democraților, cel mai numeros partid din parlament.

De-abia trecuse ora prânzului când evenimentele acelei zile confuze au ajuns la apogeu. Philip Scheidemann, președintele grupării socialiste din parlament, a preluat inițiativa și a pus-o în mâinile propriului partid. De la fereastra Casei Parlamentului, printr-un discurs improvizat susținut fără știrea lui Ebert, Scheidemann a declarat că restul Germaniei va deveni o republică. Decizia părea una pripită, dar exista un motiv în spatele precipitării. Câteva ceasuri mai târziu, la orele 4 ale amiezii, neștiind de mișcarea lui Scheidemann, Karl Liebknecht, liderul Mișcării de extremă stânga, Liga Spartachistă, și-a făcut la rândul său apariția la fereastra castelului prusac. Liebknecht a declarat Germania ca fiind o republică socialistă liberă și a anunțat începutul puterii sovietice. Prea târziu.

Rămășițele mașinăriei de stat germane erau, cel puțin momentan, în mâinile guvernului interimar, alcătuit în majoritate din social-democrați, și ale consiliului național, Rat der Volksbeauftragten. Dar pentru cât timp? Guvernul social-democrat era înconjurat de inamici; forțele din armată încă loiale vechiului regim și funcționarii s-ar arunca să destrame guvernul și să readucă regimul imperial cu prima ocazie care li s-ar ivi. Din altă direcție erau amenințați de propriii parteneri din guvern, iar odată ce radicalii de stânga din Liga Spartachistă ar fi intervenit, puterea sovietică s-ar fi impus în Germania.

Conducerea Forțelor Armate Germane, precum și majoritatea ofițerilor și puterea dreptei conservatoare s-au văzut nevoiți să coopereze: Republica Social-Democrată era singurul partener care putea combate temuta revoluție bolșevică.

Când Friedrich Ebert, președintele guvernului interimar, care prefera titlul de cancelar, a telefonat pe 10 noiembrie, la ceas de seară, i-a răspuns ofițerul de Stat Major, generalul-intendent, locotenentul Wilhelm Groener. Conform înțelegerii telefonice dintre cei doi, oficialitățile înalte din armată vor sprijini guvernul și vor avea grijă să formeze trupe de nădejde, de care guvernul să se poată folosi. Părea a fi, pe moment, o soluție satisfăcătoare pentru cei de la guvernare. Problema era că trupele adunate de către conducerea armatei erau loiale conducerii armatei și primeau ordine doar de la aceasta. Atunci când forțele armate ar decide că nu vor mai sprijini guvernul, acesta va rămâne la fel de vulnerabil.

Aceasta nu era unica slăbiciune în structura Republicii Germane. Acordul dintre Ebert și Groener nu a luat naștere în spiritul dragostei, nici măcar al respectului reciproc, ci în numele răului celui mai mic. Majoritatea populației germane se resemnase să tolereze republica, dar de-a lungul întregii sale existențe nu a atins întru totul pragul unei trainice acceptări, ce să mai vorbim de dragoste.

În ziua următoare, la data de 11 noiembrie ora 11, pe frontul de vest al războiului mondial, de pe coasta Canalului Mânecii până la granița cu Elveția, a intrat în vigoare armistițiul dintre Germania, Franța, SUA, Italia și Belgia. Această dată și oră par să sugereze momentul când s-a sfârșit Primul Război Mondial. Dar nu s-a întâmplat deloc așa. Tranziția dinspre starea de război la vremurile de pace a fost un proces scindat, lung și violent, iar luna noiembrie a anului 1918 nu a fost nici măcar începutul. Consiliul Comisarilor Poporului al lui Lenin s-a retras din Tratatul de Pace de la Brest-Litovsk la două zile după armistițiu. În est a izbucnit o nouă rundă a războiului, iar Războiul Civil a început să îi absoarbă și pe cei care până atunci izbutiseră să fugă din calea lui.

Veștile alarmante de la el din țară l-au determinat pe Goltz să întreprindă o activitate intensă în Helsinki pentru calmarea spiritelor. În cercurile burgheze din Helsinki s-a strecurat teama că revoluția germană se va resimți și asupra soldaților germani aflați în Finlanda. Oare erau nevoiți locuitorii capitaliei să treacă printr-o a doua revoluție civilă în decursul unui an? În aceeași zi când vestea căderii Imperiului German s-a răspândit la nivel internațional, „delegatul” din est al guvernului, Kaarle Nestori, a anunțat că

bolșevicii adunau numeroase trupe de cealaltă parte a râului Rajajoki. Amenințarea invaziei hoardelor de revoluționari era evidentă.[94]

Pentru a astâmpăra flăcările revoluției și a duce situația într-o direcție nouă, Goltz a adunat toți ofițerii aflați în Helsinki pentru a sta cu ei de vorbă. Seara s-a îndreptat către gară, unde îl aștepta vagonul-salon al fostului guvernator, iar de acolo a pornit spre est. În ziua următoare, conform propriilor cuvinte, s-a uitat în ochii fiecărui ofițer și soldat din cazărmile de la Kouvola și Viipuri, cerându-le să fie pe poziții. După ce s-a întors la Helsinki, Goltz și-a adunat soldații și le-a ținut un discurs înflăcărat de aproape o oră, presărat cu amenințări pentru cei care instigă la haos și prin care și-a exprimat încrederea de nestrămutat în lumina celor care au rămas lucizi și credincioși cauzei.[95]

Conform lui Goltz, toți soldații au izbucnit în urale, susținând puterea împăratului care a părăsit tronul cu trei zile înainte. Apoi trupele germane au mărșăluit de la locul de adunare de-a lungul Helsinkiului, pe lângă statuia lui Runeberg și pe străzile principale din centrul orașului. Locuitorii trebuiau să vadă cu propriii ochi că situația era ținută sub control. Cu toții au înțeles însă că acel guvern socialist, care preluase puterea în Germania, îi va chema curând pe soldații germani acasă. Puterea de stânga din Finlanda voia să se debaraseze de germani cât mai repede cu putință, dorință pe care o împărtășeau și moderații burghezi, care au înțeles că prezența germanilor punea în dificultate recunoașterea independenței și organizarea rației alimentelor. Dreapta finlandeză era în mare parte crispată și în stare de șoc.[96]

În timp ce oamenii din Helsinki și liderii finlandezi țineau încă festivități în onoarea soldaților germani, noua putere de stat din Finlanda a schimbat deja foaia. Generalul Mannerheim, care tocmai fusese desemnat șef al statului, a avut un interviu la începutul lunii decembrie la agenția de știri Reuters din Newcastle pe drumul de întoarcere acasă. A insistat asupra importanței stabilirii unor relații amicale cu statele victorioase și a afirmat că recunoașterea independenței Finlandei era esențială. Declarația lui Mannerheim în sine conținea deja un angajament față de schimbarea direcției politice, a adoptării unei noi constituții, precum și, mai ales, față de

organizarea de noi alegeri parlamentare. Doar așa Finlanda ar fi putut să își recâștige credibilitatea în ochii învingătorilor.[97]

În interviurile pe care le-a dat în Anglia, Mannerheim și-a exprimat dorința ca, în calitate de conducător, să izbutească să clădească relații trainice cu adevărata Rusie, cea care, curând, și-ar recăpăta puterea și ar pune capăt haosului actual. Era important ca Finlanda, în ciuda propriilor dificultăți, să reușească să ofere azil refugiaților ruși. Mannerheim i-a asigurat el însuși pe cei de la Morning Post că se împotrivea aducerii germanilor pe teritoriul finlandez și apoi a continuat prin a schița o nouă imagine a Finlandei ca salvatoare a Europei:

Sper ca Anglia să își amintească că, prin cultura sa străveche, Finlanda este unica regiune de la nord de Rusia care nu s-a scufundat în mlaștina bolșevică.[98]

O schimbare radicală de direcție a conducerii era vitală. Euforia germană a locuitorilor din Helsinki nu își mai avea locul. În presa franceză și engleză, tot ceea ce Germania a întreprins în Est era ilustrat prin tiranie neagră ca smoala, brutalitate și exploatare. Pe tot parcursul războiului, s-a construit imaginea unui război cinstit împotriva forțelor întunecate germane, iar această atitudine a rămas de neclintit chiar și după încetarea focului. A întoarce spatele Germaniei era văzut ca o dovadă de cinste și virtute.

Condițiile erau deci favorabile pentru ca Finlanda să poată schimba macazul, dar de sub fusta Germaniei până în lumea învingătorilor era cale lungă. Finlanda, care a urmat calea pierzătorilor războiului mondial, trebuie să își schimbe urgent traiectoria. Nu erau vești îmbucurătoare pentru nimeni, așa cum se scria în decembrie 1918 în Hufvudstadsbladet: „Furtuna păcii distruge multe din lucrurile care au crescut și înflorit în umbra războiului”.[99]

Întrebarea lansată prin Insulele Åland era expresia reputației slabe a Finlandei la nivel mondial. În decembrie, Suedia a propus ca Finlanda să rezolve situația insulelor prin referendum, conștientă fiind că majoritatea locuitorilor susțineau anexarea insulelor la Suedia. În schimb, Suedia a

promis să încurajeze recunoașterea independenței Finlandei în Vest și să se arate în favoarea planurilor Finlandei legate de Carelia la Haga. Dar în Finlanda propunerea nu a trezit decât furie și teama de a pierde teritoriul insulelor Åland.[100]

Pe când guvernul finlandez încerca să îi câștige de partea lui pe Aliați, trebuia să țină pasul cu situația veșnic confuză din estul Europei. Guvernul progerman al lui Svinhufvud s-a retras și a fost înlocuit în decembrie 1918 cu guvernul condus de Lauri Ingman. Svinhufvud, care s-a opus vehement Rusiei, a predat puterea unui susținător al liniei vechi de gândire și al politicii veritabile. Cercul activiștilor a înțeles că noua direcție a puterii le slăbea șansele de afirmare. S-au rățoit la Ingman și au criticat schimbările din politica externă adoptată de guvern și milogirea în fața țărilor învingătoare.

Însă, pe de altă parte, nu se mai putea face nimic. Era o lună înfrigurată de decembrie a anului 1918, iar sub admirația publicului, generalul și contele Rüdiger von der Goltz s-a urcat la bordul unui vapor cu aburi în Helsinki, un erou de război în toată splendoarea lui militărească. O săptămână mai târziu, un bărbat de 53 de ani, îmbrăcat în haine de civil, coboară în Stettin, iar întoarcerea acasă e un șoc pentru el. Când ulanii, ajunși în port, au început să cânte imnul național, un puști de pe vasul aflat în apropiere a spus, spre uimirea lui Goltz: „Cântecul ăsta îl cântați voi azi pentru ultima oară”. Putregaiul revoluției se răspândea și era reprezentat în ochii lui Goltz de oameni lipsiți de judecată și mânați de ură, aidoma băiețandrului de pe vas. Tot ce i-a mai rămas generalului era să nu mai activeze la Berlin și să fie mulțumit că a izbutit să ajungă la destinație, fără ca nimeni să îl recunoască sau să îl atace. Însă numele lui va mai fi pomenit.[101]

„O carcasă colosală”

Conform scriitorului Kyösti Wilkuna, Imperiul Rus ruinat de război era aidoma unei „carcase colosale”, în care toți își înfigeau ghearele, încercând să își rupă partea. Prima condiție în acest sens era să se înțeleagă ce se întâmpla, de fapt, în zonele din Rusia. Astfel că, în noiembrie 1918, ultimul act al guvernul regentului Svinhufvud a fost să îl trimită pe colonelul Leonidas Blåfield într-o misiune de recunoaștere la mii de kilometri depărtare, în Ucraina. Această decizie descria de minune situația haotică: guvernul finlandez era nevoit să recurgă la asemenea acțiuni pentru a obține informații dintr-o țară în care, cu câteva luni înainte, își stabilise o delegație.[102]

Născut în 1870 într-o familie de nobili finlandezi, Blåfield, care a avut o carieră ca ofițer în Armata Rusiei participând în luptele din Orientul Îndepărtat, fiind și veteran al Primului Război Mondial, și-a petrecut o mare parte din viață în Rusia. Acum călătorea ca trimis al guvernului finlandez, traversând Estonia pentru a ajunge în estul Poloniei, în toiul războiului. Oriunde mergea Blåfield, zărea soldați germani care erau în drum spre casă, sub o formă sau alta. Îi zărea în gări, vânzându-și armele polonezilor. Pe de altă parte, conform spuselor lui Blåfield, erau adeseori jefuiți înainte să ia trenul spre vest.

Călătoria lui Blåfield spre sud trecea prin Galiția. Teritoriul Galiția-Lodomeria a fost în anii 1770 o divizie a Poloniei devenită regat sub Imperiul Habsburgic. Procesul de dezintegrare a imperiului care va fi cunoscut ulterior sub denumirea de Austro-Ungar și-a atins apogeul doar cu câteva luni înainte de călătoria lui Blåfield. Ultimul împărat al Imperiului Habsburgic, Carol I, a emis în luna octombrie a anului 1918 așa-numitul Manifest al Popoarelor, a cărui esență a fost tentativa de a salva imperiul multinațional prin transformarea sa într-o federație. A fost un act ce oferea prea puțin și care apărea prea târziu. Ideea a fost respinsă atât de statele din jur, cât și de minoritățile monarhiei dualiste. Numai independența avea logică.

Blåfield a traversat teritoriul care va deveni partea estică a noului stat polon. Frontul de est al războiului mondial a năvălit peste întreaga zonă, iar peisajele distruse de război puneau în evidență natura fundamentală a schimbărilor politice în curs. Polonia era deja unul dintre statele cele mai mari și cu însemnătate din estul Europei, iar milioane de polonezi luptaseră în armatele germane, rusești și austro-ungare. Înainte de războiul mondial, se făcea referire la Polonia independentă ca la un concept istoric. Pe parcursul războiului însă, atitudinea Marilor Puteri față de dorința de independență a statelor minoritare s-a schimbat în mod dramatic. Polonezilor a început să li se promită autonomie după încetarea războiului, propriul regat sau independență pentru a asigura loialitatea lor pe frontul de luptă. În ianuarie 1917, președintele Regatului Unit, Woodrow Wilson, în discursul său despre starea statului federal, a vorbit despre viitorul unei Polonii reîntregite, iar guvernul interimar al Rusiei le-a promis imediat independența polonezilor. Independența Poloniei a devenit, așadar, unul dintre obiectivele principale în război ale Aliaților și piatra de temelie a unei noi ordini în estul Europei.[103]

În noiembrie 1918, în timpul călătoriei lui Blåfield, dilema Poloniei devenise deja un proces anevoios și deopotrivă confuz. Pe de-o parte, grupurile de interes polone se băteau cap în cap, fiecare aflându-se sub patronajul a diferite state dintre Marile Puteri. Polonia a devenit un exemplu al dificultății înființării de noi state bazate pe etnicitate. Paragraful 14 al Programului lui Wilson părea a fi imposibil de pus în aplicare în mod pașnic, conform planului și fără violență. În anii ce vor urma, Polonia va trece prin șase războaie care vor defini granițele finale ale noului stat. Multe războaie au fost purtate de Forțele libere sau de Securitatea locală, iar una dintre cele mai controversate regiuni a fost Galiția. Galiția cea multiculturală și multilingvă a fost un exemplu definitiv că sloganele care preaslăveau era națiunilor unite, a unei uniformizări la nivel național și importanța granițelor naturale nu se puteau materializa. În regiune conviețuiau diferite comunități lingvistice și religioase, printre care polonezi, ucraineni, evrei și alte grupuri mai puțin numeroase. Toți erau obligați să asimileze idealurile statelor cu puritate etnică.

Aceasta a dus la numeroase masacre și deportări, iar finalul abia se întrezărea. După ce a ajuns la granița regiunilor din sudul Poloniei, Galiția

și Ucraina, respectiv în Lublin și Liov (Lwów în poloneză, Lviv în ucraineană), Blåfield a fost martorul unui pogrom sângeros de persecutare a evreilor, unde sute de localnici evrei erau bătuți și uciși de către forțele paramilitare polone și ucrainene. Polonezii au justificat violența afirmând că evreii au simpatizat cu germanii când au ocupat Polonia în timpul războiului și au înfăptuit acte de spionaj împotriva națiunii lor. Acest zvon se va repeta căpătând diverse alte forme, dar își va păstra gustul amar al crimei și violenței pe tot parcursul Războiului Civil din Rusia.

Blåfield a ajuns la Kiev pe 28 noiembrie 1918. În raportul său de călătorie a deschis situația ca fiind „destul de neclară". Precum toate celelalte zone ale fostului Imperiu Rus, orașele erau pline de refugiați ruși care fugiseră din calea revoluției, a războiului și haosului. Blåfield a descris atmosfera orașului ca fiind extrem de agitată, îngrijorătoare și isterică. Se simțea ca și cum ar fi fost în mijlocul unui vulcan care era pe cale să erupă.[104]

La fel ca în Finlanda, Revoluția din Rusia din luna martie a anului 1917 a creat o oportunitate pentru reprezentanții democrați ai Ucrainei. Rada sau Consiliul Suprem al Ucrainei a căutat, aidoma Parlamentului finlandez, să obțină autonomia totală a țării. Când social-democrații din Finlanda încercau să introducă în vigoare Legea împuternicirii, un proiect similar era în derulare în Ucraina. Guvernul interimar al Rusiei s-a opus cu vehemență amândurora.

După lovitura de stat bolșevică, Rada a declarat Ucraina ca fiind republică, dar în decembrie 1917 bolșevicii au trimis deja forțe armate în mai multe locuri din Ucraina. Ucraina sovietică a fost declarată și în mod oficial la Kharkov. Rusia sovietică a fost forțată să înceteze ostilitățile împotriva Ucrainei prin Tratatul de la Brest-Litovsk, dar fără oportunități în viitorul apropiat. În aprilie 1918, trupele germane au avansat în Ucraina, au ocupat Kievul, au dizolvat Rada și l-au numit liderul țării pe Pavlo Skoropadski, tovarășul general al lui Mannerheim din Regimentul de cavalerie.[105]

Când Blåfield a ajuns la Kiev, a fost întâmpinat de ambasadorul Finlandei, doctorul Herman Gummerus. Ajuns în Ucraina deja din august 1918, Gummerus era cercetător în domeniul Antichității, iar în timpul războiului mondial și-a dedicat tot timpul Rezistenței. S-a stabilit la Stockholm pentru a organiza mișcarea jägerilor și pentru a crea conexiuni cu alte mișcări de

rezistență împotriva Rusiei. Gummerus cunoștea ca nimeni altul scena deschisă a eforturilor de schimbare radicală la nivel național. Nutrea un entuziasm arzător pentru organizarea unei noi rețele politice și economice în estul Europei, care să reunească națiunile fostului Imperiu Rus și să ducă la colaborare.

Ucraina a atras atenția Finlandei din punct de vedere politic și cultural de-abia după Primul Război Mondial. În timpul anului 1917, și în Finlanda s-a trezit interesul de reflectare asupra istoriei și a aspirațiilor naționale, la fel ca în Ucraina, cele două națiuni având o situație similară, separată de istoria Marii Rusii. Deja la finalul anului 1917, Gummerus a încercat să convingă senatul lui Svinhufvud să trimită un reprezentant la Kiev, gândindu-se, evident, la el însuși. Guvernul, însă, a considerat că situația era în continuare prea confuză, iar ritmul politicii activiste Externe lăsa de dorit. În luna mai a anului 1918, ministrul de Externe Otto Stenroth, din senatul lui Paasikivi, a recunoscut în sfârșit, în pofida reținerii, că:

Ar putea totuși Finlanda să aibă un beneficiu real prin stabilizarea unor relații diplomatice cu o țară îndepărtată, unde condițiile sunt încă oarecum instabile?[106]

Lui Stenroth probabil i se spusese prietenește că mai aveau de așteptat până să culeagă beneficii reale. În primăvara anului 1918, pe fundalul conflictelor Războiului Civil, industria hârtiei din Finlanda era încă în căutarea activă a posibilității de relansare a comerțului extern, care fusese oprit complet în urma războiului. Clientela veche, Rusia și Marea Britanie, erau excluse din discuție, din motive evidente. După semnarea acordului de la Brest-Litovsk, industria finlandeză își putea găsi noi piețe în Germania și în regiunile controlate de germani, conform termenilor impuși de Germania. Cu toate acestea, criza alimentară cerea găsirea de soluții imediate. Poate că ar fi putut obține cereale și zahăr din Ucraina în schimbul hârtiei finlandeze? Cum industria hârtiei se afla pe teritoriul vechiului imperiu și existau organizații de vânzare-cumpărare prestabilite, laolaltă cu stocuri substanțiale, era mai mult decât convenabil să se înceapă incursiunea pe piețe familiare precum Ucraina.[107]

Herman Gummerus și consulii finlandezi Rudolf Walden și Gösta Serlachius, care fuseseră numiți directorii industriei hârtiei, au plecat în august 1918 către Kiev, de-a lungul țării sfâșiate de război. Pavlo Skoropadksi, care își luase titlul de Hatman, a format un stat denumit Regatul Ucrainei, pe drumul croit de baionetele germanilor. Majoritatea Flotei militare a Uniunii Sovietice de la Marea Neagră cu baza navală în Sevastopol a trecut sub controlul Ucrainei, dar constituirea armatei proprii era încă în faza de planificare; în absența acesteia, guvernul a organizat gărzi naționale, mai ales pentru a asigura protecția orașelor. La începutul lunii septembrie s-au stabilit, într-un final, condițiile pentru schimbul de hârtie și zahăr, iar Walden și Serlachius au început să se ocupe de comenzi. Primele loturi de hârtie au plecat din Finlanda către cumpărătorii din Ucraina, iar acordul final de troc a fost semnat la Berlin pe data de 2 noiembrie. Timpul însă începea să se scurgă.[108]

Acordurile și, de altfel, întreg tratatul de la Brest-Litovsk, au fost spulberate de către un schimb de focuri pe frontul de vest. Hatmanul Skoropadski nu a găsit sprijin de la statele vecine, nici de la Albii din Rusia care luptau mai departe în sud, nici de la germanii care se retrăgeau, deși se raportase că Flota navală britanică ajunsese deja la Odessa, iar trupele ei au coborât la Sevastopol. Blåfield a ajuns în Kiev la începutul lunii decembrie și a văzut că guvernul lui Skoropadski nu mai avea mult de trăit. Trupele guvernului interimar al Republicii Ucraina, conduse de către jurnalistul și politicianul naționalist ucrainean Simon Petliura, amenințau deja că vor infiltra orașul. Conform lui Blåfield, soldații lui Petliura, care persecutau evrei, nu erau altceva decât un grup confuz de germani și austrieci luați prizonieri de război, care nu erau cu nimic mai buni decât bolșevicii. Conform rapoartelor, dinspre granița cu Moldova mărșăluiau „români și țigani”.[109]

Blåfield a părăsit Kievul după numai câteva zile, a trecut prin Brest-Litovsk spre Vilnius și de acolo a luat-o înspre Riga. În fostul oraș hanseatic, panica era în creștere. La fel ca în Kiev, în Riga se trăia ca și cum zilele nu le-ar fi fost numărate. Trupele bolșevicilor erau la numai douăzeci de kilometri depărtare în est. Trecând peste obstacole, Blåfield a ajuns în Tallinn în dimineața zilei de 12 decembrie. Aceeași teamă și panică pe care le-a întâlnit peste tot în călătoria sa se regăseau și acolo. Bolșevicii au făcut progrese rapide și, în numai câteva săptămâni, au luat în stăpânire o mare

parte din Estonia. Erau așteptați să sosească în orice clipă în Tallinn. Portul era plin de refugiați de război, iar localnicii înstăriți își rezervaseră bilete pe nava cu aburi Viola pentru a fugi în Helsinki. Mulți dintre aristocrații germani care se aflau în Estonia își încărcaseră deja la bord avuția familiei și așteptau să fie transportați spre Germania.[110]

În port se zăreau și nave de transport care îi duceau pe soldații germani încă rămași în Estonia înapoi în țară. Localnicii obișnuiți priveau în deznădejde, sub puterea furiei și amărăciunii crescânde, cum se adunau rândurile lungi. Șansele de conflicte, jafuri și revolte se întrevedeau la orizont.[111]

Însă, la ora 15 după-amiază, starea de spirit a suferit o schimbare dramatică. Blåfield a văzut cum nave de război, arborând steagul Marii Britanii, ajunseseră aproape de Tallinn. Ajutorul cerut pentru a lupta împotriva bolșevicilor părea să fi sosit pe ultima sută de metri. Steagurile Estoniei s-au ridicat în aer. Mulți dintre cei care se pregătiseră să evadeze nu au mai plecat.

Apariția Forțelor Militare Britanice pe coasta Estoniei făcea parte din eforturile colective ale statelor învingătoare pentru a preveni răspândirea Revoluției bolșevice. Pericolul Roșu nu era văzut ca o amenințare doar în răvășitul est al Europei, ci și în statele victorioase din vest. De aceea, flota regală a preluat controlul asupra Mării Baltice la doar trei zile de când s-a luat hotărârea de încetare a focului. Până la finalul lunii noiembrie, în portul din Copenhaga a sosit prima unitate navală, iar acolo s-a stabilit prima bază din Marea Baltică. La 1 decembrie, cinci crucișătoare, nouă distrugătoare și un grup de câteva detectoare de mine și torpiloare de mici dimensiuni au ajuns în portul Libau (Liepāja, în letonă) din Letonia. Cu cât se apropiau mai mult de Golful Finlandei, cu atât era nevoie de mai multă precauție la zonele minate și la minele plutitoare plantate de către germani și ruși în timpul războiului. Sosirea flotei în Tallinn a fost întârziată de scufundarea crucișătorului Cassandra în Sarenmaa, după ce acesta a intrat într-o mină.[112]

Colonelul Blåfield nu a rămas în Tallinn pentru a sărbători sosirea englezilor. S-a întors în dimineața următoare la Helsinki. O călătorie de trei săptămâni l-a purtat din Kiev și înapoi de-a lungul zonei sfâșiate de război din estul Europei. Golul de putere lăsat în urmă de către germani se umplea repede cu alte facțiuni militare. Blåfield a raportat guvernului despre

neliniștea din vest, despre intruziunea covârșitoare a bolșevicilor în vest, despre indecizia Occidentului, despre nevoia ca trupele germane să își facă apariția, măcar din postura de gardieni și apărători ai ordinii, precum și despre aspirațiile Flotei navale britanice.

În urma lui Blåfield, haosul părea doar să se adâncească. La data de 19 decembrie 1918, trupele lui Simon Petliura au invadat Kievul și au pus puterea în mâinile Directoratului Republicii Ucraina. Petliura s-a trezit din nou într-o luptă de supraviețuire împotriva invaziei Armatei Roșiilor. Toate acestea nu păreau să afecteze optimismul lui Gummerus. Ucraina era zguduită de Războiul Civil și de haos, dar Gummerus a decis să păstreze delegația în conformitate cu misiunea ei inițială. A cumpărat o casă în Kiev pentru folosul delegației.

În ianuarie 1919, vestul Ucrainei, anterior denumită Galiția, a decis să se alăture Republicii Ucraina. Cu toate acestea, regimentul trimis de ei nu a putut să împiedice avansarea bolșevicilor. Încărcătura cu hârtie trimisă din Finlanda spre Ucraina a ajuns în portul din Riga, dar a rămas acolo în mâinile Armatei Roșii, care ocupase orașul. Herman Gummerus a părăsit Kievul la finalul lunii ianuarie 1919, când trupele bolșevice erau la câțiva kilometri depărtare de oraș. Europa de Est părea să se înece sub furtuna Roșie. Cine ar putea să o oprească?[113]

„Mare și indivizibilă”

La orele 11 ale zilei de 16 decembrie 1918, o șalupă se îndrepta spre portul din Libau, unde era ancorat crucișătorul englezilor, Cardiff. La bordul ei se afla o trupă de ofițeri, iar mânecile uniformelor aveau crucea ortodoxă drept element de decor. După ce au urcat pe punte, pe treptele navei s-au întâlnit cu căpitanul și cu un grup de marinari ales drept gardă de onoare. Dinspre orchestră răsunau tonuri vioaie. Amiralul Sir Edwin-Alexander Sinclair, comandantul Diviziei navale a 6-a, i-a preluat pe oaspeți și i-a condus către sala de mese a generalilor, pentru discuții.[114]

Misiunea flotei de luptă trimise în Marea Baltică era de a proteja interesele britanice din regiune după încetarea focului, la nevoie prin forța tunurilor. Alături de divizia de luptă, pe crucișătorul Cardiff a ajuns și Majestatea Sa, reprezentantul guvernului Vivian Henry Bosanquet. Acesta se afla acolo în calitate de ambasador al țării sale în fața guvernelor națiunilor influente și a altor grupări de putere implicate în marea partidă ce se juca la nivel mondial.[115]

Nou-veniții care sosiseră pe Cardiff la bordul șalupei erau contrarevoluționari ruși de partea Albilor, care se îndreptau spre nord-vestul Rusiei pentru a organiza o grupare numită Armata de nord. Albii nu aveau nici cea mai mică intenție de a abandona provinciile baltice care aparțineau Rusiei. Deoarece pe parcursul anului 1918, cei care visau la revenirea monarhiei și a vechii ordini în Rusia au fost dezamăgiți de tentativele interne ineficiente de a sabota mult prea puternicul regim bolșevic, au recurs la infiltrarea în regiunile periferice imperiului, care nu erau încă în strânsoarea puterii bolșevice, centrată pe axa Petrograd-Moscova. Regiunea Estonia (treptat acaparată de germani)-Letonia-Pskov se potrivea de minune cu starea de fapt.[116]

Albii aveau cel mai mult de pierdut sub ocupația sovietică. Erau monarhiști, reprezentanți din înalta societate, ofițeri și oameni de afaceri: oameni obișnuiți să ocupe poziții importante în vechea societate. Această pătură socială limitată a fost unul dintre principalele motive pentru care, pe

parcursul Războiului Civil, Albii au avut constant probleme în recrutarea de voluntari care să li se alăture.

Rusia Albă își dorea să redevină rusească, un imperiu uniform și ortodox, în care aspirațiile minorităților nu își aveau locul. Țelul lor era, așadar, să se întoarcă la starea de dinainte, ceea ce nu se potrivea prea bine cu țările vecine, cu naționalismul minorităților din Rusia sau cu obiectivele minorităților locale sau a grupurilor de interes. De aceea, între Roșu și Alb au apărut mișcări care reprezentau interesele la nivel regional sau minoritar, precum țăranii rebeli Verzi și anarhiștii Negri, apărute în perioada Războiului Civil.

Faptul că Albii depindeau mult de ajutorul extern a generat mai multe slăbiciuni. Zonele de sprijin ale Albilor erau preponderent la periferia Rusiei. Industria, rețeaua de transport și materia primă se aflau în mâinile Roșiilor. Pentru arme și muniție, Albii depindeau de Germania și de ajutorul dat de Antanta. În numele opoziției față de bolșevici, soldații Armatei Albe ar putea purta curând și uniforme britanice, americane, franceze și japoneze. În plus, Armata de nord depindea direct de longevitatea guvernului eston, care îi punea la dispoziție teritoriul țării. Era evident că un asemenea sprijin nu venea gratuit.[117]

Mișcarea Albilor a început aproape imediat ce bolșevicii au preluat puterea. Generalii Ruși au organizat în sudul Rusiei Armata Voluntarilor, care a atras în rândurile ei câteva mii de soldați. În toamna anului 1918, situația părea să se fi îmbunătățit, căci în rândurile armatei conduse de către generalul Anton Denikin se aflau aproximativ 35.000 de oameni, la care se adăuga sprijinul Antantei. Și în alte zone lucrurile s-au pus în mișcare: numeroși opozanți ai puterii bolșevice au fugit în Pskov, care se afla sub conducere germană. În august 1918, germanii au acordat permisiunea deschiderii unui oficiu de recrutare în Pskov pentru cei care își doreau să se alăture armatei lui Denikin. La finalul lunii octombrie, efectivul Armatei de nord s-a mărit cu aproximativ 3.500 de oameni, când grupului i s-a alăturat și Stanislav Bulak-Balahovici, cel care dezertase din Rusia Sovietică, belarusul maestru de cavalerie, comandantul de gherilă care avea o reputație de aventurier înrăit. Împreună cu el a venit și batalionul de cavalerie pe care îl comanda.

În octombrie 1918, în Pskov au început să circule zvonuri cum că germanii se vor retrage în curând, iar bolșevicii se pregăteau de atac. În haosul lunii noiembrie, Armata de nord a lansat un atac asupra bolșevicilor, dar a fost nevoită să bată repede în retragere. Când reprezentanții Armatei de nord s-au întâlnit în decembrie 1918 cu englezii în Libau, Pskov era deja sub ocupația armatei Roșiilor, iar diviziile Armatei de nord s-au retras pe teritoriul eston. Amiralul Sinclar a ascultat totuși cu atenție relatarea delegației despre situația din zona baltică și din Armata de nord. Din perspectivă militară, a explicat el, continuarea cu succes a luptei împotriva bolșevicilor era imperioasă.

Aici se oprea consensul. Amiralul și-a exprimat stupefierea cu privire la prezența ofițerilor ruși în zona baltică și opoziția guvernului său ca Albii ruși să coordoneze eforturile militare. Guvernul Majestății Sale oferea, evident, sprijin guvernelor naționale ale noilor state care au apărut la periferie, iar diviziile rusești puteau opera în regiune numai de comun acord cu respectivele guverne. Armata de nord era, din perspectiva consulului Vivian Henry Bosanquet, o creație a guvernului german, care, prin urmare, nu se putea aștepta la sprijin direct din partea Marii Britanii.[118]

Discuția era pe punctul de a se transforma în ceartă, când căpitanul cavaleriei rusești, von Rosenberg, a spus că atât guvernul eston, cât și cel leton erau, în egală măsură, create de germani, și că izbuteau să o scoată la liman pe bani și baionete nemțești:

Unica diferență dintre Armata de nord și Republicile Estonă și Letonă e că prima luptă pentru Marea Rusie, în timp ce ultimele își doresc să rămână independente și să o decimeze pe prima.[119]

Ce își dorea deci Antanta: să sprijine armata națională a Rusiei sau republicile nou-formate? Restaurarea Rusiei Mari sau o Rusie fragmentată? Nu a fost dat un răspuns clar. Sinclair a asigurat Armata de nord că îi va sprijini dacă va avea oportunitatea. Cam la atât s-a rezumat totul. Ambasada Rusiei a părăsit dezamăgită puntea crucișătorului, cu muzica militară răsunând în fundal. Însă apele cenușii ale Golfului Riga au adus cu ele în Marea Baltică o nouă forță militară și politică, de-a dreptul revoluționară.[120]

Politica Marii Britanii se baza pe speranța că Albii îi vor învinge pe bolșevici, dar până la finalul anului 1918 încă nu știau cu certitudine cărei părți să îi ofere sprijinul. Bolșevicii trebuiau să fie nimiciți, dar cu cât mai puține resurse posibil și fără să implice prea multe Forțe Armate Britanice. Războiul mondial îi costase deja destul de mult, iar sustenabilitatea economiei Marii Britanii și opinia publică trebuiau luate în considerare. O societate răvășită de război nu mai putea să susțină expediții militare masive pe teritorii străine. În cel mai rău caz, Revoluția bolșevică ar ajunge și în Regatul Britanic. Intervenția militară trebuia, așadar, să fie limitată. Soluția practică din punct de vedere politic era să acorde sprijin la nivel local guvernelor naționale care făcuseră parte din Imperiul Rus. Din nou, decizia se bătea cap în cap cu speranțele Albilor din Rusia.[121]

De îndată ce a ajuns în zonă, Bosanquet l-a chemat la discuții pe social-democratul August Winnig, membru al administrației civile germane, care încă locuia în Riga. Mesajul Marii Britanii schimba complet situația: Antanta dorea ca Germania să renunțe la retragerea din provinciile Mării Baltice. Conform Articolului XII din armistițiu, trebuia să rămână responsabilă pentru apărarea acelei zone până la primirea de noi ordine. Forțe libere germane ar putea fi chemate în zona baltică, la ordin britanic, pentru a lupta cu Armata Roșie.

Pe parcursul săptămânilor de negocieri, reprezentatul regimului ocupațional german, Winnig, și prim-ministrul guvernului interimar Leton, Kārlis Ulmanis, au ajuns la semnarea unui acord de cooperare la data de 29 decembrie 1918. Guvernul interimar Leton va coopera cu forțele libere germane și va îngădui ofițerilor germani să preia conducerea trupelor letone.[122]

Cele două părți aveau un interes comun: apărarea teritoriului leton împotriva bolșevicilor. Germania urma să adune un număr semnificativ de soldați în zonă, mai ales dacă în curând li se alăturau voluntari ai forțelor libere. Pentru a le câștiga loialitatea, voluntarii trupelor libere care participau în lupte cel puțin patru săptămâni, primeau cetățenie letonă dacă își doreau să depună actele pentru ea. În calitate de cetățeni, voluntarii ar fi avut dreptul să solicite relocarea odată cu instaurarea păcii, de situație promițând să se ocupe nobilimea germană din zona baltică, care ar renunța

la premisele lor pentru această întrebuințare. Factorul decisiv s-a dovedit a fi foamea de pământ. Relocarea era tentantă, o idee irezistibilă pentru mulți. Recrutarea de voluntari pentru zona baltică a început cu succes în Germania. Oficiile agențiilor de recrutare pentru zona baltică din Berlin, Kiel, Hamm și Hanovra au fost în scurt timp curând ticsite de voluntari care doreau să se alăture forțelor libere.[123]

Estonia strigă după ajutor

Pastorul Johan Kajander a lăsat în urmă un oraș condamnat. Narva fusese casa lui vreme de 16 ani, de când a fost ales pastor pentru Congregația suedezo-finlandeză din oraș. În Narva și-a construit o familie, a predat la liceu și a predicat îndeosebi luteranilor ingrieni. Orașul era cunoscut pentru industria sa textilă, iar fabricile Kreenholm și Narva Kalev erau printre cele mai mari producătoare de materiale din Europa.

Mândrul oraș baroc fusese deja loc de trecere între Est și Vest în Evul Mediu, datorită părții sale estone și a districtului Jaanilinn (Ivangorod), aflat la est de țărmul râului Narva; din cauza războiului mondial, orașul a redevenit o scenă de război. Germanii au venit în Narva în martie 1918 pentru a forța Consiliul Comisarilor Poporului să participe la negocierile de la Brest-Litovsk. În primăvara aceluiași an, Kajander a primit mulți finlandezi care fugiseră din sudul Finlandei. De fapt, războiul a poposit în orașul de baștină al lui Kajander de-abia în noiembrie 1918.

Armata Roșie a guvernului bolșevic, care se retrăsese din Tratatul de la Brest-Litovsk, a început să scruteze posibilitatea ca germanii să se retragă. Zonele aflate sub radar erau fostele provincii baltice ale Rusiei, unde se găseau, de altfel, și susținători ai revoluției. La mijlocul lunii noiembrie, Armata Roșiilor a adunat pe lângă Narva forțe numeroase, sprijinite de artilerie. La data de 25 noiembrie, au ocupat Pskov, zona localizată în sudul Lacului Peipus. La nord de Lacul Peipus, în Narva, Kajander urmărea neliniștit evoluția evenimentelor de partea cealaltă a lacului. Într-adevăr, încă mai existau trupe germane în Narva, dar disponibilitatea lor de a-și pune viața în pericol într-o luptă dintre două țări străine era, pe bună dreptate, îndoielnică.

Curând, artileria rușilor a început să lovească diferite zone ale orașului. Pe 28 noiembrie, Armata Roșiilor a invadat teritoriul eston de dincolo de Lacul Narva și a atacat orașul. Germanii au primit sprijin din partea Gărzii Albe Estone cu câteva sute de voluntari, iar din partea Armatei Estone cu mai mult de cinci sute, dar chiar și așa, au fost neputincioși în fața inamicului.

Cea mai crâncenă luptă a avut loc în zona fabricii Kreenholm și în zona gării. A fost un război purtat între frați, căci o parte dintre soldații Armatei Roșii erau estoni. În plus, bolșevicii ajunseseră și în apropiere de Hunberburg (Narva-Jõesuu în estonă). Kajander s-a ciocnit pe stradă de un general german, care l-a sfătuit să părăsească orașul cât mai repede cu putință. Kajander nu a zăbovit: și-a luat familia, și-au părăsit locuința și s-au îndreptat către gară. Șinele fuseseră distruse, iar familia Kajander a fost nevoită să meargă pe jos câțiva kilometri până să urce într-un tren care mergea spre vest.

La patru zile după pierderea Narvei, pe 2 decembrie, Kajander a ajuns în Tallinn și a scris ziarelor finlandeze despre eveniment:

În suferința lor, reprezentanții fraților noștri cer, printre altele, ajutor de la guvernul finlandez pentru a alunga dușmanul de pe teritoriul lor. Cu siguranță, Finlanda va face tot ce îi stă în putință pentru a-și ajuta confrații în fața acestei amenințări distrugătoare.[124]

Kajander nu a fost singurul care a strigat după ajutor. În Finlanda, evenimentele din zona baltică erau urmărite cu vădită îngrijorare. La începutul lunii decembrie, Armata Roșiilor nu a ocupat doar Narva, ci și Pskov și Väinänlinna (Daugavpils, în letonă, Dünaburg, în germană). Atacul asupra Narvei, aproape imediat după încetarea focului și încheierea războiului mondial, era dovada că Europa de Est era devorată de revoluție și război. Pe când Armata Roșie traversa râul Narva, miniștrii estoni Jaan Poska și Jaan Tõnisson expuneau situația și semnalau nevoia urgentă de sprijin prim-ministrului finlandez Lauri Ingman. Au cerut în mod expres ca Finlanda să trimită trupe la sud de Golful Finlandei. Guvernul nu a fost de acord. La nivel intern, situația era încă prea șubredă, iar acele trupe puteau fi de folos Finlandei. În schimb, erau pregătiți să sprijine Estonia financiar și cu armament, iar dacă existau voluntari care voiau să se alăture luptei, guvernul nu s-ar fi împotrivit.[125]

Situația Estoniei se înrăutățea de la o zi la alta. Pe parcursul lunii decembrie a anului 1918, Armata Roșie a avansat către Riga și Mitau (Jelgava, în letonă) și nu avea vreo intenție să se oprească. Trupele germane s-au retras

rapid, au părăsit practic zonele, lăsându-le la mila bolșevicilor, au semnat pacturi de neagresiune cu Roșii la nivel local, vânzându-le în Antsla chiar și propriul armament, un tren blindat echipat cu tunuri și mitraliere. Guvernul eston nu a izbutit să mobilizeze suficiente trupe pentru a-și proteja teritoriile care îi scăpau printre degete.

Problema nu era lipsa soldaților estoni. Deja din perioada războiului mondial au început să se organizeze în zona baltică trupe de soldați. Pe atunci, ideea fusese că trupele respective erau mai folositoare în rândul Armatei Ruse. Letonia a început să strângă trupe militare destul de devreme în anul 1915, iar doi ani mai târziu, estonii le-au călcat pe urme. Recrutarea de soldați și ofițeri estoni din toată Rusia s-a dovedit a fi problematică, iar prima divizie estonă nu s-a format până în decembrie 1917. Proiectul nu s-a mai concretizat decât pe jumătate, după ce Germania a ocupat teritoriul eston în primăvara anului 1918. Acum, când nevoia existenței unei armate naționale era crucială, aceasta era practic inexistentă. Mica armată a guvernului a fost nevoită să se retragă înspre Narva, în sudul Estoniei.

Guvernul eston, condus de către Konstantin Päts, nu se afla doar sub presiunea amenințării externe. Pericolul se strecura și pe străzile din Tallinn. Cu o săptămână înainte de Crăciunul anului 1918, o demonstrație armată a revoluției a traversat orașul. Piața din fața primăriei s-a transformat într-un câmp de luptă când protestatarii au intrat în conflict cu forțele locale de ordine, în ciuda faptului că Flota britanică sosise în Tallinn cu numai câteva zile în urmă. Bătălia din inima orașului Tallinn a fost numai unul dintre semnele care subliniau incertitudinea situației.

Mulți dintre letoni și estoni sprijineau sincer revoluția. Localnicilor le era, de obicei, indiferent cine îi ocupau: bolșevicii, germanii, Forțele guvernamentale estone sau voluntarii finlandezi. Înainte să se retragă, trupele guvernamentale au prădat atât orașul Tartu, cât și moșiile din împrejurimi. Rapoartele menționau că reacția populației față de trupele guvernului era una indiferentă, în special în sudul Estoniei, unde trupele bolșevice erau, în mare parte, alcătuite din estoni și localnici, nu din soldați ruși. Cel puțin câțiva dintre locuitorii orașului Valga au ovaționat atunci când lunetiștii letoni din Armata Roșie au mărșăluit în oraș pe 19 decembrie 1918.[126]

În ajunul Crăciunului aceluiași an, comandanții Armatei Estone au anunțat că întreaga forță a Gărzii Albe de la Virumaa, de câteva mii de oameni, fusese redusă la câteva zeci. În total, guvernul lui Päts avea sub comanda lui, la începutul noului an, mai puțin de zece mii de soldați. Forța inamicului era, desigur, mult mai însemnată, dar gravitatea situației era evidentă. Flota britanică nu avea cum să fie de ajutor în lupta de teren. Distrugerea era iminentă. Între Crăciun și Anul Nou, Finlanda a primit numeroase cereri de a trimite nave care să preia refugiații din Tallinn și să le asigure protecția. Orașul a început pregătirile pentru o nouă schimbare de putere.

Oamenii fulger

Cererile venite din Estonia au provocat reacții și în afara guvernului. Ziarul Uusi Päivä (Ziua Nouă) scria deja de la începutul lunii decembrie că începuse procesul de recrutare de voluntari pentru trupe libere. Nu existau oare și în țară dorința de sacrificiu? Nu era oare expediția militară a finlandezilor în Estonia în tandem cu dorința puterilor câștigătoare de a se opune bolșevicilor în restul Europei?[127]

Tampereen sanomat (Cotidianul din Tampere) venea cu o propunere mai prudentă de a trimite „forțe libere din Garda Albă", precum și ambulanțe și resurse înspre ajutorarea Estoniei. Pentru că inamicul a atacat totuși „o zonă înfrățită cu poporul finlandez", ziarul a susținut mișcarea proestonă, care va reverbera peste tot în țară de atunci încolo. În ziarul Uusi Suometar, Lauri Kettunen a scris despre o rușine a întregii națiuni, dacă Finlanda nu va izbuti să ajute Estonia. Senatorul O.W. Louhivuori a vorbit despre construirea unui pod între Finlanda și Estonia. Activiștii din cadrul Societății Croitoreselor din Helsinki au început să fabrice pansamente și să procure medicamente pentru Estonia. Ca replică în fața intensificării violenței și războiului, liderul activist Yrjö Ruuth (mai târziu cunoscut ca Ruuth), a scris următoarele rânduri prim-ministrului finlandez pe 17 decembrie 1918:

În cercurile soldaților voluntari mai tineri, dintre care o parte au participat deja în mișcarea jäger sau sunt mânați de dorința trezită la viață după expedițiile din Carelia sau după Războiul de Independență, se vrea formarea unei armate de forțe libere, care să vină în sprijinul guvernului eston.[128]

În același timp, Ruuth lucra la organizarea unui grup care să sprijine un proiect de trupe libere la scară largă. Grupul s-a unit cu firma de asigurări de viață numită Salama (Fulger), al cărei sediu în Atlastalo pe strada Aleksanteri din Helsinki a devenit în iarna anului 1919 punctul central al recrutării de forțe libere pentru ajutorarea Estoniei.

Salama Oy era o companie cu un substrat politic puternic. A luat naștere în 1910, în urma luptei interne din cadrul mișcării Fennoman[1], când finlandezii din garda veche au pierdut lupta pentru compania de asigurări Suomen Halli. În noua organizație, mișcarea de finlandizare avea întâietate, inclusiv asupra principiilor de afacere, în funcție de situație. Sălile de conferință de la Salama nu erau pentru prima dată scene importante pentru politica la nivel înalt. Louhivori a ocupat funcția de director executiv al Salama din 1916. Predecesorul lui, Samuli Sario, un fost conformist[2] și partizan al mișcării de finlandizare, devenit ulterior activist, s-a mutat la Stockholm pentru a conduce mișcarea de rezistență.

După izbucnirea Războiului Civil, Lohivouri i-a primit pe membrii senatului finlandez, care se ascundeau de Garda Roșie, la sediul Salama. După terminarea Războiului Civil, Louhivuori l-a angajat pe Lauri Kettunen, un cercetător al limbilor fino-ugrice. Lingvistul s-a avântat să descopere secretele din spatele vânzării asigurărilor de viață. Salama i-a primit pe coridoarele sale pe alți intelectuali, precum culegătorul de proverbe și poezii populare Toivo Kaukoranta și etnomuzicologul A.O. Väisänen. În vara anului 1918, Kaukoranta a lucrat la Departamentul de informații în expediția din Carelia Albă, iar Väisänen a fost agitator în aceeași călătorie. Firma de asigurări Salama și-a creat o rețea în care se amestecau afacerile, finlandizarea și entuziasmul pentru înfrățire. Entuziasmul lui Luohivuori pentru ajutorarea Estoniei nu era rupt din agenda obișnuită. Ideea lui excelentă presupunea deschiderea unei filiale în Tallinn cât mai repede cu putință. La cumpăna dintre anii 1918 și 1919, Salama nu prea a avut timp să se axeze pe asigurările de viață. Kettunen, evident ușurat, și-a încetat cariera în vânzări. În locul acesteia, s-a trezit curând în Tallinn purtând mândru titlul de „emisar”.

Dată fiind situația militară alarmantă, trupele finlandeze libere trebuiau adunate de urgență. Yrjö Ruuth, care la acea vreme era directorul Departamentului de publicistică al Ministerului Afacerilor Externe, a organizat un comitet militar special, care avea ca obiectiv recrutarea de forțe libere. Ruuth i-a prezentat proiectul personal prim-ministrului Ingman, care a ordonat ca acel comitet militar să funcționeze în cadrul unei organizații de sprijin la nivel mai larg. Guvernul nu a vrut să își asume în mod oficial responsabilitatea pentru proiect, dar își dorea ca la baza acestuia

să existe un anumit grad de reprezentare politică. Membrii Salama au fost de acord. Comisia de asistență generală a Estoniei a fost înființată în săptămâna de Crăciun a anului 1918, la o întrunire din cadrul Școlii Finlandeze de Fete. Louhivuori a devenit președintele comisiei, iar reprezentanții tuturor partidelor, cu excepția social-democraților, li s-au alăturat. Comisia a început, în mod firesc, să se întâlnească la sediul firmei Salama. Yrjö Ruuth și liderii proiectului au izbutit să pună deja cap la cap un plan pentru componența trupelor libere. Inițial, urmau să recruteze două batalioane, în jur de o mie de oameni. Acele batalioane erau conduse de „cei mai remarcabili ofițeri din armata noastră de forțe libere”.[129]

Lista liderilor propuși conținea trei nume: Aarne Sihvo, Hans Kalm și Martin Ekström. Sihvo avea deja reputație, fiind un erou faimos de război al Gărzii Albe finlandeze. Ceilalți doi erau lideri înfocați și respectați ai Albilor. Activiștii finlandezi știau ce așteptări aveau de la conducătorii forțelor libere. Ritmul tulbure de zi cu zi la cârma trupelor libere nu putea fi menținut de oameni care preferau să fie prudenți și raționali. Liderii trebuiau să aibă carismă, să stârnească oamenii, să îi facă să creadă în cauza lor și, mai presus de toate, să îi provoace să li se alăture. Cei trei bărbați de pe listă aveau toate aceste calități.

Hans Kalm a condus batalionul 1 din Häme în cadrul Războiului Civil Finlandez și a devenit cunoscut pentru impertinența, curajul și brutalitatea sa. Abilitatea sa de a se opune ordinelor era deja legendară. În timpul Războiului Civil, liderii Gărzii Albe au vrut să îl condamne conform Legii Marțiale pentru nesupunere. Kalm a scăpat de proces, datorită reputației extraordinare pe câmpul de luptă. Atribuțiile lui Kalm erau considerate a fi deosebit de potrivite pentru un lider al trupelor libere, iar membrii proiectului au considerat că, prin el, compania va câștiga și vizibilitate la nivel mai mare.

Martin Ekström era al treilea nume de pe listă, un soldat de profesie suedez, ale cărui carismă și reputație de om direct și de acțiune erau faimoase. Ekström, care a fost în Armata Suediei până în 1911, având o carieră implacabilă de subofițer, și-a început ascensiunea după ce a primit ocazia de a instrui jandarmeria aflată în serviciul Șahului Persan.

Persia a devenit pentru ofițerii suedezi tărâmul unde s-a împlinit legenda celor o mie și una de nopți. În 1910, țara era sub amenințarea destrămării în colonii în urma instabilității interne. Au cerut așadar ajutor Suediei, care avea o reputație solidă de neutralitate și de critică față de puterea Rusiei. Harald Hjalmarsson a fost numit conducătorul misiunii de instruire, iar încă 37 de soldați suedezi de profesie, printre care și Martin Ekström, au depus un jurământ de credință către Șah. Banii primiți erau de două ori mai mulți ca în țară, iar rangurile militare au fost avansate, dintr-o singură lovitură, cu cel puțin două poziții.

În Persia, Hjalmarsson și oamenii săi au avut sub conducere o jandarmerie care se extindea până la 10.000 de oameni. Proiectul a avut mare succes. Suedezii care duceau o viață aidoma unor prinți au adunat atât de multă faimă, încât li s-a dus vestea până în Siria, Balcani și China, de unde începuseră să primească solicitări. În 1913, un cotidian german a afirmat că Suedia era pe punctul de a deveni poliția mondială a viitorului. Nu se punea însă problema existenței umanității. Atacurile jandarmeriei asupra așa-numitelor „sate de tâlhari" produceau de cele mai multe ori multe victime în rândul civililor. Mai rău, liderilor suedezi nu li se părea nimic anormal în aceste comportamente.[130]

Izbucnirea războiului mondial a complicat lucrurile. O parte dintre ofițerii suedezi au arătat interes față de propunerile germanilor din Teheran de a veni în serviciul lor. Ekström și-a dat demisia din poziția de căpitan al Armatei Persane și s-a alăturat trupelor germane și turce care luptau împotriva Rusiei în nordul Persiei. Cunoștea, în sfârșit, gustul adevărat al războiului, spre marea lui bucurie. Aflându-se în fruntea trupelor, Ekström s-a avântat în atacuri-surpriză împotriva forțelor inamice superioare și și-a câștigat reputația de soldat nebun de curajos. În scurt timp, a câștigat patru „Cruci de Fier". În decembrie 1917, Ekström a revenit, într-un final, în țara lui de baștină, cu numeroase decorații primite ca locotenent în armatele Imperiilor German și Otoman. Avea 30 de ani.

Soldații de tipul lui Ekström se bucurau de război. Faptul că se avânta în mod repetat în tot felul de experiențe aventuroase arăta că era fascinat de valurile de adrenalină asociate cu trăirea pericolului. Endorfinele secretate în momentele de luptă îi pot duce pe unii soldați într-o stare extatică, ca și

cum ar fi consumat narcotice. Experiența de acest fel creează, la rândul ei, dependență și duce la căutarea de situații similare, pentru a obține aceleași senzații. Războiul îi deschisese, de asemenea, lui Ekström calea de a evolua pe scara socială, ajutându-l să ajungă la gradul de ofițer, cu pieptul plin de medalii. Totuși, viitorul său în Suedia rămânea în obscuritate. Armata suedeză nu avea nevoie de cei ca el, deși lumea din jur era în flăcări.[131]

Nu era deci o surpriză că Martin Ekström își dorea să meargă iar la război. Când a izbucnit Războiul Civil Finlandez, Ekström, care de mic copil nutrise o ură profundă față de Rusia, nu a stat pe gânduri. S-a înscris voluntar la sediul lui Mannerheim. La început a pregătit prima trupă de soldați, până a primit propria divizie pe care să o conducă. Într-o scrisoare către cei de acasă, a menționat că „putem cuceri chiar și Petrograd cu această armată, de se va ajunge acolo!”. Ekström a ajuns un comandant cu reputație al Albilor, ale căror trupe au ajuns primele în centrul orașului Tampere. Mannerheim însuși l-a promovat chiar în mijlocul bătăliei la gradul de maior. În același timp, în jurul lui Ekström a început să se clădească mitul războinicului imbatabil și feroce. Aparent, avea o strânsoare de fier asupra trupelor lui, factor care a contribuit și el la apariția cultului personalității din jurul lui. În lupta pentru cucerirea Viipuri, Ekström a condus atacul din primele rânduri ale regimentului din Vaasa. După cucerirea orașului, a fost direct responsabil pentru cel mai mare masacru din bătălie, în care au fost uciși în jur de 200 de oameni, toți ruși sau considerați a fi ruși.[132]

Alegerea lui Ekström drept comandant al forțelor libere a fost influențată și de faptul că el avusese deja o tentativă de a-și forma propria trupă liberă pentru a merge în Estonia. Ekström era Șef de Stat Major al Regimentului de infanterie din Marea Baltică trimis din Turku, când, în a doua săptămână a lunii decembrie 1918, subordonatul său, locotenentul Ernst Branders, a început să îi povestească entuziast despre ideea de a trimite trupe libere în Estonia. Ekström a fost imediat încântat de cele auzite. Fără să stea pe gânduri, cei doi au plănuit să adune o divizie de 700 de oameni. Branders s-a urcat într-un tren spre Helsinki pentru a-și prezenta planul ministrului de Război Rudolf Walden. La început, ministrul nu a fost lămurit cum stă treaba cu acea propunere care venea de nicăieri, dar ezitarea lui nu i-a încetinit pe Branders și Ekström. Branders a plecat pe o navă direct în

Tallinn pentru o întrunire cu guvernul Estoniei, dorind să ajungă cu ei la o înțelegere legată de trupele libere. Au căzut de comun acord la mijlocul lunii decembrie.

Când Branders a revenit la Helsinki cu acordul în buzunar, situația a luat o turnură neașteptată. Echipa lui Ruuth i-a sugerat lui Ekström să își includă proiectul în planul lor mai amplu. Numele oficial al trupei libere conduse de către Ekström a fost Prima Trupă Finlandeză Liberă.[3] În același timp, Ruuth era în discuții cu Hans Kalm. Ambii au reacționat pozitiv față de ofertă, în principiu. Pe când Ekström s-a avântat să semneze hârtia și să treacă la aranjamentele formale, Kalm s-a lăsat mai greu convins. Era sceptic cu privire la amploarea proiectului, care se desfășura pe mai multe niveluri și cuprindea diverși lideri și reprezentanți politici. În special, a prevăzut apariția problemelor din Comisia de asistență generală, care trata proiectul ca pe unul civil, iar acest lucru putea interveni în activitățile de pe front în mod negativ. Din punctul de vedere al lui Kalm, era, de asemenea, iritant că, la cererea guvernului finlandez, trupele libere vor avea un general suprem, și anume generalul Martin Wetzer. Kalm și Wetzer avuseseră deja conflicte în perioada Războiului Civil Finlandez. Într-un final, Artturi Käpy, un lucrător industrial care activa în comitetul militar, a izbutit să îl convingă pe Kalm. La finalul Războiului Civil, Käpy a fost comandant în Lahti, în timp ce Kalm a condus operațiunea de interogare și execuție a prizonierilor.[133]

Sprijinul politic pentru operațiune a fost obținut de la ministrul de Război Rudolf Walden și de la comandantul suprem al Forțelor Armate Finlandeze, generalul Karl Fredrik Wilkman. Situația din Tallinn devenea critică pe zi ce trece. La întâlnirea Comisiei din luna decembrie, președintele Lohivuori le-a expus cum Oskar Kallas, ambasadorul eston, a confirmat că Tallinn era apărat doar de 5000 de soldați estoni. Inamicul avea cel puțin dublu. Doar o intervenție rapidă ar mai putea salva Estonia. Comisia a decis să trimită repede la drum grupul de elită al lui Ekström, o divizie condusă de locotenentul Anto Eskola.

Ședința dramatică a culminat cu trimiterea de către Comisie de telegrame alerte prin care cereau ajutor, către Sven Palm, director de firmă de asigurări în Stockholm, președintele Parlamentului norvegian, la

Copenhaga, în Marea Britanie și Statele Unite. Mesajul cerea ajutor militar de urgență pentru Estonia. Palme, care organizase trupele libere suedeze în timpul Războiului Civil Finlandez, a răspuns că situația din Suedia îngreuna participarea la operațiune. Pe lângă acest fapt, legea suedeză interzicea recrutarea militară. Din Norvegia nu s-a primit niciun răspuns. În schimb, danezii păreau dornici să intre în acțiune. Motivul părea a fi că, la cumpăna dintre anii 1918 și 1919, flăcările Revoluției bolșevice păreau să se aprindă tocmai în inima Europei.[134]

1. Cea mai importantă mișcare politică între secolele XVIII-XIX, bazată pe dorința de a ridica statutul limbii finlandeze la nivel de limbă națională, iar cultura finlandeză la rangul de cultură națională.

2. Din fi. myöntyväisyysmies, titlu dat de către opoziție celor care țineau piept rusificării, atribuit vechilor finlandezi sau finlandezilor din garda/generația veche (fi., vanhasuomalaiset).

3. Din fi. Ensimmäinen Suomalainen Vapaajoukko.

PARTEA A DOUA:

Primăvara anului 1919

Marșul de concentrare

„În slujba dragă lor se află ai războiului șacali

Când în luptă colosală cad, strașnici eroi;

Acum păzesc puterea, vicleană amăgire,

Iar prada se împarte-ntre sperioși și putori.”

Väinämö Killinen, Șacalii, 1919

Ziua de Anul Nou

Pe la orele amiezii, pavajul îmbibat cu lapovița și ploaia serii precedente din ajunul Anului Nou s-a uscat deja. În spatele norilor zdrențuiți, soarele le aruncă o privire oamenilor, ca și cum le-ar promite un an mai bun. Era o promisiune ușor de respectat, pentru că mai rău de atât nici că se putea să fie. Zăpada se topea, dar într-un oraș mare, care suferă din pricina deficitului de cărbune, zidurile de cărămidă și piatră emană răcoare. Blocada navală lansată de Antanta asupra Germaniei în timpul Primului Război Mondial era încă în acțiune. Criza cauzată de blocadă se resimțea peste tot în Berlin, de la berea lungită cu apă, până la mâncare, care conținea prea mult nap sub diverse forme ca să poată fi gustoasă sau hrănitoare.

E o zi senină de iarnă. Cei întorși acasă, veteranii trecuți prin tranșeele războiului mondial, împroșcați cu sulf, stau la colțurile străzii – unii fac troc, alții cerșesc. Răsplata pe care patria o oferă celor care i-au răspuns chemării pare să fie un drum de paria fără sfârșit. Dar pentru cei care au bani, orașul nu și-a pierdut nimic din măreția anterioară. Or fi pâinea și cartofii greu de găsit sau pentru mulți ceva ce nu își puteau permite, dar distribuția de șampanie și caviar nu a fost afectată.

Berlinul e liniștit, dar acțiunea se petrece în restul Europei. Republica Sovietică Belarus, proclamată în decembrie 1918, și-a declarat existența în cele din urmă, în mod oficial, după ce Armata Roșie a preluat întru totul teritoriul, iar ultimii ocupanți germani au părăsit zona. Forțele cehoslovace au mărșăluit în capitala slovacă, Bratislava. În zona baltică, Armata Roșie își continua intruziunea nemiloasă în Riga.

Cert e că revoluția pare să acapareze în mod inevitabil și Berlinul. După-masa, în oraș se încheie întâlnirea națională a Ligii Spartachiste (Spartakistenbund)[1], în sala de conferințe a Parlamentului prusac, acum dată spre folosință muncitorilor și consiliilor militare. După întâlnire, delegații ies în stradă: unii continuă conversațiile și dezbaterile, alții o iau spre casă sau spre locul de cazare; unii caută de-ale gurii, poate chiar o halbă de bere.

Niciunul dintre ei nu e încă pe deplin conștient ce anvergură vor atinge deciziile pe care le-au luat în urma adunării.

Conform istoricilor specializați în perioada romană, înainte de începuturile civilizației occidentale, Spartacus a fost un gladiator, liderul celei de-a treia revolte a sclavilor împotriva Romei. Personajul Spartacus a devenit de atunci, prin caracterul său răzvrătit și rebel, un model demn de urmat pentru revoluționari. Era oarecum ironic că un asemenea grup care acționa în numele lui Spartacus a apărut tocmai dintre social-democrații germani (Sozial demokratische Partei Deutschlands, SPD), partid deja considerat partizan al unei mișcări revoluționar-extremiste.

Spre sfârșitul Primului Război Mondial, Partidul Social-Democrat german a devenit cel mai puternic și influent canal politic pentru clasa muncitoare. Sistemul politic imperial și-a atins demult apogeul potențialului politic, dar la începutul anului 1919, părea că numai o dispersare internă a Partidului Social-Democrat ar putea să încline iarăși balanța puterii. Prelungirea războiului mondial a cauzat fracțiuni în interiorul partidului. Pentru puterea de stânga, problema principală o reprezenta direcția aleasă de o largă majoritate în 1914, cei care au jurat loialitate guvernului Imperiului German și erau susținătorii încheierii războiului. Atitudinea față de politica de pace (Burgfrieden) a dus la conflicte în interiorul partidului. Grupul principal care susținea linia majoritară a preluat numele de Marii Social-Democrați (Mehrheits-SPD) deja din timpul războiului. Cea mai însemnată minoritate din partid era Grupul Social-Democraților Independenți (Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands, USPD). Și mai radicali erau cei din mișcarea de extremă stângă, revoluționarii social-leniniști, Liga Spartachistă, care bântuie acum pe stradă. Liderii grupării spartachiste ieșite în stradă din complexul clădirii construite în stil neorenascentist a Parlamentului prusac, în ajunul Anului Nou din 1919, în Berlin, erau Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg, care conduceau și alte facțiuni radicale de stânga. Liebknecht e doctor în drept, avocat și membru al parlamentului din partea social-democraților. Luxemburg e teoretician, cu o disertație în economie pe tema revoluției polone. În grup se mai află, spre îngrijorarea multora, și ambasadori ai Comisarilor Poporului din Rusia sovietică. Unul dintre ei e Ernst Reuter, un german care s-a alăturat bolșevicilor din închisoare în perioada războiului din Rusia și care a fost instruit de Lenin să

formeze Volga, Republica Socialistă Sovietică Autonomă Germană. O figură și mai profetică e Karl Radek, deputatul Comisarilor Poporului al Afacerilor Externe din Rusia Sovietică, care a venit pe ascuns în Germania în decembrie 1918. Radek e, simplu spus, un propovăduitor al revoluției aflat în expediție de război. Cineva susține că l-a văzut în sala de conferințe a parlamentului purtând uniforma Armatei Roșii[135].

Adunarea a marcat un moment istoric în politică. Liga Spartachistă a fost dizolvată. În locul ei s-a format o facțiune politică unde s-au concretizat, în funcție de direcția din care priveai, atât marile speranțele, cât și cele mai adânci frici ale unei ere întregi. Proaspătul apărut Partid Comunist German devine în ritm alert forța unificatoare a stângii revoluționare germane. Va rămâne în această poziție până în 1933, când socialiștii-naționaliști, aflați în ascensiune, îi vor aboli.

În această zi de Anul Nou, la colțurile străzilor din Berlin, suflul Roșu al revoluției mondiale se resimte totuși în aer. Nu lasă pe nimeni neafectat. Unii îl găsesc cald, blând, primitor, și nutresc speranța că vor vedea în curând o lume mai bună. În cazul altora, teama de bolșevici le îngheață sângele în vine. Indiferent cât combustibil ar pune în sobă, căldura nu ar fi suficientă să le astâmpere frigul. Revoluția bolșevică condusă de comuniștii germani, spartachiștii, înfrățiți cu Rusia Sovietică și Lenin, li se părea a fi o amenințare mortală care se răspândea în toată lumea. Cei patru călăreți ai Apocalipsei preiau frâiele revoluției: Războiul, Ciuma, Foametea și Moartea. Sub copitele lor înfloresc abolirea dreptului proprietății și a privatizării, crimele și despotismul, dominația evreilor asupra lumii, răul și desfrâul, prăbușirea instituției familiei, ruinarea societății și întoarcerea lumii cu susul în jos.

Dacă există un loc unde viitorul e plin de incertitudine, acela e tocmai Berlin, capitala Imperiului German, în acea zi de Anul nou. În zilele următoare, înființarea Partidului Comunist pare să îi fi înflăcărat și mai mult pe spartachiști și pe liderii lor, Liebknecht și Luxemburg, care aveau deja o reputație pentru discursurile lor pătimașe. Ce îi leagă pe cei doi era că Revoluția social-democrată din noiembrie nu le-a părut a fi îndeajuns. Polona Luxemburg reprezintă partea cea mai umană a stângii. Ea s-a opus public lui Lenin când a lansat teroarea Roșie asupra Rusiei și se arată

îndoielnică în fața accelerării ritmului revoluției. Liebknecht, în schimb, e un leninist pursânge, teoretician al revoluției.[136]

Altundeva, un berlinez, pe numele lui Harry Kessler (care încă purta, în lumina incertă a Revoluției Germane, titlul ereditar de conte), studia atent situația. Kessler este diplomat, scriitor și iubitor al artei, proaspăt revenit în orașul său natal din Varșovia, unde a fost pentru puțină vreme ambasadorul Germaniei în Polonia. Polonia, pe de altă parte, e una dintre proaspetele țări independente din estul Europei, care nu are încă stabilite și granițe recunoscute și ale cărei interese la nivel național pot fi incompatibile cu ale Germaniei. Cu doar câteva zile în urmă, o revoltă antigermană a izbucnit în regiunile polone din jurul provinciei Posen. Au apărut și primele conflicte între forțele polone și cele ucrainene. Războiul est-european capătă contur.

Kessler este un observator perspicace, care își notează amănunte în jurnal. Liebknecht, scund, suplu, agil, cu ochii negri și cu o mustață fină neagră, i se pare un individ dubios. Oamenii aflați sub conducerea lui sunt o adunătură înspăimântătoare și imprevizibilă:

El [Liebknecht] era precum un preot al revoluției, un simbol misterios și flamboiant pe care oamenii îl urmau. Totul părea pe jumătate bâlci, pe jumătate o evanghelizare în masă de mare anvergură. Furtuna bolșevică din Est se revarsă precum valul lui Mohamed în secolul al VII-lea. Fanatismul și armele în serviciul unei noi speranțe ambigue, confruntată doar de către ruinele vechilor credințe. Steagul profetului flutură deasupra armatelor lui Lenin.[137]

Deja în primele zile din ianuarie după ziua fatidică de Anul Nou, calmul s-a dovedit a fi doar o iluzie în Berlin. Orașul pare că se îndreaptă spre o nouă revoluție, în timp ce îndrăgitul Liebknecht face declarații din ce în ce mai tulburătoare. Oponenții săi le ascultă cu atenție, iar curând afișe care vizau clasa muncitoare apar în Berlin, ale căror texte îndeamnă la răsturnarea puterii: „Dați în liderul vostru până crapă! Moarte lui Liebknecht! Abia apoi veți avea pace, de lucru și pâine!”. Era semnat simplu: „Soldații de pe front”. Următoarea sâmbătă, la data de 4 ianuarie, focuri de arme și baionete se vor trage prin oraș pe parcursul zilei.[138]

„Javrele lui Noske”

Demonstrațiile spartachiste din Berlin deveneau, pe zi ce trece, mai amenințătoare, dar guvernul interimar al noii Republici Germane, dominat de lideri social-democrați, tăcea. Motivul era evident: sărbătorile de iarnă care au trecut au demonstrat în mod rușinos faptul că, în acel moment, guvernul nu era sprijinit de nicio forță armată. Până la Crăciun, statutul său a fost de-a dreptul pus în pericol. În ajun de Crăciun, regentul Friedrich Ebert a dat ordin, într-un final, diviziei revoluționare Volksmarine, care până atunci a sprijinit guvernul, să părăsească Berlinul, reducând astfel forța militară guvernamentală de la 1.500 de oameni la 600. Reacția „diviziei” a fost să ocupe Cancelaria Națională și să se revolte împotriva guvernului. Mânați de faptul că aveau salarii încă neplătite, soldații diviziei au luat prizonieri membri ai guvernului, cărora le juraseră protecție când sosiseră în capitală.[139]

Aflat sub presiunea evenimentelor, Ebert a cerut să îl contacteze șeful Statului Major al Armatei Germane, generalul Wilhelm Groener, despre care știa că nu privea cu ochi buni guvernul. Când Ebert a preluat conducerea noului guvern în luna noiembrie a anului precedent, căzuseră de acord, informal cel puțin, asupra unui eventual ajutor. Groener i-a promis că va trimite spre Berlin patru divizii cu forțe de pe front pe care încă le mai avea sub conducere. Teoretic, aceasta ar fi însemnat aproximativ 1.800 de oameni, culeși de ici-colo. Situația din Germania se afla însă sub confuzia revoluției, iar forțele armate nu mai dispuneau de soldați de nădejde. Printre ei se aflau și Rüdiger von der Goltz și gărzile sale, care s-au întors din Finlanda la sfârșitul lunii decembrie. Li s-a ordonat să meargă direct în capitală și să dezarmeze divizia Volksmarine. Experiența s-a dovedit a fi cutremurătoare. Odată ajuns în Berlin, Goltz s-a lămurit: guvernul care căuta restaurarea ordinii nu îndrăznea folosirea unei anumite metode, doar încuraja evitarea violenței. Fără permisiunea de a „împușca scursurile”, deci de a deschide focul asupra cetățenilor, ulanii au fost prinși la înghesuială în mulțime. Li s-au luat armele, iar soldații au fost luați la bătaie. Ordinea societății s-a întors pe dos în ochii lui Goltz.[140]

În luptele de pe stradă în ajunul Crăciunului, marinarii din divizia Volksmarine au fost susținuți de către muncitori înarmați, spulberându-i pe veteranii din linia întâi, neobișnuiți cu luptele orășenești. Guvernul a trebuit să se conformeze, le-a plătit salariile celor din divizia Volksmarine și a trebuit să rămână puternic pe poziție. Guvernul a depășit o criză prin umilire și bani, dar următoarea rebeliune ar putea să-i coste pierderea întregului guvern al lui Ebert.

Goltz a petrecut doar câteva zile acasă în Berlin la cumpăna dintre ani. Judecând din propriile cuvinte, atmosfera la întoarcerea acasă nu era deloc jovială. Motiv de bucurie s-ar fi putut găsi, când tatăl, după ani buni petrecuți pe frontul războiului mondial, s-a reîntâlnit cu fiul lui mai mic, Rüdiger, care a servit și el pe frontul de vest. În memoriile sale însă, generalul a consemnat reuniunea printr-o banală propoziție subordonată. Începutul anului 1919 a oferit și mai puține motive care să aducă buna dispoziție. În primele zile din ianuarie au apărut protestele, apoi revoltele și, în final, luptele de stradă.[141]

În paralel, concepțiile lui Goltz despre guvernul interimar s-au rigidizat. Guvernul era alcătuit, după spusele lui, din oameni care „nu au fost niciodată în bătaia gloanțelor sau care au evitat frontul cu lașitate”. Acuzația era bizară, deoarece membrii guvernului erau, în principiu, deputați mai în vârstă. Colac peste pupăză, chiar înainte de Anul Nou, guvernul a trecut și prin prima sa criză majoră. Reprezentații social-democraților de stânga, USPD, au părăsit guvernul, protestând asupra faptului că s-ar fi folosit violența împotriva diviziei Volksmarine în lupta de la Crăciun. Goltz a ignorat toate acestea. Pentru el, guvernul reprezenta toate acele aspecte care au dus la distrugerea ordinii normale a societății, unde, dacă erai general sau conte, primeai aprecierea și statutul pe care le meritai.[142]

Goltz nu s-a potolit, dar, după lupta de la Crăciun, un politician social-democrat și-a făcut apariția în rândul guvernului, unul care era pregătit să se folosească de violență în măsura în care o considera necesară.

Născut în Brandenburg an der Havel în 1868, Gustav Noske a fost, inițial, coșar. Având experiența vieții grele ca muncitor de rând, a fost mai întâi activist în sindicat, apoi jurnalist și, ulterior, om politic și editor la publicații social-democrate. Părăsind consiliul USPD, dar fiind de profil un social-

democrat cu experiență în relațiile militare, Noske a devenit comandant, preluând conducerea Armatei și Flotei Germane ca președinte al Consiliului Deputaților Poporului.[143]

Nu și-a irosit timpul. Deja la data de 4 ianuarie, Noske a izbutit să îi prezinte lui Ebert, în vecinătatea Berlinului, trupe disciplinate de soldați, mărșăluind în ordinea rangului. Erau, de fapt, trupe libere (Freikorps), formate până la finalul anului 1918, după ce primiseră binecuvântarea comandantului, în regiunile din nordul Germaniei, Silezia, precum și în vestul și estul Prusiei. Numele unităților, precum Freischützenkorps Meyn sau Freischützenkorps Meyn exprimau atașamentul față de liderii lor și față de prestigiul personal. Acum, datorită lui Noske, acel prestigiu era, deocamdată, dat spre folosință guvernului lui Ebert.[144]

Noske combina osteneala de a nu compromite fundamentul obiectivelor principale ale partidului cu o flexibilitate tactică pe care o aplica în alte aspecte. Atitudinea sa bolșevică de nestrămutat a câștigat respectul celor mai reticenți ofițeri. Chiar și comuniștii înțelegeau firea lui Noske. Numele lui a devenit înjurătură, iar trupele sale au căpătat apelativul de „javrele lui Noske” (Noskehunde).[145]

Bărbații care s-au alăturat forțelor libere au fost inițial, în majoritate, soldați de pe front. Curând însă, a ieșit la iveală că erau puțini soldați cu experiență care puteau fi recrutați, mare parte din ei fiind încă pe front sau în drum spre casă. Recrutarea s-a axat deci pe unitățile interne de rezervă, care au fost mai ușor de contactat față de forțele militare aflate în retragere. Recrutarea nu s-a petrecut în mod organizat, dar forțele libere au răsărit precum ciupercile după ploaie.[146]

Într-o seară tulburătoare de sâmbătă, la data de 4 ianuarie, guvernul, care și-a recăpătat încrederea în sine, s-a pus în mișcare. L-a concediat pe Emil Eichhorn, șeful poliției din Berlin, membru al Stângii din USPD, care până atunci își păstrase funcția pe post de armistițiu, în urma haosului care a urmat după fuga împăratului. Precum era de așteptat, Eichhorn nu părea dispus să accepte ordinul. S-a refugiat la sediul poliției din Berlin, în Alexanderplatz, și a permis distribuirea de arme din depozitul poliției susținătorilor săi. În ziua următoare, duminica, a avut loc un protest convocat de către USPD și nou-apărutul KPD. Situația a devenit imediat o

luptă care amenința existența republicii. A început Războiul Civil German.[147]

Duminică, străzile Berlinului erau ticsite cu protestatari. Mulți dintre ei erau înarmați. Prin mulțime se întrezăreau și destule persoane în uniforme gri-spălăcit de teren sau soldați repatriați care își afișau banderolele roșii. Odată cu lăsarea serii, liderii manifestației aveau în fața lor soluția: avangarda revoluției pe care teoria leninistă o cerea, adunarea proletarilor, era deja înarmată și luase în stăpânire străzile. Revoluția era încă neplănuită și nepregătită și se baza mai mult pe romantisme decât pe o evaluare rațională a situației. Dar aveau în mâini o ultimă șansă de a acționa înainte de 19 ianuarie, înaintea întrunirii Consiliului Național, pentru proclamarea constituției. Liderii spartachiști au decis să redirecționeze manifestația, care inițial fusese un simplu protest, spre o răscoală armată, care să răstoarne guvernul lui Ebert și Republica Germană.

Zorii zilei de luni au găsit Berlinul în plin Război Civil. Spartachiștii apărau clădirile administrative pe care le ocupaseră cu ajutorul mitralierelor, grenadelor de mână și a artileriei. Armele de război nu le-au fost de mare folos spartachiștilor în fața trupelor libere venite direct de pe front. La lăsarea nopții, sute de cadavre zăceau în Wilhelmplatz și pe străzile din jur.

Soldații din diviziile Garde-Kavallerie-Schützen, Brigade Ehrhardt și Freikorps Potsdam, deja obișnuiți cu războiul, au preluat, pe rând, punctele aflate sub ocupația spartachiștilor, printre care blocurile presei și ale tipografiilor din Berlin, în lupte de stradă care au durat o săptămână, prin forța mitralierelor, grenadelor, artileriei și a aruncătoarelor de flăcări. Înfrângând revoluția, forțele libere au demonstrat imediat că erau dispuse să apeleze la o epurare brutală. În haosul situației de război, cu acordul tacit al lui Noske și Ebert, forțele libere i-au ucis pe cei suspectați că au fost liderii revoluției. Printre ei s-au aflat șapte deputați, precum și personajele ilustre ale revoluției, liderii Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg.

Luxemburg a fost arestată după ce a fost interogată și bătută într-un asemenea hal, încât probabil era inconștientă când glonțul mortal i-a trecut pe lângă cap. Liebknecht, care fusese mutilat cu țeava unei puști, a fost eliberat din mașina în care se afla și i s-a spus să fugă. Când s-a pus în mișcare, a fost împușcat în spate. Cadavrele au fost aruncate în Canalul

Landwehr din Berlin. În ziua următoare, ofițerii cu membrii trupelor lor, care fuseseră implicați în actele de crimă, s-au adunat să sărbătorească la hotelul Eden, loc pe care l-au utilizat și pentru interogare și torturare.[148]

Oststaat – „Statul estic”

Funeraliile lui Karl Liebknecht, precum și ale celorlalte victime de seamă din rândul spartachiștilor, a avut loc pe 25 ianuarie 1919 în cimitirul din Friedrichsfelde, în Berlin. 33 de coșciuge negre se leagănă în drumul spre groapa comună în nouă trăsuri, negre și ele. Mesajul pe care îl transmiteau guvernului lui Ebert și Noske și forțelor libere care preluaseră orașul era limpede: lupta nu s-a încheiat.

Guvernul a permis trupelor libere să închidă întreaga zonă centrală, începând cu suburbiile, astfel încât localnicii din cartierele muncitorești să nu poată participa la funeralii. În acea zi de sâmbătă, metroul a circulat non-stop, ignorând cele șase stații din centru. Soldații, mitralierele și tunurile erau poziționate în colțurile-cheie ale străzilor. Într-adevăr, centrul orașului a rămas pustiu, dar din districtele estice, din ce în ce mai mulți oameni veneau să se alăture procesiunii de 40.000 de oameni, procesiune ce s-a transformat, la rândul ei, într-o demonstrație pașnică. Sicriul lui Liebknecht era decorat cu o panglică de un roșu-aprins. Trăsura lui era condusă de un soldat de pe frontul Primului Război Mondial, care purta o uniformă gri-spălăcit și o banderolă roșie pe braț.[149]

Epoca de aur a forțelor libere germane se apropia, înflorind în mijlocul Războiului Civil și a haosului din Ëst. Formarea de trupe voluntare care să combată amenințarea revoluției a fost luată în considerare timp de multă vreme. Un model istoric se regăsea și la Frederic cel Mare și Napoleon, care s-au folosit de aceste formații mai ales în războaiele de gherilă. Cu toate acestea, imediat ce Germania a solicitat încetarea focului în octombrie 1918, Comandantul-șef al forțelor armate, Oberste Heeresleitung (OHL), s-a trezit în fața unei noi situații. Armata de est, încă adâncită în zonele de ocupație, era în proces de dezintegrare. Retragerea Diviziilor a 8-a și a 9-a din Rusia și Ucraina putea fi periclitată dacă disciplina nu se putea impune în rândul soldaților. Se puteau aștepta la haos sau poate chiar la răspândirea revoluției care năpăstuise Rusia.[150]

La mijlocul lunii noiembrie, pericolul divizării era iminent. Atitudinea revoluționară s-a răspândit printre soldați și ieșeau la suprafață tot mai multe informații despre agitația, neliniștea, indisciplina și refuzul de cooperare din rândul trupelor. Statul Major al Diviziei a 8-a a Armatei Germane a anunțat că, la baza de hidroavioane din Tallinn, soldații își vindeau aeronavele, combustibilul și restul echipamentului și stricau ce nu reușeau să vândă. Disciplina în Divizia a 10-a s-a degradat într-un asemenea hal, încât comunicarea cu cei din țară era compromisă, iar misiunea de a părăsi Ucraina stătea sub semnul întrebării. Era absolut necesar ca cineva să supravegheze trupele de soldați. Conducerea armatei a continuat să amâne începutul retragerii. Între timp, mulți soldați și-au lăsat în urmă unitățile și au plecat spre casă.[151]

Cu o zi înainte, avusese loc o întâlnire importantă între reprezentanții administrației civile din regiunile estice, aflate încă sub ocupație germană. Era vorba despre August Winnig, atunci încă social-democrat, mai târziu socialist, naționalist și pseudofilosof, comandantul militar generalul Hugo von Kathen și reprezentanți ai consiliilor militare din Riga și Mitau (Jelgava, în letonă). În urma discuțiilor, s-a decis formarea unei trupe libere numită Brigada de Fier (Eiserne Brigade), care să asigure bunul mers al retragerii Diviziei a 8-a de pe teritoriile fostelor provincii baltice ale Rusiei. Astfel au apărut primele forțe libere în estul Germaniei.[152]

De la bun început, trupele libere aduceau aminte de condotierii din Evul Mediu. Erau constituite în jurul unor indivizi denumiți lideri, care întruneau mai mult sau mai puțin anumite calități și care erau responsabili de întreaga recrutare. Asemenea mercenarilor, oamenii pe care îi atrăgeau în rândurile lor erau loiali liderilor lor și nimănui altcuiva. Liderii, la rândul lor, aveau loialitate reciprocă față de oamenii lor, pentru că statutul și poziția lor depind de ei.

Forțele libere au intervenit în răscoala spartachistă din Berlin, făcându-și intrarea în Războiul Civil German sub steagurile guvernului. Oamenii recrutați de forțele libere nu erau inspirați de spiritul de luptător pentru apărarea republicii, ci nutreau sentimente amare de dezamăgire ca supraviețuitori ai războiului mondial, amestecate cu naționalismul, având în același timp un instinct pur de prădător. Unii căutau încă romantismul

retoricii războiului mondial. Alții s-au alăturat doar pentru bani sau pentru a avansa în carieră, căutând să își clădească un viitor mai bun. În est, trupelor libere li s-au alăturat și țărani, cărora le convenea plata de 10 mărci pe zi și promisiunea de a primi pământ. Precum apare consemnat în jurnalul de război al generalului Georg Maercker, Freiwillige Landesschützenkorps, bărbații erau recrutați pentru „a apăra granițele estice împotriva rușilor, polonilor și a lupta împotriva spartachiștilor".[153]

Amenințarea și umilirea națiunii au devenit însă principala retorică cu care se atrăgeau voluntari în trupele libere. Declarația intitulată „Mesaj către tinerii academicieni ai Prusiei", publicată de Ministerul Prusac al Științelor, Artelor și Educației Publice în luna martie a anului 1919, a adus la lumină spiritul trupelor libere:

Forțele germane de apărare sunt distruse, potopul bolșevic amenință să ne distrugă zidul de la granița de est, sub masca anarhiei și a Războiului Civil, balaurul își arată capetele la noi în țară. Salvați-vă patria, tineri germani![154]

În același timp, de la sfârșitul anului 1918 până la începutul lui 1919, s-au constituit primele trupe libere în zona baltică germană. Minoritatea de nativi germani din provinciile baltice se afla într-o situație precară. Cum trupele germane urmau să se retragă complet din regiune, ei, cei care se considerau a fi o comunitate lingvistică și culturală superioară, riscau să rămână fără nicio protecție. Grija pentru căminul și stilul lor de viață, pământurile și statutul social creștea odată cu răspândirea naționalismului printre estoni și letoni. Estonii și letonii își îndeplineau un vis comun, devenind state de drept, independente. Era limpede că germanii nu aveau loc în acel vis, fiind considerați opresorii lor vreme de secole întregi.[155]

Trupele libere aveau și alte scopuri în afara protejării patriei. Acest lucru s-a întrezărit imediat după încheierea Tratatului de Pace de la Brest-Litovsk. Ca parte din noua ordine pe care tratatul a făcut-o posibilă în est, s-a înființat Ducatul Curlandei și Semigaliei (Kurländische Landesrat), alcătuit predominant din nobilimea germană din zona baltică. Aprobarea împăratului a venit imediat. În aprilie 1918, ducatele temporare, dominate de germani baltici și având în componență câțiva delegați letoni și estoni, i-

au cerut împăratului să recunoască Ducatul Baltic Unit (Vereinigtes Baltisches Herzogtum), uniunea și protectoratul cu coroana Prusiei, capitala fiind la Riga.

În septembrie 1918, pentru scurt timp dorința li s-a îndeplinit, când împăratul a recunoscut independența ducatului. Ducele de Mecklenburg, Adolf Friedrich, ar fi fost șeful statului. Dar curând totul s-a prăbușit. Guvernul lui Baden Maximilian a hotărât ca politica în est să se bazeze, în primul rând, pe populațiile regiunilor respective, ceea ce a însemnat respingerea formării unui ducat baltic. Letonia a emis Declarația de Independență pe 18 noiembrie 1918. Pe teritoriul leton, administrația germană a cedat în mod oficial puterea la data de 7 decembrie 1918.

Acest lucru nu a oprit apariția altor planuri pentru regiunea baltică. Unele dintre cele mai îndrăznețe făceau referire la formarea unui stat estic german, care ar fi funcționat sub denumirea de Oststaat, incluzând atât estul și vestul Prusiei, cât și Ducatul Baltic. Cu sprijinul Germaniei, poate că acest nou stat ar fi fost suficient de puternic să țină piept demersurilor de obținere a independenței ale Poloniei și ale națiunilor baltice, menținând în același timp poziția de frunte a germanilor. Această idee a continuat să răsară sub diverse forme de-a lungul anului 1919. S-au ivit mai multe oportunități care ar fi venit în sprijinul unei eventuale restructurări regionale. Într-adevăr, Germania încă își mai făcea resimțită puternic prezența în zonă, atât cu trupele sale militare, cât și cu Brigada de Fier, iar la sfârșitul lunii noiembrie a anului 1918, germanii baltici și-au înființat o grupare de forțe libere numită Baltische Landeswehr (Armata Teritorială Baltică). Germanii însă nu reprezentau o majoritate națională în zonă. Estonii și letonii s-au alăturat forțelor armate înființate de guvernele lor interimare, cel puțin cei care nu luptau în rândurile Armatei Roșii sau, precum trupele colonelului leton Jānis Balodis, de partea germanilor.[156]

Soarta lui Balodis și a trupelor sale erau un bun exemplu pentru natura contradictorie pe care o avea întreaga situație. Balodis, care în anul 1898 s-a alăturat Armatei Ruse, a participat în Primul Război Mondial la invazia estului Prusiei. A și excelat, dar a și avut de suferit de pe urma bătăliilor care au urmat. Balodis, care, rănit fiind, se recupera într-un spital militar, a fost luat prizonier de către germani în februarie 1915. Până la finalul

războiului a rămas prizonier în lagărul din Silezia. După încetarea focului în noiembrie 1918, a reușit să se întoarcă în Letonia și s-a alăturat forțelor militare guvernamentale ale lui Kārlis Ulmanis. În decembrie 1918, căpitanul Balodis a luat sub comanda sa prima unitate de trupe letone, formată din subofițeri ai rezervei armatei țarului. Laolaltă cu guvernul Ulmanis, Balodis s-a refugiat din fața bolșevicilor la Libau. Când un important ofițer leton, colonelul Oskars Kalpaks, a fost ucis de un glonț rătăcit al germanilor, Balodis a fost promovat la rangul de colonel. În noiembrie 1919, era concomitent comandantul forțelor guvernamentale letone și membru al trupelor libere ale Landeswehr.[157]

Marele joc al provinciilor baltice lua amploare. Baltische Landeswehr urma să concretizeze visul germano-balticilor cu forța armelor sale. Recrutarea s-a concentrat ulterior pe atragerea elevilor și studenților, care se implicau foarte ușor. Aceștia erau ademeniți prin limbajul dur al fricii, furiei și violenței:

Nu mocnește și în voi mânia?! Nu se găsește și în inima voastră entuziasmul nobil și arzător?! Degeaba suntem oare tineri și în putere? Alăturați-vă trupelor libere! Demonstrați că sunteți bărbați! Cu ce vă ajută școala și studiile acum? Spre inamic! Să luptăm până la capăt![158]

Mania estonă

În Finlanda, operațiunile nu au încetat nici măcar în ajunul Crăciunului. Vechiul centru studențesc părea să se fi transformat în miezul capitalei finlandeze. Tineri entuziaști intrau și ieșeau la foc automat, astfel că ușile erau deschise non-stop. Din data de 20 decembrie, incinta a funcționat ca sediu al centrului de recrutări, prin care drumurile se deschideau către trupele libere aflate sub conducerea lui Hans Kalm și Martin Ekström.

Comisia de asistență a fost uimită după primele câteva zile. În locul câtorva sute de voluntari, s-au trezit cu câteva mii. Telegramele și scrisorile continuau să ajungă una după alta. În peste douăzeci de municipii din toate colțurile țării fuseseră organizate alte centre de recrutare. „Ardem de nerăbdare să sărim în ajutorul Estoniei", astfel scriau de pe front soldații Gărzilor Albe, ale căror mesaje soseau din diferite provincii. Știind că urmau să fie primii detașați, nu puțini voluntari au ales regimentul lui Ekström. Tot aici s-au regăsit și cei mai mulți vorbitori de suedeză, în timp ce regimentul lui Kalm i-a atras în special pe cei finlandezi atât în grai, cât și în spirit.[159]

La cumpăna dintre anii 1918 și 1919, în Finlanda domnea o manie estonă cum nu s-a mai întâlnit până atunci. Mișcarea, care pentru moment capta atenția tuturor și care dădea înspre fanatism, reamintea de extazul Războiului de Independență din primăvara anului 1918. Spiritul ei a fost imortalizat în poemul Aseisiin (La arme), compus de arhitectul Väinämö Killinen în primele zile ale lunii ianuarie, în care acesta, prin imagini violente, îndeamnă Estonia la fapte mărețe:

Curând trupele rusnacilor în șuvoaie de sânge vor cădea

Când măreții fii ai lui Kalm în zbor se vor afla

Ce faimă de prin Vilppula și Rautu vine

Umple acum ale Narvei coline

Finlanda Mare mult dorită noi acu' o făurim

Iar în Petrograd victoria o sărbătorim! [160]

Presa cântă și ea în strună prin articole cu ton aprobator la adresa trupelor libere. Organizațiile cetățenești și diferitele pături sociale și-au arătat și ele sprijinul. Comitetele locale de ajutorare au organizat prelegeri publice, strângeri de fonduri și recrutări. La îndemnurile Comisiei de asistență, s-au organizat sărbători de celebrare a Estoniei, iar aceasta a tipărit foi volante pentru a ușura eforturile. Numărul principal al programului l-a reprezentat reconstituirea rebeliunii țăranilor estoni din anul 1343, imaginată de Heikki Klemetti. Din cauza problemelor impuse de recuzita deosebită, aceasta nici nu a mai fost pusă în scenă, iar Comisia de asistență a solicitat compunerea unei noi piese, bazată pe evenimentele Războiului de Independență al Estoniei din anul 1919. În cadrul reconstituirii, un personaj matern declara în fața propriilor copii: „Doamne Dumnezeule, povățuiește poporul eston să-i urască pe rusnaci".[161]

Începând cu luna ianuarie a anului 1919 se organizează așa-zisele săptămâni estone, când în toată țara se strâng fonduri și se împărtășesc sentimente de simpatie la adresa trupelor libere. Deseori mesajul sărbătorilor este strâns legat de experiențele Războiului de Independență, ridicat la rangul de luptă eternă:

Orișicine a cunoscut teroarea Gărzilor Roșii (într-adevăr, cine nu a cunoscut-o?) să sacrifice ceva pentru războiul de eliberare a Estoniei! Trupele eliberatoare din Estonia nu luptă numai pentru libertatea acesteia, ci pentru spiritul național, prin care societatea lumii supraviețuiește, și împotriva molimei bolșevice.[162]

În câteva săptămâni, aproape 10.000 de suflete își fac auzită dorința de a lupta pe pământ străin. Organizarea și trimiterea unui efectiv atât de numeros către Estonia sunt deja imposibile, ținând cont doar de cerințele

logistice, cu atât mai mult din punct de vedere economic și politic. Până la urmă, au fost trimiși către Estonia aproape 4.000 de bărbați și femei, ceea ce era oricum mult peste planurile inițiale. Restul celor înscriși au constituit rezerva, care ar fi fost mobilizată în caz de nevoie.[163]

Voluntarii fac parte din toate clasele sociale. Studenți și elevi, veterani din rândul Armatei Albe, oameni pe care Războiului Civil i-a lăsat pe dinafară, soldați de profesie și alții care urmau să facă cunoștință cu războiul pentru prima dată. Numărul femeilor tinere care vor să se implice este covârșitor, astfel încât găsirea unor atribuții potrivite se dovedește a fi dificilă; nu li se dă voie să se înroleze drept soldați, deși unele dintre ele sunt pregătite să întâmpine războiul cu arma în mână. S-au păstrat în jur de două sute din scrisorile trimise de către femei Comisiei de asistență generală a Estoniei.[164]

Deoarece mediul milităresc este dominat de bărbați, femeile preferă să trimită scrisori în loc să treacă în persoană pe la centrele de înrolare, probabil pentru că această variantă li se pare mai ușoară. Iată cum cerea o ucenică de vânzător din Lappeenranta în vârstă de optsprezece ani să i se permită să se alăture efortului de război:

Eu tare mă mir de ce Dumneavoastră, Domnule Maior Kalm, îi chemați doar pe băieți, noi fetele nu putem face nimic?… E drept că sunt tânără, dar nu mă tem, am prins curaj. Să mori pentru o cauză nobilă e ceva măreț.[165]

Piedica din calea înrolării femeilor o constituie totuși lumea idealurilor, conform căreia imaginea femeii înarmate reprezintă o abatere de la conceptele de puritate și tradiție. Singurii în stare de așa ceva sunt bolșevicii și ceilalți susținători ai revoluției culturale, ale căror moravuri deviază de la tot ce înseamnă decență. Cu toate acestea, memoriile soldaților din trupele libere evocă cu adorare spiritul de sfidare a pericolului printre camarazii de război.

În pofida faptului că femeilor li s-a refuzat statutul de combatanți înarmați, au existat și excepții. Aino Mälkönen, care a servit pe timpul Războiului Civil în rândul Gărzii Albe drept asistentă medicală și care, la un moment dat, avea îndatorirea de a încărca mitralierele, este un astfel de exemplu.

Într-o scrisoare ce datează după terminarea Războiului Civil și adresată surorii sale, Mälkönen scria că „dacă nu are loc nicio schimbare, îmbrac iarăși uniforma și plec către graniță, unde nu va mai fi vorba decât de viață și moarte”. Doar războiul poate umple viața cu o însemnătate îndeajuns de valoroasă – aceasta era natura sentimentului care o încerca pe Mälkönen. Asta a determinat-o să își taie părul și să își schimbe prenumele în Aino. Sub un nume fals, aceasta a reușit să se înroleze ca artilerist în regimentul de voluntari al lui Ekström. Demascarea ei, petrecută după mutarea în rândurile trupelor lui Kalm, nu a pus capăt însă parcursului ei militar. Mälkönen a ajuns o mică celebritate, ceea ce reiese și din scrisorile trimise acasă, în care aceasta relatează că, pentru propriile trupe, ea este „o sursă constantă de mândrie și admirație”.[166]

În Estonia, femeia-soldat a atras atenția, iar Aino însăși mărturisește cum i se părea că este privită drept „o ființă venită de pe alte meleaguri”. Presa estonă afirmă că, pe timp de război, și femeile pot primi statutul de eroine, iar cazuri similare apăruseră inclusiv în Armata Estoniei. În cele din urmă, războiul i-a pus capăt zilelor lui Mälkönen. Aceasta moare la un an după terminarea Războiului de Independență al Estoniei, din cauza unor complicații suferite de o rană de șrapnel. În timpul ceremoniei de înmormântare, a fost decorată cu o medalie comemorativă a capturării orașului Narva.[167]

Parcursul lui Mälkönen a fost unul extraordinar. De regulă, femeile care se regăseau în trupele libere din Estonia ocupau posturi de asistente medicale și activau în rândul personalului de la spitalul voluntarilor finlandezi din Tallinn. Unele activau și în cele două ambulanțe mobile de pe linia de front, fiind astfel martore directe ale bătăliilor, iar uneori sfârșind chiar în mijlocul lor. În publicația Coaliției „Uniunea Femeii”, denumită Femeia Finlandei, un articol din primăvara anului 1919, bazat pe experiențele femeilor care au participat la evenimentele din Estonia, le glorifică mai ales pe cele care își riscaseră viața pentru a-și duce atribuțiile de asistente medicale la bun sfârșit. Revista nu o menționează pe domnișoara Aino Mälkönen, care luptase în infanterie, deși povestea ei era cu siguranță cunoscută:

După cum se poate observa, femeile noastre au făcut cunoștință cu toate pericolele și neajunsurile războiului. Nu suntem admiratori ai războiului, ba

dimpotrivă, dar atunci când lupta se poartă pentru drepturile omenirii și libertatea propriei patrii sau a neamului frățesc, participarea e atunci un lucru măreț, să oferi compasiune și, uitând de propria-ți persoană, să te jertfești pe altarul întrajutorării.[168]

Înrolarea în număr mare a finlandezilor pentru a lupta în Estonia se explică printr-un entuziasm mai intens chiar și decât dorința lor de a se alătura Gărzilor Albe în timpul Războiului Civil. Kyösti Wilkuna și Antti Isotalo, care erau în fruntea biroului regional de recrutări din Seinäjoki, fuseseră informați din Helsinki, încă de la jumătatea lunii ianuarie a anului 1919, că, pentru moment, nu se mai puteau accepta voluntari, iar doritorii trebuiau trecuți în rezervă. În ceea ce privește femeile care țințeau către un post în departamentul sanitar, Comisia a anunțat la începutul lunii ianuarie că toate locurile fuseseră deja ocupate.[169]

Peste tot, voluntarii erau însoțiți de trupe civile în drumul lor către Helsinki, iar în gări oamenii se adunau pentru a-și exprima sentimentele de susținere. Când primele mesaje ce conțineau vești despre victoriile militare au sosit, starea generală de extaz nu mai cunoștea limite. Ziarele publicau zilnic reportaje despre pelerinajul eroic și faptele de vitejie ale finlandezilor. A.O. Väisänen, care făcea parte din trupele libere aflate sub comanda lui Ekström, prin fotografiile sale, a reușit să acorde o puternică dimensiune vizuală povestirii eroice aflate în desfășurare. Kyllikki Pohjola este una dintre tinerele voluntare, ulterior devenită asistentă medicală, care a fost martoră la evenimentele extatice ale acelui început de an. Ea descrisese sentimentul de „entuziasm înălțător” care punea stăpânire pe oameni în trenuri, în stații și pe străzi. „Călătorii Estoniei” au fost întâmpinați cu flori, imnuri ale Gărzii Albe și cântece patriotice.[170]

Kosti Tuominen era încă elev de liceu când războiul din Estonia a ajuns pentru prima dată în atenția lumii. Pe timpul vacanței de iarnă, subiectul acesta a fost îndelung dezbătut de tinerii bărbați. Într-un final, din Toijala, satul natal al lui Tuominen, un grup de douăzeci de tineri, în frunte cu Kosti, pleacă către Estonia. Elevii poartă o discuție împreună cu profesorul pentru ca lipsa acestora de la școală să nu le dea prea multe bătăi de cap. Atitudinea aprobatoare, uneori chiar provocatoare a profesorilor cu privire la conflictul din Estonia s-a dovedit a fi un important ajutor în cadrul

procesului de recrutare. Bineînțeles, au existat și situații în care profesorii au amenințat școala cu demisia dacă băieții ar fi plecat la război. Din rândul trupelor libere ale lui Ekström, Kosti a ajuns în rândul Armatei Estone, în cadrul căreia a participat la debarcările pe țărmurile Letoniei. În luna iunie a anului 1919, el participă împreună cu unitatea sa de estoni la conflictele din Ingria, înainte de a reveni în Finlanda. Deși a activat jumătate de an în timpul războiului drept sublocotenent, a fost totuși nevoit să participe la conscripție și în țara natală.[171]

Entuziasmul pentru trupele libere finlandeze aflate pe picior de plecare în Estonia era atât de mare, încât soarta celor care s-au înscris a diferit de la caz la caz. Motivul a fost valul promilitarist care pătrunsese în societatea burgheză. Idolatrizarea războiului și ușurința cu care oamenii ar fi fost gata să ucidă au căpătat statutul unor norme acceptate, ba chiar au fost văzute ca necesități aflate la baza eroismului. În loc să accentueze caracterul tragic al conflictelor interne și să-și modereze manifestările, Gărzile Albe au adoptat o linie total opusă. Victoria lor fusese deja celebrată îndelung și fuseseră organizate până și primele sărbători de comemorare, chiar dacă de la război nu trecuse nici măcar un an. Printre cele mai răsunătoare ecouri ale poveștii Războiului de Independență a fost tineretul, al cărui spirit de sacrificiu a reprezentat un motiv central.[172]

Războiul Civil nu s-a sfârșit odată cu încetarea ostilităților, ci starea de război părea să fi căpătat rădăcini până și în prezent. După jumătate de an de la abdicarea delegației finlandeze, Garda Albă era mobilizată din nou pentru război. Trecerea culturală de la starea de război la cea de pace întârzia să apară la orizont din cauza războaielor interne și cu un caracter revoluționar, care nu mai conteneau în provinciile din apropiere. Atmosfera era propice pentru continuarea conflagrațiilor, iar tinerii nu aveau motiv să se teamă că prin recrutare ar ajunge o paria printre propriii cunoscuți. Dimpotrivă, faptul de a fi recrutat era asemenea unei uși deschise către eroism și ridicarea statutului social. Față în față cu contrastele expuse în materialele propagandistice, decizia tinerilor de a se înrola era ușor de luat: inamicul era reprezentat de bolșevici și de rusnaci, care aveau parte doar de descrieri negative. De partea celor „de acasă” erau „frații expediționari”, al căror sprijin era prezentat drept o datorie față de țară.

La baza eforturilor de recrutare au stat soldații de la frontieră din efectivul Armatei Albe. Din sânul acestora au fost aleși doi eroi ca să cârmuiască trupele, cunoscuți pentru felul carismatic în care își conduceau subordonații. În ochii lui Kalm și ai lui Ekström, camarazii de luptă din timpul primăverii trecute erau o veritabilă sursă de personal. În anunțurile de recrutare, Kalm făcea apel în mod direct la „frăția în arme, consolidată prin vărsarea de sânge". De mare însemnătate pentru succesul operațiunilor de recrutare au fost rețelele locale de activiști și jägeri. Soldații care au luat parte la operațiunea din primăvara anului 1918 au început deci să strângă trupe, preluând astfel frâiele recrutării.

Decizia unor soldați de a participa la operațiunile din Estonia se poate explica prin faptul că doreau să atingă un anumit țel, care în timpul Războiului Civil rămăsese neatins. Jägerul Johannes Tamminen este un astfel de voluntar, căruia încă de la bun început i-a fost refuzată înrolarea în cadrul Gărzilor Albe din cauza opiniilor sale de stânga. După revenirea lui în Finlanda în luna aprilie a anului 1918, i s-a oferit postul de comandant al lagărului de prizonieri Roșii, însă abia serviciul în rândul trupelor conduse de Kalm în Estonia a făcut din el, în toată deplinătatea sensului, un cetățean al Finlandei independente.[173]

Într-o națiune impregnată cu sentimentul eroismului din timpul războaielor, faptul de a nu-ți fi pus în valoare abilitățile ostășești ar fi putut produce sentimente de rușine și inferioritate. Karl Gustaf Hultamo, care a zăcut bolnav la pat în Helsinki pe timpul Războiului Civil, pare să fi avut o astfel de motivație. În timpul cuceririi capitalei, Hultamo a făcut tot ce i-a stat în putință să aibă parte de gloria militărească: „Pentru că altceva nu puteam să fac, m-am decis să o iau de capul meu către Pitkäsilta, iar de acolo să încerc să mă lupt puțin cu Gărzile Roșii prin Sörnäinen".[174]

În aceste condiții, perspectiva de a pleca la luptă în Estonia ce i s-a arătat după mai bine de jumătate de an l-a atras nespus de mult. Fiind încă minor, avea nevoie de consimțământul părinților înainte de a pleca. În cele din urmă, amenințând că ar fi avut oricum de gând să le falsifice semnăturile, Hultamo a făcut rost de aprobările în scris ale părinților lui și s-a înscris ca voluntar la vechiul centru studențesc. În noaptea premergătoare plecării în Estonia, la insistențele unui ofițer, un grup de elevi cazați în cazarma din

Uusimaa îl urmează la nord de Pitkäsilta. Acolo a avut loc o încăierare cu un grup aparținând unei bande locale. Hultamo își amintea cum „acolo a fost unul bătut până nu a mai știut de el”, înainte ca grupul să se întoarcă la cazarmă plin de entuziasm pentru război.[175]

În jurul trupelor libere ale lui Kalm s-a format o imagine puternică. Drept nume, grupul a vrut ceva care să simbolizeze eternul spirit războinic al finlandezilor, Fiii Nordului, care provenea din Poemul războiului, scris de August Ahlqvist. Emblema acestora, care înfățișa un urs polar, decorată cu motive jugend și care adopta culorile steagului Estoniei, a fost realizată de Joseph Alanen, artist și admirator al lui Kalm. Emblema se regăsea atât pe steagurile trupelor, cât și pe mânecile uniformelor lor de luptă, iar la un moment dat emblema fost pictată și pe partea laterală a unui autoblindat luat ca pradă de război. Până și bătaia precedentă fusese folosită pentru a crea o atmosferă de unitate și violență, spiritul său calomnios fiind inclus într-un cântec de război improvizat:

Pe când prin Helsinki inșii din Sörkkä au declamat

Băieții noștri-au arătat, cum Fiii Nordului s-au descurcat.

Salutare – pumni de fier, urlete de blestem, cuțite în teacă potrivite

Pistoale Mauser noi avem – dar și altele, felurite.[176]

În rândul trupelor se mai regăseau și mere stricate, așa cum au mărturisit participanții la conflicte. Mai exact, aceștia erau indivizii care, prin propriul comportament, se puneau într-o lumină rea față de ceilalți și care prădau locuri nepotrivite, dar și persoane nepotrivite. Deși furtul de la propriii camarazi de luptă și lașitatea erau văzute pretutindeni drept abateri grave, trupele libere nu aveau niciun fel de cod moral colectiv. Mulți au fost cei care s-au alăturat conflictelor în frenezia generală, dar la fața locului au descoperit că nu au stofă de soldat, astfel că, în cele din urmă, le-au fost aduse acuzații de lașitate. În jur de două treimi din efectivul de voluntari aveau experiență din timpul petrecut în rândul Gărzilor Albe. De partea Roșiilor au luptat numai câțiva. Cu toate acestea, aproximativ o treime din

colectivul trupelor libere s-a regăsit în Estonia fără să fi avut niciun fel de pregătire militară sau experiență militară. Nici măcar participarea la Războiul Civil nu garanta cunoștințe solide în materie de război.[177]

Printre trupe se regăseau și oameni de talia lui Gustav Rosenberg, un hoț de mâna a doua. În timpul războiului civil, acesta a făcut parte din contingentul Gărzilor Roșii, ceea ce l-a făcut să iasă în evidență printre voluntarii din Estonia. Acesta fusese încarcerat în lagărul de prizonieri din Suomenlinna, însă a reușit să evadeze. Când s-a oferit ca voluntar în cadrul trupelor lui Ekström, nimeni nu și-a dat seama cu cine aveau de-a face, de fapt. După întoarcerea din Estonia de la finele lunii martie 1919, Rosenberg a urmărit să își crească câștigurile, motiv pentru care a trecut la jafuri armate. Într-un caz de crimă și jaf, în care Rosenberg i-a tăiat gâtul victimei sale cu un cuțit, acesta a mărturisit, după ce a fost prins, că era încă afectat de imaginile îngrozitoare la care a asistat în perioada petrecută în Estonia. După propriile spuse, în urma acelor experiențe, pentru Rosenberg viața omenească nu a mai însemnat niciodată ceva valoros[178].

Nu toți voluntarii simțeau că în ei arde flacăra spiritului frățesc. Albert Pyhälä, un tânăr din Helsinki, s-a înscris ca asistent sanitar în spitalul ridicat în Tallinn pentru trupele libere. El nu a menționat însă că era un „consumator înrăit de morfină”, motivul înrolării sale fiind, de fapt, dorința de a-și îndrepta comportamentul. Activarea în cadrul unui spital de campanie nu s-a dovedit însă a fi cea mai bună alegere, deoarece Pyhälä era de cele mai multe ori amețit de la consumul de morfină. Nu după mult timp a fost demis, considerat „slab și incapabil”.[179]

Planul lui Martin Ekström fusese încă de la bun început ca trupele sale să treacă prin instruirea militară în Helsinki. Planurile au fost date însă peste cap din cauza veștilor tot mai alarmante care soseau din Tallinn. Curând nu va mai fi rămas nimic de salvat. În dimineața zilei de 30 decembrie a anului 1918, Ekström a ordonat mobilizarea primei companii. În timpul îmbarcării, Ekström a fost iritat de faptul că trebuia să asculte discursul solemn al unui „civil nătâng” înainte de plecare. În opinia lui, tot ceea ce s-ar fi putut spune se spusese deja. Venise vremea să treacă la fapte.[180]

Recrutarea militară vine împotriva bolșevismului

Curând după plecarea trupelor lui Ekström, a venit și rândul primului batalion din cadrul Fiilor Nordului să parcurgă, în luna ianuarie a anului 1919, drumul din Helsinki către Tallinn. La bordul vasului care transporta trupele se afla și un grup format din trei ofițeri, ce stârnea curiozitatea celor din jur: locotenent-colonelul Harald Hjalmarsson, contele Gilbert Hamilton, prezent în calitate de ofițer de artilerie, și locotenentul danez Iver de Hemmer Gudme. Provenind din diferite colțuri ale Scandinaviei, cu toții au activat ca voluntari în rândurile Gărzilor Albe Finlandeze, iar acum voiau să analizeze situația Estoniei.

Marea Britanie, Franța, dar și guvernele burgheze ale noilor națiuni baltice au depus, începând cu toamna anului 1918, eforturi de convingere pentru ca organele guvernatoare din Scandinavia să transfere, pe o perioadă nedeterminată, o parte din propriile trupe către regiunea baltică, unde ar fi urmat să funcționeze asemenea unor forțe de ordine. Puterile Antantei tremurau în fața posibilității ca trupele Roșii să recupereze din teritoriile pierdute prin Pacea de la Brest-Litovsk, însă capacitatea lor de a acționa era limitată. Odată cu instaurarea păcii, autorizarea acțiunilor militare cu un accentuat caracter politic era dificilă.

Deoarece guvernele Antantei nu și-au arătat înclinarea de a se implica în acest proiect riscant, reprezentanții Țărilor Baltice și-au îndreptat atenția către partidele activiștilor din țările nordice. Din insistențele guvernului eston și împuternicit de cercurile de activiști suedezi, Harald Hjalmarsson a făcut un calcul estimativ în ceea ce privește resursele necesare formării unui grup militar expediționar și probabilitățile unui succes. Propriul guvern se abține însă de la comentarii, astfel că nici măcar nu se punea problema aprobării. Dacă până și cele mai mici detalii despre proiectul riscant ar fi ieșit la suprafață, elita suedeză de stânga ar fi răspuns cu un torent de proteste.

Hjalmarsson a fost ales pentru sarcina sa datorită succesului cu care și-a condus trupele libere în cadrul Războiului Civil Finlandez. Imaginea lui se

apropia de aceea a unui erou de război, cel puțin în ochii elitei suedeze de dreapta. Fiind fostul conducător al Trupelor Suedeze din Finlanda, desemnarea lui pentru o poziție similară în Estonia era logică. Însă lucrurile nu erau atât de simple. Odată cu pășirea pe teritoriul Estoniei, Hjalmarsson a făcut cunoștință cu o terra incognita, unde domneau haosul și dezagregarea trupelor. Pe lângă faptul că situația militară era îngrijorătoare, nici nu credea neapărat în victoria trupelor estone de stat sau în puterea Estoniei de a-și menține independența. Hjalmarsson nu dorea ca, din cauza lui, sute sau mii de tineri suedezi entuziaști să moară într-un război inutil. El anunțase deja înainte de plecare că nu voia nici în ruptul capului să fie cel din fruntea grupului expediționar, dacă s-ar fi format vreunul.

În Suedia, arheologul Gustaf Hallström își mobilizase deja aparatul de recrutare. Hallström activase în timpul Primului Război Mondial ca reprezentant al Crucii Roșii Suedeze în Siberia, sărind în ajutorul prizonierilor de război ai Puterilor Centrale, iar ulterior a condus eforturile de recrutare a voluntarilor suedezi din cadrul Războiului Civil. Precum mulți alți foști membri ai trupelor libere, Gustaf Hallström avea și el să facă parte din tabăra național-socialistă a Suediei.[181]

În timp ce Hjalmarsson călătorea spre Estonia, un alt grup de ofițeri suedezi se îndrepta cu același scop spre Libau, în Letonia, țară de interes pentru Suedia. La baza interesului stătea creșterea influenței Suediei în zona țărilor baltice. După propriile estimări, ideea ca Estonia, Letonia și Lituania să-și poată menține independența nu era probabilă. Existența lor ar fi fost mult mai certă dacă ar fi făcut parte din viitorul stat bielorus sau, spre exemplu, dintr-o națiune germano-baltică. La ordinul Suediei, Axel Rappe pleacă spre Helsinki pentru a-i prezenta planurile lui Mannerheim, al cărui sprijin era de dorit. Mannerheim susținea ideea în sine, însă din cauza puterii deținute de cei de stânga, avea totuși îndoieli cu privire la Letonia. Mai mult decât atât, interesele Finlandei cuprindeau Carelia de Est și nu Letonia. Răspunsul lui Mannerheim i-a dezamăgit pe susținătorii suedezi ai planului. Trupele finlandeze reprezentau o forță militară atât de necesară, încât fără sprijinul lor nu se credea posibilă trecerea la acțiuni decisive.[182]

Un centru de recrutări urma să funcționeze curând însă în inima capitalei Stockholm, pe strada Arsenal, de unde voluntarii erau trimiși către Letonia.

Șeful biroului, Nils Ångman, fusese unul dintre mercenarii care și-au dobândit experiența ca jandarm în Persia. Ångman s-a alăturat trupelor germane după izbucnirea Primului Război Mondial, însă a fost capturat de ruși și a petrecut restul războiului într-un lagăr de prizonieri din Baku, pe țărmul Mării Baltice. A reușit să revină în Suedia doar după ce a fost eliberat ca urmare a evenimentelor din Revoluția bolșevică. În anii următori, Ångman se va stabili în Germania, unde se va alătura trupelor paramilitare din cadrul „Cămășilor brune". Și-a atins apogeul carierei militare odată cu înrolarea în forțele aeriene Luftwaffe.[183]

În ianuarie 1919, Ångman era în toiul recrutărilor pentru a trimite voluntari suedezi în Letonia. În tot acest timp, a ținut strâns legătura cu Kārlis Ulmanis, pe atunci prim-ministrul Letoniei. Lucrurile păreau să decurgă conform planului, astfel că Ångman dă curând vestea că primii 500 de voluntari se află în drum spre Libau.[184]

Ostilitățile din Letonia începuseră deja în urmă cu o lună. Gărzile Roșii reușiseră să străpungă granițele în decembrie 1918. Pe 3 ianuarie 1919, trupele care până atunci avansaseră înspre vestul țării ajung într-un final la poalele capitalei Riga. Ca urmare a eforturilor eșuate de apărare a orașului, aceasta e ocupată de Gărzile Roșii, printre rândurile cărora se numără și lunetiști letoni ce luptaseră anterior în Armata Rusiei. Cu o reputație de revoluționari înfocați, odată ajunși pe pământ matern, dorința lor de conflict se aprinde. Dovada priceperii și pregătirii letonilor în război o face ofițerul Jukums Vācietis, cunoscut pentru rolul său de comandant al plutonului al 5-lea de lunetiști din Semigalia și care a ajuns să fie desemnat comandantul Forțelor Gărzii Roșii.[185]

Pe lângă turlele bisericilor din Riga și a podurilor peste Daugava, importante din punct de vedere strategic, în mâinile Gărzilor Roșii a căzut și rezerva de hârtie a Asociației producătorilor de hârtie din Finlanda, care urma să fie vândută în Ucraina. Odată compromise rutele de cale ferată, livrarea a devenit imposibilă, astfel că hârtia a rămas în depozitele din Riga. De o soartă mai bună a avut parte guvernul provizoriu al lui Ulmanis, al cărui evacuare către regiunea Curlandei a fost încununată de succes. În partea de sud-vest a Curlandei se regăsește ultimul nucleu al rezistenței antisovietice. Este vorba de orașul-port Libau, care pe durata Primului

Război Mondial a funcționat drept bază navală a germanilor și punct de staționare a jägerilor.[186]

Sosirea guvernului lui Ulmanis în Libau i-a accentuat semnificativ caracterul politic. Chiar și așa, întreaga regiune baltică părea să se fi mistuit. Singurul sprijin părea să vină din partea germanilor și a voluntarilor suedezi. Unii refugiați își găsesc scăparea prin intermediul Crucii Roșii Suedeze. Din cauza problemelor de subzistență din țara de destinație, Suedia, numărul refugiaților s-a limitat la doar câteva sute. Încep să umble zvonuri potrivit cărora Tallinn ar fi fost următorul sediu al guvernului provizoriu.[187]

Libau era baza operațiunilor militare germane din cadrul zonei baltice. Acolo se regăseau încă magaziile Armatei și Forțelor Aeriene Germane, depozitele de muniție, administrația armatei, precum și conducerea din fruntea organizării operațiunilor militare. Soldații germani din regiune nu păreau însă capabili să ia parte la apărarea Letoniei. Armele și echipamentul acestora fusese vândut atât trupelor sovietice letone, cât și naționaliștilor lui Ulmanis. Chiar dacă germanii s-ar fi arătat dornici să participe la conflict, bolșevicilor nu le-ar fi fost greu să-i reducă la pasivitate cu bani.[188]

Odată ce Riga a fost cucerită, reluarea marșurilor Gărzilor Roșii a urmat la scurt timp – în primele săptămâni ale lunii ianuarie. Trupele organizate în ritm alert au reușit să-și întărească poziția pe frontul german, care se întindea din Curlanda înspre vestul Lituaniei, la nord de Libau, prin Mažeikiai, Telšiai și Raseiniai înspre Kaunas. Nu se știa câtă vreme putea fi ținut frontul sub control.[189]

Lipsa sprijinului politic și financiar a cauzat îngreunarea eforturilor de trimitere a voluntarilor suedezi în Libau. Conscripția militară împotriva bolșevismului, care privește toate națiunile civilizate, este, bineînțeles, un motiv întemeiat pentru simpla existență a trupelor libere, însă banii sunt în continuare greu de dobândit. După calculele lui Sven Palme, om de afaceri de succes din domeniul asigurărilor de viață și unul dintre fondatorii Svenska kårenilor din timpul Războiului Civil Finlandez, costurile de întreținere ale unui batalion de două mii de oameni din Curlanda se ridică la opt milioane de coroane suedeze. Ulmanis nu dispunea de asemenea resurse.[190]

Alte motive aveau dimensiuni etnice și culturale. După spusele lui Palme, motivul principal pentru care voluntarii suedezi au sărit în ajutorul Finlandei a fost acela de a apăra cultura și dreptul suedez, dar și pentru a reafirma legătura străveche dintre Finlanda și Suedia. Condițiile din zona baltică erau însă altele. În concepția lui Palme, poporul suedez era mult mai apropiat de germanii baltici din punct de vedere etnic și cultural decât letonii. Aceștia din urmă, care nu erau slavi și nici înrudiți cu finlandezii, i-au trezit lui Palme sentimente de suspiciune, întrucât mulți dintre ei s-au alăturat bolșevicilor. Mai mult, Palme și-a exprimat antipatia și față de evreii și rușii din Letonia. Zona respectivă era, în ochii lui Palme, dominată de un amestec repulsiv de popoare, la care se adăuga minoritatea livonienilor, popor înrudit cu finlandezii.[191]

Concomitent cu întoarcerea delegației de ofițeri suedezi din Libau de la finalul lunii ianuarie avea loc și călătoria pe care Ulmanis o făcea în țările scandinave. El dorea să îi convingă pe danezi și suedezi că prezența sa acolo era în calitate de șef al statului, nu de refugiat politic. Ulmanis solicită sprijin de la Danemarca, Suedia și Finlanda, în ciuda faptului că Letonia nu era capabilă de a satisface cerințele financiare pretinse de suedezi.[192]

Până la urmă, interesele prezentate de delegația suedeză față de Letonia au fost spulberate din cauza unui incident stânjenitor din februarie 1919, când niște ofițeri vamali din slujba lui Ulmanis au găsit un manuscris printre bunurile liderului delegației. Sulul conținea harta viitorului Ducat Baltic, așa cum era imaginat de suedezi și germani. Acestui episod i-a urmat o dispută purtată în presa suedeză între delegația suedeză și Ulmanis. Proiectul a reușit să arate cât de dificilă era realizarea studiilor de caz de aprofundare sau a planurilor de acțiune în contextul unor împrejurări turbulente. Și totuși, o intervenție străină în Letonia nu era considerată imposibilă, fapt dovedit de eforturile depuse de o delegație letonă în vederea obținerii sprijinului trupelor americane, care încă era negociată cu Antanta.[193]

După începerea eforturilor de recrutare, prin țările nordice își fac apariția și primele manifestări care se opun acestor eforturi. Deși în contextul Revoluției din Octombrie grupările de stânga ale națiunilor din nordul Europei nu s-au încumetat să-și aleagă tabăra, ele vedeau acum în trupele

libere simbolul opozanților lor de dreapta. Protestele în vederea încetării „recrutării criminalilor” nu au întârziat să apară. În Stockholm, și ulterior și pe teritoriul danez, s-au organizat proteste agresive al căror scop era influențarea opiniei publice în vederea trimiterii unui corp expediționar care să ofere sprijin Gărzilor Roșii.[194]

Ceea ce acordă un caracter sui-generis mobilizării Trupelor Libere Suedeze este felul în care aceasta este primită în Suedia. Pe când finlandezii au avut mână liberă în a-și rezolva propriile conflicte interne, suedezii au avut de-a face cu opoziția mișcării muncitorești. Transformările prin care a trecut societatea în anii plini de efervescență ai Primului Război Mondial au ridicat statutul sindicatelor și a mișcării muncitorești la un nivel de importanță nemaiîntâlnit până atunci. Separarea social-democraților din nordul Europei de curentul comunismului are loc la sfârșitul anului 1918, însă multe părți încă își alegeau tabăra de conflict.

Chiar dacă cea mai mare parte a mișcării de stânga nu era de acord cu bolșevismul, bolșevicii reprezentau totuși mișcarea muncitorească. Mai mult, această teroare sovietică era încă la începuturile sale, iar evenimentele cărora le dăduse naștere puteau fi văzute prin prisma zicalei „vremuri disperate cer măsuri disperate”. De cealaltă parte, în ochii clasei muncitoare, cei mai gălăgioși adversari ai bolșevicilor reprezentau forțele extremei de dreapta, în fața cărora nu se putea pierde cu niciun preț. Rezultatul era, în fond, că mobilizările trupelor libere nordice amenințau, în mod direct sau indirect, revoluția socialistă.

Divergențele atitudinilor cu privire la mobilizarea trupelor libere a adus mișcarea muncitorească într-un impas. În Suedia și Danemarca, partizanii mișcării extremiste de stânga și-au însușit rolul de opozanți ai trupelor libere, văzute drept nuclee contrarevoluționare sau reprezentanți ai capitaliștilor și extremiștilor de dreapta. Grupările de stânga mai temperate, precum partidul social-democraților din guvernul suedez, au fost nevoite să facă unele compromisuri. Drept rezultat, nici Gărzile Albe, nici cele Roșii nu au fost favorizate.

La baza lipsei de încredere a stângii față de trupele libere stăteau motive bine întemeiate. Deseori trupele libere nu-și aveau idealurile calibrate, ci în sânul lor se regăseau urme ale extremei dreapta, ale opoziției față de

democrație și adorării militarismului. Îndeosebi printre rândurile grupărilor de stânga din Suedia circulau temeri cu privire la posibila profitare de pe urma trupelor libere în cadrul conflictelor interne ale țării în interesele celor de dreapta. Acest lucru se întâmplase deja în Finlanda: infanteriștii fuseseră transformați în regimente permanente de Gărzi Albe, care, de teama unei noi revoluții, fuseseră îndreptate împotriva Mișcării naționale de stânga. În Suedia, foștii voluntari ai Svenska kåren s-au regăsit, odată ajunși acasă, la mâna sindicatului Landsorganisation. Cum de muncă nu se prea găsea, era de la sine înțeles că aceștia vor ajunge să funcționeze drept spărgători de greve. Mai mult, Svenska Nationella Skyddskåren, o organizație fondată de aceștia în anul 1925, era o organizație de spărgători de greve constituită după modelul Gărzii Albe.[195]

Din aceste motive, riscurile confruntării cu proteste și greve masive trebuiau luate în calcul de către instanțele ce controlau trupele libere. Guvernele au fost la rândul lor nevoite să își revizuiască deciziile cu privire la aceste corpuri militare. Activiștii din Suedia și Danemarca au observat că spirit entuziast și voluntari se găseau îndeajuns, însă trecerea de la sentimentul de entuziasm la corpuri militare competente era un proces mult mai complicat.

Excepția o face situația Finlandei, unde mișcarea de stânga nu a cunoscut o astfel de amploare. Prin 1919, gruparea finlandeză de stânga încă se refăcea după catastrofa Războiului Civil. Avântul pe care Garda Albă, trupele libere și activiștii l-au dobândit i-a permis guvernului să nu fie nevoit să acorde prea multă atenție revoltării produse de gruparea de stânga.

În ciuda dificultăților, lupta din zona baltică împotriva bolșevismului părea să ofere oportunități nemaiîntâlnite trupelor libere nordice, mai ales anumitor personaje din cadrul acestora, fapt de care își dăduseră seama și alții. Începând cu anul 1919, germanii se îndreaptă și ei spre acest teatru de luptă, urmărind aceleași roade ale victoriei.

Und doch – „Și totuși…”

Generalul-maior Rüdiger von der Goltz nu a fost nevoit să îndure pricinile vieții civile prea mult. În ianuarie 1919, acestuia îi este trasată o nouă sarcină de către conducerea armatei: „apărarea frumoasei Silezii împotriva cehilor”. Destinația lui Goltz era Grenzschutz Ost, o grupare locală eterogenă alcătuită din trupe libere și forțe de securitate locale, formată de curând sub conducerea Armatei Germaniei. Lăncierilor tot mai puțin numeroși ai lui Goltz li s-a alăturat și o unitate de trupe libere conduse de fostul său subaltern, baronul Otto von Brandenstein, care se aflase în fruntea debarcării de la Loviisa, și care, în urma Bătăliei de la Lahti, fusese decorat cu ordinul militar „Pour le Mérite”.[196]

Grenzschutz Ost reprezenta răspunsul oferit de Germania pentru criza izbucnită pe frontul de est după sfârșitul Primului Război Mondial. Dincolo de stilul telegrafic al sintagmei „apărarea Sileziei” se regăseau însă o sumedenie de întrebări legate de popoarele, culturile, limbile și statele Europei de Est, reprezentând cel mai important factor de punere în mișcare a conflictelor dintre trupele libere. Alte regiuni geografice, aparținând fostelor imperii, cunosc și ele mișcări naționaliste, ale căror cerințe poartă o notă distinctă regiunilor respective.[197]

Nu numai cehii visau la o „Silezie frumoasă”, ci și polonezii. Teritoriul Sileziei fusese cucerit de regele Frederic al II-lea al Prusiei și făcuse parte din acest regat încă din anul 1742, când fusese semnat Tratatul de la Berlin. Odată cu împărțirile teritoriale succesive între Regatul Prusiei, Imperiul Habsburgic și Imperiul Rusiei, care duc capătul existenței Poloniei ca stat, Germania se alege cu o populație minoritară, dar numeroasă, de origine polonă.

Alianțele dintre diferitele Mari Puteri nu au reușit însă să schimbe substratul etnic al Europei de Est, a cărei diversitate etnică, lingvistică, religioasă și cultură fusese și continua să fie deosebit de variată. O situație similară putea fi întâlnită pe teritoriul fostului Imperiu Austro-Ungar, dar și în regiunile care se regăseau odată la marginile fostului Imperiu al Rusiei. Toate

minoritățile și-au ascuțit ghearele și au încercat să delimiteze teritoriile pe care le considerau ca aparținând de drept țărilor lor. Astfel de regiuni erau disputate atât de germani, cât și de polonezi, cehi, ruteni, ucraineni, slovaci, belarușii, maghiari și lituanieni. Înspre sud, disputele se purtau între sloveni, croați, români, sârbi, bosniaci, albanezi și italieni. În urma acestor națiuni, care urmăreau întemeierea propriilor state naționale, au rămas alte grupuri etnice, lingvistice, religioase sau culturale, precum cele ale sorabilor, livonienilor sau evreilor, care nu deținеau destulă putere pentru înființarea propriilor națiuni, dar care nici nu aveau nimic de câștigat de pe urma naționalismului exercitat de celelalte popoare. În acest context, conflictele nu puteau fi evitate.

Trupele lui Goltz au fost atrase în conflict de revendicările polonezilor, cehilor și slovacilor asupra unor regiuni adiacente fostului Imperiu German. Declararea celei de-a doua Republici Poloneze la data de 11 noiembrie 1918, când a fost semnat și Armistițiul de la Compiègne, a avut consecințe directe asupra graniței de est a Germaniei: noul teritoriu al Poloniei nu avea granițe bine definite. Cu câteva săptămâni în urmă izbucnise Războiul Poznańian, care avea ca scop reintegrarea regiunii în noua Republică Poloneză. Declarația de Independență a Cehoslovaciei, semnată de Tomáš Masaryk, a fost prezentată Puterilor Antantei la Paris pe 18 octombrie 1918, ea fiind recunoscută oficial în următoarea zi. Peste alte zece zile, Masaryk prezintă documentul la Praga, iar pe 30 octombrie 1918 se naște Cehoslovacia. Pe lângă Germania, unirea dintre Cehia și Slovacia a nemulțumit și Ungaria, devenită acum republică, deoarece Ungaria considera că cea mai mare parte a teritoriului Slovaciei îi aparținea. Starea de război dintre Cehoslovacia și Ungaria avea să continue până la semnarea Tratatului de la Trianon, pe 4 iunie 1920, când noile frontiere ale Ungariei au fost stabilite.[198]

Odată ajuns pe noul front, unde era localizată Grenzschutz Ost, Goltz realizează că haosul și depravarea nu au dispărut niciodată cu adevărat. Soldații germani pe care acesta îi întâlnește nu mai sunt decât „o trupă de soldăței sălbatici, batjocura localnicilor, niște hoți bine plătiți, care urlau în gura mare că nu au de gând să se opună cehilor”. Pe măsură ce idealurile și aspirațiile se sfărâmă, numai Goltz și soldații săi idealizați par să mai creadă în ordine și moralitate:

Noi, soldații în sânul cărora s-a format în timpul a patru ani și jumătate [ai Primului Război Mondial] un patriotism idealist, care eram mereu pregătiți să ne sacrificăm, credeam că am fost loviți în cap cu parul. Nu am avut nicidecum posibilitatea să înțelegem ceva atât de inexplicabil.[199]

Felul lui Goltz de a vorbi era propriu îndeosebi anumitor indivizi ai generației care a cunoscut lupta pe front. Acei câțiva care au experimentat războiul drept un conflict răsunător, îndreptățit și plin de virtute de partea binelui și a căror credință în putere nu a fost răsturnată, aveau tendința de a gândi astfel. Acea tradiție intelectuală și literară, căreia acum Goltz i se alătura prin propriile jurnale de război, avea să rămână în perioada interbelică în urma altor genuri de literatură care vedeau războiul prin prisma ironiei, criticii și pacifismului. Însă acea tradiție nu a dispărut complet, ci avea să își găsească cele mai puternice voci în memoriile soldaților ce au activat în rândul trupelor libere.

În scrierile lui Goltz răsună convingerea față de virtutea frontului și a soldaților, dar și față de depravarea a ceea ce fusese lăsat în urmă și a frontului de acasă, o convingere împărtășită atât de cei care au luptat în Primul Război Mondial, cât și de trupele libere. Era inexplicabilă, de fapt, prăbușirea idealurilor la care Goltz, dar și alții ca el, aspirau. Goltz nu putea realiza că nu toată lumea era animată de credința și obediența față de sistem, în sânul căruia, deasupra conților și generalilor, domneau doar împăratul și Dumnezeu. Un om asemenea lui Goltz era în întregime un produs al unei lumi apuse, în care împăratul era un simbol al perpetuării sistemului care i-a asigurat lui Goltz avantajele economice și sociale.

Acum împăratul și multe alte lucruri erau însă istorie. Ce avantaje ar fi găsit Goltz și ai lui în Republica de la Weimar, susținută de tot felul de socialiști, dezertori și insurgenți? Îmbrăcat în straie de civil și forțat să se ascundă în propria casă, mândrul ofițer și membru al nobilimii nu avea altă variantă decât să se proclame drept apărătorul singuratic al virtuților lumii vechi, un erou tragic, pentru care plecarea la război ar fi putut însemna condamnarea la moarte, dar care trebuia totuși realizată. Într-o scrisoare adresată celor de acasă, Goltz se asemăna figurii lui Hannibal, care fusese de asemenea „lăsat

la ananghie de către compatrioți egoiști și materialiști, fiindu-i imposibil să-și salveze țara de la distrugere”.[200]

În timp ce Goltz condamnă depravarea ce stăpânește frontierele de est ale Germaniei, alegerile pentru Adunarea Constituantă, organul care avea să adopte viitoarea constituție, sunt ținute pe data de 19 ianuarie 1919. Rezultatul alegerilor este un adevărat dezastru pentru Goltz. Înseși fundațiile societății sunt zguduite din temelii din cauza reformelor liberale, dintre care cea mai însemnată a fost acordarea dreptului de vot femeilor. Stabilizarea republicii însemna astfel trecerea permanentă a timpurilor imperiale în istorie. Rezultatele alegerilor nu au avut însă un caracter revoluționar atât de pronunțat. Partidul Social-Democrat (SPD) câștigase poziția celui mai mare partid, însă nu reprezenta majoritatea, astfel încât urma să guverneze Germania în coaliție cu alte partide. Pe data de 6 februarie 1919, constituția ce transforma Germania într-o republică este semnată în orașul Weimar din regiunea Turingiei. Punctele de sprijin ale noului stat se regăsesc în SPD, Zentrum, un partid de centru cu o linie politică bazată pe creștin-democrație, și Partidul Democrat German (DDP), partid liberal de stânga. Pentru cei de seama lui Goltz, aceste partide nu puteau oferi prea multe, iar, după spusele sale, noua guvernare avea să conducă țara „înspre dezastru atât din punct de vedere financiar, economic și moral, cât și al politicii sale externe”.[201]

Poziția Coaliției de la Weimar părea una solidă la vremea aceea, în ciuda suspiciunilor lui Goltz. Însă în zona politică se putea distinge o slăbiciune care avea să le fie fatală. Opiniile exprimate de partidele majore din afara coaliției, atât de stânga, cât și de dreapta, față de republică și democrație erau, în cel mai bun caz, indiferente. Pentru aceste partide, abolirea republicii și a democrației prin orice metodă posibilă, precum o nouă revoluție, o dictatură, un regim autoritar sau chiar și prin revenirea la monarhie, nu era ceva exclus. De victorie avea să se bucure în final Partidul Muncitoresc German (Deutsche Arbeiterpartei), înființat la München la începutul lunii ianuarie 1919 și care, în frunte cu Adolf Hitler, avea să crească într-o mișcare naționalistă cu caracter radical, capabilă de a răsturna guvernul.

Din fericire pentru el, Goltz nu a fost nevoit să îndure prea mult dezamăgirile cu care a făcut cunoștință în regiunea Sileziei. Înaintarea Gărzilor Roșii într-un ritm tot mai alarmant prin regiunea Curlandei și a Letoniei, gărzi ce nu au putut fi oprite de trupele germane, a dus la reorganizarea acestora din urmă în subordinea corpului militar al 6-lea de rezervă (Generalkommando des VI Reservekorps), format de curând. Generalul-maior Rüdiger vor der Goltz este numit în fruntea lui la finalul lunii ianuarie. El este, de asemenea, numit guvernator al orașului Libau. Goltz ajunge în oraș pe data de 1 februarie 1919 și începe de îndată să-și strângă trupele.[202]

Atmosfera de pe front a rămas liniștită până la finalul lunii februarie. Gărzile Roșii, care până de curând își desfășurau ofensiva într-un mod atât de amenințător, nu mai păreau acum o forță de neînvins. Cea mai mare parte a efectivului de Gărzi Roșii ce își desfășoară operațiunile de război în direcția orașului-port erau bolșevici letoni, care odată ce s-au regăsit pe pământurile natale și după ce au cucerit capitala nu mai aveau aceeași dorință arzătoare de a continua războiul. Cazurile de dezertare au crescut astfel printre Gărzile Roșii. Curând după ce Riga fost cucerită, eforturile de înaintare au fost întrerupte pentru a permite reorganizarea trupelor. În momentul apariției lui Goltz pe frontul de luptă, acesta se întindea prin regiunea Curlandei aproape de cursul râului Venta, de la orașul Ventspils până în Šiauliai, în Lituania.[203]

Precum era deseori cazul în războiul trupelor libere, cuvântul front avea o însemnătate care nu corespundea adevărului. În realitate, conflictele din zona baltică s-au concentrat asupra capturării rutelor, căilor ferate și a drumurilor. Trupele ce ocupau locații cu importanță strategică nu puteau fi atinse de către inamic, a cărui poziție exactă era, în cele mai multe situații, necunoscută. Între părțile beligerante se putea regăsi o fâșie lată de zeci de kilometri, așa-numitul ținut al nimănui, unde părțile întreprind misiuni de recunoaștere și războaie de gherilă în teritoriul inamicului. Împrejurul zonei operațiunilor de război era o regiune sălbatică, unde grupuri de dezertori, partizani și hoți puteau să domine trupe libere.[204]

Trupele aflate în subordinea lui Goltz erau un amestec deosebit de localnici și trupe libere recrutate din Germania. Cea mai importantă grupare de

localnici era efectivul de trupe libere al germanilor baltici (Baltische Landeswehr), care în primele luni ale anului 1919 dispunea de o forță de 3.000 de oameni. Alături de Landeswehr luptau și alte unități, formate din minorități locale, precum batalionul leton condus de colonelul Jānis Balodis sau batalionul rus aflat sub comanda prințului Anatol von Lieven. Cea mai importantă unitate condusă de Goltz avea să fie însă Divizia de Fier, succesoarea Brigăzii de Fier (Eiserne Division).[205]

Formată la finalul anului 1918 pentru a apăra retragerea trupelor germane, aceasta număra la origine numai câteva sute de oameni. Aceste trupe ar fi fost date uitării, cu siguranță, dacă maiorul Josef Bischoff nu ar fi fost numit în fruntea lor.

Bischoff era întruchiparea stilului de viață al unui soldat. Din fotografiile care au supraviețuit privește un bărbat cu fața îngustă, al cărui guler e decorat de distincția militară „Pour le Mérite", iar la baza nasului apărea o mustăcioară cu vârfurile tăiate, deja la modă în timpul războiului mondial, doar două smocuri stufoase sub nas. O astfel de mustață nu i-ar fi stat în cale, iar în situații de urgență nu ar fi rămas blocată între piele și masca de gaze. Goltz își va aminti mai târziu de compania lui Bischoff din iarna anului 1919, pe când făcea o vizită de inspecție pe frontul din Curlanda:

Am mers împreună cu Bischoff în sanie și nu îmi venea să cred cum se făcea că reușea să-și aprindă țigările în viscolul acela. „Păi, lucrurile astea se-nvață, domnule conte", spusese el. „Acesta e cel de-al doisprezecelea an în care particip la război. Opt ani în Africa, apoi războiul mondial: sunt un mercenar călit."[206]

Născut în anul 1872 în satul Langenbrück (actualmente Mostowice, situat pe teritoriul Poloniei), Josef Bischoff a petrecut opt ani în trupele din coloniile germane din Africa. Acolo a căpătat experiență în cadrul războaielor dintre colonii, care au fost marcate de conflicte intermitente, folosirea unui număr restrâns de trupe și estomparea limitelor dintre soldați și populația civilă. Astfel de experiențe aveau să fie aplicabile în teatrul de luptă din estul Europei.

În anul 1904 Bischoff s-a alăturat corpului expediționar condus de generalul-locotenent Lothar von Trotha, ce pornea înspre regiunea Namibiei, pe atunci parte a Imperiului German, unde avea să facă cunoștință cu ororile războiului colonial.

Războiul împotriva populației herero se transformase curând din înăbușirea unei revolte într-un masacru în toată puterea cuvântului. Pentru germani, zilele de început ale războiului constau din schimburi inutile de focuri, întrucât inamicul deseori nici nu putea fi localizat, motiv pentru care germanii aveau slabe șanse de izbândă. De regulă, soldații trupelor herero cruțau femeile, copiii sau misionarii care cădeau pe mâna lor, însă germanii aduși în pragul frustrării au încetat curând să mai ia prizonieri. Orice soldat inamic prins era spânzurat sau împușcat în organele genitale sau unde se nimerea. Precum în timpul Războiului Civil din Finlanda din deceniul ulterior, pentru înlăturarea noii revolte s-a recurs la violență oarbă, văzută ca o necesitate, urmată de ideea eliminării absolute a poporului herero, văzut drept inamic.[207]

Bischoff a luat parte la bătălia decisivă de la Waterberg și la alungarea ulterioară a trupelor herero în deșertul Omaheke. Întrucât condițiile stipulate de Trotha pentru încetarea ostilităților îi obliga pe cei aparținând grupului herero să își abandoneze propriile pământuri, fiindu-le interzisă și întoarcerea în regiunea controlată de Germania, bătălia de la Waterberg a fost un moment decisiv în trecerea de la război la genocid. Pentru a grăbi evacuările, germanii ucideau orice individ de culoare pe care puneau mâna. Satele erau la nevoie arse cu tot cu locuitori, asta pentru a slăbi legăturile și sprijinul dintre populațiile herero. Genocidul acesta a fost primul din secolul XX. Practicile din timpul acestuia și al celui de-al doilea război al burilor, printre care folosirea lagărelor de concentrare, strămutările populațiilor de civili, experimentele medicale executate pe prizonieri și foametea provocată au pavat drumul către genocidul practicat la scară largă în anii viitori.[208]

În anul 1909, Bischoff revine din Africa și se alătură Armatei Germane. Cu ajutorul experienței dobândite în continentul negru, acesta conduce, în timpul Primului Război Mondial, un regiment turc de călăreți de cămile în Siria și Sinai, unde avea să facă din nou cunoștință cu conflicte

intermitente, de această dată împotriva rebelilor arabi. Sfârșitul războiului l-a prins pe Bischoff în fruntea regimentului al 461-lea de infanterie, pe frontul de vest. Cu o pace care încă nu se vedea la orizont, Bischoff se îndreaptă către Curlanda pentru a prelua comanda Brigăzii de Fier. Era limpede că frontul oferea soldatului ceva mult mai de preț și atrăgător decât demobilizarea și întoarcerea acasă. În cuvintele lui Goltz,

Maiorul Bischoff nu s-a ferit să își ascundă entuziasmul față de ideea unei noi mobilizări. Era un luptător pur-sânge, care avea, de asemenea, și viziuni foarte clare despre tacticile trupelor mici, bazate pe imensa sa experiență din Africa.[209]

O nouă Africă se deschidea acum în fața lui Bischoff și Goltz: o țară necunoscută, plină de râuri necunoscute și mlaștini începătoșate, cu castele ce amintesc de fapte măreațe, acum devenite legende, și cu păduri întunecate, dese, parcă fără de sfârșit. Locuitorii ei erau niște neamuri considerate stranii, necivilizate și crude, care vorbeau limbi nemaiauzite și ale căror aspirații erau străine pentru germanii ce se considerau reprezentanți ai civilizației europene: letoni și ruși, lituanieni și polonezi, livonieni și evrei, bielorușii, estoni și ingrieni. Cel mai rău dintre aceste popoare de sălbatici era neamul bolșevicilor, despre care se credea că este departe de cultura și lumea civilizată. Adjunctul principelui de Lieven, germanul baltic Kurt von Braatz, a descris atmosfera frontului de război, în care inamicul era asemuit cu tot ceea ce se opunea ideii de cultură:

Aici nu s-a arătat milă, nici de partea unuia, nici de a celuilalt. Aici s-au confruntat două lumi, una pentru a-și conserva cultura, cealaltă pentru distrugerea culturii și a oricărui act de creație în numele bolșevismului, pe de o parte crucea sfântă de pe dealul Golgotei, pe de altă parte, Antihristul și păgânii.[210]

Oamenii cu pielea albă, autointitulați apărători ai culturii, trebuiau din nou să înăbușe revoltele nativilor, să preia frâiele micilor popoare și să le

îndrepte înspre un țel mai măreț și să subordoneze țara propriilor forțe în numele locuitorilor ei. Cu orice preț.

Odată aflat în fruntea Brigăzii de Fier, Bischoff formează de îndată așa-numita Divizie de Fier dintr-o forță de nici patru sute de oameni. La grandiozitatea diviziei contribuie și sosirea unor noi voluntari din Germania, care se alătură trupelor. Calitatea de lider a lui Bischoff a ieșit la lumină prin perspicacitatea lui de a-i integra pe nou-veniți printre ceilalți și de a-și transforma trupele într-o mașinărie de război. Însă acest lucru nu s-a întâmplat peste noapte. Pentru mult timp, divizia nu a fost decât o adunătură de trupe libere fără disciplină, care nu erau mai puternice decât un batalion. Bischoff a reușit doar înspre sfârșitul primăverii să organizeze cadrele militare, astfel încât să asigure buna funcționare a Diviziei de Fier, care abia acum începea să semene cu o „divizie" adevărată.[211]

Printre toate operațiunile de război, emblema diviziei a fost și ea creată. Craniul și oasele încrucișate formau cunoscutul simbol al morții, emblema fiind folosită ca simbol militar în cercurile culturale germane încă de prin secolul al XVII-lea. Simbolistica ei era cunoscută și în contextul pirateriei, fiindu-i atribuite idei precum independență, autonomie, un spirit agresiv ce nu cunoștea scrupule și extazul prădării, toate acestea fiind invocate în spiritul trupelor libere. Când trupele germane de asalt, formate la finalul Primului Război Mondial, au adoptat craniul și oasele drept emblemă, acestea au intrat destul de ușor în vocabularul simbolic al trupelor libere. Veteranii lor de asalt, puternic influențați experiențele Primului Război Mondial, aveau să devină, de asemenea, cea mai importantă sursă de personal pentru trupele libere. Sloganul ales pentru Divizia de Fier a lui Bischoff, „Und doch", făcea referire la credința în victorie până la final, în ciuda dezamăgirilor – și a aparențelor – născute de pe urma conflictului mondial.

1. Mișcare revoluționară marxistă din Germania, în perioada imediat următoare încheierii Primului Război Mondial.

Câinii războiului

„S-au folosit baionete, cuțite și alte obiecte pentru a lovi.
Nu-mi bat capul să explic mai în detaliu cu ce le-au dat în cap
rușilor și așa mai departe. A fost ca un mic masacru.”

K.G. Hultamo

Frenezia

Era întuneric, ploua și bătea vântul. La mijlocul lunii ianuarie 1919, portul Kunda de pe coasta de nord a Estoniei era plin de soldați, cai, echipamente și bunuri. Erkki Varmavuori și un grup de treizeci de bărbați sub comanda sa așteptau, de asemenea, să urce la bordul navei. Erau Serviciul de Informații al trupelor libere ale lui Martin Ekström, „iscoadele". În ultima săptămână, totuși, au acționat, în principal, ca un departament de asalt distrugător, amețitor și cuprins de frenezia războiului. Acum își îndeplineau alt capriciu nebunesc. Trupele libere extremiste aveau să debarce cu două companii estone departe de spatele inamicului, orașul Narva. Scopul nu era altul decât distrugerea inamicului și cucerirea orașului.[212]

De îndată ce a ajuns la Tallinn și a primit informații despre situația inamicului, Martin Ekström și-a expus planul conducerii militare estone. Două companii se vor confrunta direct cu dușmanul și alte trupe debarcă în spatele inamicului. Estonii au crezut că ideea era nebună, dar i-au dat lui Ekström mână liberă. De asemenea, Ekström a mers și la Helsinki pentru a-și expune planurile Comisiei de asistență generală a Estoniei și lui Mannerheim. Declarația scurtă a lui Ekström arată că aceștia nu au fost neapărat entuziasmați: „Zgomot satanic. Ședința Comisiei generale, desigur. La Mannerheim".[213]

La o săptămână după sosirea la Tallinn, companiile lui Ekström au pornit spre inamic în același timp în care acesta debarca însoțit de două companii estone și una de-a sa. În noaptea de dinaintea plecării, Ekström scria în jurnalul său: „Soldații, ca de obicei, beți, însă docili". Inamicul se găsea la doar 35 de kilometri est de Tallinn. Prima bătălie majoră între finlandezi și Roșii a avut loc lângă conacul Kolga al familiei Stenbock, atât cu trupele aflate în zonă, cât și cu cele care debarcaseră. Apariția finlandezilor a provocat confuzie în rândul inamicilor și o retragere panicată. Trupele lui Ekström au reușit să-l captureze pe comandantul batalionului oponenților și i-au luat frumosul cal cu șaua englezească, precum și binoclul Zeiss. După

acest succes, apetitul lui Ekström a crescut: „Fără contact cu propriile trupe. Nu am chef să aștept. Mă îndrept spre Narva”.[214]

Ekström a aruncat zarurile. A plecat în ofensivă cu o trupă mică, fără misiuni de recunoaștere, rezerve sau chiar întreținere operațională. Îl informase pe ofițerul suedez de artilerie că avea voie să-și obțină artileria de la inamic. Ekström purta războiul folosind metodele Războiului de 30 de ani, dar în ianuarie 1919 totul părea să meargă conform planurilor sale haotice. Pe când companiile estone s-au retras pentru a aștepta întăriri, trupele lui Ekström au atacat tabăra Armatei Roșii și au făcut rost de numeroase arme, muniții și, mai presus de toate, alimente. În timp ce trupele se apropiau de orașul Wesenberg (Rakvere în estonă), Ekström l-a informat pe Varmavuori: „dacă vei cuceri orașul înainte de 7 dimineața, te voi face căpitan de cavalerie”. A doua zi dimineață, Varmavuori a telegrafiat că își îndeplinise sarcina la ora șase și a semnat cu rangul de căpitan de cavalerie. Ekström își găsise în Varmavuori un frenetic de calibrul lui.[215]

Varmavuori părea să fie stăpânit de o fervoare euforică. În așteptarea navelor în portul Kunda, singura lui preocupare era că nu va fi printre primii care vor debarca. Varmavuori a cerut transferul oamenilor săi de pe nava de transport pe aceeași navă cu prima companie a lui Anto Eskola. Eskola era încântat să aibă renumitele iscoade la bord. Debarcarea la o sută de kilometri în spatele inamicului în Narva era mai îndrăzneață decât orice operațiune anterioară a lui Ekström. Ekström a comentat asupra propriului plan chiar înainte de ziua Z: „poate e nesăbuit, dar trebuie să reușească”.[216]

Plecarea de la Kunda a avut loc în beznă, în toiul nopții. Vântul bătea puternic, marea era agitată și mulți soldați și-au petrecut călătoria vomitând peste bord. La venirea zorilor, Varmavuori a putut distinge în depărtare turnurile dantelate ale vilelor din orașul balnear Hungerburg (Narva-Jõesuu în estonă). În același timp, inamicul a deschis focul de pe țărm. S-a oprit la scurt timp după ce crucișătoarele engleze și-au întors tunurile spre țărm. Debarcarea s-a făcut în bărci mici de zece persoane. Unele s-au răsturnat în valuri, iar mulți soldați au fost nevoiți să intre până la piept în apa rece ca gheața. Ekström l-a informat pe Varmavuori că se va grăbi după Compania a 4-a spre Narva și că spera ca acesta să fie primul în oraș cu iscoadele sale.[217]

Pe când Erkki Varmavuori se îndrepta prin apa rece ca gheața către posturile inamice, era deja un soldat călit. Aproape în vârstă de treizeci de ani, fiul unui preot din Sakkola, Carelia, studiase Dreptul la Helsinki. Cu toate acestea, Marele război l-a atras. Pe când mulți colegi de-ai săi au plecat în Germania, Varmavuori a plecat în Rusia. În 1915, a intrat la Colegiul de Cavalerie din Ielisavetgrad în sudul Ucrainei, unde a avut probleme din cauza naturii sale „dure și antisociale”.

În final, după război, Varmavuori a servit pe frontul de la Riga ca sublocotenent într-o unitate de cavalerie. De cealaltă parte se aflau jägerii finlandezi care luptau în Armata Germană. S-a întors în Finlanda odată cu revoluția și în 1918 s-a alăturat Albilor. Departamentul de informații al Cavaleriei, fondat de Varmavuori, s-a alăturat trupelor lui Kalm în Häme și a devenit o parte importantă a tacticii mobile și surprinzătoare a lui Kalm. Varmavuori a fost, de asemenea, primul ofițer al Armatei Albe care s-a ciocnit cu trupele germane în Lahti. Pentru această acțiune, a fost distins cu ordinul „Crucea de Fier”. Promovat la gradul de locotenent, s-a alăturat lui Ekström pentru a-și conduce propriul departament de informații, format din 30 de oameni.[218]

La marginea orașului Narva, în 1919, trupele lui Varmavuori s-au repezit cu frenezie alături de Compania a 4-a împotriva unui inamic surprins, care fugea din sat în sat. Nu au fost luați prizonieri. Compania a fost lăsată curând în urmă pentru a-și vindeca rănile, dar Varmavuori nu a încetinit: „Eu, însuflețit de ambiție, credeam că pot cuceri întreaga lume cu cei 27 de fii ai mei – și astfel am gonit înainte spre Narva”.

La un moment dat, spre surprinderea tuturor, pe lângă ei a trecut în galop domnișoara Elfriede von Hippius. Ce mai priveliște! Cu cizme lapone în picioare, stătea într-un car tras de cai, blestemând și strigând la cal, cu un pistol într-o mână și cu un drapel zdrențuit al Crucii Roșii în cealaltă. Hippius s-a întors curând la iscoade după ce a văzut că nu mai erau trupe în față, a scos o sticlă de rom din geantă și a înmânat-o oamenilor. Hippius, descrisă ca fiind „extrem de curajoasă”, servise deja în trupele lui Ekström în timpul Războiului Civil din Finlanda, iar când comandantul său a plecat în Estonia, domnișoara Hippius era lângă el.[219]

Hippius a explicat ulterior în ziarul asistentelor medicale cum, în ciuda agitației, „nu se satură niciodată să fie pe front”. Desigur, înțelegea că nu era pentru toată lumea. Într-adevăr, în ziar, ea îndemna persoanele „sperioase din fire sau care își pierdeau ușor capacitatea de a funcționa” să stea deoparte, indiferent dacă erau asistente sau soldați.[220]

Iscoadele lui Varmavuori au putut să se oprească numai după ce au ajuns în districtele vestice ale Narvei. Varmavuori aproape că a izbucnit în plâns după ce a pierdut ocazia de a intra primul în oraș. Acea distincție a revenit primei Companii a lui Anto Eskola, care a tăbărât în oraș din nord, în timp ce apărătorii se așteptau la un atac din vest. Trupele turbate alergau și trăgeau în orice. Un soldat prezent la luptă își amintește cum goneau câte doi prin oraș și îi întrebau pe adversari dacă erau Roșii sau Albi. Cei care s-au identificat ca Roșii au fost împușcați fără alte întrebări. După cursa amețitoare, compania a ajuns la primărie și a pus stăpânire pe piața înconjurătoare cu ajutorul mitralierelor. Soldații s-au urcat în turnul primăriei și au dat jos steagul roșu.[221]

O oră mai târziu, Compania a 2-a a căpitanului Kanerva a sosit la fața locului. Comandanții companiei au negociat următorii pași în mijlocul pieței, iar companiile implicate în conflict se aflau de părți opuse ale pieței. În curând, Compania a 2-a a început să curețe zona înconjurătoare, deoarece prima companie se ocupase de zona pieței. S-au dus lupte toată noaptea în orașul întunecat. Vilho Helanen a descris zorii însângerați ai dimineții:

Străzile și piețele din Narva au oferit o priveliște înfiorătoare dimineața. Cadavrele Roșiilor se zăreau în mijlocul hoiturilor de cai. Toate numeroasele naționalități ale Armatei bolșevice ruse, de la finlandezi la estonieni și chinezi, erau reprezentate în grămezile de trupuri care nu au fost duse imediat de pe străzile pline de sânge.[222]

Finlandezii au capturat cartierul general al întregului regiment al Armatei Roșii. N-au reușit, însă, să pună mâna pe cel mai mare dintre ei: Troțki, membru al guvernului bolșevic care se afla la Narva în același timp și Comisar al poporului pentru Afacerile Armatei și Flotei, a reușit să scape din calea forțelor cotropitoare. Finlandezii care au luptat în rândurile

bolșevicilor și au fost închiși au ajuns mai rău. Potrivit lui Eskola, au fost împușcați fără vreun proces. Probabil că a existat un număr mare de finlandezi printre dușmanii căzuți, deoarece se estimează că 1.300 de finlandezi Roșii au pierit pe frontul din Narva.[223]

Ocuparea Narvei a fost unul dintre evenimentele-cheie care au început să transforme războiul într-o victorie pentru Estonia. Pe când trupele lui Ekström au ocupat Narva, estonii au capturat importantul nod feroviar Tapa, ceea ce a asigurat succesul. Goana spre oraș a fost în întregime a forțelor finlandeze. Lovirea inamicului din spate s-a petrecut atât de brusc, încât bolșevicii nu au înțeles ce se întâmplă. Presa a ridicat în slăvi Compania 1 a lui Eskola, ceea ce a agasat în special iscoadele lui Varmavuori și alte trupe învingătoare. Cu toate acestea, în discursul lui Ekström de mulțumire după cucerirea Narvei, acesta a adresat mulțumiri solemne iscoadelor sale. Svenska Tidningen a publicat fragmente din scrisoarea personală a lui Hippius, în care aceasta își exprima nemulțumirea față de acordarea meritelor companiei lui Eskola, deși iscoadele fuseseră implicate în bătălii mai aprige și ajunseseră practic la limitele orașului cu o oră și jumătate înaintea lui Eskola.[224]

Războiul era ca un concurs al băieților. Trupele libere ale lui Ekström erau stăpânite de frenezie, iar aroganța, viteza și insolența dictau ritmul. Deja din călătoria spre Estonia, Ekström fixase un obiectiv pentru Compania 1: „Sunteți prima mea companie, aștept cu nerăbdare să vă văd că sunteți primii, cei mai buni și mereu înaintea celorlalți”.[225]

Goana trupelor libere prin Estonia de Nord a lăsat urme însângerate. Mai multe memorii fac referire la împușcarea prizonierilor. Teroarea a făcut parte și din războiul din Estonia, dar nu la același nivel precum în Războiul Civil din Finlanda. Cele mai semnificative episoade ale Terorii Roșii au avut loc la începutul războiului din Wesenberg (Rakvere în estonă) și Tartu. Finlandezii au văzut și ei cadavrele exhumate din gropile comune și au auzit povești de groază despre acțiunile bolșevicilor.

Teroarea războiului din Estonia era legată de apariția finlandezilor pe scena războiului. Trupele libere finlandeze nu doar au creat un produs de export din experiența luptei pentru libertate, dar au adus cu ele teroarea și execuțiile prizonierilor asociate cu aceasta în Finlanda. Războiul terorii a

fost o parte integrantă a identității războinice a comandanților trupelor libere finlandeze, mai ales că Hans Kalm a fost unul dintre cei mai înfocați făptași ai Terorii Albe. Ekström nu era departe de Kalm, el fiind autorul execuției în masă din Viipuri.[226]

În Estonia, Ekström nici măcar nu a considerat necesar ca el sau oamenii lui să camufleze execuțiile prizonierilor. În memoriile sale, descrie cum a ordonat să fie împușcați cei 12 soldați estoni ai Armatei Roșii capturați în biserica Haljola. Ekström a spus că a studiat intens expresiile înfricoșate ale prizonierilor care așteptau execuția și și-a amintit că asistase la scene similare în Finlanda în 1918. Suomen Sosialidemokraatti a exprimat curând preocuparea că „ar putea exista teroriști Albi în rândul celor care au plecat în Estonia". Ziarul a declarat: „curtea marțială funcționează în Estonia la fel ca la noi în primăvară, trimițându-i pe Roșii și pe cei asemenea lor să fie împușcați".[227]

Voluntarul Kosti Tuominen își amintește cum a avut loc „epurarea nemiloasă și sângeroasă" în Narva. Aveau ordinul de a trage imediat în toți cei care purtau armă. Acțiunea a continuat peste noapte. La apus, trupele finlandeze au trecut râul și au plecat la Ivangorod, care fusese părăsit în grabă de bolșevici. Una dintre cele mai mari execuții în masă a avut loc la primăria din Narva. Finlandezii care se infiltraseră în oraș i-au capturat pe finlandezii care serveau în Armata Roșie și se pare că toți cei 27 de bărbați au fost aliniați și împușcați. Cruzimea finlandezilor a dat naștere unor povești de groază printre inamici. Potrivit unei biografii, unul dintre oamenii lui Ekström îi tăiase gâtul Comisarului inamic din Narva și strigase: „Acum fugi la Uriţki!". Moisei Uriţki a fost unul dintre liderii Revoluției din Octombrie, ucis de contrarevoluționari în vara anului 1918.[228]

S-au scris multe despre cucerirea Narvei în Estonia, Finlanda și în alte părți ale țărilor nordice. Punctul de referință istoric a fost, desigur, Bătălia lui Carol al XII-lea din Narva în Marele Război al Nordului. Ekström și-a dedicat viața armatei. A fost declarat erou al Estoniei și promovat la gradul de colonel. Deși era victorios la granița istorică dintre vest și est, între castelele Hermann și Ivangorod, nimic nu părea de ajuns. Ekström a descris revoltat Narva ca fiind un oraș plictisitor și i-a acuzat pe locuitori că sunt

leneși și necinstiți. După cucerirea Narvei, problema a fost că trupele libere ale lui Ekström s-au oprit. Într-un fel, războiul era câștigat pentru ei, iar trupelor li s-a poruncit să apere teritoriul cucerit, chiar dacă obiectivul râvnit de Ekström, Petrograd, era încă în față. Însuși Ekström a recunoscut că trupele sale ar fi inadecvate unui război pasiv de apărare. La trei zile după victorie, Varmavuori l-a informat pe Ekström: „soldați din diferite companii umblă beți turtă pe străzi". Situația îl enerva, desigur, dar nu a putut face nimic în acest sens.[229]

La mijlocul lunii februarie 1919, Varmavuori a încercat să-și determine trupele să semneze un contract de reînnoire cu guvernul eston. Soldații au refuzat dacă nu li se garanta o luptă. În plus, nu doreau să vadă niciun cuvânt despre controlul operațional al guvernului eston în contract. Loialitatea trupelor libere se afla în altă parte:

Sunt gata să-l urmeze pe comandantul regimentului [Ekström] în luptă oriunde, dar când bătăliile se încheie, vor să plece acasă.[230]

Trupele libere ale lui Ekström au fost târâte pentru o scurtă perioadă de pe frontul din Narva la Wesenberg, unde au avut timp pentru antrenament și odihnă. Problemele au început curând. Finlandezii au început să tâlhărească și să se poarte indisciplinat. Când unul dintre soldații lui Ekström, Johan Johansson, a fost condamnat la moarte pentru tâlhărie de Curtea marțială, Statul Major a cerut comutarea sentinței. Motivul faptei fusese slaba disciplină din regiment. Un alt motiv al comutării era ținta tâlhăriei, care, potrivit Statului Major, s-a dovedit a fi un bolșevic.[231]

Ekström primea în mod constant rapoarte privitoare la îndărătnicia îngrijorătoare a oamenilor săi. Situația nu s-a îmbunătățit după ce trupele libere au fost transferate înapoi pe frontul din Narva în februarie. Mai ales ofițerul de Stat Major al lui Ekström, căpitanul Vadén, a recunoscut că forțele libere începeau să se destrame înainte de începutul lunii martie:

Este trista mea datorie să raportez că astăzi Compania 1 a părăsit Riga și se află în marș spre Repnik. Oamenii nu-l acceptă pe căpitanul Eskola drept

comandant al companiei. Bateria lui Hedberg a părăsit și ea frontul ieri. Oamenii nu vor să fie sub comandă suedeză. (…) Compania a 2-a a părăsit Hungerburg direct spre Tallinn (…) Bateria 1 și-a părăsit postul (…) Toate aceste transferuri au avut loc fără permisiunea Statului Major – Hungerburg, 4 martie 1919.[232]

Comandantul bateriei, căpitanul suedez Erik Franzon, a fost surprins mai ales de refuzul echipajului finlandez aflat pe front de a servi sub conducere suedeză și a considerat comportamentul soldaților atât de rușinos, încât nici nu a îndrăznit să-l informeze pe superiorul său, Aleksander Tõnisson.[233]

Deja la începutul lunii februarie, locotenentul Thure Pettersson al Companiei a 4-a i s-a plâns lui Ekström că aceasta era pe punctul de a se destrăma. Motivul principal, a spus el, era incompetența comandantului Bror Dahlberg. Singura pregătire militară a lui Dahlberg era recrutarea în Suedia. Pettersson a fost îngrozit să audă cum compania efectuase un singur exercițiu în timpul șederii sale de două săptămâni în Narva. Drept urmare, un bărbat murise din cauza unui glonț rătăcit, iar altul fusese rănit. Companiei i s-a permis să trăiască în propriile condiții în oraș, iar disciplina era inexistentă. Bărbații veneau și plecau după cum pofteau și mulți dispăruseră deja în alte părți din Estonia sau Finlanda. Se pare că plângerile au avut efect, deoarece comandantul companiei s-a schimbat. Treburile nu s-au schimbat însă prea mult.[234]

Trupele libere ale lui Martin Ekström erau deja în război când forțele lui Hans Kalm tocmai părăseau Finlanda. Acest lucru nu a afectat starea de spirit. Numeroși locuitori ai orașului s-au adunat în Katajanokka pe 12 ianuarie pentru a urmări plecarea grupului către Tallinn. Kalm a ținut un discurs pompos. Trupele sale porneau la drum, precum cavalerii Hakkapeliitta[1] din vechime: „Cu puterea ursului vom lovi și în curând veți auzi de faptele noastre”. Când nava a pornit din port pe mare, cei de pe punte au strigat că se vor întoarce la Helsinki cu trenul. Nimic nu părea imposibil pentru trupele libere finlandeze în primăvara anului 1919.

Kalm înțelegea psihologia forțelor libere și era evident conștient de efectele secundare ale atracției războiului, în special într-o țară străină. Își angajase

propriii „diplomați”, radicalistul Marii Finlande, Herman Stenberg, Martti Pihkala, pionier al Gărzii Albe și un îndrumător spiritual, pastorul Thure af Björkstén. Printre sarcinile acestora se număra prevenirea disputelor pe care acțiunile lui Kalm le alimentau constant.

Trupele lui Kalm au călătorit în Estonia pe spărgătorul de gheață Wäinämöinen. Nava era principala conexiune între Helsinki și Tallinn în primăvara anului 1919 și transporta non-stop trupe, civili, politicieni, refugiați, personal militar și jurnaliști din diferite state. Adesea se aflau la bord și soldați răniți din trupele libere sau morți repatriați pentru a fi înmormântați.

Povestea vasului Wäinämöinen reflectă, la nivel miniatural, istoria recentă a regiunii Mării Baltice. Înainte de Primul Război Mondial, districtele de afaceri din Tallinn au convins Ministerul de Comerț din Rusia de necesitatea unui nou spărgător de gheață, iar nava de ultimă generație a fost finalizată în Germania în primăvara anului 1914. Spărgătorul Ţarul Mihail Feodorovici a ancorat în portul din Tallinn și a căpătat echipaj eston. În timpul războiului mondial, spărgătorul a menținut o rută între navele de război din Helsinki și Tallinn. După Revoluția Rusă din martie, nava a fost redenumită Volynets, în onoarea regimentului rus care a luat parte la revoluție.

După lovitura de stat bolșevică, Volynets a asistat la transferul Flotei Roșii de la Tallinn la Helsinki și de acolo la Kronstadt. În timpul Războiului Civil Finlandez din 1918, Albii finlandezi au capturat vasul și au călătorit pe el la Tallinn, care fusese ocupat de germani. Nava a participat apoi la transportul departamentului german Brandenstein la Loviisa. După victoria Armatei Albe, nava a fost numită Wäinämöinen și a devenit proprietatea statului finlandez. Comisia de asistență generală a Estoniei a închiriat nava pentru primăvara anului 1919. Statul finlandez a predat în cele din urmă Wäinämöinen Estoniei în 1922, iar aceasta a redenumit vasul Suur Tõll. Astăzi, nava devenită muzeu se află în portul din Tallinn.[235]

Era în primăvara geroasă a lui 1919, iar trupele lui Kalm își croiau drum peste Golful Finlandei. Puntea suna ca un difuzor puternic, în timp ce tinerii voluntari încercau să se detensioneze râzând, răcnind și vorbind. Unii jucau cărți, alții făceau târguri cu arme aduse de acasă. Alții se holbau de pe punte

după mine sau vase de-ale bolșevicilor. Singurele nave vizibile, însă, erau crucișătoarele engleze care asigurau trecerea.

Starea de spirit se îmbunătățea pe măsură ce se apropiau de Tallinn. Portul era plin de oameni. Unul dintre participanți relatează cum „un strigăt extraordinar de entuziast răsună de pe mal și batistele flutură și suntem aproape nebuni de fericire. Strigăm urale în finlandeză și estonă". Tinerii finlandezi trăiau într-un basm care nu părea să se apropie de sfârșit. În port, mulțimea i-a decorat cu flori și li s-au distribuit arme. Locuitorii orașului au avut ocazia să se minuneze de vârsta fragedă a voluntarilor, în timp ce aceștia mărșăluiau spre statuia lui Petru cel Mare din apropierea orașului vechi.[236]

„Vai și amar de tine, Estonie!”

„Cât de mult am visat la călătoria asta!” îi scria Vilho Helanen, în vârstă de 18 ani, iubitei sale, în primăvara anului 1919. „Am așteptat să îmi încep viața, să lucrez. Am așteptat să îmi găsesc un loc al meu, prin care să pot să schimb ceva.” Helanen era un tânăr în putere, idealist, cu mari așteptări. El își dorea să experimenteze o luptă pentru libertate în forma ei pură, și nu un război civil precum cel din Finlanda anului 1918. „Acum e timpul pentru familia finlandeză”, a declarat el la serbarea estonă, înainte de trecerea Golfului Finic. Totuși, drumul lui Helanen nu l-a condus spre o muncă eroică pe front, ci a ajuns, de fapt, să se ocupe de hârțogării la Comisia de asistență generală a Estoniei, cu sediul în Tallinn. El a devenit secretarul trimisului special Lauri Kettunen, iar imediat după sfârșitul războiului, a scris istoria Comisiei sub comanda acestuia.

Pe tot parcursul călătoriei, Helanen a fost prins într-o luptă între realitate și imaginile idealiste. Dezamăgirea lui era greu de ascuns. Imediat cum a ajuns în Tallinn, adevărul l-a lovit direct în față:

Murdărie, haos, mizerie – asta era tot ce vedeai din port până la mare… lângă și împrejurul orchestrei erau marinari cu baionete în mână, îmbrăcați în uniformele rusnacilor.[237]

Tallinn sau Rääveli, cum încă mulți îi spuneau, după numele german, era, în primăvara anului 1919, un oraș mult prea brutal pentru un idealist sensibil ca Helanen. Tânărul înflăcărat a fost nevoit să experimenteze pe propria-i piele viața cruntă de soldat liber ca să o poată pricepe în adevăratul ei sens. În frământările emoționale pe care i le-a provocat, Helanen a susținut că, dintre toți voluntarii, jumătate erau ticăloși, și chiar și dintre ofițeri, doar un sfert erau ceea ce trebuie – „jefuind, ucigând și distrugând au trecut trupele finlandeze prin Estonia”.[238]

Helanen privea un oraș ai cărui ultimi ani au reprezentat o continuă revoluție. Tallinn a fost un important oraș de război în timpul războiului mondial, care a format, împreună cu Helsinki, baza principală pentru Flota Rusă baltică. Fortărețele, șantierele navale, porturile și fabricile s-au umplut cu muncitori veniți din toate părțile Rusiei. În fabricile din portul Noblessner din Kalamaja se construiau submarine, iar lângă plajă s-a ridicat un imens hangar de beton pentru a proteja hidroavioanele.

Conducerea s-a schimbat drastic. În ultimii ani, orașul a fost condus, pe rând, de Rusia imperială, regimul interimar al Rusiei, bolșevicii lui Lenin, Armata Germană, precum și de guvernul independent al Estoniei. Rând pe rând, în portul orașului au ajuns navele de război ale celor trei Mari Puteri. Viitorul se arăta la fel de neclar. Refugiații de război începuseră să curgă în Tallinn încă din cel de-al doilea an al războiului, de îndată ce germanii au împins linia frontului spre Daugava și regiunea Riga. Lovitura de stat a lui Lenin din noiembrie 1917 a cauzat un val de refugiați din Rusia spre vest. Tallinn era un punct de tranzit chiar mai aglomerat decât Helsinki pentru refugiații de război și ai revoluției. Dacă înainte orașul era poarta de intrare spre Rusia, acum era calea de ieșire din criză.

În primăvara anului 1919, Tallinn era un oraș al soldaților și al cazărmilor. Pe străzile orașului puteai să dai peste o varietate de ținute militare și destine umane. Pentru mulți finlandezi, orașul părea a fi rusesc și labirintic. Multiculturalismul din Tallinn i-a stârnit sentimente de nesiguranță și soldatului jäger Johan Emil Sainio, atunci când a ajuns în Estonia:

Stai și te miri de confuzia de limbi din legenda Turnului Babel. Pe lângă limba estonă, se vorbesc și germană și rusă. În plus, în diferite situații auzi și suedeză, ebraică și un amestec baltic nemaiauzit de urechile finlandeze (…) chiar atât de încurcat și lipsit de naționalitate este tribul acesta pentru a cărui libertate ne ducem acum la luptă?[239]

Unul dintre subiectele de mirare pentru tinerii finlandezi erau bordelurile orașului și prostituatele. Prostituția a înflorit în Tallinn pe măsură ce refugiații și soldații au inundat orașul, lucru nemaiîntâlnit de mulți finlandezi. Alcoolul se vindea până și în cele mai mici chioșcuri. Străzile

forfoteau cu un flux constant de vânzători ambulanți în uniforme, robe sau zdrențe, care vindeau bijuterii, valută, morfină, băuturi alcoolice, antichități, obiecte de colecție și orice altceva ne-am putea închipui. Voluntarii finlandezii se mirau, de asemenea, de multitudinea de valute aflate în uz. Pe lângă moneda puternică, marca finlandeză, pe piață circulau și ruble țariste, mărci germane, mărci estice, ruble Kerenski, ruble bolșevice și ruble din perioada ocupației germane. Soldatul voluntar Heikki Heiskala se întreba:

Există o multitudine de băuturi, iar băieții par să fie sârguincioși în consumarea lor. Se spune că numărul femeilor nerușinate din oraș este în jur de 8.400, iar viața se desfășoară în conformitate. Vai și amar de tine, Estonie![240]

Kyllikki Pohjala, asistentă medicală care făcea parte din trupele lui Hans Kalm, a descris Tallinnul ca murdar și zdrențuit, un loc în care poți face rost de orice, la un preț ieftin. Pentru finlandezi, Tallinn era plin de păcate, agitat, haotic și violent, și o mare parte din voluntari s-a lăsat dusă de val. August Volrat, moașă din Turenki, își amintește cum trupelor li se oferea imediat după sosire supă de varză murată. Finlandezii o dădeau la o parte și o numeau „apă fiartă cu varză rusească”, refuzând să o mănânce. Cu stomacurile goale și nervoși, plecau în oraș la băut.[241]

Angajat pentru îndatoriri iluministe și ca pastor al Regimentului Fiii Nordului, preotul Thure af Björkstén și-a dat imediat seama cum a ajuns în Tallinn care îi erau „sarcinile și obligațiile”. Fiii Nordului nu rezistau mult înainte să își croiască din nou drum spre multele plăceri ale orașului. Curând, împreună cu medicul regimentului, Björkstén ține o prelegere despre „ruinătoarele căderi morale”.[242]

Tallinn a fost, de asemenea, o scenă pentru spiritul național finlandez, pentru lăudăroșenie și extaz. Kyllikki Pohjala își amintește cât de solemnă s-a simțit urmărind parada organizată în Piața Petru cel Mare (în prezent Piața Libertății), în care a mărșăluit „demn și fără reproș regimentul finlandez, pentru prima dată în capitala unei țări străine”. Trupele lui Kalm erau toate îmbrăcate în uniforme luate din depozitele Armatei Finlandeze, deși grupul nu făcea parte din forțele de apărare finlandeze. Pentru Kyllikki

Pohjala, regimentul comandat de estonul Hans Kalm simbolizează în acele momente spiritul pur al finlandezilor, fără să țină cont de faptul că la paradă participă și trupe de estonieni și ruși din Garda Albă.[243]

Armata finlandeză s-a adaptat repede în Tallinn. Pentru întreținerea a mii de oameni era nevoie de bună organizare și logistică. Traficul între Tallinn și Helsinki a fost intens, iar pentru câteva luni, Golful Finic a devenit Marea interioară finlandeză. Comisia generală de asistență a Estoniei a rămas la Helsinki, însă Lauri Kettunen a fost numit emisar și reprezentant al acesteia la Tallinn. În această calitate, Kettunen nu a fost prea încântat de viața păcătoasă din Tallinn. Se plângea despre cum munca idealiștilor este risipită din cauza comportamentului inadecvat al oamenilor și își petrecea majoritatea timpului rezolvând conflictele finlandezilor.

Hotelurile orașului erau exploatate pentru uzul diverșilor procuratori fiscali și al personalului militar. Hotelul St. Petersburg, situat pe strada Rataskaevu din Tallinn, a devenit în ochii finlandezilor cel mai faimos. Acolo a fost cazat Statul Major al Forțelor finlandeze, iar personalul regimentului Fiii Nordului a fost cazat în hotelul alăturat, Hotel du Nord. Deosebit de populare erau și restaurantul Goldener Löwe de pe strada Harjukatu, hotel Imperial și American Bar, care erau mereu pline de soldați, prostituate și traficanți. Ofițerii erau cazați la hoteluri, însă restul voluntarilor trebuiau să se mulțumească cu mai puțin. Fiii Nordului erau cazați la liceul „Nikolai”, în prezent „Gustav Adolf”.

Emisarul Kettunen și intendentul-șef Hjalmar Göös au fost, de asemenea, cazați la hotelul St. Petersburg. Petrecerile de seară și de noapte organizate atât în sala de baluri a hotelului, cât și în camere, au devenit sălbatice. Încercările de a opri aceste petreceri au condus rapid la situații care pun viața în pericol. Kettunen a încercat să le oprească, însă s-a hotărât să nu schimbe orânduirile după ce a fost amenințat cu grenade și pistoale. Göös, care a ajuns la hotel înaintea lui Kettunen, l-a sfătuit pe acesta să închidă ochii și să se încuie noaptea în cameră, „și nici să nu ieși de acolo, chiar și dacă toată clădirea vibrează din toate părțile”.[244]

Într-una dintre nopți, ofițerul Toivo Salonius a urcat spre o cameră de unde se auzeau strigăte și bătaie. Pe scări, două prostituate îngrozite alergau spre el, iar după ele, emisarul Kettunen. Kettunen a încercat să îl scoată din

cameră pe Johan Emil Sainio, locotenent în regimentul Fiii Nordului, și, nervos, acesta l-a atacat pe Kettunen. Au urmat și mai multe lupte, strigăte și pumni, până când Salonius a reușit să îl liniștească pe Sainio. Din cauza vieții pe care o duceau, nu a fost mirare că plecarea din hotel a personalului regimentului a fost întâmpinată cu mare tristețe. Ca rezultat al violenței ofițerilor finlandezi, odată cu plecarea acestora, proprietarii hotelului au fost nevoiți să refacă decorul. În pofida distrugerilor, pentru emisarul Kettunen cea mai importantă chestiune era, desigur, faptul că finlandezii luau parte la formarea Estoniei Independente.[245]

Pe statul de plată al Forțelor libere estone a ajuns un număr mare de oameni nevrednici. Unul dintre cazurile dificile a fost cel al comandantului local din Tallinn, Rainer Ketonen. Ketonen se afla în Estonia de mai mult timp și a servit și în timpul ocupării germane, lucru care i-a afectat reputația în ochii estonienilor. Împreună cu oamenii săi, Ketonen fura tutun și băuturi alcoolice, sub pretextul confiscării acestora. Voluntarii finlandezi au primit o donație din partea consilierului financiar din Viipuri, Feodor Sergheiev, constând în 20.000 de țigări, însă acestea au fost repede confiscate de Ketonen și vândute mai departe, pentru ca mai apoi acesta să își însușească banii.[246]

Tallinn avea un aspect distinctiv și datorită numeroaselor cabarete și a interpreților lor, care, în ciuda stării de război, umpleau restaurantele. După lovitura de stat dată de Lenin, artiștii de divertisment, cântăreții și actorii au curs dinspre Petrograd spre Tallinn. Programele de seară erau variate și de un standard ridicat, iar limba rusă era, fără tragere de inimă, tolerată și acceptată.[247]

Printre artiștii refugiați în Tallinn în primăvara anului 1919 se număra și pianistul dirijor finlandez Kyösti Teljo, care a prins un post la teatrul Estonia. Soția sa, Iida Aalle, era deputat al Partidului Social-Democrat și membru al delegației naționale din timpul Războiului Civil, deci un fost ministru al Finlandei Roșii. Cuplul, considerat ca aparținând criminalilor de cea mai mare clasă, în etapa finală a războiului, a reușit să evadeze prin orașul-port Kotka, cu o barcă mică. Au trăit jumătate de an la o fermă, și abia apoi au îndrăznit să se mute la Tallinn. Într-o noapte de martie, un grup de zece tineri aparținând Departamentului de informații al Fiilor Nordului s-

a infiltrat în apartamentul lor, amenințând și blestemând și a răpit-o pe Aalle, potrivit acesteia. În același timp, soțul ei a fost arestat la teatru. Cuplul a fost dus în Finlanda pentru a fi judecat, fără ca autoritățile estone să știe ceva. Incidentul a provocat o mare indignare printre finlandezii de stânga și a dat naștere unei discordii între Finlanda și Estonia. Aalle a trebuit să trăiască cu verdictul de trădătoare până în 1922.[248]

Tallinn a avut, de asemenea, propriile scene de înaltă calitate. Kyllikki Pohjala se bucura, printre altele, de spectacolele de teatru estonian, iar La Traviata se juca aproape în fiecare seară. La cluburile nobilimii germane, Sozietät auf dem Dom era prezentat de către baronii germani ofițerilor finlandezi la cinele festive. Și voluntarul Yrjö Järvi-Haavisto a scris în jurnalul său despre dansurile și spectacolele de teatru și de circ. Unul dintre cele mai solemne evenimente ale primăverii anului 1919 a fost organizarea unui concert festiv în onoarea Finlandei, pentru a celebra punctul culminant al relațiilor dintre Finlanda și Estonia. La mese s-a discutat despre o guvernare comună și s-a toastat pentru un viitor comun măreț.

În mijlocul cinei, Johan Laidoner, comandantul suprem al Armatei Estone, s-a ridicat și a anunțat că voluntarii finlandezi tocmai au cucerit Narva, conform ultimelor informații primite. Atmosfera petrecerii era deja exuberantă. Președintele Comisiei, O.W. Louhivuori, s-a ridicat la rândul său și a propus entuziasmat ca Laidoner să fie promovat la rangul de general. Imediat după aceea, au început să cânte Marșul Narva. Și directorul Martti Pihkala a ținut un discurs în care a elogiat „hinterlandul Finlandei”, regiunile situate în inima țării și îndepărtate de orașele de coastă aflate sub influență străină, de unde se trăgeau și voluntarii finlandezi.[249]

Argumentul lui Pihkala nu era totuși adevărat. Mulți dintre voluntari erau din orașele mari ale Finlandei, în special din Helsinki. Lingvistic vorbind, și ei, ca întreaga mișcare Albă finlandeză, erau formați atât din vorbitori nativi de suedeză, cât și din vorbitori de finlandeză. Precum în Armata Albă, și liderii estonieni erau, deseori, vorbitori de suedeză. Și printre soldații din linia întâi se aflau numeroși vorbitori de suedeză, lucru care nu le convenea mereu celor ca Pihkala, Kettunen și Kalm.

Comisia de asistență generală a Estoniei și-a creat propria organizație administrativă, incluzând un spital pentru finlandezii răniți, cu angajați

finlandezi, propriile case militare[2] și propriile feluri de delectare în timpul liber. O casă militară finlandeză a fost deschisă în Kompass, de-a lungul râului Narva. Era suficient spațiu pentru mai mult de 100 de inși. Casele militare au luat naștere din dorința de a înfrâna decadența vieții de noapte, iar în fiecare miercuri se organizau seri de ceai în cea din Kompass. Asemenea serate, cum era și cea organizată de Vilho Helanen și intitulată „Puterea decisivă a purității în vârtejul vieții", nu au reprezentat un interes pentru foarte mulți.

Găsirea unui spațiu propice pentru un spital s-a dovedit a fi o sarcină dificilă. În final, Spitalul militar finlandez din Tallinn a fost înființat într-una dintre cele mai frumoase clădiri ale orașului, un complex nobiliar de apartamente din centrul vechi. Cele două saloane aveau 80 de paturi, iar Consiliul medicilor finlandezi s-a ocupat de echiparea acestora. Paturile se ocupau destul de repede, deși majoritatea cazurilor erau reprezentate de bolile genitale cu transmitere sexuală.

Bolile venerice erau cel mai de temut inamic al trupelor libere, iar, conform unui voluntar din Oulu, Sulo Kallio, întregul oraș era „contaminat cu boli". Acest lucru se putea observa și în condiția locotenentului Aaltonen din Helsinki. Aaltonen a recrutat oameni în Finlanda și apoi s-a alăturat trupelor libere ale lui Ekström. Proaspătul logodit a plecat pe front la o săptămână după ce a pus piciorul în Tallinn. Pe câmpul de luptă nu a fost bun de nimic: „mi-am dat seama că e greu să mai fiu eu însumi, odată ce am contractat o boală venerică".

Comandantul Campaniei Anto Eskola l-a trimis pe Aaltonen înapoi în Tallinn, dar de acolo a fost trimis direct în Helsinki. În capitală, Aaltonen, alături de alți camarazi cu care fusese în Estonia, a căzut în patima beției și a început să se implice în furturi masive de alcool. Aaltonen a fost arestat, dar curând a fost escortat înapoi în Estonia de poliția locală pentru a căuta și alți suspecți în ancheta jafului. Drumul duce întotdeauna către Rasina, în sudul Estoniei. E neclar ce s-a întâmplat cu escortele lui Aaltonen, dar în Rasina l-a întâlnit pe Stanislav Bulak-Balahovici, comandantul anarhist care s-a alăturat Gărzilor Albe din Rusia. În raportul său de interogare, Aaltonen a declarat că a stat la masă și a băut cu faimosul comandant timp de o zi și jumătate. A reușit să îl convingă pe Bulak-Balahovici că avea sorți de

izbândă să recruteze o întreagă divizie de cavalerie pentru el. Când s-au ridicat de la masă, comandantul l-a trimis cu o escortă la Tallinn pentru a organiza recrutarea. Acolo, Aaltonen a fost din nou capturat dimineața la restaurantul Goldener Löwe. Aparent, își petrecuse ultima săptămână în libertate bând de zor.[250]

Conștient fiind de dificultățile prin care treceau trupele lui Ekström, Hans Kalm a încercat să prevină răspândirea bolilor venerice și a alcoolismului în rândul Fiilor Nordului, interzicându-le distracția de seară sau să își petreacă nopțile pe drumuri. Nu a avut niciun efect. Unul dintre soldați își amintea cum viața Fiilor Nordului în Tallinn era doar „bucurie, iar din când în când puțin rău". Soldatul jäger Ville Kuhmu, care a stat pe tușă în timpul Războiul Civil, a murit înainte să ajungă pe front, când un soldat din trupele libere ale lui Ekström l-a împușcat după ce Kuhmu s-a aruncat asupra lui cu un cuțit în mână. Alcoolul a jucat un rol important în această întâmplare. Beția de trei zile la rând a lui Kuhmu făcea parte dintr-o „competiție" între soldații finlandezi și suedezi din regimentul lui Ekström.[251]

Rapoartele, memoriile și jurnalele din acele vremuri încropesc o imagine degradantă a comportamentului trupelor libere ale lui Kalm. Ofițerii trăgeau cu armele în localuri, agresau, umileau și denigrau alte persoane, în special pe cele de etnie rusă. Comportamentul soldaților lui Kalm a cauzat constant incidente care cereau intervenția și investigarea Poliției militare estone. Kalm i-a sugerat comandantului orașului că „hotelurile Berlin și Paris ar trebui să fie închise pentru o perioadă, din cauza lipsei decenței".[252]

Viața trupelor finlandeze consta și din bătălii și marșuri dificile, pe lângă hoinăritul în hoteluri, taverne și cafenele. Viața urbană era prezentă atât în Tallinn, cât și în Rakvere, Narva, Tartu și Valga, și se manifesta prin alcool, fanfaronadă tipic masculină și dragoste pe bani. Autoritățile estone trebuiau adesea să închidă ochii, căci nu voiau să îi supere pe finlandezi. Începând cu anul 1919, finlandezii erau priviți ca o forță militară cu o deosebită importanță.[253]

Adeseori, în memoriile soldaților liberi finlandezi, se face referire la contactul apropiat pe care îl aveau cu persoane de sex feminin, dar se omitea faptul că acestea erau prostituate. În orice caz, mulți dintre ei au avut prima aventură de natură sexuală în expediția din Estonia. K.G. Hultamo,

care a plecat în Estonia când încă era minor, își amintește că, atunci când a stat în gazdă la un farmacist lângă gara din Tapa, s-a întâmplat să aibă „o poveste romantică cu fiica farmacistului”. A continuat: „Oricât de distractiv ar fi fost, alte detalii nu pot da. Atâta mai zic, că fata a plâns zdravăn când am plecat”. Un alt tânăr soldat finlandez scria următoarele, în timp ce aștepta călătoria de întoarcere spre Finlanda: „Acuși te părăsesc, Tallinn. Ce am învățat de la tine nu o să mărturisesc în aceste rânduri”.[254]

Când regimentul lui Kalm a primit ordin să plece în estul Estoniei la o săptămână după ce a ajuns în Tallinn, Kyllikki Pohjala a oftat ușurată. Ispitele și pericolele vieții metropolitane nu erau pentru ea.[255]

„Jägerii cap-de-urs”

La finalul anului 1919, plecarea Fiilor Nordului pe front se concretiza. Lauri Kettonen era prezent atunci când Johan Laidoner, comandantul șef al Forțelor armate estone, l-a instruit pe Kalm să atace la sud, unde i-ar fi înfruntat pe „ienicerii lui Lenin”, adică lunetiștii letoni ai Armatei Roșii.[256]

Regimentul a urcat în tren și a luat-o către Tapa, ca mai apoi, după o săptămână de antrenament, să își continue drumul până la Tartu. Orașul universitar, proaspăt eliberat de scurta și sângeroasa ocupație bolșevică, i-a primit cu generozitate pe finlandezi. Soldații trupelor libere au fost primiți cu flori în drumul dinspre gară spre centrul orașului. În Tartu, Martin Wetzer, comandantul tuturor trupelor finlandeze de pe frontul sudic, îi aștepta și el pe Fiii Nordului. Soldații liberi finlandezi au atins o poziție importantă odată ce Wetzer l-a numit pe Kalm comandantul în misiunea către Valga. Celebrările și discuțiile pompoase despre grandiosul viitor al Finlandei și Estoniei au continuat la Tartu încă trei zile. Kyllikki Pohjala a încercat să găsească circumstanțe atenuante: „Bucuria pe care trupele de soldați o resimt într-o țară străină poate fi dificil de ținut în frâu, îndeosebi după ce au trecut prin lupte și dificultăți majore”.

Pe cât de intensă a fost sărbătoarea, pe atât au fost de crunte bătăliile care au urmat. Fiii Nordului au primit misiunea de a-i asista pe estoni pentru a lua Valga înapoi de sub stăpânirea Roșiilor.[257]

Războiul dus de Fiii Nordului a început în mod deplorabil. Trenul în care se aflau finlandezii a încetinit și s-a oprit, iar un tren de artilerie, ce venea din urmă, l-a lovit din plin lângă Sangaste. Cele patru vagoane din spate, majoritatea având la bord cai, au fost spulberate. Izbitura a aruncat oamenii și lucrurile lor în jur și au început să se audă strigăte de ajutor și gemete. Mulți cai au fost răniți și nu au mai putut fi salvați. Au fost și pierderi de vieți omenești. Hultamo s-a dus către Hannes Martikainen, un fost elev al școlii forestiere Evo, și i-a privit trupul zdrobit și albăstrui. El a fost, conform soldaților, „prima victimă a Estoniei”. Ministrul de Război al Estoniei a susținut că accidentul s-a produs din pricina ofițerilor finlandezi

turmentați, care în gara de la Tartu l-ar fi amenințat cu arma pe conductorul locomotivei, obligându-l să o ia din loc, deși încă nu erau suficienți aburi. Finlandezii, pe altă parte, erau convinși că fusese un sabotaj și că fochistul și conductorul au provocat coliziunea în mod intenționat.[258]

După accident, grupul și-a continuat drumul spre Valga. Roșii își plasaseră o apărare puternică în afara orașului, pe drumul ce ducea către Conacul Paju. Estonii izbutiseră și în trecut să ocupe conacul, dar Roșii l-au luat înapoi peste noapte. Acum, o forță inamică multinațională aștepta înarmată cu mitraliere avansarea trupelor estone și finlandeze. Bătălia de la 31 ianuarie 1919 a devenit una dintre cele mai faimoase și sângeroase din război.

În fruntea bătăliei s-au aflat legendarul Julius Kuperjanov și „partizanii" săi, decorați cu însemnul craniului. Aproape jumătate de kilometru de teren deschis îi despărțea de forțele inamice până să ajungă la Conacul Paju. Tipic stilului lui Kalm, a ordonat un atac rapid asupra inamicului. În prima linie se aflau partizanii lui Kuperjanov. Trupa a suferit pierderi mari și a rămas la picioarele contraatacului Roșiilor. Înșuși Kuperjanov a pierit în bătălie, fapt ce i-a câștigat un loc de cinste în galeria eroilor tinerii națiuni.

După eșecul primului atac, Fiii Nordului s-au alăturat bătăliei. După patru ore chinuite, finlandezii au ajuns, în sfârșit, la conac. Fervoarea bătăliei a fost consemnată în memoriile soldaților liberi finlandezi. Când atacul se produce pe un culoar îngust, trebuie străbătut în grabă, cu baionetele înainte, sub ploaia de gloanțe a mitralierelor, încercând să le reduci la tăcere cu grenadele de mână:

Strigând „Ura!", ne-am avântat spre moarte, către masa disprețuitoare de mitraliere – trăgeau focuri în noi ca nebunii și apoi am aruncat cu grenade în ei – una după alta explodau, o scenă teribilă. De partea cealaltă, oamenii erau în franjuri.[259]

În total, finlandezii care au murit pe loc sau din pricina rănilor au fost 28 la număr. Din Fiii Nordului, 55 au fost răniți. În total, 138 de soldați căzuți și răniți pe câmpul de bătălie au fost tratați în ambulanțe. A fost cea mai

sângeroasă bătălie din Războiul Eston. Roșii care ocupaseră poziții mai avantajoase, respectiv lunetiștii letoni, au pierdut mai puțini oameni, evident.[260]

Asistentele medicale care i-au însoțit pe soldați la Bătălia de la Paju au experimentat ororile războiului. Locul de îngrijire era o căsuță mică aflată în apropierea câmpului de luptă. Kyllikki Pohjala își aduce aminte cum răniții începeau să sosească într-un ritm din ce în ce mai alert. I-au întins pe podea, în paturi și pe hol și în grădină pe sănii. Era sânge peste tot, membre fracturate, brațe străpunse. Cele mai grave răni erau cele de la nivelul stomacului, iar gemetele oamenilor se stingeau adeseori repede până când își dădeau ultima suflare. Asistentele au trimis răniții la Tartu, Tallinn și uneori la Helsinki. Umblau zvonuri cum că spitalele din Helsinki nu doreau să primească răniții din Estonia. Pentru Pohjala, aceasta a fost ultima picătură, scriind: „Mi-a fost rușine de propria țară".[261]

Nu au fost luați prizonieri, iar dacă se întâmpla, erau împușcați la scurt timp. Imediat după bătălie, trupele finlandeze au executat în jur de 50 de prizonieri. În contextul bătăliei, finlandezii au masacrat inclusiv civili. Când inamicul a fost înfrânt, s-au găsit câteva zeci de oameni care se ascunseseră în subsolul conacului. Finlandezii i-au împușcat pe loc și le-au furat avuțiile. Unii încercaseră să susțină că victimele ar fi fost, de fapt, soldați ai Armatei Roșii, dar adevărul a ieșit curând la iveală. Era vorba despre angajații de la conac, care se adăpostiseră din fața bătăliei. În memoriile ei, Kyllikki Pohjala își exprima regretul față de tragedia care „nu va putea fi reparată niciodată". Finlandezii au luat din conac lucrurile care nu fuseseră luate deja. Hultamo a tăiat cu cuțitul un tablou dintr-o ramă, Silventoinen a luat cu el câinele conacului.[262]

Bătălia de la Paju i-a ridicat pe Fiii Nordului la un rang de erou similar cu cel al cuceritorilor lui Ekström. Erkki Hannula, comandantul batalionului, s-a întrebat mai târziu care a fost motivul succesului soldaților finlandezi în Estonia. Trecuse și el prin luptele de la Paju și Marienburg, unde finlandezii suferiseră pierderi însemnate, dar la final se dădeau a fi învingători pe câmpul de luptă. Hannula a găsit motivul într-o forță a spiritului, care includea și aroganța și disprețul față de inamic. Soldații estoni, adeseori luați în derâdere de trupele libere finlandeze, trecuseră printr-o fază de

„demoralizare militară”, cauzată atât de Primul Război Mondial, cât și de revoluție. Finlandezilor le lipsea însă cu desăvârșire experiența înfrângerii. Atunci când Hannula și camarazii să înfruntau inamicul se credeau invincibili. Hannula a înțeles și că dorința finlandezilor de a intra în război provenea din impactul cultural brutal al Primului Război Mondial: „Eram în contextul în care trecuserăm printr-un război mondial care a durat cinci ani de zile. Oamenilor le-a fugit mintea de la corvoada păcii, la isprăvile războiului”.[263]

Bătălia de la Paju a decis soarta orașului Valga. Sosirea Fiilor Nordului în oraș, după plecarea Roșiilor, și-a făcut simțită prezența. Odată ce primele sănii au ajuns în oraș, dintr-un restaurant au răsunat clapele unui pian, acompaniate de vase, precum și de alte instrumente de percuție. Săniile au fost decorate cu crengi de molid, iar această locomotivă-concert a făcut apoi turul străzilor, jucând, strigând și cântând.[264]

Orașul a suferit sub teroarea adusă de Roșii, iar odată cu apariția finlandezilor, localnicii nutreau doar speranța că bătăliile se vor fi încheiat. Orașul Valga era situat în mijlocul ținutului care a fost cândva Livonia și care, în pofida fragmentării sale lingvistice, a format încă din Evul Mediu o zonă bine închegată din punct de vedere administrativ. O nouă eră a naționalismului a revoluționat geografia politică a regiunii. Noua graniță națională a fost trasată prin Livonia în așa fel încât partea nordică aparținea Estoniei și cea sudică Letoniei. Orașul Valga a rămas undeva la mijloc. Posibilitatea unui conflict etnic creștea. În vara anului 1919, o confruntare armată între locuitorii estoni și letoni era iminentă. Situația controversată nu avea să ia sfârșit decât în anul 1920, când comitetul condus de britanicul James Simpson a decis să împartă orașul în două.

În anul 1919, Valga era o comunitate multilingvă și multiculturală în care estonii și letonii erau împărțiți în grupe de populație în mod egal. În plus, orașul găzduia un grup minoritar evreiesc destul de numeros: ruși, germani, precum și reprezentanți ai altor naționalități. Nou-veniții finlandezi simțeau ostilitate din partea multora. Suspectau că o mare parte dintre localnici erau de partea Roșiilor.

Yrjö Järvi-Haavisto, un soldat al trupelor libere, și-a notat în jurnal că „localnicii îi detestau pe Fiii Nordului” și a continuat să explice că aceasta

se datora faptului că o mare parte dintre aceștia erau letoni și evrei.[265]

Hotelurile din oraș, Central, Petersburg, Europa și Baltischer Hoff, au fost date în folosință pentru a caza Statul Major și ofițerii batalionului, iar soldații au fost găzduiți în clădirile școlilor din oraș. În curând, viața a redevenit plăcută. S-au deschis cafenelele. Finlandezii au pus mâna pe alcool, confiscând distileria din Valga, iar ofițerii au fost primii care au înființat un club al ofițerilor într-un restaurant. „Abia atunci am simțit o mare bucurie!", a spus Hultamo despre local. Ca reprezentant al batalionului lui Hannula, a petrecut mult timp acolo, urmărindu-i pe ofițeri cum își pierdeau cunoștința din cauza băuturii, îmbătându-se ca niște porci:

Odată au adus și o mitralieră (la club) și un ofițer a început să tragă vesel cu ea în jur. Același ofițer și-a scris numele trăgând gloanțe pe zidurile bisericii Valki. Așa prindeau ofițerii încredere în oamenii lor, căci pe toți bărbații îi încântau nespus lucrurile astea.[266]

Din nou, controlul lui Kalm asupra trupelor sale stătea să se clatine. Soluția la efectele adverse ale perioadei de relaxare a fost reintrarea în acțiune. Deși primise ordine stricte să nu înainteze pe teren leton, Kalm urma să le demonstreze tuturor cât îi păsa, de fapt, de părerea superiorilor săi.

„Cadavrele să le jefuim, altfel de foame murim”

Tâlhăria sau, în jargon militar, besorgaus (din ge. besorgen), era parte integrală din activitatea trupelor libere. Pentru Martin Ekström, era un element nelipsit din metoda sa de lucru: Ekström își ducea trupele pe front fără niciun fel de resurse. Cele trebuincioase se confiscau pe parcurs, preferabil de la inamic. Erkki Varmavuori a declarat că nu putea să conteste existența actelor de tâlhărie, dar zvonurile cum că avuțiile conacelor cădeau pe mâna finlandezilor erau exagerate. A adăugat, desigur, că armata finlandeză era pe deplin îndreptățită să prădeze după pofta inimii.[267]

Justificări similare pentru tâlhărie se regăsesc în scrierile mai multor membri ai forțelor libere. Însuși prim-ministrul Konstantin Päts le-a dat frâu liber trupelor din Estonia să recurgă la așa ceva. Înainte să plece pe front, Päts le-a ținut un discurs finlandezilor, în care le-a promis „marea cu sarea și luna de pe cer”, atâta vreme cât inamicul va fi înfrânt. „Tot ce atingeți e al vostru și pradă de război, luați-le banii și avuțiile bolșevicilor”, le-ar fi spus Päts.[268]

Tot astfel, finlandezilor din trupele libere li s-a promis cetățenie estonă, iar celor mai bravi chiar și pământuri după terminarea războiului. Împărțirea de pământuri fusese un punct de atracție major și pentru trupele libere germane precum și răspunsul la una dintre cele mai frământătoare întrebări din politica socială a întregii Europe.

Promisiunile lui Päts nu erau chiar deplasate: soldații liberi finlandezi aveau dreptul de a primi domiciliu după război, dar lucrurile se complicau, căci pentru aceasta trebuiau să primească cetățenie estonă și să renunțe la cea finlandeză. Puțini erau dispuși să facă acest lucru.

Tâlhăria a devenit o practică atât de răspândită, încât chiar și în Finlanda începuseră să circule zvonuri. Comisia de asistență generală a Estoniei a decis să nege situația, deși toată lumea era conștientă de existența problemei:

Comisia generală raportează că zvonurile despre jafuri și alte mișmașuri frecvente pe care le-ar fi comis trupele libere finlandeze din Estonia sunt întru totul false, iar acest lucru e confirmat atât de oficialitățile estone, cât și de investigațiile demarate de Comisie.[269]

Cei implicați se apărau, aducând argumente precum faptul că ar fi fost înșelați cu privire la salarii și la recompensarea după război. În memorii, autorii minimalizau numărul și gravitatea crimelor comise, fabricându-se în același timp o imagine a unui inamic necruțător. Însuși Varmavuori a experimentat pe propria piele decăderea morală a trupelor sale și a încercat să le ia apărarea. Considera că era greșit ca „cineva care îndrăznea să își umple geanta cu niște gunoaie să fie repede declarat hoț, tâlhar și criminal". Imaginea asupra înșelăciunii, a onoarei și reputației de bătăuși și abuzatori făcea parte din lumea trupelor libere din întreaga lume, inclusiv din Germania, Suedia, zona baltică, și deci și din Finlanda. Varmavuori a continuat prin a blama faptul că „cei mai buni dintre finlandezi își pierdeau onoarea" și cât de „infim era salariul primit".[270]

În ceea ce privește jaful și indisciplina, o singură mișcare militară, parte din Forțele libere finlandeze, a izbutit să le întreacă pe toate celelalte. În cadrul „expediției" de la Marienburg, atacul Fiilor Nordului a fost, din perspectiva unora, cel mai curajos moment din istoria trupelor libere, pentru alții, ultima dovadă a decăderii lor. Ca de obicei, totul a început cu Hans Kalm. Sătul fiind de echipamentele de proastă calitate și de lipsa de activitate, a decis să devină independent. Pe data de 18 februarie 1919, Kalm a transmis direct trupelor sale următoarele:

Deoarece intendentul-șef al Forțelor finlandeze a neglijat foarte mult regimentul nostru în ceea ce privește echipamentul, sunt nevoit să întreprind o expediție de „pescuit" în Marienburg.[271]

Dorința lui Kalm de a aduce glorie reputației sale a luat întâietate și a condus un atac asupra orașului Marienburg din Letonia (Alūksne, în letonă). Ținta era jefuirea regimentului Armatei Roșii din zonă și confiscarea echipamentelor. Umbla vorba că ofițerul financiar al regimentului nu era

capabil să-și facă treaba, ci doar umbla „la băut și la femei”. Kalm le-a promis oamenilor săi că vor jefui orașul până îl vor lăsa „lună și bec”.[272]

Deși șeful Statului Major, Martin Wetzer, s-a opus vehement atacului, Kalm a făcut exact pe dos și a încălcat toate directivele primite. Mișcarea lui Kalm însemna că relațiile în cadrul personalului lui Wetzer s-au stricat. În mod oficial, din acea zi, Fiii Nordului și-au luat tălpășița.[273]

Nu toată lumea era de acord cu Kalm, dar pentru asta multe nu se puteau face. Unul dintre sergenții-majori din campanie le-a spus oamenilor cum „conducerea încalcă acordul pentru propriile interese și ne poartă pe noi peste graniță”. În acordul semnat de trupele libere finlandeze era stipulat că trecerea peste granițele estone era interzisă. Cu toate acestea, el a îndemnat oamenii să urmeze ordinul.[274]

Unul dintre comandanții batalionului, Erkki Hannula, a numit expediția de la Marienburg ca fiind „o mare și periculoasă aventură” și nu îi păsa ce credeau „strategiștii de cameră” despre aceasta.[275] Pentru el, lupta alături de Fiii Nordului în Letonia a fost o reîncărcare a bateriilor. Direcțiile pe care le urmau Fiii Nordului își aveau rădăcinile în istoria militară finlandeză:

În zorii zilei cețoase de 21 februarie 1919, finlandezii se aflau din nou aproape de Marienburg, a cărei cetate a părăsit-o în anul 1702 ultima garnizoană suedezo-finlandeză.[276]

Și așa, trupele lui Kalm au avansat în inima Livoniei, unde conacele maiestuoase care dominaseră cândva peisajul au căzut pe mâna părții înfrânte a istoriei. Nicăieri nu se putea observa mai profund perioada drastică de schimbare socială decât în aceste jafuri fără rost și în palatele pe jumătate distruse, ale căror proprietari au fost uciși sau au fugit. Kalm le-a oferit locatarilor din Marienburg o nouă doză din gustul războiului, ordonându-le să predea mâncarea trupelor sale, sub amenințarea cu moartea.[277]

Unul dintre cei care au participat la expediția de la Marienburg a fost Paavo Tiusanen, originar din Hamina. Conform lui Paavo, soldații și-au petrecut

timpul în expediție mărșăluind și luptând cu trupele bolșevice. Trupa lui a înnoptat în conacele abandonate de pe valea râului Gauja. După conacul Koikylä, s-au îndreptat către palatul construit în stil neo-baroc din Taiwola, iar apoi spre conacul Adsel, de unde trebuiau să alunge inamicul bolșevic. Tiusanen își amintește cum „am ajuns seara în vârf, având în față cel mai frumos conac pe care l-am văzut vreodată". Von Wulffien Adsel era un conac impunător, un complex cu peste treizeci de clădiri cu încălzire proprie și curent, grădini și lacuri. În apropierea clădirii principale se aflau ruinele unui castel medieval.[278]

Tiusanen și camarazii săi au fost cuprinși de uimire în timp ce traversau conacul gol, cu sutele de camere ale sale. Jaful s-a desfășurat conform indicațiilor lui Kalm. Un alt soldat, Yrjö Järvi-Haavisto, a scris cum în conacul Adsel „ofițerii au înșfăcat tot ce s-a putut, lucruri care valorau poate milioane – iar noi, cei care am cucerit clădirea, nu am primit nimic". Dorința neobișnuită a comandanților de a prăda tot a lăsat în urmă un gust amar. În fața banilor, pentru ei patriotismul nu valora nimic.[279] Järvi-Haavisto a fost unul dintre cei 24 de soldați originari din Akaa care plecaseră în Estonia.

În ziua următoare, au mers la conacul Ilsen, unde a fost răpus camaradul lui Tiusanen, Arvo Heino. Armata Roșie nu apucase să prade conacul Ilsen, lucru care i-a umplut de bucurie pe Fiii Nordului. Tot ce le era necesar și se putea transporta a fost luat din conac.[280]

Lăsând Islen în urmă, au ajuns într-un final la scopul călătoriei lor, în Marienburg. Din cer cădeau fulgii, iar în timp ce se așternea neaua, se lăsa și ceața. Trupele libere au mărșăluit până la marginea orașului, unde s-au repezit imediat la atac. Atacul a luat inamicul prin surprindere, în mijlocul unei ceremonii funerare pentru soldații căzuți. Armata Roșie a ținut însă cu dinții de oraș, iar bătălia s-a purtat din casă în casă. Moartea era mereu la o împușcătură sau o înjunghiere distanță, la mila baionetelor. Finlandezii au pierdut douăzeci de oameni în bătălie, dar la final orașul a rămas în mâinile lor. Au continuat apoi cu ritualul obișnuit de epurare și jefuire. Pekka Kiiski a fost unul dintre soldații cărora nu le mai convenea situația:

Cu tristețe văd din nou cum se manifestă pofta de jefuire sădită aici de finlandezii noștri. Asta nu mai este besorgaus. Este ceva atât de jalnic, încât mi-e mai mare rușinea să îi numesc finlandezi pe cei care se dedau la așa ceva.[281]

Ordinul lui Kalm era că „nu se iau prizonieri, iar evreii nu se cruță”. Era un imbold clar către crime de război, iar trupele nu s-au opus. Într-adevăr, nu au existat prizonieri, iar inamicii care au ajuns pe mâinile finlandezilor au fost jefuiți și uciși. Propria brutalitate, însă, a fost mascată din nou, după obișnuință, sub pretextul unui inamic care îi depășea în cruzime:

Desigur, și noi le-am administrat acelor barbari un tratament pe măsură, dar după model chinezesc. Cum, asta nu mai zic, căci trebuie să rămână secret. Dar acest tratament îl aplicam celor care torturaseră oamenii pașnici.[282]

La scurt timp după derularea acestor evenimente, generalul trupei de artilerie a Fiilor Nordului, Laurell, a compus Marșul din Marienburg, adaptat pe linia melodică a cântării Marșul jägerilor din Carelia. Versurile care fac trimitere directă la tâlhării și la uciderea civililor sunt, conform generalului August Volrat, bazate pe „fapte reale, exact așa cum au avut ele loc în Marienburg”.

Oh, frumos ești, Marienburg, ilus[3]!

Dar s-a zis cu ordinea,

Acum Fiii Nordului pe tine au pus mâna.

Cadavrele să le jefuim, altfel de foame murim,

Bolșevici? Evrei? Știți oare ceva de ei?

La treabă, la treabă, pe toate le luăm,

Nici un cui în urmă noi nu lăsăm

De groază se umplu bolșevicii și rusnacii,

Când bravi în imperiile lor noi călcăm.

Civil, bolșevic, auch ist[4], totuna-i,

Cu gloanțe și praf de pușcă în cap noi vă salutăm,

Cu cât ai mai puțin, djenki [5], mălai,

Mai ușor ajungi în rai,

Ce ne văd ochii, alt evreu?

La treabă, la treabă…[283]

După cucerirea orașului, Kalm a organizat pe 24 februarie în Marienburg o paradă în cinstea aniversării Independenței Estoniei. În propriul discurs, Kalm a insistat pe importanța spiritului comunității. Și era mare nevoie de el. În expediția de la Marienburg au căzut 28 de soldați, iar peste 40 au fost răniți. Opt bărbați erau dați dispăruți. Curând misterul lor a fost elucidat. S-au rătăcit într-o misiune de recunoaștere în satul Babezki, unde au dat de tirul Armatei Roșii. Unul dintre aceștia a fost Erkki, fratele de 15 ani al lui Kaarlo Hillilä. Și acesta din urmă a primit un glonț în picior.

Câteva zile mai târziu, finlandezii au predat orașul capturat estonilor. Din cauza deteriorării situației, s-au văzut nevoiți să o ia, din nou, din loc și au plecat. Pe finlandezi a început să îi cuprindă amărăciunea când au realizat că totul a fost, în cele din urmă, zadarnic.[284]

Așa cum reiese și din versurile melodiei, ultimul dram de disciplină al Fiilor Nordului s-a risipit în expediția de la Marienburg. La întoarcerea în Valga, fiecare a făcut ce l-a tăiat capul. Soldații nu au mai venit la antrenamente, ofițerii s-au apucat de băut, vindeau caii regimentului și trăgeau cu arma

prin oraș. Bărbații au vândut prada din Marienburg și și-au cumpărat alcool cu banii. Unități din trupele libere mergeau în satele din apropiere și furau din case mâncare și ce mai considerau necesar.

În memorii și rapoarte, Erkki Hannula ieșea în evidență destul de des, și nu într-o lumină foarte bună. Se pare că Hannula avea la dispoziția sa propriii curteni la restaurant, pe care îi trimitea prin sate ca să fure vodcă, în timp ce el se mai dezlănțuia în oraș când îi permitea timpul. Conducerea regimentului primea zilnic plângeri despre comportamentul trupelor sale. La un moment dat, Hannula a încercat chiar și să pună stăpânire pe personalul regimentului lui Kalm. Într-un final, toți ofițerii și soldații din batalionul lui Hannula au hotărât să își dea demisia și să se întoarcă în Finlanda. Unul dintre motivele supărării lor a fost că erau prea des acuzați de accese de furie și beție.[285]

În timp ce lipsa de disciplină a Fiilor Nordului atingea noi cote, Hans Kalm, adulatul lider al trupei, se poziționa tot mai acerb împotriva conducerii. După cucerirea Marienburgului, nu mai avea nicio intenție de a se supune superiorilor săi, nici lui Wetzer și nici Comisiei. Își putea permite acest lucru. Cucerind Marienburgul, a obținut, printre altele, și admirația lui Laidoner și a trupelor sale, care se zvonea că numărau în jur de 2.200 de soldați.[286]

Dar autoritatea lui Kalm asupra propriilor oameni a decăzut, și încă grav. Era mai interesat să pună la cale planuri mărețe decât să se ocupe de disciplinarea soldaților săi. La mijlocul lunii martie a anului 1919, Fiii Nordului au primit directive să meargă pe frontul din Võru, pentru a-i ajuta pe estoni. O companie a refuzat să se miște din loc deoarece soldații au intrat în conflict cu generalul lor. În aceeași zi când trupele au luat-o spre est, Kalm a plecat în Finlanda pentru a-și negocia viitorul. În locul lui, la comanda regimentului Fiilor Nordului, Elja Rihtniemi avea o misiune dificilă – aceea de a restabili disciplina printre soldați. Fiii Nordului au luptat în următoarele două săptămâni în Setumaa, în jurul cetății Vastseliina. Având de-a face cu bătălii aprige, au pierdut din nou aproape 30 de oameni. La finalul lunii martie, părăsind frontul din proprie inițiativă, în Valga s-a întors mai întâi o companie de soldați, apoi, pe rând, întreg batalionul.[287]

Bărbații refuzau să mai lupte. Începea să fie din ce în ce mai clar că povestea Fiilor Nordului lua sfârșit.

Chiar înainte de întoarcerea în țară, a avut loc în Valga un incident care a agitat spiritele finlandezilor. Neliniștea din oraș a atins noi cote la final de martie. Cu o zi înainte ca Fiii Nordului să pornească spre casă, locotenentul Kriisa, comandantul trupelor estone locale, i-a acuzat în mod direct pe finlandezi de tâlhărie: „De dimineața până seara numai pe fărădelegi sunt puși finlandezii: fură, fură proviziile de mâncare ale locuitorilor ș.a.m.d.”. Deși a reușit să calmeze situația, la lăsarea serii finlandezii au revenit la ale lor. Rezultatul a fost o serie de evenimente care au culminat cu Kriisa împușcându-l pe Vilja Juutilainen, una dintre gărzile principale ale Fiilor Nordului.[288]

Autoritățile estone au demarat o investigație. Conform acesteia, Juutilainen l-a atacat pe Kriisa cu un cuțit, iar acesta din urmă l-a împușcat în cap. În versiunea finlandeză a întâmplării, Juutilainen, elev de clasa a 7-a la liceul general din Kouvola, a fost descris ca fiind nevinovat. Juutilainen ar fi fost bătut de gărzile estone și în cele din urmă împușcat de către conducătorul lor. Finlandezii au preluat corpul neînsuflețit al lui Juutilainen, iar la autopsie s-a depistat că fusese împușcat în ceafă. Oricare ar fi fost însă versiunea reală, evenimentul a fost o dovadă a relațiilor extrem de tensionate între estoni și trupele libere finlandeze. În Finlanda, crima a stârnit un scandal de mici proporții. Rectorul Hall, profesorul lui Juutilainen, a deplâns nefericita situație în ziar și a garantat că elevul său, un băiat civilizat, nu s-ar fi pretat niciodată la un asemenea comportament. În iarna anului 1919, Hall era la conducerea Gărzilor Albe la nivel local și cel mai probabil el însuși l-a încurajat pe Juutilainen să plece în Estonia. Acum elevul său s-a întors acasă fără suflare.[289]

În ziua ce a urmat morții lui Juutilainen, Fiii Nordului au revenit la planul lor de reîntoarcere în Finlanda. Primii au fost soldații din batalionul gălăgios al lui Hannula. Toți erau turmentați și au refuzat inițial să își predea armele. Erau cât pe ce să intre în conflict cu estonii, dar într-un final au fost convinși să lase armamentul și să se urce în tren. Locotenentul Sulo Kallio, comandantul companiei Fiilor Nordului, își amintea de atmosfera tensionată din acea seară:

Armata estonă responsabilă de menținerea ordinii a ocupat toată zona gării, iar din trenul aflat în paralel cu al nostru ne pândeau mitraliere, toate îndreptate direct către noi. E de prisos să spunem că acest „la revedere” al estonilor ne-a aţâţat spiritul finlandez sisu[6].[290]

Când hotelurile unde au stat finlandezii au revenit în mâinile comandantului orașului, acesta le-a verificat condiția. Lista daunelor era nesfârșită. În special hotelul Petersburg, unde se afla și clubul ofițerilor, a fost devastat. Pereții erau găuriți de gloanțe, pianul a fost făcut vraiște de un topor, ferestrele au fost sparte și oglinzile desprinse de pe pereți. Principalul vinovat a fost aparent căpitanul Hannula, care la beție, printre multe altele, a aruncat și cu grenade în jur.[291]

În Tallinn, pe Fiii Nordului îi aștepta sauna pregătită pentru deparazitare. Apoi au fost trași la răspundere toată seara și noaptea, din cauza conflictelor și fărădelegilor la care s-au pretat până la urcarea la bordul navei care i-a dus de dimineață spre casă. O parte din Fiii Nordului a mai rămas în Estonia, așteptând să vadă cum evoluau lucrurile. Au fost transferați la Tartu, unde și-au continuat distracția. Printre cei rămași s-a numărat și Aino Mälkönen, o femeie soldat care s-a abținut de la băut și de la fumat sau cel puțin asta reiese din scrisorile pe care le-a trimis acasă la părinții ei. Însă cei din jurul ei erau de pe altă lume. Când într-un ziar eston a apărut un articol despre Mälkönen, camarazii săi au sărbătorit „îmbătându-se ca niște porci și cumpărându-mi flori”, iar în aceeași seară „s-au și luat la harță între ei de fericire și au făcut mare tărăboi”. Generalul August Volrat s-a întors în Finlanda cu cei rămași în Estonia în luna mai. Rezumatul pe care l-a făcut călătoriei nu lăsa loc de interpretare: „Am decis că nu voi mai merge niciodată undeva cu vreo trupă al cărei lider e Kalm”.[292]

Svenskt bottenskrap – „Scursuri suedeze”

Apogeul trupelor libere estone a fost în primăvara anului 1919. La începutul anului, situația Estoniei era critică, iar orice ajutor militar era binevenit. Deși în cele din urmă în Suedia nu s-a organizat o recrutare în masă de forțe libere, mulți suedezi erau dornici să se alăture luptei din zona baltică. Un grup numeros a fost format din soldații suedezi ai trupelor libere care participaseră la Războiul Civil Finlandez. Acțiunile la nivel individual sau chiar ale grupurilor mai mici a fost facilitată de faptul că Helsinki a devenit în mod neoficial centrul de comandă al trupelor libere estone. Soldații suedezi au sosit în ianuarie din Finlanda în Tallinn și au fost atașați fie trupelor libere finlandeze, fie direct trupelor estone. Mulți membri ai primului val de soldați suedezi au luptat alături de Martin Ekström, dar și printre Fiii Nordului ai lui Hans Kalm s-au numărat în jur de 40 de inși.[293]

În pofida faptului că Harald Hjalmarsson s-a opus formării de trupe libere suedeze, asta nu i-a oprit pe alții să încerce. Unul dintre ei a fost Carl Mothander, în vârstă de 32 de ani. În memoriile sale, Mothander descrie perioadele de dinaintea și în cursul cărora a luptat în război, rezumându-se la faptul că pe front a fost mânat de spiritul de aventură, pe care l-a avut încă din copilărie. Mothander nu urma modelul ucigașilor cu sânge rece din trupele libere, ci era, pur și simplu, un explorator care avea ambiții mai mari decât putea duce.[294]

Mothander și-a urmat studiile în Drept și a înființat o firmă notarială de succes, dar, conform spuselor sale, lucrurile au deraiat din cauza unei iubiri neîmpărtășite. După încheierea Primului Război Mondial, a decis să schimbe macazul și să se înroleze în armată. La cursul de ofițeri de rezervă, Mothander și-a ales ca specializare îngrijirea medicală și a devenit locotenent de rezervă în 1916. Când în Finlanda a izbucnit Războiul Civil, Mothander s-a înrolat în brigada suedeză ca ofițer medical. Comandantului-șef Mannerheim i-au plăcut entuziasmul și sociabilitatea lui Mothander; i-a dat autorizație să formeze un întreg batalion medical și l-a promovat la gradul de maior.[295]

Războiul, însă, a pus stăpânire pe Mothander. După ce s-a întors din Finlanda, l-a contactat pe reprezentantul delegației militare a Statelor Unite, exprimându-și dorința de a se alătura soldaților americani în expediția spre Murmansk. Deși răspunsul a fost unul negativ, Mothander a fost recrutat pentru îndeplinirea altor sarcini. Una dintre acestea a fost să meargă la Copenhaga în căutarea lui John Reed, un jurnalist american, susținător al bolșevicilor. În plus, a fost trimis de mai multe și în Finlanda. Mothander a devenit, practic, un agent american.[296]

La începutul anului 1919, Mothander a decis să organizeze o suită a Forțelor libere în Estonia. Este posibil ca acest lucru să fi venit și ca ordin din partea americanilor. În a doua săptămână din ianuarie, a călătorit spre Helsinki, s-a întâlnit cu regentul Mannerheim și a primit de la el o scrisoare de recomandare. În Tallinn, pe data de 27 ianuarie, a semnat un acord cu autoritățile guvernamentale suedeze de a recruta 300 de soldați suedezi. Einar Lundborg, care îl cunoștea pe Mothander de la cursurile pentru ofițerii de rezervă, era convins că Mothander a obținut permisiunea pentru înființarea unității trupelor libere numai pentru că era bun de gură.[297]

Proiectul lui Mothander nu a fost rezultatul strădaniilor celor din cercul activiștilor suedezi, ci al efortului cumulat care îi aparținea energiei unui singur om. Banii pentru recrutare au venit de la guvernul eston. Deja de la sfârșitul lui ianuarie, Mothander și-a organizat un Stat Major la Hotel du Nord în Tallinn, printre care se numărau și un intendent și o menajeră. Nu mai lipseau decât soldații. Reprezentanții proiectului au fondat în Stockholm o agenție de recrutare denumită Svenska kårens byrå. Acolo, oamenii care erau acceptați primeau bilet și diurnă pentru drum. Mai târziu, când din ce în ce mai mulți voluntari au pornit la drum, la hotelul Fennia din Helsinki, unde a fost înființat un birou intermediar.[298]

Mothander recruta pe bandă rulantă oameni în Stockholm, promițându-le salarii bombastice și condiții excelente de trai. Pe 10 februarie, a călătorit prin Helsinki spre Tallinn cu prima tură de voluntari; s-a stabilit cu mari onoruri la hotelul cel mai de seamă din oraș, Hotel du Nord și și-a intrat în rolul de mare comandant de război. Locotenentul de rezervă a devenit peste noapte colonel.[299]

Apoi piramida a început să se clatine. Câteva luni mai târziu, locotenentul Cederwall avea să își aducă aminte cum, de la bun început, totul fusese sortit pieirii. Cederwall a venit în februarie cu cei 60 de compatrioți săi în Tallinn. Suma consistentă de bani care le-a fost promisă pentru drum nu era nicăieri. La Hotel du Nord, Mothander, iritat și arțăgos, i-a luat în primire și i-a anunțat de la bun început că „are dreptul să pună la perete și să împuște pe oricine refuză să îi urmeze ordinele". Când au întrebat de bani, Mothander le-a răspuns siderat că momentan nu îi aveau la dispoziție și că trebuie să meargă cu toții cât mai repede la Narva. Doar acolo, pe front, îi va organiza în divizii.

În Narva, Mothander l-a numit pe căpitanul Malmberg comandantul de front al trupelor suedeze. Malmberg a servit înainte în trupele lui Ekström, dar a cerut să fie transferat în cadrul trupelor libere suedeze, odată ce au fost înființate. Înainte de Primul Război Mondial, Malmberg, la vârsta de 17 ani, a fost un mercenar dur în Războiul Civil din Mexic și apoi în colonia belgiană din Congo. În anul 1918, a plecat la război în Finlanda.[300]

În acest punct însă, câteva zeci de soldați au decis că nu vor merge mai departe în proiectul lui Mothander, ci se vor transfera în batalionul trupelor libere germano-baltice ale baronului Stackelberg. Unul dintre aceștia a fost suedezul-italian Giuseppe Franchi, care a servit pe post de comandant al Gărzilor Albe în cadrul regimentului de explozibili, fiind și pentru o scurtă perioadă de timp comandant în Sortavala și Konevitsa. Înainte de războiul mondial a fost trompetist în orchestra militară a Suediei și a eșuat lamentabil ca om de afaceri. În Războiul Civil Finlandez, a fost promovat la gradul de locotenent de către Mannerheim, datorită activității sale exemplare în luptă. După ce a fost eliberat din serviciul Armatei Albe, Franchi a decis să rămână în Finlanda și a devenit contrabandist profesionist. Dar a fost prins destul de repede în flagrant la debarcaderul pavilionului din Kulosaari și deportat din Finlanda.[301]

În jurul trupelor libere suedeze persista în februarie 1919 o continuă ambiguitate. Circulau zvonuri cum că întregul departament fusese dizolvat. În a doua săptămână a lunii martie, a avut loc un incident grav care a pătat reputația trupelor libere suedeze, cel puțin în presa din Suedia. Locotenentul Franchi primise misiunea de a organiza o baterie, o subunitate de artilerie,

în cadrul batalionului Stackelberg din zona baltică. A călătorit spre Narva pentru recrutare și a vorbit cu soldații trupelor suedeze libere ale lui Malmberg, care erau cazați în fabricile din Kreenholm. Comandanții au auzit despre asta și l-au luat capturat pe Franchi, care încerca să atragă oamenii de partea lui. Franchi a jurat pe onoarea lui că va înceta și va părăsi orașul, dar a continuat, de fapt, să încerce să recruteze oameni. Pe doritori, Franchi i-a sfătuit să ia cu ei armament și muniție cât puteau duce și să ia cu el trenul de noapte spre Tallinn. Dacă vreun ofițer le stătea în cale, puteau să îi vină de hac folosind armele pe care le aveau asupra lor. Le-a promis soldaților că în batalionul baltic vor putea jefui după pofta inimii și banii vor fi mai mult decât suficienți.[302]

În acest fel, evenimentele au atins repede fatalul punct culminant. Malmberg și alți ofițeri au descoperit planul fraudulos al lui Franch din cauza forfotei din seara aceea umedă. L-au luat prizonier și condamnat apoi la moarte. În ziua următoare, în zorii zilei de 10 martie, verdictul a fost dus la îndeplinire.[303]

Rudele lui Franch și presa suedeză au reacționat puternic în fața evenimentului. Cereau ca ofițerii implicați să fie trași la răspundere pentru ucidere din culpă. Mothander a mers imediat la Johan Laidoner, comandantul-șef al Forțelor armate estone și a cerut ca toți ofițerii să fie încarcerați. Aceștia, în schimb, și-au arătat aversiunea față de Mothander. Mothander a pierdut controlul asupra trupelor sale, control pe care de fapt nu îl deținuse niciodată. Laidoner se săturase până peste cap de grupul de suedezi. Svenska kåren i Estland a fost transferată la Paldiski, nefiind aptă de acțiune din pricina conflictelor interne. Mai mulți ofițeri s-au ridicat împotriva lui Mothander. Aceștia au fost expulzați din trupele libere și li s-a interzis să părăsească Hotel du Nord. În primăvara anului 1919 în Tallinn, această pedeapsă nu părea o măsură chiar așa de aspră.[304]

La ordinele lui Laidoner, un procuror a investigat cazul. Acesta a considerat că ofițerii suedezi i-au aplicat un tratament corect lui Franch. În martie, într-unul dintre comunicatele lui zilnice, Laidoner l-a lăudat pe maiorul Malmberg pentru curajul și acțiunea întreprinsă de a restabili ordinea. Pe de altă parte, l-a mustrat public pe Mothander și i-a cerut să se retragă din poziția de comandant al trupelor libere. Deja cu ceva timp înainte, o

delegație alcătuită din membri ai propriilor trupe a mers să îi comunice lui Mothander că niciunul nu își dorea ca el să rămână în continuare comandantul lor.[305]

Cu câteva zile înainte de anunțul public al lui Laidoner, trupul neînsuflețit al lui Franch a fost identificat cu succes și adus în Tallinn. Acolo, alături de soldații finlandezi răpuși, a fost purtat în prin oraș în cadrul ceremoniei funerare îndoliate. Mothander s-a întors umilit la Stockholm în aprilie și a refuzat să acorde interviuri despre fostul lui proiect și neobișnuitele sale complicații. A continuat pentru o vreme să fie agent pentru americani, călătorind în nordul Norvegiei sau în Finlanda pentru a culege informații despre proiectele revoluționarilor Roșii; a dat de urma lui John Reed și a încercat să culeagă informații și de la bolșevicii care treceau prin zona baltică. Patru ani mai târziu, Mothander a scris un roman bazat pe propriile experiențe, în care un anume Carl Fredrik Ek merge la război într-un mic stat numit Lavonia.[306]

Mothander nutrea o ură aprigă față de compatriotul său, Martin Ekström, pe care îl considera o rușine pentru tradiția militară suedeză. Ekström nu și-a dorit niciun fel de colaborare, deși trupele ambilor s-au aflat pe frontul Narva pentru o scurtă perioadă. Potrivit lui Ekström, trupele libere suedeze care nu se aflau sub comanda lui erau svenskt bottenskrap, scursuri, soldați de cea mai joasă speță. Lambert Hällén a fost numit noul comandant al trupelor libere suedeze, iar trupele au fost transferate pe frontul de sud, în Setumaa. Mulți voluntari au plecat și s-au înrolat în rândurile Batalionului Baltic. În 1919, la începutul lunii mai, mai rămăseseră doar 68 de inși. Când Hällén i-a propus lui Laidoner să înființeze o nouă divizie de trupe suedeze libere, acesta i-a replicat sec: „Nu ne-a fost o dată de-ajuns?”.[307]

1. Cavalerie ușoară finlandeză în serviciul Regelui Gustav al Suediei, activă în timpul Războiului de Treizeci de Ani.

2. Din fi. Sotilaskoti, descriu cafenelele și chioșcurile din zona garnizoanelor militare.

3. Din estonă, frumos.

4. Din ge., totuna-i.

5. Din ru., bani.

6. Concept care descrie caracterul național al finlandezilor, denotând stoicism, curaj și reziliență.

Tâlharii

„Suntem soldați de profesie și, dacă rămânem fără lucru,
spiritul bolșevic va pune stăpânire pe noi. Putem închina
un pahar în cinstea Estoniei libere, apoi în cinstea unor noi bătălii.
Vom merge în Ingria, în Petrograd. Din Petrograd ne vom continua
călătoria până în Moscova și mai departe. Ne vom petrece
vacanța de vară în Crimeea și de acolo vom porni către Persia.”

J.E. Sainio

Hannibal ad portas

În martie 1919, Rüdiger von der Goltz terminase de analizat situația de pe front și cerceta ce posibilități existau în Libau. Divizia de Fier creștea, la fel și forța Landeswehrului, Armata Teritorială Baltică. În februarie, au sosit întăriri din Germania sub forma Diviziei 1 de rezervă a Gărzii (Garde-Reserve-Division) și a unei părți din Divizia 45 de rezervă. Cei înrolați în trupele libere s-au înghesuit înspre Libau. Oamenilor lui Goltz li s-a alăturat și escadronul voluntar al Regimentului 1 de pază Knesebeck. Membrii acestuia mai vizitaseră Finlanda (Finnlandkämpfer). În total, Goltz avea aproximativ 14.000 de soldați gata de acțiune în Curlanda. Se puteau face multe cu o asemenea forță.[308]

Ofensiva lui Goltz de pe 1 martie a fost o cercetare despre cum se poate obține cât mai mult cu un minimum de forță. Erau încă prea puțini oameni, logistica insuficientă, iar materialul rulant feroviar limitat. Frontul de atac al Diviziei de Fier era de 20 km lungime, dar era reprezentat doar de două mii de soldați, 44 de mitraliere și 8 tunuri de câmp.[309]

Războiul din zona baltică a fost foarte diferit de războiul de tranșee. În lupta la scară redusă, forțele armate acționează independent, adesea fără contact între ele. Soldații au fost copleșiți de suprafața de acoperit. Zone vaste au rămas nesecurizate, s-au pierdut unități întregi, au dispărut în mlaștini și în păduri de sub propriii ochi, dar și aceia ai inamicului. Războiul s-a purtat cu echipament militar din războiul mondial. Ambele tabere erau dotate cu uniforme și arme aparținând stocului Armatelor Germaniei, Rusiei și Marii Britanii.

Terenul era dificil. Primăvara și iarna, pădurile Curlandei erau încă acoperite de o pădură groasă, care făcea înaintarea practic imposibilă. În schimb, mlaștinile, în ciuda înghețului continuu, nu erau practicabile. Mlaștinile și pădurile dirijau mișcarea trupelor aproape ca de la sine de-a lungul puținelor rute de circulație. Stăpânirea căilor ferate era o condiție esențială pentru ambele părți. Numărul de materiale rulante și capacitatea de a întreține și repara acest material și liniile de cale ferată erau cruciale

pentru operațiunile militare. Calea ferată era singura modalitate de a deservi armata și de a muta așii din mâneca trupelor libere: trenurile blindate.[310]

Trenurile blindate și-au intrat în drepturi într-un război care de-abia dacă avea vreun post echipat sau vreun front fixat, dar în care era inevitabil vorba de a deține puncte pe traseu. Punctul slab al trenurilor era dependența lor de rută, însă în contextului Războiului Civil Rus, apariția pe scenă a trenului blindat pufăind și zdrobind totul în cale era un fenomen împotriva căruia infanteria nu putea face absolut nimic. Astfel, acestea au devenit arme de război. Contraamiralul eston Johan Pitka, care a înțeles din timp importanța trenurilor blindate, nu degeaba a primit porecla de „tată al trenurilor blindate", ci datorită eforturilor sale de a le dota pentru uzul militar. În total, doisprezece trenuri blindate și dotate cu armament au fost construite în Estonia. Un alt vehicul major de atac a fost autoblindatul, care a dominat câmpul de bătălie în lipsa forțelor aeriene și a armelor antitanc. Chiar și în industria națională, aceste vehicule erau atât de ușor de blindat, încât puteau face față focului armelor de infanterie, în special al mitralierelor.

Trupele lui Goltz, la fel ca altele, depindeau de tiparele războiului și de calea ferată, mai ales în ceea ce privește operațiunile. Mișcările ofensive aveau, evident, ca țintă nodurile feroviare. La început de martie, Divizia de Fier a pus stăpânire pe Mažeikiai din Lituania, un nod feroviar deosebit de important. Era o condiție prealabilă pentru atacul principal de pe 10 martie. Soldații Landeswehrului s-au îndreptat către Tukums și Jūrmala, aflate în apropiere de Riga, iar Divizia de Fier către vechea capitală a ducilor de Curlanda, Mitau. Sarcina Diviziei de rezervă a Gărzii era să asigure flancul drept prin cucerirea orașului Bauska.[311]

Stilul de comandă al soldaților liberi a ajuns să semene cu al partizanilor sau al trupelor de gherilă. Inițiativa și independența au devenit calitățile de bază ale unui bun soldat. În locul instrucțiunilor detaliate, adesea ordinele superiorilor erau indicații cu caracter general. Responsabilitatea soldatului se întindea de la comandant până la Dumnezeu, nu neapărat în această ordine. Se dorea contactul cu inamicul; așadar, patrulele erau trimise pe front în recunoaștere pentru a stabili poziția facțiunilor dușmane, starea

calitativă a posturilor și forța oponenților. La modul ideal, patrula se detașa după încheierea misiunii și apoi conducea întreaga trupă în atac.[312]

Aceste caracteristici reieșeau și din ordinul de atac indirect formulat al lui Goltz. Scopul acestuia era să-i facă pe comandanții militari să-și dea seama că obiectivele erau mult mai îndepărtate decât cele câteva zeci de kilometri spre est, cum zicea ordinul. Nu era cazul să dea un motiv guvernului sau Aliaților să se amestece în acțiunile militare ale lui Goltz. Obiectivul nerostit al operațiunii ofensive, obiectiv pe care l-au înțeles comandanții de pe front, era Mitau, vechea capitală a ducilor de Curlanda. Drumul putea continua numai prin aceasta: înainte spre Riga și râul Daugava.[313]

Strict vorbind, războiul forțelor libere din regiunea Mării Baltice a fost unul dintre armate lipsite de experiență, pline de amatori. Acest lucru era evident în rândul trupelor libere finlandeze din Carelia de Est: aici se aflau mulți tineri care nu trecuseră prin război și a căror formă fizică a fost pusă la încercare abia în teren. Adesea lăsa de dorit. În schimb, armatele noilor republici, Finlanda, Estonia și Letonia, erau exemple de forțe naționale proaspăt formate. Unitățile constau, în mare, din începători în ale războiului, cărora li se alăturau câțiva soldați cu experiență, ofițeri de meserie și subofițeri. Excepția de la regulă era reprezentată de Forțele libere germane, compuse aproape în întregime din veterani ai Războiului Mondial și de Armata Albă la începutul Războiului Civil Rus, care număra în rangurile sale numeroși ofițeri motivați, înrolați voluntar. Chiar și relativ depășiți numeric, Albii au reușit mult timp să-i domine pe Roșii mai lipsiți de experiență și prost conduși.

De departe, forțele aeriene s-au dovedit foarte folositoare în acest război prin misiunile de recunoaștere aeriană. Lupta pentru dominanța aeriană tipică războiului mondial nu a avut loc și pe cerul baltic. În lupta la sol, avioanele erau folosite pentru atacuri la altitudine mică și bombardament strategic asupra trupelor inamice și a echipamentului militar.

Forțele aeriene erau o ramură militară a viitorului, care nu și-a intrat în drepturi în timpul Războiului Civil Rus. În schimb, războiul a reprezentat ultima perioadă de glorie a unui soi de cavalerie din războiul mondial, deja condamnată la uitare. Cavaleria mobilă, însă cu putere de foc slabă, care s-a dovedit inutilă în condițiile unui război de tranșee, și-a dovedit eficiența în

condițiile în care distanțele erau mari, iar tranșeele uniforme pe front erau o raritate. Datorită mobilității sale, cavaleria avea oportunitatea de a investiga pozițiile inamice în mod eficace, de a lovi rapid punctele slabe și de a dispărea imediat ce apăreau oponenții. Multă vreme, succesul militar al Armatelor Albe Ruse din sudul Rusiei s-a bazat pe superioritatea cavaleriștilor, recrutați din rândul cazacilor. Nu a fost o simplă coincidență faptul că, de pildă, liderul de gherilă din Belarus, Stanislav Bulak-Balahovici, a acționat prin detașamentul partizan care a pătruns adânc în rândul inamicilor. În schimb, Armata Roșie a suferit vreme îndelungată din cauza cavaleriei sale fragile. Nu a fost în stare să producă niciun comandant important de cavalerie până la Semion Budionnîi. În toamna anului 1919, acesta a avut în cele din urmă succes, folosindu-se chiar de metodele Albilor.

Pe când ofensiva lui Goltz pătrundea înspre Mitau, Aliații apucaseră deja să-și îndrepte atenția către valul de voluntari germani din zona baltică. Când a izbucnit din nou lupta pe frontul Curlandei, Marina britanică a blocat portul Libau la început de martie pentru a împiedica transportul de trupe și echipamente. Au rezultat lipsuri tot mai mari pe front, care a rămas doar cu sprijinul feroviar. Ajutoarele fiind deja insuficiente, înclinația trupelor libere spre lipsa de disciplină și jaf a fost exacerbată. Kurt von Braatz, adjunctul principelui de Lieven, face mai târziu o remarcă înțepătoare, și anume că Divizia de Fier era numită „divizia de furat” de restul trupelor germane libere.[314]

Ce-i drept, celelalte trupe libere nu se puteau considera superioare. La urma urmei, populația civilă rămasă la mila războiului forțelor libere era victima jafurilor, violurilor și distrugerii. Ernst von Salomon, voluntar în rândurile Diviziei de Fier, face clar aluzie la natura de gherilă a războiului tâlharilor la drumul mare: „Am bătut în retragere lăudăroși, beți, încărcați cu pradă. N-au mai rămas letoni pe poziții. Însă în dimineața următoare, erau iarăși acolo”.[315]

Ofensiva germană a lovit ca un trăsnet în posturile Armatei Roșii, lipsită de inițiativă. Cele trei coloane de atac ale trupelor libere au continuat să înainteze spre Gărzile Roșii, care erau nedumerite de această reorganizare, și i-au făcut să dea înapoi peste o sută de metri. Cel mai impresionant salt a

fost făcut de Baltische Landeswehr, care s-a lansat într-un marș îndrăzneț după capturarea orașului Tukums. Landeswehrul s-a poziționat în nord-est înspre Mitau (Jelgava, în letonă), în timp ce Divizia de Fier a încercat să avanseze în oraș dinspre vest. Germanii baltici s-au grăbit să cucerească orașul printr-un atac-surpriză. Pe măsură ce lupta s-a prelungit, creștea riscul asupririi populației germane din Mitau de către Armata Roșie. Așadar, Landeswehrul s-a infiltrat în rândurile ofensivei Diviziei de Fier și ale căii de retragere a inamicilor fără să-și anunțe intențiile.[316]

Manevra aceasta prea curajoasă a meritat reproșurile indignate ale lui Bischoff, însă a dus la o soluție. În 19 martie 1919, la ora două după-masa, batalionul rus al principelui Anatol von Lieven a pătruns în Mitau triumfător. Pe străzi se vedeau urmele terorii Roșii. Înainte de a se retrage, Roșii au apucat să împuște zeci de prizonieri germani baltici din închisoarea orașului. Alți câțiva prizonieri se pare că au fost duși de trupele Armatei Roșii înspre Riga. Palatul ducilor de Curlanda din centrul orașului oferă imagini și mai grotești ale războiului:

Vechile morminte ale ducilor Curlandei din palatul din Mitau au fost profanate și prădate, iar cadavrele au fost înșirate la intrarea în cavou ca niște paznici.[317]

Nu era pentru prima dată când mormintele ducilor și rămășițele mumificate ascunse în sarcofagele de fier ornate erau profanate de armatele străine. Primii care le-au prădat au fost suedezii, pe când se îndreptau spre sud în 1705 în Marele Război al Nordului. Acum însă, profanarea locurilor de veci era considerat un semn al cruzimii bolșevicilor, care justifica cele mai dure represalii.[318]

Mai multe dovezi ale barbariei adversarului au apărut a doua zi, când mormintele celor uciși în timpul domniei Roșiilor în oraș au fost sparte și cadavrele au fost dezgropate:

Rudele și-au identificat cu mare efort răposații, deoarece aceștia fuseseră grav mutilați și sfâșiați. Când au deschis mormintele, și-au dat seama că

mulți dintre cei uciși au fost îngropați de vii, după cum se putea ghici după ochii lor bulbucați.[319]

Logica Războiului Civil îi dădea înainte nemiloasă. Dușmanul nu era considerat un adversar, ci un trădător care renunțase complet la onoare și la umanitate, lipsit de orice milă. Kaarlo Kurko îi descrie pe muncitorii chinezi înrolați în armata bolșevică drept creaturi inumane, de altă rasă, cultură și principii morale:

Aceste atrocități comise de „bolșevicii" asiatici nu pot fi descrise în cuvinte, tăcerea este cea mai bună. Cu toate acestea, putem menționa atrocitățile pe care le-au săvârșit asupra inamicilor răniți. Treizeci de prizonieri de război, printre care și câțiva finlandezi, au fost torturați de chinezi la ordinul unui comisar ruso-evreu. Cu șiretlicurile lor mârșave, și-au chinuit victimele preț de ore întregi. Într-adevăr, comisarii bolșevici îi priveau cu admirație nedisimulată pe acești profesioniști, deoarece ei înșiși erau prea domni pentru așa ceva.[320]

Zvonurile care se răspândeau nebunește făceau parte din atmosfera războaielor civile. Schimbările fizice de după moarte erau degrabă interpretate ca semne de schingiuire și, desigur, de barbarism al adversarului. Cercul răzbunării, caracteristic războaielor civile, se alimenta din zvonurile despre atrocitățile reale și imaginate comise de dușman. Când în Rudbahren (Rudbarži, în letonă), localitate din zona rurală a Curlandei ocupată de trupe libere germane, au ajuns vești despre atacuri ale „trupelor de miliție" letone și ale tâlharilor asupra balticilor și germanilor, precum și despre prădarea conacelor, Goltz a trimis expediții în regiune pentru a împărți repede dreptatea.[321]

Toate părțile implicate prădau, iar teroarea era o componentă din lupta fiecăreia. Teroarea Roșie făcea oficial parte din strategia lui Lenin de a-și distruge adversarul. În principal, avea ca țintă clasele sociale și minoritățile naționale suspectate că-i susțineau pe Albi. Teroarea Albă nu prea urma un plan, dar, dintr-un motiv sau altul, și-a ales ca victime indivizii sau grupurile etnice bănuite a fi suporteri ai Roșiilor. Roșii capturați de Albii

ruși aveau adesea două opțiuni: să fie împușcați sau să se alăture Albilor, care mereu duceau lipsă de oameni. Dacă prizonierii de război aveau un soi de scăpare de la soarta care oricum îi aștepta, în zonele deținute de Albi, procedura standard pentru cei suspectați a fi bolșevici era să fie spânzurați sau împușcați.[322]

Persecuția evreilor în zonele dominate de Albi era o amintire sumbră a moștenirii toxice a antisemitismului, care afectase mai demult Rusia Imperială și care acum înflorea din nou. Revoluțiile Ruse și Războiul Civil au devenit un focar pentru antisemitismul occidental între războaiele mondiale, iar acesta și-a creat și răspândit miturile centrale în conștiința publică. Cel mai important dintre ele era convingerea că evreii aveau o relație specială cu mișcarea bolșevică. Conform propagandei Albilor, Lenin și alți membri ai Consiliului Comisarilor Poporului erau evrei care s-au folosit de revoluția bolșevică pentru a-și atinge propriile scopuri. Au fost enunțate exhaustiv în textul clasic al teoriilor conspirative antisemite din Rusia de la începutul secolului XX, Protocoalele înțelepților Sionului. Protocoalele au reiterat credința într-o conspirație evreiască mondială, concepută pentru a înrobi toate celelalte națiuni sub jugul lumii evreiești. Ura bolșevică și evreiască s-au amestecat într-o mitologie contagioasă care s-a dovedit capabilă să se răspândească mult dincolo de aria geografică a Rusiei și să se adapteze noilor condiții locale. Adevărul din spatele acestor credințe era de o asemenea natură, încât acestea păreau plauzibile. Printre comisarii poporului s-au numărat membri evrei precum Trotțki. În Rusia imperială, evreii fuseseră suprareprezentați în ceea ce privește cota lor din populație, atât în comerț, cât și în cadrul Mișcării Socialiste Ruse, care lupta de mult timp pentru drepturile egale ale minorităților naționale.[323]

În memoriile sale, Kaarlo Kurko, un voluntar finlandez care a servit în Armata de nord-vest sub generalul Nikolai Iudenici și mai târziu în divizia de cavalerie a lui Stanislav Bulak-Balahovici, a zugrăvit în mod repetat atmosfera încărcată de antisemitism. În descrierile sale, evreii erau întotdeauna speculanți lacomi, intriganți vicleni și spioni, gata mereu să avanseze cauza bolșevicilor:

Dintre toți spionii pe care i-am întâlnit, mai mult de jumătate erau evrei, care erau nemaipomenit de potriviți pentru slujba aceasta care necesită

inteligență – viermuiau și mișunau peste tot cu caftanele lor negre și murdare și kippot de aceeași culoare, spionând și adulmecând vreun târg. Erau, pur și simplu, cele mai bune iscoade ale bolșevicilor în aceste țări. Își imaginau că vor ajunge să conducă vastul imperiu al rușilor, erau mândri de rudenia lor cu Troțki și cu alți comisari ai poporului.[324]

Mai ales în sudul Rusiei, spirala secolelor de discriminare și persecutare a evreilor și a pogromurilor a dus la atitudinea suspicioasă din start a populației. Cazacii ortodocși zeloși erau în particular predispuși la violență împotriva evreilor. Când lumea a început să creadă că evreii erau susținătorii bolșevicilor, epurările și represaliile Albilor i-au vizat în mod natural. Antisemitismul era, de asemenea, un subiect standard în propaganda Armatei Albe.[325]

Pogromurile din 1919 au fost o simplă repetiție. Antisemitismul exacerbat de Războiul Civil Rus s-a dezvoltat în perioada interbelică și a ajuns la apogeu în al Doilea Război Mondial, culminând cu violența deschisă împotriva evreilor, în aceleași regiuni ca înainte și din cauza acelorași convingeri. Kurt von Braatz, nemilosul adjunct antisemit al principelui de Lieven, pomenește de aceleași lucruri când redă malițios uciderea unui om crezut a fi un inamic în timpul ofensivei din martie a trupelor libere:

În Tukums, Landeswehrul a arestat un comisar evreu din Petrograd și l-a spânzurat imediat de o fereastră. Evreul a atârnat în liniște și pace în lumina strălucitoare a lunii![326]

Atacul a avut un succes răsunător. În timpul Primului Război Mondial, postul Aa (Lielupe, în letonă) din apropiere de Riga se afla în mâinile germanilor. Pentru a apăra Mitau, pe 22 martie, Goltz a împins pozițiile trupelor sale libere peste râu. Divizia de Fier de-abia dacă a forțat armata inamică să se retragă, sprijinită de trenuri și vehicule blindate. Abia după-masa, trenul blindat german V, care sosise pufăind din Schaulen, a înclinat balanța în favoarea forțelor libere. Tot după-masa a ieșit la iveală că unitatea care înfrunta Divizia de Fier era batalionul Liebknecht al Armatei

Roșii, care era compus din bolșevici germani. Lupta amară dintre spartachiști și trupele libere a continuat pe malurile râului Aa.[327]

Ușurat de succesul obținut, guvernul provizoriu leton condus de Kārlis Ulmanis a promis să înceapă să distribuie noile ferme promise rudelor răniților și membrilor căzuți ai forțelor libere încă din aceeași primăvară. Când pătrunderea bolșevicilor mai adânc în vest părea să se fi oprit, guvernul german și conducerea militară au simțit, de asemenea, că obiectivele au fost atinse. Numai Goltz nu a fost de acord. Capturarea vechilor poziții din Aa era doar primul pas. Obiectivele sale erau mult mai ambițioase. Hannibalul noii ere ajunsese la porțile orașului Riga.[328]

Puciul baltic

În 16 aprilie 1919, generalul și contele Rüdiger von der Goltz a ieșit la o plimbare pe malul nisipos al Libaului. Valurile Mării Baltice creșteau în înălțime în larg, se micșorau apropiindu-se de țărm, apoi se spărgeau zgomotos de nisipul aproape alb. Generalul sur avea multe pe cap.

Libau era un port pestriț. Voluntarii care încă soseau din Germania și trupele libere germane care se odihneau în oraș se răsculau, reprezentanții Aliaților încercau să urmărească îndeaproape evenimentele, recruții letoni erau instruiți direct pe front, viitorul germanilor baltici era pus la cale, iar zonele rezidențiale mocneau revoluția și lovitura bolșevică. Își petrecuse dimineața certându-se cu Kārlis Ulmanis, prim-ministrul guvernului provizoriu leton, și cu delegația guvernului leton. Pescărușii țipau. Venea primăvara. La începutul lunii aprilie, reprezentanții britanici i-au oferit lui Goltz ridicarea blocadei navale în cazul în care germanii ar prelua Riga în numele guvernului lui Ulmanis. Acest lucru nu l-a interesat pe Goltz, deoarece dorea Riga pentru el însuși. La recomandarea sa, guvernul german a respins ideea. Cu toate acestea, Goltz a înțeles că nimic nu se poate realiza în Marea Baltică fără sprijinul sau cel puțin fără consimțământul britanic. Nu trebuia să depindă de Marea Britanie, însă aceasta trebuia atrasă de partea „frontului internațional antibolșevic”.[329]

Păreau să existe prea multe piese pe tabla de joc a Mării Baltice. Germania și Aliații, germanii baltici și letonii, rușii, estonii și alte naționalități, fiecare cu interesele sale. Cu o zi înainte, a sosit din Germania un grup de politicieni reprezentându-i pe germanii baltici. Aceștia i-au prezentat lui Goltz un alt plan de a asigura stăpânirea germană în viitoarea republică a Letoniei: Letonia urma să devină federație, iar populația germană baltică urma să aibă autonomie culturală și organe legislative, taxe și buget proprii. Guvernul federal ar avea responsabilitatea să supravegheze activitățile de autoguvernare ale diferitelor entități naționale.[330]

Problema era că guvernul lui Ulmanis ar fi fost interesat de aceste planuri doar forțat. Cheia pozițiilor bune de negociere era ca forțele militare să se

afle sub comanda lui Goltz, însă trupele libere își cauzau propriile neplăceri. În Libau tocmai sosiseră din Germania trupe libere sub comanda căpitanului Franz Pfeffer von Salomon din Westfalia. În plus, Divizia de asalt a Landeswehrului (Stoßtrupp der Baltischen Landeswehr), aflată sub comanda baronului Hans von Manteuffel-Szoege, a fost adusă în oraș pentru a se recupera după atacul din primăvară. Pe bună dreptate, s-ar putea spune că erau elita Forțelor armate germane baltice. Hans von Manteuffel era veteran al Primului Război Mondial care deja luptase în rândul trupelor germane la vârsta de 25 de ani și care, conform lui Goltz, „se bucura de încrederea deplină a trupelor sale datorită talentului său militar neobișnuit”[331].

Inevitabil, prezența sporită a forțelor libere a cauzat probleme. Îl agasa pe Ulmanis, care era îngrijorat de posibilele intenții de răscoală ale forțelor libere. Primele ciocniri au apărut deja cu o zi înainte, când forțele letone l-au arestat pe locotenentul-major Stock al lui Pfeffer, suspectându-l de spionaj. Pfeffer a luat dreptatea cu mâna lui și a efectuat un raid în închisoare, eliberându-i pe Stock și pe alți doi soldați și dezarmând mulți recruți letoni, conform spuselor sale. Doi germani din trupele libere lipseau și umblau zvonuri cum că fuseseră uciși. Situația era volatilă. Goltz își instruise subalternii să cerceteze chestiunea cu Pfeffer, iar el s-a dus să se plimbe pe plajă ca să cugete.[332]

Când s-a întors la ora trei după-masă, a fost oprit de oamenii Landeswehrului. Aceștia nu și-au recunoscut comandantul. Generalului nu i s-a permis să-și continue călătoria până nu și-a dovedit identitatea. Când au fost întrebați ce anume se întâmplă, soldații au răspuns cu veselie că tocmai arestaseră guvernul leton. În absența lui Goltz, micul guvern puternic naționalist al Letoniei, fără forțe semnificative la dispoziție, se ciocnise cu o puternică armată străină care se considera stăpâna orașului și a țării. Rezultatul a fost o lovitură de stat a trupelor libere, așa-numitul Baltenputsch (Puciul baltic). Ulmanis și majoritatea miniștrilor săi au reușit să scape cu ajutorul unei nave de război britanică, însă ruptura era clară.[333]

Prin urmare, la sfârșitul lui aprilie, Aliații au trimis o notă guvernului german prin care cereau reinstaurarea guvernului Ulmanis. Până atunci, ambiția lui Goltz se împiedicase mereu de politici superioare. Planurile sale mărețe pentru Țările Baltice nu treceau nimănui prin minte. În Germania, guvernul Ebert nu dorea ca forțele libere să se transforme în armate ocupante. Pentru

Ebert și Noske, acestea urmau să fie doar instrumente menite să contracareze amenințarea bolșevică de la frontierele germane și cea comunistă din interiorul lor. Guvernul și conducerea armatei au căzut de acord să nu continue asaltul din Marea Baltică. Aliații, pe de altă parte, considerau Germania și trupele sale din Marea Baltică propriile instrumente și le tolerau acțiunile numai până când Germania, din punctul de vedere al Puterilor Occidentale, își îndeplinea sarcina care îi fusese atribuită.[334]

Îndepărtarea temporară a lui Ulmanis a lăsat loc pentru formarea unui guvern leton progerman. O treime din membrii săi erau germani baltici, iar două treimi letoni. Guvernul era condus de pastorul Andrievs Niedra, scriitor, poet, etnograf și pastor luteran, care studia teologia la Universitatea din Tartu. Naționalismul leton al lui Niedra a fost asociat cu opoziția față de socialism sub toate formele sale. Niedra și guvernul său nu i-au convenit Marii Britanii, care a cerut direct demisia lui Goltz într-o nouă notă trimisă la începutul lunii mai. Guvernul german a respins cererea, dar i-a interzis lui Goltz să treacă linia frontului și a suspendat recrutarea trupelor libere în Țările Baltice.[335]

De asemenea, guvernul a retras principalele regimente ale Diviziei de rezervă a Gărzii pentru a fi folosite împotriva polonezilor în Poznan. Îngrijorat de situație, Goltz a călătorit la Berlin la începutul lunii mai pentru a convinge guvernul de importanța menținerii zonei baltice. Guvernului Niedra avea nevoie de timp pentru a-și recruta și instrui propriile forțe militare letone, cu ajutorul cărora mai aveau încă șanse să înlăture guvernul Ulmanis, care primea ajutor militar britanic. În schimb, retragerea trupelor germane a trebuit efectuată atât de lent, încât Goltz a putut lansa o operațiune care a durat mai mult decât fusese plănuit: un atac rapid pentru a prelua controlul Rigăi.[336]

Un guvern progerman la Riga și sprijinit ferm de propriile forțe armate era cheia zonei baltice. Concepția lui Goltz despre naționalismul leton era dictată de o aroganță culturală uluitoare.

În toate variantele de conducere, elitei germane baltice trebuia să i se asigure o poziție care să corespundă importanței sale istorice, economice și spirituale, fără de care un stat semi-asiatic nu putea să ajungă niciodată

undeva. Țara și poporul își datorau toată cultura și civilizația germanilor. Riga și Mitau în mâinile letonilor era ceva absurd, înapoiat. Rezultatul ar fi, cu siguranță, o regresie într-o eră culturală mai veche, pe care cei câțiva oameni de afaceri englezi trimiși aici de Albion nu aveau cum să o prevină.[337]

Cu alte cuvinte, oamenii aveau nevoie de clasa superioară vorbitoare de limbă germană pentru a-i ancora în civilizație, iar de proprietarii de pământ germanofoni pentru a ține țăranii sub control. În lumea lui Goltz, germanii baltici, care beneficiau de „inteligență superioară, unitate și superioritate morală, precum și dragoste dezinteresată pentru patrie", erau cei mai potriviți pentru asta.[338]

În ciuda dificultăților, momentul părea foarte promițător. În primăvara anului 1919, Războiul Civil Rus părea să fi intrat într-o nouă fază. Declarat conducătorul suprem al Rusiei, amiralul Alexandr Kolceak a lansat un atac din zona sa de sprijin siberiană către nucleul rus la începutul lunii martie. Albii au recapturat Ufa, pe care o pierduseră înainte, și i-au dat înainte cu stăruință dincolo de Ural, către Rusia europeană. Curând, trupele lui Kolceak au avut un contact slab cu Forțele Albilor și Aliaților în Arhanghelsk. Părea că fronturile forțelor armate din sudul Rusiei, conduse de Kolceak și generalul Anton Denikin, aveau să se unească în curând.

Până la mijlocul lunii aprilie, trupele lui Kolceak au luat peste 16.000 de prizonieri, au capturat un număr mare de tunuri și muniții și au primit sute de fugari din rândurile Armatei Roșii. În față se afla scopul principal al expediției, Moscova, a cărei cucerire putea însemna încheierea întregului Război Civil în favoarea Albilor. Marele plan al lui Kolceak era să se îndrepte spre Moscova dinspre est, în timp ce Denikin avea să pătrundă în capitală dinspre sud. Dacă generalul Nikolai Iudenici, care se pregătește în prezent pentru operațiunile sale în Finlanda, s-ar deplasa în același timp spre Petrograd, poate împreună cu finlandezii, soarta guvernului Lenin ar fi fost pecetluită. Ar fi o schimbare a întregii situații politice de la vârf, iar apoi forțele conduse de Goltz din Țările Baltice s-ar afla și ele într-o poziție bună de negociere.[339]

Aventurierii războiului eston. Din rândurile trupelor libere ale lui Ekström, căpitanul „iscoadelor” și comandantul de cavalerie Erkki Varmavuori (stânga), alături de sublocotenentul Karl Nygård. După anii de război, Varmavuori a stat multă vreme în America Centrală și de Nord, Nygård în Maroc, Spania și Franța. Într-un final, războiul le-a venit de hac amândurora în Războiul de Iarnă.

MUZEUL VAPRIIKKI

Femei din Helsinki, în clădirea viitorului Palat Prezidențial, pregătind pansamente pentru trupele libere finlandeze din Estonia. Războiul din Estonia din anul 1919 a avut parte de o mișcare amplă de sprijin în Finlanda, care s-a răspândit în toată țara.

ERIC SUNDSTRÖM/MUZEUL ORAȘULUI HELSINKI

Hans Kalm, comandantul Fiilor Nordului, care le-a ordonat trupelor sale să meargă la „pescuit” în Marienburg.

ARHIVELE DE STAT ALE ESTONIEI

Soldați voluntari danezi în Nõmme, Tallinn. Potrivit planului original, aceștia ar fi luptat alături de trupele libere finlandeze.

ARHIVELE DE STAT ALE ESTONIEI

Copii din Tallinn se minunează la vederea tancurilor britanice în toamna anului 1919. Marea Britanie a sprijinit Armata de nord-vest pe frontul din Petrograd, punându-i la dispoziție tancuri și echipaje.

MUZEUL ORAȘULUI TALLINN

Conducerea Diviziei de Fier a trupelor libere germane în Riga, după încetarea bătăliei. Divizia a ocupat Riga la data de 22 mai 1919. În mijloc se află maiorul Josef Bischoff. În fundal se poate vedea podul feroviar care traversează fluviul Daugava, finalizat chiar înainte de Primul Război Mondial.

SUEDDEUTSCHE ZEITUNG PHOTO/ALAMY STOCK PHOTO

Comandantul Armatei de vest, Pavel Mihailovici Bermondt, colonel și prinț caucazian. Pieptul îi este decorat cu numeroase medalii, precum Crucea Sfântului Gheorghe, Crucea Sfântului Vladimir, iar pe mâneca stângă se poate observa emblema Armatei de vest, crucea ortodoxă.

SUEDDEUTSCHE ZEITUNG PHOTO/ALAMY STOCK PHOTO

Ofițerii din Armata de nord, care mai târziu vor pleca alături de Armata de nord-vest pe front, în aprilie 1919. De la stânga la dreapta, căpitanul Iefremov, căpitanul Iosif Balahovici, locotenentul Mengden, comandantul armatei colonelul Aleksandr Rozianko, Șeful Statului Major al Brigăzii a 2-a căpitanul Vidiakin, comandantul Brigadei a 2-a căpitanul Stanislav Bulak-Balahovici și comandantul batalionului, căpitanul Boris Permikin. Emblema armatei se distinge clar pe mâneca stângă a lui Iosif Balahovici.

ARHIVA DE FILM A ESTONIEI

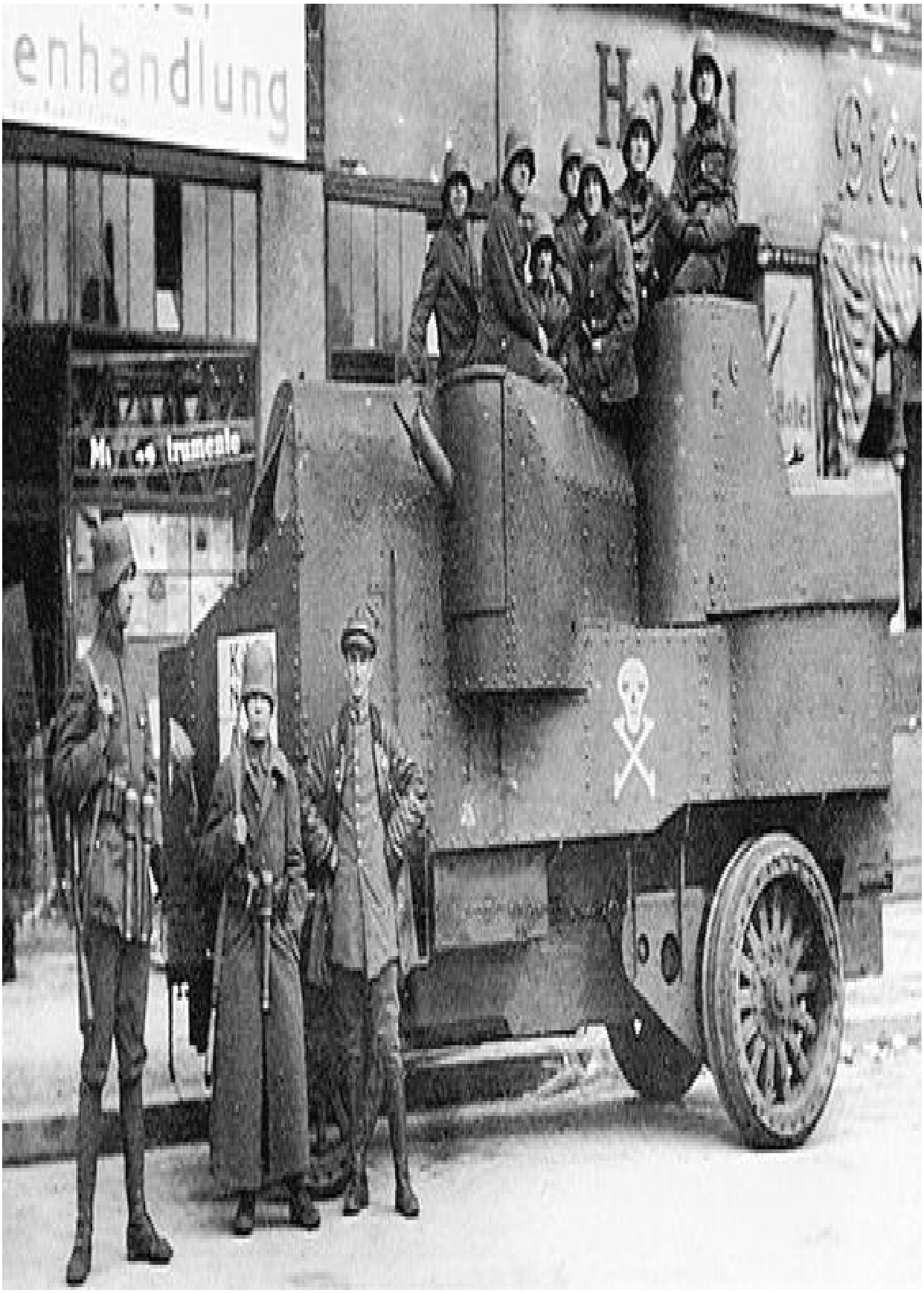
enhandlung

Soldați germani ai trupelor libere în Berlin, în 1919, bucurându-se de captura de război: un autoblindat Garford-Putilov, fabricat în Rusia.

THE HISTORY COLLECTION/ALAMY STOCK PHOTO

Soldați estoni pregătiți să avanseze pe câmpul de bătălie. Imaginea a fost realizată de către A.O. Väisänen, culegător de cântece populare, care a mers cu trupele libere finlandeze ale lui Ekström în nordul Estoniei.

A.O. VÄISÄNEN/ARHIVA DE FOTOGRAFIE A MUZEULUI DE RĂZBOI

V. Juden
Kindern

Trupele libere ale lui Ekström: prima companie de mitraliori a trupelor libere finlandeze, la instrucție în Estonia, în primăvara anului 1919.

ARHIVA DE FOTOGRAFIE A MUZEULUI DE RĂZBOI

Conducerea Expediției din Aunus. Al treilea din stânga este Aarne Sihvo, comandantul-șef al trupelor libere care vor lupta în Aunus. Chiar după el urmează Paavo Talvela, adjutantul Lummela și locotenentul Skrabb. Femeile de la margine sunt (de la stânga) Toini Zidbäck și Sario.

ARHIVA DE FOTOGRAFIE A MUZEULUI DE RĂZBOI

Viața pe front în Expediția din Aunus, în Tuulos, vara anului 1919. Scriitorul Kustaa Wilkuna a călătorit în Tuulos în iunie 1919 și a scris în tabloidul Uusi Suomi (Finlanda Nouă), cunoscut ulterior ca Iltalehti (Gazeta de Seară): „Avem în față imaginea cea mai vie a unei vieți complete în tabără, cu adăposturi din crengi, piramide din puști, focuri de tabără, bucătării de campanie mirosind a fum, acordeoniști, soldați stând la soare și războinici plini de energie”.

ARHIVA DE FOTOGRAFIE A MUZEULUI DE RĂZBOI

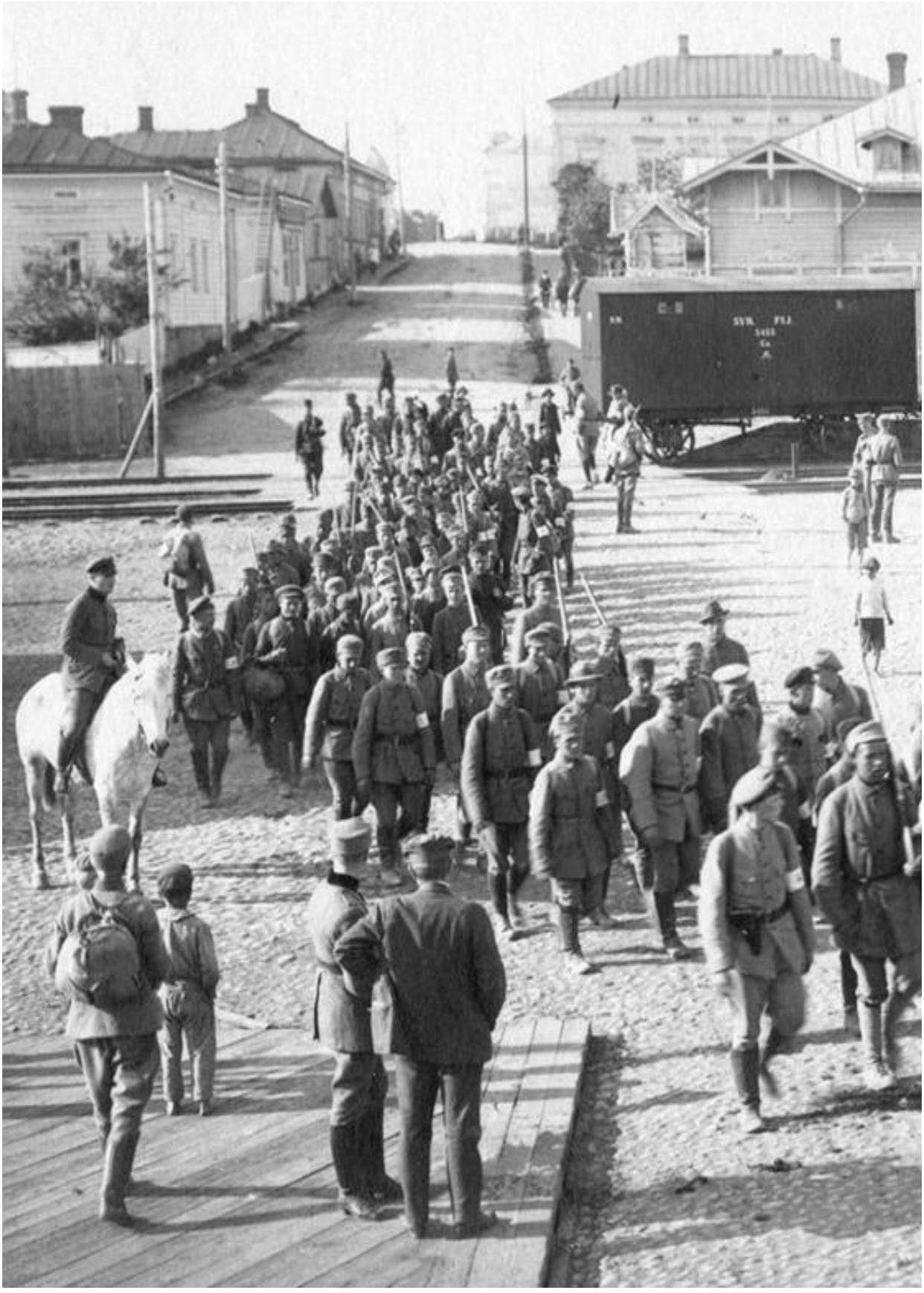

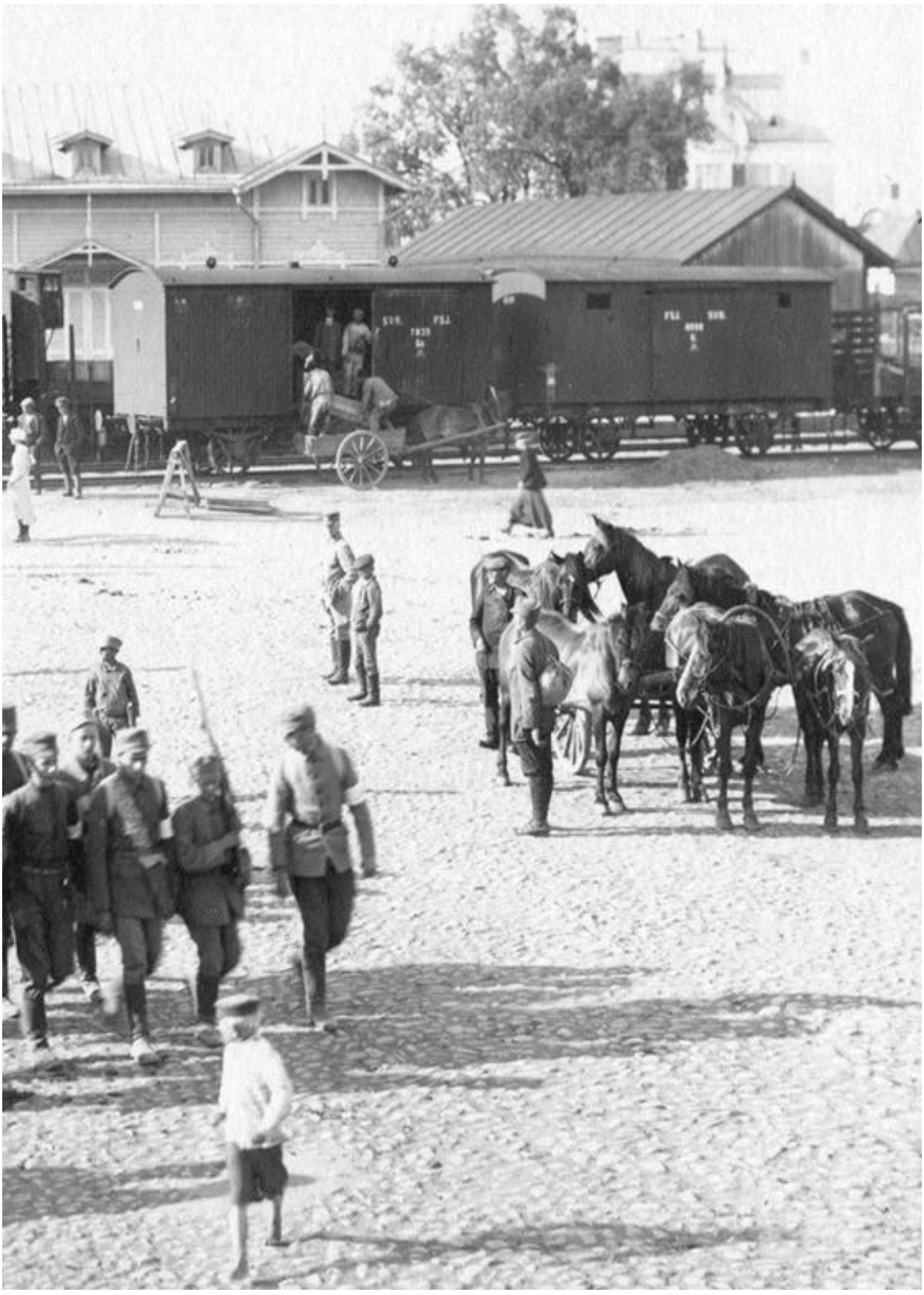

În primăvara anului 1919, Sortavala a devenit tabăra militară a trupelor libere. Mii de voluntari de pe întreg teritoriul Finlandei au trecut prin oraș pentru a ajunge la Aunus. În Sortavala s-a organizat și echipamentul și s-a dirijat mersul Expediției către Aunus.

ARHIVA DE FOTOGRAFIE A MUZEULUI DE RĂZBOI

Peisaj din Tallinn, împestrițat de diverse trupe și de refugiații Revoluției Ruse. Poza surprinde procesiunea funerară în drum spre port a soldaților finlandezi căzuți.

ARHIVA DE FOTOGRAFIE A MUZEULUI DE RĂZBOI

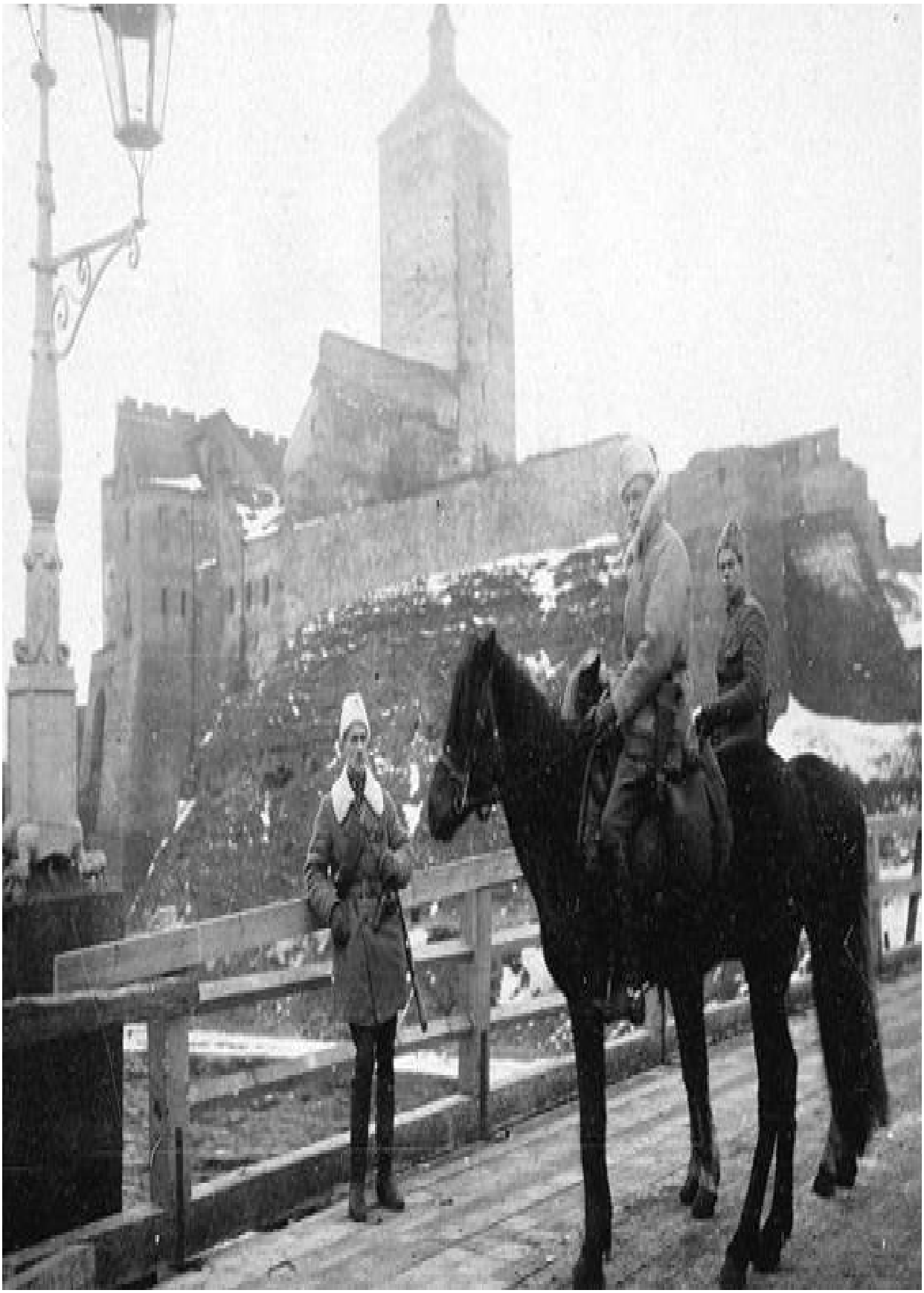

Comandantul Anto Eskola (prim-plan), cuceritorul Narvei, la granița istorică. În fundal se află cetatea Hermann, construită de danezi pe malul vestic al râului Narva.

ARHIVA DE FOTOGRAFIE A MUZEULUI DE RĂZBOI

Moștenitorii drapelului danez

„Avem acum cinstea de a purta în luptă cel mai vechi steag
al Europei, care împlinește 700 de ani. Drapelul acesta este roșu
și are o cruce albă. Se luptă cu un steag roșu fără cruce.
Cât va dura această bătălie a steagurilor naționale împotriva
celui internațional? Va dispărea crucea de pe steagul nostru?” [340]

Căpitanul Richard Borgelin, Estonia,
ziua regelui Valdemar al II-lea, 15.06.1919

În prima zi a lunii aprilie 1919, căpitanul Ilmari Jokinen se îndrepta către portul Hanko la bordul navei comerciale finlandeze s/s Mercur către portul Hanko. De la bordul ei au coborât câteva sute de danezi în uniformă, împreună cu douăzeci de lunetiști dotați cu mitraliere Madsen nou-nouțe. Cu câteva zile înainte, grupul pornise din portul din Copenhaga pe ritmul Marșului regimentului din Pori, marșul de onoare al Forțelor finlandeze. Evenimentul, însă, fusese precedat de neliniști.

Plecarea trupelor libere a stârnit rezistența aripii sindicaliste radicale a mișcării sindicale daneze. Au avut loc lupte între sindicaliști și voluntari. Docherii au jurat să împiedice plecarea trupelor libere, iar soldații care apucaseră deja să se îmbarce au fost forțați să coboare înapoi pe țărm. Cu toate acestea, căpitanul Jokinen a venit cu ideea de a muta nava în portul exterior al orașului, unde forțele libere s-au îmbarcat în cele din urmă. Drama asociată cu această plecare abia dacă a avut vreun efect asupra lui Jokinen. În timpul Războiului Civil Finlandez, în calitate de căpitan al spărgătorului de gheață Tarmo, a fost implicat în capturarea navei de la

Roșii, l-a strecurat pe senatorul P.E. Svinhufvud din Helsinki în Estonia, a transportat divizia lui Otto von Brandenstein în Finlanda și voluntari finlandezi în Estonia.

După ce Mercur a intrat în apele internaționale, pe punte și-a făcut apariția un adevărat războinic, generalul-maior Torsten Leonard Lode. Născut în 1855, Lode își încheiase cariera militară în Armata Rusă și luptase deja în Războiul Turc din 1877. După ce s-a retras din postul de colonel, a lucrat ca om de afaceri în Suedia și Danemarca. Cu toate acestea, după izbucnirea Războiului Civil Finlandez, instinctul său de militar s-a trezit din nou. Lode s-a înrolat la sediul general al lui Mannerheim, iar apoi a servit în Războiul Civil drept vrednic consilier al generalului-maior. După sfârșitul războiului, s-a întors în Danemarca în 1918 în calitate de mediator militar finlandez.

Cu toate acestea, pe puntea vasului Mercur, Lode cugeta asupra problemei guvernului eston și a Comisiei de asistență generală a Estoniei. Sarcina lui era să se asigure că toți voluntarii danezi semnau o declarație prin care se angajau să meargă la război în numele guvernului eston împotriva bolșevicilor. După aceasta, mulți dintre ei au căpătat deja prima promovare în timpul călătoriei pe mare.[341]

Povestea trupelor libere daneze baltice a început la sfârșitul anului 1918. Unul dintre protagoniștii poveștii a fost un om de afaceri danez, Aage Westenholtz. Născut în 1859, Westenholtz plecase la Bangkok în Regatul Siam după ce a obținut o diplomă de inginer, iar acolo a făcut avere din proiectele de modernizare ale țării. În 1890, s-a oferit voluntar în Marina siameză pentru a lupta împotriva invadatorilor francezi din Indochina și a fost promovat rapid de la marinar la rangul de ofițer. Printre activitățile sale ulterioare se numără înființarea unei plantații de cafea în 1913 în colonia britanică de pe atunci din Kenya. Conducerea propriu-zisă a plantației era responsabilitatea nepoatei lui Westenholtz, viitoarea scriitoare Karen Blixen.

După ce s-a întors în Danemarca bogat și celebru, Westenholtz și-a propus să-și pună în aplicare ideile legate de apărarea națională. Se opunea pacifismului și era în favoarea înarmării și apărării întregului teritoriu al regatului. Apărarea Danemarcei a trebuit îmbunătățită prin înființarea de forțe de apărare locale mobile formate din voluntari, care să vină în sprijinul

forțelor armate. Pentru a da un exemplu, în 1908, pe cheltuiala sa și cu acordul Forțelor armate daneze, a pus bazele Korps Westenholtz, format din 150 de oameni echipați cu motociclete și mitraliere Madsen. Unii dintre voluntarii danezi care au plecat în Estonia în 1919 proveneau tocmai din acest grup.[342]

Ascensiunea clară a stângii revoluționare i-a stârnit lui Westenholtz dorința de a lua măsuri. La sfârșitul anului 1918, a discutat situația amenințătoare de care se apropiau Țările Baltice cu doi industriași, Theodor Hansen și Alexander Foss. Hansen era directorul fabricii de ciment Kunda din Estonia, deținută pe jumătate de danezi, iar Foss era acționarul majoritar al acesteia. În același timp, în Copenhaga, foști voluntari ai Armatei Albe Finlandeze, Iver de Hemmer Gudme și Jörgen Rantzau începeau să ia în considerare să ajute Estonia. În curând li s-au alăturat finlandezii Einar Runeberg și Torsten Lode. În timpul Războiului Civil, Runeberg, medicul-șef al sanatoriului Bad Grankulla, fusese implicat în organizarea voluntarilor danezi în Finlanda. După război, Runeberg a fost numit atașat al Ambasadei Finlandei în Danemarca. Activiștii și finanțatorii s-au găsit repede unii pe alții, iar Westenholtz s-a alăturat și el, promițând finanțarea recrutării unei forțe libere daneze.[343]

La începutul primăverii anului 1919, Comisia de asistență generală a Estoniei, condusă de O.W. Louhivuori în Finlanda, a devenit un actor pan-nordic. În loc să se ocupe doar de problemele voluntarilor finlandezi din Estonia, conducerea Comisiei a dorit, de asemenea, să preia controlul asupra forțelor libere daneze, să asiste la recrutare, aranjamente, logistică și transferul danezilor pe front. Danezii aveau să lupte sub comanda lui Martin Wetzer, comandantul-șef al Forțelor libere finlandeze din Estonia. Contribuția crescută a Comisiei le convenea danezilor. Desfășurarea unei Forțe militare daneze ar fi fost mult mai lejeră dacă aranjamentele practice puteau fi lăsate în seama unei organizații care opera deja în zonă. După ce Louhivuori a convenit asupra condițiilor cu ambasadorul Estoniei, Oskar Kallas, Comisia l-a autorizat pe mediatorul militar finlandez, Torsten Lode, să se ocupe de recrutarea Corpului Dansk-Baltisk Auxiliær în Copenhaga.[344]

Recrutările au început în ianuarie 1919. Proiectul a fost imediat subiectul unei atenții negative când, la începutul lunii ianuarie 1919, social-

democrații au publicat o știre cu privire la acesta. Recrutorii au garantat că era vorba doar de trimiterea de consilieri. În pofida sau poate tocmai datorită publicității, până la sfârșitul lunii ianuarie, 700 de voluntari erau deja înrolați.[345]

Cu toate acestea, s-a dus o luptă acerbă în politica daneză cu privire la soarta trupelor libere. Social-democrații s-au opus implicării Danemarcei neutre în război și au cerut guvernului să pună capăt recrutărilor. Guvernul, pe de altă parte, a încercat să facă un compromis și a ordonat limitarea efectivului trupelor libere la 200 de oameni. În același timp, planurile de conducere s-au schimbat și ele. Generalul P.W. Ibsen, poreclit „Generalul Satan", era prea sus în rang pentru a fi liderul forțelor libere. Cu doar câteva zile înainte de plecarea acestora, Ibsen l-a propus pe căpitanul Richard Borgelin drept lider.[346]

Borgelin avea 31 de ani și era ofițer de profesie. Formându-se inițial ca profesor, Borgelin și-a schimbat cariera la vârsta de 24 de ani, iar în câțiva ani a ajuns în fruntea școlii de ofițeri a regimentului său. Potrivit colegilor săi, Borgelin cel scund și cu nas coroiat se bucura de autoritate și prefera să-și conducă oamenii călare. Căpitanul devotat și orientat spre acțiune avea și o latură romantică; așadar, a fost imediat mișcat de oportunitatea de a fi în fruntea trupelor libere daneze. Borgelin, care era familiarizat cu poeziile eroice de război ale lui Johan Ludvig Runeberg, îi admira pe războinicii Armatei Albe din Războiul Civil Finlandez și îi considera pe finlandezi un popor războinic fără pereche. Din moment ce considera că estonienii se aflau undeva între curajoșii finlandezi și renumiții maghiari, cu siguranță aveau stofă militară și trebuiau ajutați. Totuși, înainte de plecare, Ibsen l-a prevenit pe Borgelin că voluntarii presupuneau adesea „că, în război, ei nu trebuiau să se supună acelorași reguli stricte precum ceilalți soldați". Conform „generalului Satan", numai o disciplină de fier avea să ajute.[347]

De la bun început, Borgelin a ancorat expediția trupelor libere într-o istorie mitică. Borgelin, dar și alți comandanți susțineau că Estonia le era cunoscută și dragă tuturor danezilor ca fiind locul de naștere al lui Dannebrog, cel mai vechi steag național din lume. Conform unei legende, steagul a căzut din cer peste oștenii lui Valdemar Sejr (Valdemar Cuceritorul) în 1219, în timpul Bătăliei de la Lindanisa, astăzi numit

Tallinn. Cumva Borgelin a interpretat această istorie prin faptul că danezii și estonii luptaseră deja cot la cot împotriva mârșavului „moscovit”. Faptul că bătălia a fost purtată, de fapt, împotriva tribului eston și a dus la supunerea Estoniei de Nord de către danezi nu l-a tulburat câtuși de puțin. Ambulanța trimisă în Estonia de danezi, oarecum fără tact, a fost chiar numită Valdemar Sejr.[348]

Acum același „moscovit” cu steag roșu încerca iarăși să supună Estonia și să distrugă cultura occidentală. Borgelin nu era singurul care se folosea de istoria denaturată ca sursă de inspirație și motiv de luptă pentru trupele libere. Poziția istorică a Finlandei în cadrul Regatului Suediei a avut și ea un efect puternic asupra imaginației membrilor grupului de voluntari suedezi Svenska kåren, care au luat parte la Războiul Civil Finlandez. Trupele libere finlandeze din Estonia au fost, de asemenea, dornice să se alăture, în special în amintirea marilor Războaie Suedeze. Istoria era un mare factor justificator, invocat pentru a înăbuși contradicțiile și criticile asociate cu activitățile trupelor libere. Îmbătat de prezența istoriei, Borgelin făurea cu înflăcărare comparații istorice. Entuziasmate de această misiune sacră, turnurile bisericii din orașul vechi din Tallinn păreau să proclame că Estonia făcea parte din Scandinavia.[349]

Corpul Dansk-Baltisk Auxiliær, condus de Borgelin, nu era singura grupare de voluntari danezi. Fostul locotenent Victor Palludan începuse, pe cont propriu, să strângă o mică unitate de voluntari în zona baltică, în anul 1919. Și el ținea legătura cu Westenholtz, care sugerase ca aceste două proiecte de recrutare să fie făcute separat. Logica sa era că Palludan avea să pătrundă mai repede în zona de război cu o grupare mai mică. Adevăratul motiv părea să fie altul. Entuziasmul cu care Palludan își alcătuia propriile trupe libere avea legătură cu înfrângerea personală pe care o suferise. Palludan, care absolvise același curs pentru cadeți ca Borgelin cu opt ani în urmă, dăduse apoi de dificultăți în cariera sa de ofițer. Raportul întocmit în regimentul său nu avea cuvinte frumoase despre el: Palludan își abuzase statutul de ofițer, acționase fraudulos și se pare că hărțuise și violase mai multe minore. Spitalul militar l-a diagnosticat ca fiind psihopat. Tulburat de aceste acuzații și diagnostice, Palludan a încercat să se sinucidă de mai multe ori, dar fără succes. Cu toate acestea, foștii săi colegi și-au amintit că era „o companie strălucită și un bun tovarăș”.[350]

În mod evident, lumea forțelor libere reprezenta o nouă oportunitate pentru Palludan. În februarie 1919, acesta s-a îndreptat spre Marea Baltică în fruntea celor 16 voluntari pe care îi adunase. Cu toate acestea, odată ajunși pe front, lucrurile au devenit confuze. Din păcate, trupa lui Palludan a fost anexată de Corpul liber suedez din Narva. A fost o soluție nefericită, deoarece Forțele suedeze erau în prezent într-o stare haotică de dezorganizare.

Carl Mothander, eșuând complet în poziția de comandant militar al suedezilor, și-a găsit corespondentul în Palludan, și amândoi au plecat pe loc din Narva. În Tallinn, noii camarazi au început să adune o nouă Forță liberă scandinavă. Înzestrat cu darul oratoriei, Palludan a reușit să pună mâna pe suficiente fonduri ale guvernului eston cu care să recruteze oameni din Stockholm pentru a-i aduce în Estonia. Planul s-a concretizat în așa fel încât Palludan a ajuns în Stockholm și s-a cazat la hotelul de lux Anglais. Realitatea de zi cu zi a recrutării a devenit o reorganizare constantă, transfer de bani, promisiuni, discursuri pompoase și minciuni. Knud Clauson-Kaas, care a participat la Războiul Civil Finlandez ca pilot al Albilor, a scris ulterior despre colaborarea sa cu Palludan:

Nu spun că directorul de recrutare nu ar trebui să se îmbrace frumos sau să locuiască într-un hotel de primă clasă. Nu spun nici că nu ar trebui să mănânce sau să bea. Însă excesul poate exista în toate, iar tocmai asta s-a întâmplat cu Palludan.[351]

Pe lângă băut și mâncat, Palludan cheltuia banii guvernului eston pe prostituate și pe o cunoscută femeie din Copenhaga, în drum spre sediul său din Stockholm. Când s-au terminat banii, Palludan s-a întors în Tallinn.

În acest punct, guvernul eston și-a dat seama că Palludan era un dezastru ambulant. A fost trimis înapoi în Danemarca împreună cu trupele sale și nu i s-a mai permis niciodată să pună piciorul pe pământ eston. Acasă în Danemarca, Palludan s-a afișat fără jenă ca un mare erou și a povestit pe larg despre bătăliile armatei sale, chiar dacă el însuși nici măcar nu fusese vreodată pe front.[352]

„Tabăra militară a lui Wallenstein”

După ce au ajuns în Tallinn la începutul lunii aprilie 1919, Richard Borgelin și soldații săi și-au pus destule întrebări. Orașul era plin de o varietate de uniforme, pălării și tot felul de culori. Lui Borgelin, aceasta îi amintea de o altă metaforă istorică. Tallinn era precum tabăra militară a lui Wallenstein din Războiul de 30 de Ani, o adevărată mulțime pestriță de mercenari.

Trupele libere ale lui Borgelin erau cazate în niște cazărmi dezolante în cartierul Juhkentali, însă ofițerii au găsit repede zonele mai puțin ascetice din Tallinn. În frunte cu Borgelin, au pășit în restaurantul faimosului hotel Goldener Löwe. Priveliștea era memorabilă. Sala era plină de oameni, fumul de țigară se împletea cu mirosul de mâncare grasă, iar în jur se auzea murmurul nenumăratelor limbi. Ofițerii danezi s-au alăturat celor estoni, ruși, finlandezi și suedezi, care s-au adunat la masă bând alcool, ceea ce îi făcea și mai încrezători. Danezii au fost întâmpinați cu căldură în grupul acesta internațional. De la o masă, Borgelin a fost imediat recunoscut de Hans Kalm, care avea deja o reputație aproape mitologică.[353]

Dacă trupele libere aveau o capitală, atunci aceasta era Tallinn cu siguranță. Străzile erau pline de soldați de diferite naționalități, îmbrăcați în uniforme exotice. Danezii se integrau numai bine cu mănușile lor albe și îmbrăcămintea lor frumos decorată. În urma războiului mondial și a revoluțiilor, orașul a acumulat o mare cantitate de echipamente militare, din care trupele libere își puteau lua orice pentru a-și împodobi uniformele, de la vulturi bicefali la pinteni. Potrivit lui Borgelin, finlandezii erau recunoscuți după „înfățișarea curajoasă și nepăsătoare” și arătau ca niște războinici sălbatici, cu pălăriile date într-o parte, nasturii desfăcuți, revolverele și cuțitele înfipte la centură.

Indicatoarele în rusă, germană și estonă erau șterse, astfel încât numai denumirea de jos, cea în estonă, era vizibilă. Unitățile militare plecau zilnic spre gară, către front, pe ritmul muzicii de marș. La fel de obișnuite erau și înmormântările eroilor, acompaniate de marșuri de doliu. Seara, soldați și civili, bărbați și femei, sănătoși și invalizi se adunau în piața Petrograd

pentru a-i asculta pe muzicienii fanfarei militare, pentru a afla știrile și pentru a socializa.[354]

În Tallinn, trupele libere daneze s-au confruntat cu aceleași probleme precum cele finlandeze. Cazarma se afla la o distanță suficient de mică de centrul orașului Tallinn, iar nopțile erau pline de spectacole de cabaret, restaurante și bordeluri. Situat pe strada Narva, restaurantul Linden a ajuns cunoscut ca locul în care soldații de diferite naționalități căutau compania femeilor și se încăierau între ei. Danezii au descoperit și barul Kolm Lõvi, preferatul finlandezilor. Borgelin trebuia să bată orașul noaptea pentru a-și recupera soldații și a-i împiedica să facă tărăboi.[355]

Avertismentul „generalului Satan" se dovedise a fi adevărat, iar Borgelin s-a hotărât să folosească pastilele recomandate de acesta. Toți danezii au primit ordin să plece patru zile pentru un control medical. Pentru a limita răspândirea bolilor cu transmitere sexuală, toți ofițerii și subalternii erau nevoiți să se prezinte la doctor pentru „parada penisurilor". Pentru a limita destrăbălarea nocturnă, Borgelin și-a mutat trupele departe de cazărmile din cartierul Nõmme.[356]

Mai târziu, însă, Borgelin s-a lăudat cu virilitatea și aventurile soldaților săi. Într-un memoriu publicat într-un ziar eston 15 ani mai târziu, el a declarat că multe femei de 35-45 de ani din Tallinn, Tartu și Võru aveau amintiri romantice despre soldații danezi. Conform lui Borgelin, multe tinere blonde de 14 ani habar nu aveau că el avea pe jumătate sânge danez.[357]

În Tallinn s-a văzut că doar câțiva din voluntari aveau experiență militară. Era suficientă, în schimb, personalitatea lor colorată. Unul dintre cei mai apropiați oameni ai lui Borgelin era locotenentul Max Johannes Arildskov, care a devenit una dintre figurile-cheie ale național-socialismului danez. Pe de altă parte, Fabricius Major, împreună cu mulți alți danezi, fusese atras de Westenholtz în Siam pentru a pune bazele forțelor de poliție ale țării. Apartenența la trupele libere a dus, de asemenea, la progrese uimitoare în cariera militară. Iver de Hemmer Gudme plecase în Finlanda în 1918, fără experiență militară, ca membru al Asociației de tir a studenților. S-a întors din Finlanda cu rangul de căpitan și anul următor din Estonia ca locotenent-colonel.

Borgelin aștepta în Tallinn sosirea mai multor soldați din Danemarca. Nu au mai venit niciodată. Guvernul eston a rămas fără bani și, astfel, nimic nu s-a mai mișcat. Când danezii au ajuns în Estonia, voluntarii finlandezi Fiii Nordului se îndreptau deja către casă. O.W. Louhivuori le-a sugerat danezilor să fie plasați sub conducerea lui Martin Ekström. Danezii au fost de acord, condiția fiind ca suedezii, a căror proastă reputație era deja renumită, să nu fie incluși în rândurile lor. Peste puțin timp, însă, și trupele lui Ekström s-au întors în Finlanda. Toate speranțele Armatei libere daneze de a lua parte la acțiune păreau să se fi năruit.

„De ce e atâta liniște?”

Pe colonelul Hans Kalm îl așteptau sarcini importante, iar el credea că e omul care le putea îndeplini. De la bun început, planurile sale au fost mai mărețe decât o cerea poziția sa de comandant de regiment. Kalm discutase adesea cu Lauri Kettunen posibilitățile de a cuceri teritoriile ingriene locuite de finlandezii ingrieni, vodii și ingrieni. În ianuarie 1919, la cererea guvernului finlandez, a fost înființată la Helsinki Administrația internă ingriană, pentru a se ocupa de cei peste 8.000 de refugiați ingrieni care veniseră în partea finlandeză a frontierei. Administrația a avut, de asemenea, un rol informal: acela de a ajuta la crearea unei armate ingriene și la separarea Ingriei de Rusia. Acesta nu era un obiectiv mărunt. Ingria era împărțită în Ingria de Nord, aflată pe Istmul Carelian, și în cea de Sud, mărginită de râul Norva. Proiectele cu privire la independență erau și mai îngreunate ca de obicei, din cauză că orașul Petrograd fusese întemeiat la gura râului Neva, în mijlocul Ingriei.[358]

La scurt timp după cucerirea Marienburgului, Administrația internă ingriană l-a contactat pe Hans Kalm, cerându-i ajutor militar pentru ingrieni. Kalm s-a pus să-și contureze cu și mai mult entuziasm marele plan. În acest scop, regimentul Fiilor Nordului trebuia să fie cel puțin dublat, la vreo 5.000 de oameni, și, în plus, aproximativ 20.000 de soldați estoni aveau să fie concentrați pe frontul din Narva. În același timp, armata finlandeză avea să atace Petrogradul prin teritoriul carelian.

În primăvara anului 1919, Comisia de asistență generală a Estoniei aderase la ideea unei Finlande Mari și la antibolșevism, oferind consultanță și mercenari, iar acum era și ea la curent cu problema ingriană. Pentru politicienii de frunte și pentru soldații politicieni, primăvara lui 1919 a fost marcată de o serie de negocieri secrete cu privire la viitoarea expediție din Petrograd și la viitorul regiunii Mării Baltice. Cu acordul și acordul Marii Britanii și al Aliaților, O.W. Louhivuori a sprijinit atacul comun al finlandezilor și estonienilor asupra Petrogradului. Cu toate acestea, în acest punct, interesul principal al Comisiei era Carelia de Est, îndeosebi Aunus.[359]

În martie 1919, Kalm, Herman Stenberg și Paavo Tapanainen, reprezentant al Administrației provizorii ingriene, i-au făcut o vizită lui Johan Laidoner, comandantul-șef al Forțelor armate estone. După cucerirea Petrogradului, granița finlandeză trecea de-a lungul râurilor Neva și Svir, în timp ce teritoriul ingrian independent se extindea până la Novgorod. Idei similare au fost emise și de figurile principale ale comitetului principal, Lauri Kettunen, Yrjö Ruuth și O.W. Louhi din munte. Guvernul eston și conducerea războiului păreau simpatizanți cu planurile fino-ingro-estone pentru viitorul Petrograd. Oamenii importanți ai comisiei, Lauri Kettunen, Yrjö Ruuth și O.W. Louhi aveau idei similare. Guvernul eston și conducerea militară păreau simpatizanți ai planurilor fino-ingro-estone pentru viitorul Petrogradului.[360]

La începutul lunii martie 1919, Kalm purta negocieri la Helsinki cu Gunnar von Hertzen și Aarne Sihvo, ofițerii jäger care se aflau într-o expediție în Carelia de Est. Totul arăta bine în ochii lui Kalm. Deși guvernul finlandez nu era prea entuziasmat de această chestiune, nu a împiedicat marile planuri:

Din Petrograd, îi vom împinge pe ruși în Rusia și vom muta în Finlanda tot ceea ce este util din punct de vedere economic și militar; apoi, vom distruge Petrogradul și vom îndrepta granițele Finlandei, Ingriei și Estoniei. În acest scop, ar trebui să înrolăm întreaga comunitate finlandeză pentru apărare.[361]

Pentru Kalm, chestiunea ingriană, care, în același timp, era și problema cuceririi Petrogradului, era strâns legată de viitorul trupelor libere finlandeze din Estonia.

Cu toate acestea, martie a devenit o lună a sorții, atât pentru Fiii Nordului, cât și pentru trupele lui Ekström. În momentul acela, Comisia de asistență a Estoniei se găsea într-o situație incomodă. Trupele libere pe care le coordona avuseseră succes pe front, însă se dovediseră a fi lipsite de disciplină și ascultare. Disputele și obiectivele conflictuale mocneau între membrii Comisiei și liderii forțelor libere.

Comisia a fost nevoită să pună capăt activităților emisarului Lauri Kettunen, deoarece acestea erau tot mai arbitrare, iar în martie i-a retras dreptul de reprezentant. Martin Wetzer a demisionat din funcția de comandant-șef la începutul lunii martie, deoarece încăpățânatul Kalm era scăpat de sub control. Chiar dacă demisia sa era planificată, comisia a mai trebuit să-l tolereze mult timp pe Kalm. Ei aleseseră un soldat carismatic și manipulator ca lider al acestui proiect, iar îndepărtarea sa nu avea cum să decurgă lin. Neliniștea domnea și în rândul trupelor. Martin Ekström a anunțat la începutul lunii martie că spiritele erau atât de încinse, încât soldații aveau nevoie de o vacanță în Finlanda. Marea întrebare era ce urma să se întâmple cu trupele finlandeze. Ce doreau comandantul-șef eston, guvernul finlandez, diferitele „părți" ale Comisiei și, mai presus de toate, comandanții militari independenți?[362]

Povestea trupelor libere finlandeze din Estonia a început să pălească la sfârșitul lunii martie. Desigur, mulți credeau că era vorba doar de o retragere temporară și că în curând aveau să reînceapă recrutările. Mulți dintre soldații lui Ekström s-au întors în Finlanda deja la mijlocul lunii martie. În acest moment, presa încă avea impresia că măcar trupele lui Kalm vor rămâne în Estonia.[363]

Ambii comandanți ai trupelor libere au sosit la Helsinki pe 20 martie pentru a se întâlni cu angajatorul lor, Comisia de asistență generală a Estoniei. Ambii au declarat că ar fi foarte dificil să-și păstreze echipajul actual în locurile din Estonia dacă nu li se promiteau noi expediții care să-i inspire, cum era, de exemplu, cucerirea Ingriei. Kalm și-a dat silința pentru a începe noi recrutări în acest scop, dar poziția regentului Mannerheim era diferită de cea a guvernului: în martie 1919, Finlanda nu era pregătită să atace Petrogradul. Lui Kalm nu-i păsa; și-a propus să-și organizeze propria armată pentru a lupta în Ingria. Astfel, a căzut în dizgrația Armatei Estone, dar și a Comisiei, care l-a concediat în cele din urmă în aprilie 1919. În același timp, Fiii Nordului au fost transferați înapoi în Finlanda.[364]

Revenirea finlandezilor a fost cauzată de faptul că guvernul eston nu a mai considerat necesară prezența trupelor libere în Estonia, iar Comisia nu a putut ajunge la un nou acord cu acesta. Forțele armate ale Estoniei fuseseră înființate, iar inamicul împins dincolo de graniță. După bătăliile acerbe din

faza inițială, trupele libere deveniseră o povară de care Estonia dorea acum să scape. Pentru Louhivuori și membrii Comisiei, evoluția aceasta a fost cu siguranță dezamăgitoare și au încercat să explice în termeni favorabili ce se petrecuse. Contradicțiile care împovărau bunele relații oficiale dintre Finlanda și Estonia trebuiau ferite de ochii publicului. Ziarele burgheze susțineau că revenirea trupelor se datora, pur și simplu, faptului că își îndepliniseră misiunea.

Întoarcerea acasă a stârnit sentimente contradictorii în rândul membrilor trupelor libere. După euforia inițială, revenirea tăcută s-a resimțit ca o aterizare pe burtă. „Se părea", a declarat K.G. Hultamo, „că estonienii s-au săturat de noi, poate că ne-am instalat prea bine pe acolo". A mărșăluit cu trupele sale spre portul din Tallinn într-o atmosferă sumbră, fără celebrări de rămas-bun, și s-a suit fără formalități pe nava care-i aștepta acolo. În aceeași dimineață, Kyllikki Pohjala s-a mirat de atmosfera posomorâtă:

Dimineața este cețoasă, plouă neîncetat. De ce totul arată atât de deprimant astăzi, de ce plânge cerul? De ce este atâta liniște în port? Niciun eston nu însoțește trupele finlandeze.[365]

În momentul îmbarcării, trupele au mai avut parte de o ultimă umilință. Vameșii estoni voiau să cerceteze conținutul rucsacurilor finlandezilor, ca nu cumva să fi furat ceva. Finlandezii și-au scos armele și i-au obligat pe vameși să părăsească nava înjurând. Nici la sosirea în Helsinki atmosfera nu a devenit mai festivă. Au fost întâmpinați de soldați finlandezi, aliniați de-a lungul străzii la capătul căreia pe Fiii Nordului îi aștepta o altă inspecție vamală. Voluntarul Yrjö Järvi-Haavisto descrie cu amărăciune cum trupele au ajuns la Helsinki „fără să primească niciun fel de recunoaștere, ca niște tâlhari veniți din Tallinn, ca niște ticăloși".[366]

Fiii Nordului s-au strâns la gara din Helsinki, unde fiecare a primit o indemnizație de repatriere în valoare de 200 de mărci. Apoi a avut loc o petrecere în cinstea revenirii acasă în cafeneaua Aikatalo, unde a fost făcut un anunț oficial despre dizolvarea regimentului. Steagul lor cu ursul polar avea să fie dus la Muzeul Național. Huhtamo a spus că ulterior a vizitat muzeul de mai multe ori pentru a saluta drapelul.[367]

Revenirea trupelor libere nu a fost primită cu același entuziasm precum plecarea lor la război. „Expedițiile vikingilor în Estonia vor fi anulate”, a declarat ziarul de stânga Folkbladet cu privire la repatrierea forțelor libere. Deși nu au avut loc parade victorioase în onoarea repatrierii, presa burgheză a început să riposteze împotriva acțiunilor trupelor libere ca parte a unei mari istorii contrarevoluționare. Vaasa scria:

Voi, tinerii, ați adus un nou regat în Europa. Cu sângele și suferința voastră i-ați ridicat pe frații noștri, estonii, la rangul de națiune. Voi, un mic grup de tineri voluntari finlandezi, ați reușit![368]

Cei care fuseseră în Estonia au avut în curând oportunitatea de a-și continua viața de trupe libere, deoarece Finlanda fusese ocupată toată vara cu organizarea unei noi expediții militare. Când comandantul Batalionului Fiilor Nordului, Erkki Hannula, s-a întors la Helsinki cu oamenii săi, le-a ținut un discurs la ceremonia de final. În cadrul acestuia, i-a poftit la noi bătălii pe cei dispuși să-l urmeze. Era rândul utopiei și obiectivelor naționalismului finlandez. Acum ținta era Carelia de Est.[369]

PARTEA A TREIA:

Vara anului 1919

Imperium Fenicum

„Merg să-ntâmpin moartea-n pragul

Adăpostului lui Kalma,

Pe câmpii de luptă-ntinse,

Colo-n câmpuri de bătaie.”

Kalevala

„Și astfel se naște statul finlandez!”

Calendarul muncitorilor, publicat în 1919 de Confederația Cooperativelor de Consumatori, conținea o prezentare detaliată a circumstanțelor și istoriei Careliei Albe și Aunusului. Autorul articolului, arheologul și deputatul Julius Ailio, a considerat că forța de muncă finlandeză trebuia să se familiarizeze și cu acest domeniu de interes. Textul lui Ailio cugeta la viitorul regiunii ca stat:

Ce finlandez nu ar spera că oamenii din Carelia vor trăi și un viitor mai fericit unindu-se cu finlandezii și că granița estică a statului nostru va fi ferm protejată de talazurile din marea poporului slav?[370]

Carelia de Est pășise pe scena politicii globale, iar Finlanda cerea, sus și tare, anexarea sa. Cu toate acestea, Ailio punctează că dorința nu era realistă. Nu existau forțe sau capital intern. În plus, viitorul Careliei de Est făcea parte dintr-o politică în care diverși actori încercau să-și extindă sferele de influență, să pună mâna pe pădurile și zonele de pescuit care valorau miliarde de mărci și să controleze calea ferată Murman. În această confruntare, cuvântul celor trei milioane de finlandezi sau al est-carelienilor nu ar fi cântărit prea mult. „Războiul mondial nu s-a terminat. Viitorul Careliei depinde de soarta sa încă necunoscută.”[371]

Ailio era încântat de ideea tribalismului, însă, în același timp, era un om realist, cu simțul rațiunii. Aceste calități nu erau foarte comune în primăvara anului 1919 în cercurile dominate de tribalism. Entuziasmul față de Trupele libere finlandeze și Războiul Eston nu au rămas un fenomen izolat. Povestirile eroice de pe fronturile Narvei și Estoniei de Sud păreau să-i ridice din nou pe tinerii amețiți la rangul de victorioși. Când Fiii Nordului s-au întors acasă, ziarul Uusi Suomi a cerut, cuprins de entuziasm național, ca și tinerii să meargă la luptă în Carelia de Est „pentru condițiile umane și civilizația europeană”. Victoria nu avea să fie obținută prin realism și judecată rece, ci prin abandonarea iluziilor, prin îndrăzneală și încredere în

destin. Faptele și acțiunile vor lua locul rațiunii și se vor dovedi mai puternice. Materia se va dovedi atunci a fi mai slabă decât spiritul. „Expedițiile războiului finlandez spre est” erau mai degrabă metafizică decât operațiuni militare.

Și astfel, totul părea să se împlinească. La sfârșitul primăverii anului 1919, proiectul pe care Ailio îl credea imposibil părea acum să devină o realitate tangibilă. Înainte de sfârșitul lunii aprilie, Forțele libere finlandeze ocupaseră o mare parte din Aunus cu ajutorul forțelor și manevrelor interne. Trupele de frunte aproape ajunseseră la Svir, frontiera mitică fino-ugrică.

Expediția militară din Aunus a fost cea mai mare realizare a incursiunilor. Dacă trupele libere care au călătorit în Estonia au făcut-o în scop de susținere, războiul din Aunus a fost de la bun început unul al forțelor libere. Expediția era un indicator al forței mișcării activiste și al amplorii rețelelor curentului tribal. Mai presus de toate, arăta în ce stare de slăbiciune se găsea acum Finlanda. Guvernul finlandez, majoritatea Parlamentului și Statul Major al Armatei s-au opus încercării de a cuceri Carelia rusă cu forța. Aceasta nu a contat când activiștii tribali s-au reunit pentru proiectul lor major, hotărâți să-l ducă la bun sfârșit.

Prim-ministrul Lauri Ingman nu a avut o perioadă ușoară. Prima acțiune a guvernului său de la sfârșitul anului 1918 a fost adoptarea unei atitudini negative cu privire la asistența militară estonă. Jumătate de an mai târziu, același guvern s-a opus ideii unei expediții militare în Carelia de Est. În ambele cazuri, forțele neguvernamentale și-au pus în aplicare planurile aproape după propria voință și au reușit practic să își satisfacă toate cererile. Așadar, cine au fost aceste „trupe” care au reușit să stârnească un război, indiferent de voința guvernului sau a conducerii forțelor armate?

Rețeaua de ofițeri jäger și activele est-careliene au fost esențiale. Carelia de Est stârnea multora emoții puternice: suporterii entuziaști ai ideologiei tribale, esteții carelianismului, patrioții est-carelieni care locuiau în Finlanda, oamenii de afaceri care adulmecaseră oportunitățile economice. Toți aceștia aveau propriile motive de a fi în favoarea proiectului. Pe măsură ce perimetrul s-a extins, li s-au alăturat profesioniști cu influență asupra publicului, jurnaliști, politicieni și actori economici. În Sortavala, la sfârșitul anului 1918, aceste grupuri au decis să dea drumul proiectului

Aunus fără ezitare. Un rol-cheie l-au avut ofițerii activi Gunnar von Hertzen, Paavo Talvela și Ragnar Nordström.

Ragnar Nordström, un viitor armator și om de afaceri din Loviisa, era un ferm susținător al Finlandei Mari. Își petrecuse vara anului 1918 alături de bunul său prieten Gunnar von Hertzen și navigase în arhipelagul din apropiere de Loviisa. Ambii fuseseră în Germania ca jägeri și luptaseră în aceleași trupe din Armata Albă. Nordström își pierduse un braț în timpul Războiului Civil, dar își revenea treptat. Bărbații au avut destul timp pe mare să discute subiectul lor preferat: cucerirea Careliei de Est.

Nordström s-a întors în armată și a cerut să fie transferat la Regimentul de infanterie Ladoga staționat în Sortavala. De acolo, el și compania sa au fost transferați la Salmi, chiar mai aproape de graniță. În curând, Nordström a putut să-l informeze pe Hertzen că cea mai bună direcție de atac asupra Careliei de Est era la nord de Ladoga. În Sortavala, Nordström, Hertzen, Paavo Talvela și comandantul grănicerilor Lauri Kyander s-au decis să adune o forță liberă pentru a ataca Aunusul.[372]

Apoi, ofițerii jäger i-au contactat pe activiști și pe ceilalți simpatizanți. Această rețea lejeră marșa pe ideea înflăcărată de a crea Marea Finlandă, care prinsese deja contur în timpul mișcării jägerilor. Trupele nu au fost încetinite de adversarii politici, întrebări de-ale terților sau piedici ale autorităților. Era misiunea vieții lor și trebuie dusă la bun sfârșit cu orice preț. Mentalitatea aceasta obsesivă era cunoscută lumii activiștilor. Experiența Războiului Civil n-a făcut decât să o sedimenteze. La Gunnar von Hertzen, liderul Expediției din Aunus, fanatismul s-a manifestat, în primul rând, prin prea mult optimism.

Printre organizatori se număra și cea mai importantă structură a Trupelor libere finlandeze, Comisia de asistență generală a Estoniei. Liderii săi, printre care Yrjö Ruuth, doreau să-și îndrepte atenția asupra Aunusului după Estonia. Propunerea a fost oficial înaintată Comisiei la începutul lui februarie 1919. Amânarea nu făcea parte din practicile sale. În curând, divizia sa militară, care nu se mai ocupa cu trimiterea voluntarilor în Estonia, a devenit Comitetul Aunus. Apoi, întreaga organizație și-a schimbat numele în Comisia careliană și a devenit principalul organizator al

expediției Aunus, fapt pe care Dr. G.J. Winter îl sublinia emfatic în orice situație.[373]

Winter a fost un element-cheie în pregătirile expediției. Era medicul-șef al Spitalului Sortavala și se lansase complet într-o aventură militară. Winter devenise comandantul Departamentului de Apărare Sortavala și ofițer medical-șef al Armatei Careliene în timpul Războiului Civil. A avut aceleași îndatoriri în cadrul expediției din Estonia. Comisia carelianǎ îi mai includea pe liderul activist Elmo E. Kaila, Toivo Kaukoranta și pe judecătorul Viljo Puustinen. Întocmai precum în cazul Expediției din Estonia, a fost creată o organizație pentru Expediția Aunus care să funcționeze în privat, complet separat de guvernul finlandez.[374]

Pe lângă Comisia Carelianǎ, a fost înființat Comitetul Careliei îndepărtate cu subdiviziunile sale, sub auspiciile Uniunii Civice Careliene, în scopul de a alipi Aunusul la Finlanda. Pekka Supinen, președintele acestui comitet, deținea o fabrică de cherestea în Suojärvi și cumpărase o bucată mare de pădure și mult lemn din Aunus înainte de revoluție. Îl așteptau dincolo de graniță.

Cu toate acestea, organizarea unei expediții militare private era o sarcină imensă. În primul rând, era nevoie de soldați, echipaje, subofițeri și ofițeri. De asemenea, armata avea nevoie de mijloace de transport și cazare, hrană, îmbrăcăminte, echipament, arme și muniție. Toate acestea necesitau o alimentare constantă cu bani și costau foarte mult. În expediția anterioară, Estonia reușise să acopere câteva dintre necesitățile materiale ale războiului, însă sprijinul de care beneficia Expediția din Aunus nici măcar nu aducea aminte de un stat organizat.

Toate cele necesare trebuiau aduse din Finlanda. Armata de voluntari avea o bază complet privată, în convingerea că operațiunea avea să obțină un anumit grad de aprobare oficială. În orice situație, comandanții militari ai expediției căutau să angajeze statul finlandez în costurile acesteia, în achiziționarea de echipamente și provizii. Totuși, important era că nu lăsau lipsa sprijinului oficial să le împiedice pregătirile sau chiar să amenințe realizarea expediției. Opinia publică s-a conturat prin lobby-ul politic al rețelelor de activiști și prin intermediul ziarelor. La începutul anului 1919, jurnalele publicau articole provocatoare despre jafurile, atrocitățile și

crimele cu care s-au confruntat carelienii din Aunus. Atrocitățile ar fi fost comise în principal de refugiații finlandezi Roșii.[375]

Faptul că la graniță existau într-adevăr neliniști a ajutat la modelarea opiniei. Unul dintre motive era că ofițerii jäger care doreau în mod intenționat războiul s-au mutat în zona de frontieră, iar posturile importante păreau a fi în mâinile susținătorilor Expediției din Aunus, cum era Jussi Lukkarinen, din Departamentul de informații al Statului Major General. Lukkarinen era, probabil, mai zelos decât oricine altcineva cu privire la alipirea Aunusului la Finlanda. În calitate de civil, era copist la Muzeul Național, cercetător și pasionat carelianist.

Povestea era clasică. În timpul războiului mondial, Jussi Lukkarinen începuse să simtă că a sosit timpul pentru fapte mari. A devenit susținător al Mișcării de rezistență finlandeze și, mai târziu, al Gărzii Albe. În primăvara anului 1918, a înrolat în același timp oameni atât pentru Armata Albă, cât și pentru expediția planificată în Carelia de Est. În toamna lui 1918, a făcut mai multe ture de recunoaștere la Aunus și a creat o rețea de informatori în zonă. Lukkarinen cunoștea Aunusul mai bine decât oricine. Rețeaua sa de recrutare a funcționat la sfârșitul anului 1918, mai întâi pentru Estonia și apoi pentru Expediția din Aunus. În timpul războiului din Aunus, Lukkarinen a ocupat funcția de șef al Serviciului de informații al lui Gunnar von Hertzen. Ero Gadolin a devenit liderul Regimentului de infanterie Ladoga, iar Ragnar Nordström a devenit unul dintre comandanții companiei. Lauri Kyander, pe de altă parte, a servit drept comandant al frontierei în Salmi. Paavo Talvela și Gunnar von Hertzen au servit și ei în Salmi.

În primăvara anului 1919, s-a purtat un mic război în partea de nord a graniței Ladoga și au avut loc mai multe incursiuni dincolo de graniță. Unul dintre liderii companiei Regimentului Ladoga, căpitanul Viljo Hämäläinen, care a venit în Finlanda cu misiunea Hägglund, a primit ordinul de a face o expediție de răzbunare dincolo de graniță. A realizat-o cu voluntari carelieni. Ca urmare, au fost luați prizonieri, pe care Hämäläinen i-a lăsat pe mâna carelienilor. Aceștia i-au executat pe cei mai mulți dintre ei.

Nu toată lumea a fost mulțumită de escaladarea situației. Comandantul regional al Gărzii Albe, Suojärvi, i s-a plâns lui Didrik von Essen, directorul

general al Gărzii Albe. Potrivit comandantului regional, soldații nu făceau decât rău la frontieră, iar prezența trupelor provoca incertitudine în rândul populației de ambele părți ale frontierei. Conflictele de la frontieră nu erau cauzate doar de finlandezi. De cealaltă parte a graniței, regimul bolșevic începuse să recruteze bărbați pentru Armata Roșie încă din decembrie 1918. Acest demers a provocat mari tulburări în satele din Carelia și mulți tineri au fugit în partea finlandeză. N-a trebuit mult ca refugiații să înceapă să discute despre necesitatea unei Forțe libere finlandeze. Actorii din războiul din Aunus au acționat atât de repede, încât statul nu a ținut pasul cu evoluția situației.

Prin rețelele lor personale, ofițerii superiori au atras de partea lor oameni pe care îi cunoșteau. Karl Sovelius, ofițer jäger care a servit ca inspector al Gărzii Albe, își amintea cum i-a întâlnit pe Gunnar von Hertzen și Ragnar Nordström în tren la începutul lunii februarie. Bărbații se întorceau din Ostrobotnia pentru a face lobby pentru Expediția din Aunus. Sovelius luptase alături de ei în cadrul Regimentului Pori în timpul Războiului Civil. Cei trei erau legați de experiența camaraderiei de pe front.

Hertzen și Nordström erau încântați. Cu excepția câtorva detalii, considerau că totul era pregătit. Guvernul li s-a opus în mod oficial, dar au primit sprijin neoficial. Toți foștii ofițeri jäger din Pori din timpul Războiului Civil urmau să se implice. Hertzen a subînțeles participarea lui Sovelius și i-a cerut acestuia să recruteze bărbați din Häme când a vizitat provincia în timpul inspecțiilor. Sovelius a executat. În sala grupării lor din Lahti, acesta a toastat pentru Carelia de Est.[376]

Hertzen a prezentat parlamentarilor un plan de atac îndrăzneț, pe care îl perfecționase în timpul iernii. Partidul populist din vremea sa, Uniunea Agrară din opoziție, și-a oferit entuziast sprijinul. Liderul partidului, Santeri Alkio, susținea oricum o politică a expedițiilor în Est de mare anvergură. În februarie, la o ședință a grupului parlamentar, acesta s-a arătat entuziasmat de modul în care lucrurile din zonele învecinate ale Finlandei decurgeau parcă de la sine. Potrivit lui Alkio, Imperiul fino-ugric, Imperium Fennicum, care cuprindea toate triburile baltice finlandeze, se contura deja în vârtejul evenimentelor istorice mondiale: „Și astfel se naște statul finlandez!”.[377]

„Acum trebuie să mergem”

Comitetul Aunus a început să organizeze finanțarea. Winter a obținut sprijin de la zeci de oameni de afaceri și bancheri pentru acest proiect. Banca Kansallis-Osake-Pankki a fost de acord să fie creditor datorită influenței directorului său, Mauri Honkajuuri. Garanții și-au convins reprezentanții din Comitet să supravegheze utilizarea banilor. Milioanele adunate au prins bine la începerea recrutării. Cu toate acestea, era clar că proiectul era foarte dificil de realizat fără niciun sprijin material din partea statului.[378]

Cererile vizibile de ajutor din partea refugiaților adresate conducerii țării, lobby-ul activ în grupurile parlamentare și forțele armate și articolele favorabile din ziare au atras multora atenția. Deși guvernul și Statul Major al țării nu și-au schimbat poziția în prea mare măsură, au acceptat faptul că Expediția din Aunus va avea loc sub o anumită formă, indiferent de dorința lor. În această situație, așadar, ambii au decis să treacă de partea câștigătorilor și au adoptat o poziție prudentă.

La începutul lunii martie 1919, guvernul lui Ingman s-a întâlnit cu Comisia Aunus și a expus condițiile în care era de acord să-și dea aprobarea tacită. Recrutarea urma să aibă loc în secret, iar voluntarii trebuiau duși dincolo de graniță în grupuri mici. Trupele mai numeroase trebuiau strânse numai în spatele graniței și doar acolo aveau voie să le dea arme voluntarilor. În plus, întreaga acțiune avea să se desfășoare sub pretextul unei răscoale în Aunus. Oricum, scenariul se potrivea cu planul dominator al lui Hertzen de a cuceri Carelia de Est până la Svir cu o mie de oameni.

Generalul-maior Hannes Ignatius și generalul-intendent Nils Procopé, liderii Statului Major, nu erau totuși entuziasmați de planul lui Hertzen. Exista un avertisment recent: expediția din Carelia Albă cu un an înainte. Aceasta scosese la iveală toate problemele trupelor libere: disciplină slabă, inegalități în starea de război, spirit de luptă fluctuant. Ce anume garanta că cetățenii carelieni din Aunus nu se vor dovedi la fel de reticenți să se răscoale alături de forțele libere în favoarea anexării patriei lor la Finlanda? Un alt motiv, poate chiar mai convingător, pentru care Statul Major nu era

deloc interesat de Aunus era Petrograd. Cucerirea Petrogradului a fost o problemă majoră în primăvara anului 1919. Cine ar prelua conducerea orașului? Când? Ce ar fi urmat?

Auzind poziția negativă a Statului Major General, guvernul lui Ingman l-a trimis pe Väinö A. Kotilainen la granița de Est pentru a clarifica situația. Când s-a întors, acesta a spus că, în ciuda discursurilor grozave, nu exista o dispoziție favorabilă în Aunus pentru răscoală. Dacă finlandezii ar veni peste graniță, ar trebui să se ocupe singuri de toate. Ministrul de Război Rudolf Walden nu a găsit nicio justificare rezonabilă pentru întregul proiect. În acel moment, la Palatul Versailles se discutau condițiile unui tratat de pace care să încheie războiul mondial. Acestea s-ar aplica și Finlandei. Un război de cucerire menit să creeze o Finlandă mare nu ar pune țara într-o lumină favorabilă în ochii puterilor victorioase. La 18 martie, guvernul lui Ingman și-a retras poziția precaută anterioară, interzicând întreaga expediție. A fost prea târziu. Munițiile adunate erau deja încărcate în vagoanele de tren din Helsinki.

Interdicția guvernului nu i-a zdruncinat pe cei care sprijineau expediția. Aceștia au sporit presiunea asupra guvernului. Activiștii din Ostrobotnia de Sud au adunat o delegație care a mers la Helsinki pentru a se întâlni cu politicieni de vârf. Printre membrii săi se numărau activiști pentru independență, cu o reputație impecabilă de războinici, jägerii Vihtori Kosola, Antti Isotalo și Juho Ekola. După ce a ascultat analiza pesimistă a prim-ministrului Ingman la reuniunea care a urmat, Ekola a spus fără urmă de ambiguitate: „Acum nu este vorba dacă putem sau nu să mergem, ci trebuie să mergem”.[379]

Odată cerută răscoala, trebuia, desigur, să se producă. Regentul Gustaf Mannerheim le-a arătat calea, afirmând că, dacă izbucnea o răscoală în Aunus, Finlanda trebuia să sară în ajutor. La sfârșitul lunii martie, șefii Statului Major General și ai guvernului au început să încline din nou în favoarea unui program mai restrâns. Cu toate acestea, Mannerheim susținea proiectul cu precauție, în cazul în care se dovedea că era rost de o revoltă în Carelia de Est. Pentru a grăbi lucrurile, organizatorii Expediției din Aunus s-au pus să întărească partea revoluționară.

Nu mai era vorba despre atacul unor trupe libere, ci de sprijinirea unei revolte voluntare. Nordström și Lukkarinen au și fabricat știri false despre începutul răzvrătirii. La începutul lunii aprilie, existau suficiente semne din direcția Hyrsylä cu privire la incidentele de la frontieră și rezistența carelienilor de peste graniță care puteau fi interpretate cu indulgență ca semne ale unei răscoale populare.

Aceasta a facilitat luarea deciziilor politice. Desigur, existau neliniști dincolo de graniță și, bineînțeles, mulți carelieni se opuneau puternic bolșevicilor. Însă nu a existat niciodată o revoltă populară în Aunus. Bineînțeles, reprezentanții refugiaților din Aunus doreau ca Finlanda să intervină și au încercat să contribuie la intervenția militară. Organizatorilor Expediției din Aunus le convenea să-i asculte pe ei și să ignore celelalte voci.

Prin urmare, Comitetul Careliei a putut să afirme la începutul lunii aprilie 1919 că lucrurile mergeau foarte bine. Reușiseră să influențeze opinia și, pentru o lungă perioadă de timp, Statul Major a trimis ajutoare sub formă de hrană și armament. Statul Major a cerut prin Ignatius să i se permită numirea unui comandant-șef și a altor ofițeri pentru expediție. Se pare că Ignatius nu înțelesese pe deplin logica recrutării trupelor libere și nici natura lor condotieră bazată pe conducerea carismatică. Comitetul Careliei a declarat că ofițerul nu mai putea fi schimbat în martie 1919. Mersul lucrurilor era deja accelerat, fiecare bazându-se pe ofițerii jäger să își recruteze propriile trupe. Cu privire la comandant, Comitetul a trebuit să cedeze. Singura consecință, însă, a fost că liderii numiți de Statul Major nu au putut niciodată să acționeze ca lideri ai expediției, deoarece comandanții trupelor libere nu le-au recunoscut autoritatea.

Chestiunea expediției a ieșit la lumină în parlament doar după ce pregătirile erau deja în plină desfășurare. La sesiunea parlamentului de la începutul lunii aprilie, regentul Mannerheim a menționat că Finlanda nu putea urmări cu indiferență lupta fraților săi. În noul parlament, social-democrații erau din nou implicați. Nu a fost o surpriză faptul că prima interpelare despre Aunus a venit din partea lor. După Războiul Civil, Partidul Social-Democrat a adoptat o linie clar moderată, dar considera războaiele străine

de cucerire și militarizarea societății drept o continuare directă a experiențelor traumatice din 1918.

Interpelarea de pe 11 aprilie pomenea de cercurile iresponsabile care plănuiau „să provoace conflicte cu vecinul nostru din est”. Social-democrații doreau să știe dacă discursurile erau adevărate și dacă se forma un grup liber la granița de Est. Dacă da, recrutarea forțelor avusese loc cu informarea și consimțământul guvernului? Dacă trupele finlandeze ar fi trecut granița, cum ar reacționa guvernul dacă o forță liberă ataca Rusia? Problema era dificilă pentru prim-ministru, care dorea să discute chestiunea cu ușile închise. Deși nu a fost posibil să păstreze secretul recrutării, guvernul nu a dorit să admită că a aprobat proiectul, ba chiar l-a susținut. Răspunsul lui Ingman a fost, așadar, lung și ambiguu. Trebuia să ascundă faptul că mințise parlamentul:

Prin urmare, trebuie să răspund interpelării conform căreia recrutarea și echiparea trupelor voluntare pentru o expediție în Carelia rusă și Petrograd, pe care interlocutorul le cere a fi plănuite, nu au loc cu informarea sau consimțământul guvernului, iar acesta nu asistă la echiparea trupelor pentru o astfel de expediție.[380]

După ce a descris pe larg jafurile și crimele bolșevicilor din Aunus, Ingman a adăugat că, dacă voluntarii finlandezi plecau de unii singuri să-i ajute pe cei aflați în „primejdie extremă”, întreaga armată finlandeză nu îi putea opri. În acest sens, Ingman a avut, fără îndoială, dreptate. El însuși observase în ultima lună și jumătate cum susținătorii războiului reușiseră să încline toți de partea lor, unul câte unul. În dezbaterea parlamentară, Santeri Alkio, liderul Uniunii Agrare, a declarat că „ideea statului finlandez include ideea conform căreia Carelia Albă și Aunus ar trebui să fie unite cu Finlanda”. Alkio era perfect conștient de planurile de atac ale trupelor libere ale lui Hertzen, dar credea totuși că unificarea nu va avea loc prin intermediul forței armate. Culmea discursului lui Alkio era o capodoperă a justificării cinice a războiului. Finlandezii aveau să plece doar ca să împartă pâine carelienilor. Așadar, nu era un atac asupra Rusiei, chiar dacă „această bucată de pâine trebuie luată cu sabia din cauza circumstanțelor”.[381]

Guvernul a supraviețuit fără dificultate votului, dar proiectul trupelor libere din Aunus a revenit în parlament ca o problemă intermediară pentru social-democrați pe 21 aprilie, într-un moment în care trupele se luptau deja în Aunus. Guvernului i se cerea să răspundă dacă era conștient de existența Armatei Voluntare Aunus și de unde își achiziționase armata în cauză armele și hrana. Social-democratul Anton Kotonen și-a exprimat uimirea față de situația haotică din Finlanda, când, fără știrea parlamentului și a guvernului, a fost înființată în țară o armată de mii de oameni cu sprijinul autorităților pentru a ataca un teritoriu străin. Kotonen a făcut referire la un avertisment din partea Ludovic al XI-lea al Franței cu privire la permisiunea „soldaților îmbrăcați în fier" să participe la negocieri. Era de părere că acum cei îmbrăcați în fier erau conducătorii de facto ai Finlandei de peste un an.[382]

Însă lucrurile fuseseră puse în mișcare și nimic nu le putea opri. Guvernul a primit sprijinul parlamentului cu 106-80 voturi. Cel puțin parlamentul nu era un obstacol suficient pentru Războiul din Aunus.

Orașul războiului

Orașul Sortavala era mândria Careliei Finlandeze. În anii 1890, calea ferată careliană, care fusese extinsă până în oraș, făcuse din orașul de lângă Ladoga un centru economic și cultural, cu o populație de patru mii de locuitori. Clădiri mici și frumoase, palate de bănci și modernul hotel Seurahuone tronau în orășelul cunoscut pentru târgul său de cai. De asemenea, în drum spre Petrograd, prin port treceau atât pasageri, cât și cherestea, de-a lungul lacului Ladoga.

Imediat la estul orașului se întindea peisajul pitoresc al Careliei. Pentru mulți, peisajul aproape natural reprezenta romantismul național, țara Kalevalei și sursa culturii finlandeze. Însă, cel care, în 1919, se rătăcea la est de Sortavala, trebuia să recunoască ce prost era drumul. Distanța dintre oraș și granița de Est era de 130 de kilometri. Erau doar câteva sate de-a lungul drumului și, în timpul furtunii cu grindină, drumurile din zonă nu erau bune de nimic.

În primăvara anului 1919, Sortavala s-a transformat într-o tabără război, care amintea de Vaasa, capitala de război a Albilor. Inițial, un mic grup de ofițeri a apărut în oraș pentru a aranja, în secret, anumite lucruri. De la începutul lunii aprilie, au început să curgă către gară vagoane pline cu hrană, îmbrăcăminte și arme, la ordinele Statului Major General și ale Ministerului de Război. Magaziile orașului erau pline cu zeci de tone de pâine și făină uscate, tone de unt și sute de mii de cutii de sardine. În același timp, voluntarii au început să împânzească orașul. Gara, străzile și cafenelele erau pline de tineri entuziaști, în căutarea războiului, de civili și soldați care se alăturau trupelor libere, îmbrăcați în uniformă sau în haine obișnuite. Cea mai frumoasă priveliște era oferită de ofițerii jäger, care se plimbau mândri pe străzile din Sortavala. Fondatorul și comandantul întregii companii, căpitanul jäger Gunnar von Hertzen, sosise în oraș la începutul lunii aprilie. În acel moment, era limpede că primiseră sprijin pentru începerea luptei.

Seminarul care pregătea profesori din Sortavala a devenit sediul trupelor libere. Aceștia își dovedeau identitatea aici și își prezentau recomandările. Cei mai tineri aveau nevoie de permisiunea scrisă a părinților. Cu toate acestea, curând au început să apară în oraș părinți furioși în căutarea fiilor lor, care porniseră într-o aventură fără voia lor. Toți voluntarii au semnat un contract pe două luni, după care au fost cazați la seminar și la hotelul Seurahuone. Proiectat de arhitectul Onni Tarjante, palatul Art Nouveau, finalizat zece ani mai devreme, includea singurul restaurant de primă clasă al orașului și douăzeci de camere de hotel. Seurahuone găzduia în principal ofițeri ai trupelor libere și civili de seamă.

În a doua săptămână a lunii aprilie, Karl Sovelius a ajuns și el la Sortavala. El avea să devină una dintre figurile-cheie ale trupelor libere. Venise din Tampere, care, la începutul lunii aprilie, sărbătorise un an de la cucerire. Festivitățile au inclus un spectacol de luptă în locuri autentice ale Războiului Civil și o paradă de patrulare patronată de însuși Mannerheim. După aceea, Sovelius a fost invitat în apartamentul Camerei de Comerț. „Matadorii din Tampere" se aflau acolo: Isak Julin, managerul băncii, Nestori Eskola, consilierul municipal și producătorul Rafael Haarla. Julin și Eskola aparțineau Comitetului Careliei și se numărau printre finanțatorii forțelor libere. Aceștia au spus că Sovelius trebuia să meargă la Sortavala. Gunnar von Hertzen îl chemase.

La câteva zile, după ce și-a revenit după festivitățile din Tampere, Sovelius a pornit spre Sortavala. Odată ajuns, a intrat în Seurahuone, lipsit acum de civili. Sala mare, transformată într-un cazinou pentru ofițeri, era plină de ofițeri jäger. Printre aceștia se numărau Antti Isotalo, Anton Eonsuu, Erkki Hannula, Paavo Talvela și Urho Sihvonen, precum și mulți jägeri de rang inferior. Reprezenta un motiv excelent sosirea lui Sovelius. Pe acesta nu-l interesa ideea expedițiilor în Est, iar „populația necivilizată și parțial rusificată din Aunus" nu îi stârnea sentimente prea speciale, dar simțea că aparține unui grup foarte special adunat în Seurahuone, care avea în comun anii de jäger, camaraderia războiului mondial și a Războiului Civil.

Sovelius era probabil fascinat de apartenența la acest grup fruntaș, care părea să poată face aproape orice și era înconjurat de o aură deja legendară. În contextul unei Europe revoluționare, a fost ușor să lege dorința de

aventură și credința în destin cu sentimentul obligatoriu de camaraderie de pe front. La fel ca mulți jägeri, Sovelius avea o perspectivă de soldat din punct de vedere geopolitic: tocmai pentru Finlanda independentă, beneficiile strategice, politice și economice aveau să fie foarte realizabile prin intermediul forțelor libere. Noile frontiere, pădurile dense și nenumăratele terenuri noi care vor fi defrișate vor face Finlanda o țară nordică puternică și importantă.

În Sortavala, Sovelius a preluat gestionarea activităților extinse de recrutare la nivel național. Prin el, au fost găsiți cei mai mulți voluntari și cei care doreau să devină ofițeri. Nu era întotdeauna ușor să fii paznic. Sovelius și-a dat seama că trupele libere atrăgeau oameni care nu prea aveau stofă de militar, dar nu putea face mare lucru în această privință.[383]

Expediția din Aunus a devenit locul de afișare al ofițerilor jäger cunoscuți. Ideea lui Hertzen și a partenerilor săi a fost să-i determine pe jägeri să conducă trupele. Le-a ieșit atât de bine, încât Expediția din Aunus a devenit, mai presus de toate, propriul război al jägerilor. Peste 130 dintre ei s-au înrolat, iar majoritatea ofițerilor erau jägeri. O cincime din ofițeri făcea parte din jägerii care, dintr-un motiv sau altul, nu făcuseră parte din Armata Albă în timpul Războiului Civil. Acum aveau șansa de a arăta ce pot și de a se alătura celorlalți.

Mulți ofițeri jäger au sosit în Sortavala, precum cruciații Evului Mediu în zona baltică, împreună cu secunzii lor și propriile muniții. Trupa din Häme a lui Veseloff (Visa) era însoțită de propriul intendent, Anders. Acesta a servit ca administrator al închisorii din Hämeenlinna și a folosit fondurile închisorii în așa fel încât a fost concediat. La fel ca Erkki Hannula, Veseloff și trupele sale voiau să acționeze complet independent pe front. Disputele și certurile erau omniprezente între ofițerii aceștia cu orgolii considerabile.[384]

Rețelele de recrutare s-au bazat pe carisma și activitatea indivizilor. Un bun exemplu era Sulo Kallio din Oulu. Aceasta a recrutat rezidenți din Oulu pentru Estonia și a condus o companie provincială în cadrul Fiilor Nordului. De îndată ce s-a întors din Estonia, Kallio a început să recruteze o companie pentru Aunus. La rândul său, Antti Isotalo a fost unul dintre cei mai eficienți recrutori ai călătoriei, adunând 160 de bărbați, în principal din Alahärmä și Ylihärmä. Compania lui Isotalo a devenit elita trupelor libere, căreia i s-au

încredințat sarcinile cele mai dificile. Cu toate acestea, au apărut dificultăți, deoarece Isotalo nu a vrut să se supună ordinelor comandantului său de batalion, Sihvonen.

Garda Albă a constituit un cadru important pentru activitățile de recrutare. În multe localități, aceasta a fost direct implicată în proces. De exemplu, pe 12 aprilie, a înființat în Kouvola o unitate aeriană cu aproape 50 de oameni în ideea de a porni la război în Aunus. Așa s-a și întâmplat. Pe lângă Garda Albă, recrutările au avut loc și în cadrul Armatei Finlandeze. Recrutul Erkki Puomi a participat la cursul de examinare a ofițerilor din Vyborg, unde a avut loc și recrutarea secretă, cu aprobarea conducerii cursului. Când cursul s-a încheiat pe 13 aprilie, cei care s-au prezentat voluntar au fost invitați să asiste la discursul directorului școlii. A fost prezent și Hannes Ignatius, șeful Statului Major General. Ambii i-au lăudat pe cei care plecau spre Aunus, le-au urat succes și au anunțat că, atunci când vor ajunge în trupele libere, vor fi eliberați pe loc din serviciul militar.[385]

Printre nou-veniți s-au numărat mulți care au sosit direct din Războiul Eston. Voluntarii se întorseseră acasă în martie și, după câteva zile de odihnă, mulți au găsit entuziasmul de a merge din nou la următoarea luptă. Mulți veterani s-au înrolat în Sortavala, îmbrăcați într-o uniformă frumoasă, dar stranie. Cu toate acestea, valorile militare dobândite în Estonia nu erau acceptate ca bază pentru noi contracte de servicii, și mulți eroi au fost nevoiți să renunțe la gradele lor suplimentare. Unul dintre aceștia era Erkki Hannula, un locotenent jäger care fusese promovat la gradul căpitan în Estonia. Hannula a pornit spre Sortavala imediat ce s-a întors din Estonia și a început să-și adune propriile trupe din rândul foștilor săi soldați. Au fost acceptați doar foști membri ai Fiilor Nordului sau membri ai Gărzii Albe.[386]

K.G. Hultamo a fost unul dintre soldații lui Hannula. După ce s-a întors din Estonia, a petrecut doar o săptămână acasă, apoi și-a urmat comandantul în Sortavala. Schimbările rapide de peisaj le-au devenit familiare soldaților din trupele libere. La doar o lună după ce luptase pe ruinele castelului Vastseliina din Livonia, Hultamo umbla cu o serie de cartușiere înfășurate în jurul gâtului și înarmat până-n dinți în apele lacului Ladoga din Carelia.[387]

Conducerea Expediției din Aunus a decis că prădarea și răzvrătirea caracteristice războiului din Estonia nu vor fi tolerate în expediția aceasta. Hertzen a subliniat trupelor sale că „nu trebuie să acționeze ca într-o țară cucerită, ci trebuie să protejeze cu demnitate proprietatea, femeile și biserica fraților noștri”.[388]

Ținta a fost mai bine atinsă decât în Estonia. Unul dintre motive a fost disponibilitatea redusă a alcoolului în Aunus, iar tentațiile oferite, de obicei, de orașe lipseau cu desăvârșire din sălbăticie. Era inutil să cauți restaurante în partea aceasta a Careliei. Cu toate acestea, nu toate viciile au rămas în urmă. Sovelius și-a amintit cum au găsit o mulțime de sticluțe de cocaină în buzunarele prizonierilor de război ruși și ale celor căzuți. Deși conducerea a încercat să le distrugă pe loc, mai ales cei care fuseseră în Estonia le înțelegeau valoarea și se bucurau de dulceața tufei de coca.[389]

În calitate de adjutant al lui Hertzen, Sovelius ținea o listă neagră cu aceia care nu erau doriți în rândul trupelor libere. Unul dintre aceștia era căpitanul de cavalerie Aito Husso, cu o reputație bine-cunoscută și pe care Sovelius l-a refuzat direct. Fără niciun motiv. Născut în Käkisalmi în 1892, Aito Husso era nu doar un erou care excelase în Garda Albă, ci și încă un exemplu al efectului brutal al războiului.

După un scurt curs de formare pentru ofițeri, Husso a servit în Armata Rusă drept locotenent-major de cavalerie în Regimentul 2 din Amur. După revoluție, s-a întors în Finlanda și s-a implicat în contrabanda cu arme pentru Garda Albă, apoi a ajuns pe frontul din Antrea drept comandant al Regimentului 3 al trupelor careliene.

Cu siguranță că a fost prea mult pentru un om ca Husso. Alcoolul pusese de mult stăpânire pe el, astfel că nu era în stare să-și conducă regimentul în bătăliile Kuurmanpohjei din Joutseno. Își amenința oamenii și își bătea prizonierii. Husso a devenit și mai violent când s-a pomenit într-un anturaj asemănător. Uno Serenius, un patron de restaurant la fel de căzut în patima alcoolului și a violenței, fusese ales drept comandant al său. Acesta a ajuns mai târziu să-și îndeplinească vocația împreună cu Väinö Strömberg în masacrul din Lappeenranta. Potrivit lui Toivo Loikala, la începutul lunii februarie 1918, în Imatra, Husso și Serenius au adus împreună un elev din închisoare, l-au ucis, „i-au luat portofelul – și ceasul și i-au mâncat și

sandvișul, apoi au pus soldații să-i arunce trupul în cascada Imatra”. Pentru a ascunde cele petrecute, Husso și Serenius au întocmit un proces-verbal care să ateste că Loikala fusese împușcat în timp ce încerca să evadeze.[390]

În ciuda plângerilor primite, comandantul grupului carelian, Aarne Sihvo, nu a intervenit vreme îndelungată în acțiunile lui Husso deoarece considera plângerile ca fiind personale. La jumătatea lunii martie 1918, Sihvo s-a săturat. I-a retras lui Husso atribuțiile de comandant al Regimentului 3 și a transferat acest corp comandantului cavaleriei. Cu toate acestea, Husso nu a scăpat nepedepsit de uciderea lui Loikala, deoarece în februarie 1921 a fost pus sub acuzare. Husso a fost achitat de Curtea Supremă deoarece „crima a avut loc cu scopul de a înăbuși răscoala”. A fost condamnat la peste un an de închisoare pentru că nu și-a îndeplinit atribuțiile.[391]

Așadar, Sovelius știa ce făcea. Husso nu s-a lăsat intimidat, ci s-a alăturat următoarei grupări. Venise să ia calea beției și a vărsării de sânge din războaiele forțelor libere.

Duoul format din Komulainen și Albert Penttilä a venit, de asemenea, să servească sub Sovelius în uniformele lor colorate. Penttilä era un jäger și era foarte dornic să lupte în Războiul Civil din Satakunta și mai târziu în Estonia, unde fusese promovat la gradul de căpitan. Cu toate acestea, Sovelius îl cunoștea și știa că niciun act de vitejie nu putea compensa viciile sale. Până recent, Penttilä se aflase într-o închisoare din Estonia, din care fusese eliberat de către Comisia de asistență a Estoniei. Când lui Komulainen și Penttila li s-a arătat direcția Sortavala, s-au lăsat în voia destinului lor, s-au îmbătat o vreme în Sortavala și apoi au dispărut în noi aventuri.[392]

Expediția din Aunus a devenit o mișcare la nivel național. Tinerii soseau în Sortavala din toată Finlanda. Spre propria surprindere, Sovelius a declarat că trupele libere reprezentau un interes și pentru fino-suedezi. Suedeza, limba maternă a lui Hertzen și a lui Nordström, a fost, de asemenea, limba principală la sediul trupelor libere. Nou-veniții erau tineri, majoritatea aveau între 16 și 20 de ani. Iisakki Korpi din Vaasa tocmai împlinise 16 ani, deși era deja veteran al Bătăliei de la Tampere din războiul civil. Citise un articol în ziar despre Expediția din Aunus, iar în cele din urmă a obținut permisiunea tatălui său reticent și s-a suit în tren. Din ce în ce mai mulți

tineri porniți la război se urcau în tren din toate stațiile. Când trenul a ajuns, în sfârșit, în gara Sortavala, întregul grup de 50 de băieți a fost dus la cazarma trupelor libere. În zilele următoare, viața s-a rezumat la saltele vechi de paie, exerciții de folosire a puștilor și seri tăcute, sub supravegherea ofițerilor jäger.[393]

Cu toate acestea, Hertzen se grăbea să înceapă ostilitățile. Planul său se baza pe viteză și elementul-surpriză și necesita exploatarea drumurilor înghețate din Ladoga. Spre sfârșitul lunii aprilie, dezghețul era tot mai aproape. După aceea, avansarea pe drumurile noroioase ar fi fost lentă. Deși soseau voluntari în fiecare zi, încă nu erau suficiente trupe disponibile. În cele din urmă, Hertzen a decis să plece cu oamenii pe care îi avea. Alții i-au urmat în scurt timp exemplul.

În zorii zilei de 21 aprilie 1919, Gunnar von Hertzen și-a pus trupele libere în mișcare. Mai înainte, a trimis trupele conduse de Paul Marttina să avanseze pe ghețurile Ladogăi și prin sălbăticie până la cafea ferată Murman. Șinele urmau să fie întrerupte în mai multe puncte prin detonare. Cel puțin planul nu fusese distrus cu prea multă prudență. Ideea de bază era de a acroșa un grup mai slab al adversarului pe gheața lacului, de a prelua pozițiile-cheie ale inamicilor de pe mal și de a deschide calea pentru următoarele forțe, care, teoretic, veneau din urmă.

Asaltul

Compania lui Antti Isotalo a primit sarcina cea mai dificilă a campaniei. Isotalo comanda 50 de oameni care trebuiau să o ia prin spatele inamicului. În noaptea de 21 aprilie, trupa a pornit în mare viteză cu sania pe gheţurile lacului şi a ajuns pe uscat 14 ore şi 120 de km mai târziu. În primul sat întâlnit, un grup de soldaţi bolşevici s-a predat. Nu puteau însă lua prizonieri, aşa că Isotalo i-a împuşcat pe toţi.

În aceeaşi zi, trupele lui Isotalo au înaintat aproape douăzeci de kilometri de-a lungul unui drum întortocheat. Extrem de epuizaţi, bărbaţii s-au odihnit într-un sat toată noaptea şi ziua următoare. Apoi a venit 23 aprilie, care pentru trupa lui Isotalo a fost ca întreaga expediţie din Aunus înghesuită într-o singură zi: îndrăzneală, spirit de luptă, lipsa unui plan, conducerea slabă şi subestimarea inamicului.

Dimineaţa devreme, oamenii lui Isotalo se îndreptau către ţinta principală, satul Mägri. Un drum din Aunus trecea prin sat şi ajungea până în Petrograd. Sarcina lui Isotalo era să împiedice inamicul să se retragă atunci când forţa principală ataca plină de speranţă din altă direcţie. Planul lui Hertzen era să-şi distrugă adversarul, nu doar să alunge trupele. Isotalo şi-a comandat oamenii să atace deschis peste câmpurile din jurul satului. S-a repezit el însuşi în fruntea lor asupra satului Mägri, care a intrat curând în posesia lor.

Isotalo şi adjutantul său au fost răniţi în asalt, dar acesta le-a ordonat trupelor să continue să avanseze spre Aunus. Îşi doreau în mod limpede onoarea de a cuceri oraşul. Problema era că erau doar câteva zeci, iar în faţa lor se aflau sute de duşmani. Ziua care debutase cu un asalt triumfător s-a încheiat cu o retragere din faţa unui inamic superior numeric. Bărbaţii au fugit mâncând pământul pe acelaşi traseu pe care sosiseră cu mare efort în zilele precedente. Cei căzuţi şi răniţi au fost, inevitabil, lăsaţi în urmă. Isotalo considerase, de asemenea, că bandajele erau un balast inutil în expediţia sa nebunească.

Când grupul a ajuns iarăși în satul de pe mal, mai rămăseseră doar jumătate. A doua zi, fuga a continuat pe jos spre gheața lacului Ladoga, către propriile trupe. Cu toate acestea, bărbații erau deja într-o stare atât de proastă, încât s-au îndreptat spre uscat, unde au găsit adăpost și mâncare într-o mănăstire care le-a ieșit în cale. Asaltul unei forțe atât de mici în spatele inamicului fusese un proiect copleșitor și se sfârșise cu un dezastru. Cu toate acestea, Isotalo și oamenii săi au mers înainte, împinși de frenezia tipică războiului trupelor libere, în care posibilitatea înfrângerii sau a morții nici nu erau luate în considerare. În ciuda nefericitului rezultat, acest asalt nebunesc l-a făcut pe Isotalo faimos dincolo de Ostrobotnia.

Pe când Isotalo se războia departe în est, s-au petrecut multe altele. Avangarda lui Herzen a trecut granița în zorii zilei de 21 aprilie în Rajakontu și a continuat de-a lungul lacului Ladoga. Imediat după prima bătălie, Hertzen a ordonat ca soldații inamici să fie împușcați. În timpul ocupării satului Vitele, finlandezii au făcut iarăși aproximativ douăzeci de prizonieri. Au fost împușcați imediat.

Trupele principale au avansat din sat în sat și pe 23 aprilie se aflau deja la periferia orașului Aunus. Din cauza expediției lui Isotalo, inamicul începuse să se teamă de un asediu și a evacuat orașul. Forța principală condusă de Hertzen a ocupat o casă fără a întâlni rezistență. Personalul era staționat într-o casă de piatră de la marginea pieței și același tratament crud a continuat, chiar dacă inamicul fusese deja învins. În Aunus, trupele libere finlandeze au comis un masacru în care au fost adunați și împușcați toți cei lăsați pe mâinile lor. Aceștia aveau legătură cu administrația civilă bolșevică și numărau 40 de persoane în total.

Violența a continuat în zilele următoare. Când trupele lui Alasmaa au ocupat mănăstirea Sf. Alexandru din Svir câteva zile mai târziu, Alasmaa a ordonat să fie împușcați toți cei 30 de soldați inamici care se predaseră acolo. Împușcarea prizonierilor a devenit atât de obișnuită, încât, după zece zile de război, Hertzen a considerat necesar să le interzică soldaților săi să execute prizonieri din proprie inițiativă.

Mai la nord, divizia condusă de Paavo Talvela a făcut și ea progrese uriașe. Tot timpul pe linia ofensivă, a reușit să avanseze și să cucerească satul central Prääža în câteva zile. La doar o săptămână după trecerea frontierei,

trupele libere finlandeze se aflau la doar câțiva kilometri distanță de Svir și la mai puțin de 40 de kilometri distanță de Petrozavodsk, cea mai importantă așezare din partea aceasta a Careliei. Aproape toată zona fusese cucerită.

Totul a decurs exact așa cum prezisese cu îndrăzneală Hertzen. Spiritul de luptă al Armatei Finlandeze părea să depășească toate obstacolele și să îi fugărească pe inamici. Orașul Aunus devenea baza principală a Armatei voluntare Aunus (al cărei nume a fost preluat de forțele libere după începerea ostilităților) și a viitoarei administrații civile. S-a găsit și timp pentru organizat petreceri. Totul a fost realizat de câteva sute de oameni. Conducerea expediției nu a dorit să aștepte ca batalioanele să fie completate de voluntari, ci s-a repezit peste graniță.

Elementul-surpriză se dovedise a fi un factor important în război. Forțele inamice fuseseră înfrânte înainte de a avea timp să primească întăriri. În timpul primei săptămâni de luptă, Hertzen nu a trimis deloc informații despre operațiunile sale către Ero Gadolin, comandantul-șef oficial al Războiului din Aunus. Nu era de mirare că atât Gadolin, cât și Statul Major au fost revoltați de nesăbuința lui Hertzen. Statul Major l-a șantajat pe Hertzen pentru a obține rapoarte periodice, amenințând că altfel va întrerupe aprovizionarea cu hrană și muniție. Puțin mai târziu, Gadolin a demisionat din funcție. În locul său, Statul Major l-a numit pe Aarne Sihvo, care nu a mai avut timp să-și transfere cartierul general la Aunus, în Carelia.

Totuși, principalul motiv pentru înaintarea rapidă a trupelor libere și succesul uimitor pe care acestea l-au obținut a fost dimensiunea redusă a forțelor inamicului și nivelul lor slab. Consiliul Comisarilor Poporului avea nevoie de soldați în altă parte și, în ciuda amenințării unui atac finlandez evident asupra Aunusului, nu existau suficienți apărători. Aspectul acesta avea să se schimbe în curând.

Doar o săptămână mai târziu, la începutul lunii mai 1919, totul părea să se destrame deodată. Puținii soldați finlandezi erau epuizați și aveau nevoie de odihnă. Trupele duceau lipsă de hrană, medicamente și bandaje. Intoxicați de propria îndrăzneală, cei din conducere uitaseră elementele de bază ale războiului. În același timp, bolșevicii s-au întors pe câmpul de luptă cu noi forțe. Trupele libere au fost nevoite să se retragă rapid și să-i lase pe cei

căzuți în urmă. Svir, obiectivul din fața ochilor, nu a fost niciodată atins. Curând, a trebuit să părăsească și orașul Aunus. Retragerea a continuat într-o atmosferă înfricoșătoare alimentată de amenințarea constantă a asediului.

Expediția s-a destrămat de-a lungul țărmului lacului Ladoga într-un război de du-te-vino. Conducerea trupelor libere a pierdut controlul asupra situației. Rezultatul a fost subțierea excesivă a resurselor disponibile, aranjamente confuze și atacuri dictate de un optimism excesiv care nu a dus decât la și mai multe pierderi. Un simptom vizibil al disfuncționalității grupului a fost numărul tot mai mare al celor care voiau să renunțe.

Printre aceștia se număra Erkki Hannula. După mai bine de o săptămână de război, acesta l-a informat pe Hertzen că renunță la comanda batalionului său. A doua zi, Hannula a pornit înapoi spre Finlanda, urmat de aproximativ o sută de oameni din compania sa, aproape toți foștii săi subordonați și veterani ai războiului din Estonia. Motivul plecării lui Hannula a fost profunda sa dezamăgire în conducerea războiului. În raportul său, a explicat că Hertzen nu avea niciun fel de plan de război, acționând după capricii de moment și sărind de la o situație la alta.

Potrivit lui Hannula, Hertzen dădea ordin, de asemenea, ce grupare să îi stea la dispoziție sau transfera oameni de la o companie la alta fără a-i întreba pe comandanții acesteia. Mai presus de toate, Hannula l-a acuzat pe Hertzen că a ucis inutil bărbați prin acest război distrugător și nesăbuit. După ce a poruncit încă o dată trupelor extenuate să atace inamicul superior numeric în speranța unui avantaj de moment, Hannula a tras concluziile și a plecat. În marșul de întoarcere în Finlanda, oamenii lui Hannula au zis pufnind că Expediția din Estonia fusese altfel, deoarece atunci avuseseră voie „să bea și să-și facă de cap”.[394]

La rândul său, comandantul Expediției din Aunus l-a considerat pe Hannula ca fiind un ticălos, acuzându-i pe el și pe oamenii săi de dezertare și trădare. Hertzen și-a găsit un nou țap ispășitor în persoana lui Hannula pentru tot ce nu mersese bine.

Abia la mijlocul lunii mai s-a găsit timp pentru a începe îmbunătățirea trupelor. Disciplina a fost înăsprită. Sihvonen a primit drepturi de Curte marțială, care se întrunea aproape zilnic la Vitele. Pedeapsa pentru dezertare

era dură: o datorie suplimentară de a face de gardă, umilirea publică prin legarea de un scaun sau de un copac sau pedeapsa cu moartea. Existau mulți dezertori și zilnic erau condamnați la umilire publică. Legarea de copaci sau de stâlpi era o formă de pedeapsă pe care jägerii o aduseseră din Germania.

Au fost însă pronunțate și sentințe la moarte. Primii condamnați au fost executați pe 23 mai. Hertzen avea dreptul la grațiere, dar sentințele nu erau câtuși de puțin coerente, iar grațierea era influențată de motive foarte diferite. Hertzen a ordonat, în repetate rânduri, ca fugarii prinși să fie executați prin tragere la sorți. Cu toate acestea, mulți dintre cei urmau să fie executați au fost în cele din urmă iertați. Un soldat urma să fie împușcat pentru că furase pâine. Băiatul a scăpat și, când s-a întors la plutonul său, nimeni nu și-a amintit măcar de sentința sa anterioară. Hertzen părea să se bucure de puterea sa de a decide cine trăia și cine murea.

Linia frontului s-a conturat la Tuulosjoki, care era mai ușor de apărat. La începutul lunii mai, o trupă suplimentară de peste 500 de voluntari a trecut în cele din urmă frontiera la Salmi. Potrivit viitorului istoric Arvo Wiklund, bătăliile aflate în desfășurare la Tuulos au fost cele mai sângeroase bătălii „pentru Marea Finlandă”.[395]

Era ușor de crezut. Pe 5 iunie, finlandezii s-au lansat într-un atac sinucigaș asupra bazelor militare ale Roșiilor, înconjurate cu sârmă ghimpată. Aproape 30 de finlandezi au căzut în luptă și 50 au fost răniți.

Compania din Oulu, condusă de Sulo Kallio, a ajuns pe frontul din Tuulos la sfârșitul lunii mai și în curând a văzut cât de sângeros era. După mai mult de o săptămână de la sosire, trupele lui Kallio au intrat în bătaia focului inamicului. În câteva ore, zece bărbați ai companiei s-au prăbușit și douăzeci au fost răniți. Un sfert din forța unității s-a pierdut într-o luptă inutilă, de necontrolat, care nu a dus nicidecum Finlanda Mare mai aproape de realizare.[396]

„Cele mai jalnice colțuri ale Europei”

În perioada dintre mai și iunie 1919, s-a format un stat liber finlandez în Aunus, Carelia. În realitatea Europei de Est, acesta nu era un fenomen prea neobișnuit: liberalii germani au preluat puterea în Curlanda și și-au propus să-și creeze propriul stat liber; mai târziu, în septembrie, Gabriele D’Annunzio și-a abandonat planul de a mărșălui în fruntea forțelor sale libere pentru a-și crea propriul stat liber pe coasta adriatică în Fiume.

În ciuda dificultăților, Armata voluntară Aunus a ajuns la peste 4.000 de oameni în preajma solstițiului. Conexiunile cu Finlanda s-au îmbunătățit după dezghețul de primăvară, iar în viitor, călătoria către Finlanda Mare putea fi realizată atât cu vaporul, cât și cu mașina. Fronturile grupurilor lui Talvela și Hertzen păreau să fie stabilite. Centrul de comandă al trupelor libere a fost înființat în satul Vitele, pe malul lacului Ladoga. Acolo, casele din cărămidă construite de fabrica de prelucrare a metalelor Putilov din Petrograd, ofereau un cadru elegant curții conduse de Hertzen.

Situația stranie din Aunus a atras jurnaliști și oameni din domeniul culturii, fascinați să vadă și să experimenteze starea de război. Unul dintre aceștia era Karl Tiander, corespondent trimis de Hufvudstadsbladet. Tiander era un cetățean al lumii din zona Mării Baltice, puternic implicat în evenimentele dramatice din epoca sa. A călătorit de la un punct fierbinte la altul pentru a observa, descrie și analiza răsturnările de situație ale vremii. Vorbind bine rusa, Tiander a servit ca docent în limbi occidentale la Universitatea din Petrograd înainte de revoluție. A fost martor ocular al Revoluției din martie 1917, bucurându-se de prăbușirea imperiului. În toamna aceluiași an, a redactat un pliant în care se întreba dacă nu era mai bine ca Finlanda să rămână parte a Rusiei democratice emergente.

Lovitura bolșevică a fost, printre multe altele, un eveniment care i-a determinat poziția lui Tiander. Viitorul Finlandei nu mai putea fi legat de Rusia condusă de Consiliul Comisarilor Poporului. Tiander s-a mutat în Finlanda. Vastul său cerc de prieteni și cunoscuți din Petrograd s-a

dezintegrat pe malul Mării Baltice. Unii au rămas sub stăpânirea bolșevică la Petrograd, pe când mulți s-au mutat în Finlanda sau în Țările Baltice.

În toamna anului 1918, Tiander a corespondat în mod regulat cu ziarul Hufvudstadsbladet cu privire la evenimentele actuale, în principal cele din regiunea Mării Baltice. Războiul mondial a provocat schimbări culturale și sociale enorme. Tiander a simțit că triumful industrializării se apropia de sfârșit – întreaga lume nu avea să devină o fabrică imensă, în care popoarele și orașele să semene din ce în ce mai mult și totul să fie mecanizat. În Europa de Est, Tiander s-a confruntat cu o lume în care cunoștințele despre fabrici erau puține și în care toată valoarea revenea în continuare terenurilor și proprietăților funciare. Setea de pământ o domina pe cea financiară. Tiander credea că războiul mondial provocase o mare schimbare, în care direcția de dezvoltare avea să treacă de la Est la Vest. Aceasta ar fi însemnat o întoarcere la natură, la aer curat, la agricultură ca singura bază durabilă pentru viață.[397]

La mijlocul lunii mai 1919, Tiander a călătorit în regiunea Aunus din Carelia. Primul său contact cu trupele libere finlandeze a avut loc la gara Elisenvaara, unde a întâlnit patruzeci de soldați din Armata voluntară Aunus. Aceștia părăsiseră frontul și se întorceau acasă. Motivele erau hrana proastă și artileria puternică a inamicului. Unul dintre ei a spus că încerca să se întoarcă în Estonia, unde, cel puțin, avea de mâncare.

Odată ajuns la Sortavala, războiul domnea pe stradă, erau soldați peste tot. O mulțime de prostituate sosiseră în oraș în urma armatei, iar curând mulți tineri luptători pentru libertate au căpătat câte-o boală venerică. Sovelius a încercat să intervină cu ajutorul unui șef al poliției orașului, care să le trimită pe femei înapoi în orașele lor de baștină.[398]

Câteva sute de răniți au fost găzduiți în facilitățile diaconiței orașului și în diferite spitale temporare. Numărul mare de răniți arăta cât de sângeroasă fusese prima săptămână de lupte. Tiander a vizitat spitalul pentru a-i vedea pe răniți și abia atunci și-a dat seama cât de tineri erau soldații. La Seurahuone, pe de altă parte, a dat peste un grup de bărbați sănătoși care se întorceau fără să fi semnat un angajament după ce au aruncat o privire asupra realității vieții de pe front. Numărul plecărilor și al răniților arăta că lucrurile nu stăteau bine.

De la Sortavala, Tiander a pornit împreună cu Karl Sovelius într-o excursie de șase ore cu vaporul spre Salmi. Pe navă, Tiander a întâlnit un pastor suedez care își căuta fiul. Acesta se dusese la război fără voia lui. Tiander a vorbit și cu un detectiv privat din Turku, care avea cu el o listă lungă cu numele băieților din Turku care fugiseră în trupele libere. Părinții voiau să se întoarcă acasă.

Satul Salmi de la gura râului Tulemajoki cuprindea treizeci de case mari careliene așezate de-a lungul străzii principale. Pe debarcader se aflau două tunuri care urmau să ajungă pe front. Era plin de soldați și refugiați din Aunus. Cea mai mare casă din sat fusese transformată într-un spital militar. Liderul autoproclamat al satului era omul de afaceri Jaakko A. Seise, care avusese o influență-cheie în Războiul din Aunus. Poreclit „Împăratul lui Salmi", Seise era, de asemenea, agent al Departamentului de informații al Statului Major General și știa multe despre afilierile din Aunus și Petrograd.

Tiander a fost impresionat de ceea ce a văzut. El a remarcat cu satisfacție atracția pe care mișcarea de eliberare a Aunusului o avea asupra tinerilor din toată Finlanda, indiferent de limba lor maternă.[399]

Din Salmi, Tiander a continuat spre Vitele, unde a fost primit cu căldură de Gunnar von Hertzen și de personalul său. La cină, însoțit de conducerea Expediției din Aunus, erau oameni care credeau cu fervoare în cauza aceasta. Comandantul Ragnar Nordström, cu un singur braț, a declarat direct că implementa deja a treia parte a programului, care fusese deja decisă în vremea jägerilor. După eliberarea Finlandei și Estoniei, ultimul pas ar fi eliberarea Careliei de Est. Potrivit lui Tiander, întregul personal era însuflețit de un puternic idealism care îi lega pe membrii săi într-o tovărășie sacră.[400]

Tot în satul Vitele, Tiander a fost inevitabil uimit de vârsta fragedă a celor 400 de războinici pe care i-a întâlnit. Docentul, care văzuse lumea, i-a ascultat pe puștanii cu grenade și mitraliere în mână cum se dădeau mari bărbați pe malul lacului Ladoga. Personalul era plin de figuri ale războiului mondial. Îngrijitorul de cai al Statului Major era un ceh, inițial îmblânzitor de animale și un soldat încarcerat în Armata Rusă de Armata Austriacă. Prin diverse răsturnări de situație, ajunsese în rândurile Armatei Roșii din Aunus și trecuse de partea Albilor cu prima ocazie.

Aventura din Aunus a atras unul dintre cele mai deosebite personaje. Hertzen înțelegea importanța unei bune imagini publice și s-a ocupat cum se cuvine de oaspeții săi influenți. La scurt timp după vizita lui Tiander, Kyösti Wilkuna, un scriitor ajuns la Vitele în calitate de reporter al Uusi Suomi, a fost cinstit la masa personalului. Primirea măreață și discursurile agile și-au făcut treaba pentru entuziastul Wilkuna, care nu a făcut deloc economie la cuvinte în descrierea comandanților Războiului din Aunus pentru cititorii Uusi Suomi:

Nu cunosc un duo militar mai nobil decât maiorul Hertzen și șeful său de Stat Major cu un singur braț, căpitanul Nordström. Ce să mai spunem de afaceristul Seise din Salmi. Un om cu rădăcini străvechi, un om puternic al Coaliției, un monarhist.[401]

Fervoarea spiritului lui Wilkuna l-a determinat chiar pe prietenul și pe biograful său, scriitorul Eino Railo, să-l considere pe Wilkuna ca fiind:

Foarte entuziast și captivat de viziunile idealiste ale Finlandei Mari, chiar în măsura în care tovarășii săi de la masă, familiarizați îndeaproape cu nenumăratele neajunsuri ale expediției, să nu-i poată urmări avântul.[402]

Wilkuna voia să vadă frontul din Tuulosjoki cât mai curând posibil. Valea Tuulosjoki i s-a arătat ca un câmp de luptă din războiul mondial, unde copacii și stâlpii de telefon doborâți cu grenade, casele arse și o biserică distrusă erau o extindere naturală a luptei. Acesta nu a fost doar un război al sălbăticiei, ci în Aunus s-au purtat bătălii în stilul marii lumi din sufletul și inima Europei. Desigur, războiul însemna, de asemenea, o viață sănătoasă și plină de vioiciune, bun pentru trup și suflet:

Avem în față imaginea cea mai vie a unei vieți complete de campanie, cu focuri de tabără, adăposturi din crengi, piramide din puști, bucătării de campanie mirosind a fum, acordeoniști, soldați stând la soare și războinici plini de energie.[403]

În timpul vizitei sale de o jumătate de zi, Wilkuna nu s-a aflat pe front în căutarea adevărului cu privire la toate aspectele experienței din prima linie, cu atât mai puțin pentru a o dezvălui cititorilor Uusi Suomi. De asemenea, nu și-a împărtășit opiniile negative tot mai mari asupra guvernului țării și a administrației Aunus, pe care i le-a dezvăluit lui Eino Railo într-o scrisoare privată. Guvernul era compus din „șovăielnici și lași care se tot uitau peste umăr”.[404]

Totuși, spre mirarea sa, Tiander observase, în vecinătatea sediului central din Vitele, bărbați legați de copaci, supuși unor pedepse rușinoase pentru dezertare sau alte infracțiuni. Pentru Wilkuna, Războiul din Aunus era o împlinire ideologică și nu putea vedea niciun punct slab în această încercare. Cu toate acestea, pentru miile de voluntari care luptau în Aunus, viața de pe front era o viață de zi cu zi grea și periculoasă, așa cum sugerează voluntarul Eero Paavilainen în jurnalul său: „Sunt o creatură anormală, flămândă și cu diaree, trăiesc de pe o zi pe alta”.[405]

Cu toate acestea, în rândurile trupelor libere existau destui idealiști entuziaști, pentru care Marea Finlandă era atât de sfântă, încât merita toată epuizarea, nemulțumirile și îndoielile. Pentru unii, patosul naționalist era, de asemenea, amestecat cu o religiozitate puternică. Unul dintre aceștia era Väinö Havas, un student la Teologie care a luptat pentru Finlanda Mare în numele lui Dumnezeu.

Väinö Havas participase la Războiul din Estonia cu Fiii Nordului și plecase spre Aunus imediat după întoarcerea acasă. Deja din Estonia își prezentase planul de a-i stabili pe războinicii trupelor libere pe pământul cucerit după victorie. Acestea ar fi devenit inelul de fier al războinicilor țărani care cultivau pământul din jurul așezării baltice finlandeze. Sub protecția Gărzii Albe, soldații țărani ar fi fost conducătorii, urmați de o „armată a păcii” formată din profesori, preoți și oameni de afaceri.[406]

Ținta eliberării, carelienii din Aunus, a trebuit să suporte armatele străine, luptele și devastarea războiului. Regiunea Careliei din Aunus era o zonă destul de dens populată, unde peisajul cultural era foarte diferit de cel al Careliei finlandeze. Casele din satele din Aunus erau înșirate pe ambele părți ale drumului, iar un sat se putea întinde pe mulți kilometri. Un alt lucru care i-a frapat pe finlandezii luterani era numărul mare de capele și

biserici din Aunus, precum și altarele și crucile înscrise cu fraze biblice plasate la marginea drumului și la răscruci. Într-o scrisoare adresată mamei sale, Havas își plănuia deja viitorul în Aunus. Numai de sentimentul său de superioritate culturală nu s-a putut desprinde: „Eu voi rămâne aici… Voi începe să lucrez o bucată de pământ. Voi munci din greu aici, îi voi civiliza pe oamenii aceștia nenorociți”.[407]

O mie de oameni din Aunus s-au alăturat trupelor libere, însă aceasta nu îndeplinea așteptările finlandezilor care credeau în revoltă. În schimb, locuitorii din Aunus erau în strâns contact cu trupele, oferind hrană și transport. Experiențele membrilor forțelor libere în Aunus și interacțiunile cu carelienii de aici nu au îndeplinit întotdeauna așteptările idealiste.

Yrjö Collan, care s-a oferit voluntar în acest război, descria Aunusul drept contradictoriu în toamna anului 1919 în Revista lunară a Otava. Collan plecase la război cu un mare entuziasm ideologic. Evenimentele din 1917-1919 din Finlanda și zonele înconjurătoare i se păruseră o răzvrătire legendară. El vedea trupele libere ca o expresie a unui nou sentiment extins al datoriei în rândul tineretului Alb din Finlanda. Situația nu a fost schimbată nici de primirea mai puțin entuziastă a celor eliberați. Totuși, potrivit lui Collan, inocența poporului carelian „necivilizat și primordial” nu mai putea fi pe deplin de încredere. Comportamentul carelienilor în Războiul din Carelia Albă din 1918 fusese o mare dezamăgire, iar guvernul sovietic părea să fi câștigat surprinzător de mult sprijin în Aunus. Collan se întreba cum de bolșevismul își putea continua cursul triumfător în „cele mai jalnice colțuri ale Europei”.[408]

Experiența lui Collan în Aunus era moral-geografică: virtuțile și viciile erau legate de un anumit tip de peisaj. Potrivit lui Collan, terenul deschis, jos, monoton și simplu avea o legătură directă cu viața sufletească săracă și nivelul spiritual al oamenilor. El descria partea de nord a regiunii în mod liric: „Iazurile din pădure, în mijlocul sălbăticiei întunecate, cu gâștele sălbatice și lebedele sale, conferă naturii o aură magnific de sumbră, dar și atrăgător de dulce”. Aici, în mirosul de vacă și dăngănitul tălăngilor, Collan susținea că se simte acasă. Însă, pe măsură ce se deplasau mai spre sud, peisajul devenea mai „rusesc”: „Natura este deprimantă, satele întinse și

neatinse care oferă o priveliște dezorganizată și murdară sunt respingătoare și dezgustătoare”.[409]

În general, Collan a fost dezamăgit de ceea ce a văzut. Potrivit acestuia, Aunus era țara promisă a vagabonzilor și a tâlharilor, un loc în care rătăcitorii fără mijloace de trai fugeau din orașe. Potrivit lui Collan, caracteristicile oamenilor Aunus includeau „un flegmatism extrem”, lipsă de încredere, supunere și lașitate:

Când astfel de lacune în caracter sunt însoțite pe deasupra de cea mai întunecată ignoranță, neprofesionalism, chiar și lene, nu este de mirare că încrederea în viitorul unei națiuni compuse din astfel de indivizi rusificați nu este absolută și strălucitoare.[410]

După întoarcerea în patria sa, Yrjö Collan s-a desfătat cu visele sale în fața mașinii, întorcându-se la starea ideală la care se putea ajunge doar sub forma dorului la distanță: „Adesea, în momentele de liniște, ți se face dor de sânul sălbăticiei nesfârșite, unde natura și oamenii merg încă mână-n mână.”[411]

De asemenea, Karl Tiander a studiat și meditat la esența populației locale din Aunus. El nu avea o perspectivă romantică sau națională prea profundă, ci era capabil de o examinare mai subtilă. Tiander a explicat cum zona dintre Ladoga și Onega era trilingvă; rusa și finlandeza erau limbi ale culturilor, iar careliana era limba locală. Tiander i-a comparat pe locuitorii din Aunus cu macedonenii, care și-ar fi putut schimba cu ușurință identitatea în funcție de fiecare cuceritor. Potrivit lui, carelienii aveau două versiuni ale numelui de familie, în rusă și în finlandeză. Rusa era limba folosită la școală, iar oamenii din Aunus erau mulțumiți. Motivul era pragmatic: în mod tradițional, toată activitatea economică avea legătură cu Petrograd. Mulți locuitori erau angajați în producția de lemne de foc pentru nevoile metropolei și adesea unul dintre membrii familiei locuia la Petrograd pentru a organiza transporturile care soseau pe malul Nevei.[412]

Voluntarii finlandezi nu prea au reușit să înțeleagă multiculturalitatea din zonă. Înainte de expediție, organizatorii proiectului au pus acceptul pe

respectul pentru cultura și tradițiile din zonă, dar, în curând, aceiași oameni erau gata să urle la carelieni. Paavo Sivén (mai târziu Susitaival), care servise la frontieră în armată, aștepta cu nerăbdare un ordin de plecare pentru a ajuta trupele libere. Acesta nu a mai venit. În schimb, a avut ocazia să-i cunoască pe refugiații din Aunus care au ajuns peste graniță: „Sunt cei mai mari lași de pe pământ și fug după ce aud prima împușcătură, în ciuda faptului că au vrut ajutor de la noi". Dezamăgirea și neînțelegerea s-au manifestat și în gândurile luptătorului voluntar Kaarlo Hillilä după retragerea din Aunus. Cei din Aunus erau „ruși" sau „ruși carelieni", care nu aveau „niciun fel de mândrie de sine națională". După cucerire, ar trebui să devină finlandezi, chiar și atunci cu forța.[413]

Karl Tiander, înfiat de marele oraș, fusese atins într-un mod diferit de Aunus. În drum spre Helsinki, era convins că asistase la ridicarea Aunusului la nivel național – desigur, sub conducerea finlandezilor mai dezvoltați. Tiander a părăsit Aunusul împăcat. Marea Finlandă se dezvolta treptat. La întoarcere, a întâlnit tot mai multe trupe noi. În Häme și Carelia s-au format noi batalioane provinciale. Chiar și arhipelagul Vaasa avea un departament separat. Cu cât trenul se apropia de Helsinki, cu atât Tiander tânjea după atmosfera trupelor libere pe care le lăsase în urmă, colorată de absoluitate, finalitate și moarte voluntară. În Aunus, se simțise viu.

Prin urmare, nu e de mirare că Tiander nu a stat mult în Helsinki. S-a stabilit în Tallinn. O nouă etapă începea pe scena haotică a Războiului din Țările Baltice, iar miza a crescut din nou.[414]

Până aici a venit Alexandru

„Viitorul nu are nimic să ne ofere. Trăim doar în prezent.

Nu putem merge acasă, știm asta. Nimeni nu ne dă

de lucru – doar frontul ne primește.”

Voluntarul Conrad Carlsson, Armata de nord, 1919

„Pentru Dumnezeu, ne-am câștigat moartea!”

Invazia germană a Rigăi a început brusc și pe neașteptate, în dimineața zilei de 22 mai 1919. A fost un succes extraordinar. Cheia a fost interpretarea corectă a grupării Armatei Roșii. Forțele sale principale erau concentrate în stânga, gata să-i prindă pe germani din spate, prin orașul Bauska, și să întrerupă calea ferată vitală Mitau-Schaulen. Riga, pe de altă parte, era doar relativ ocupată, deoarece conducerea Armatei Roșii se baza pe calea ferată care traversa râul Daugava. Pe când principalele forțe armate germane avansau din Mitau spre Riga pe un drum ocolitor, partea dreaptă a orașului Bauska trebuia să se apere împotriva atacului Armatei Roșii. Armata Roșie a dat să intre, dar a trebuit să-și amâne propriul atac atunci când inamicul care invada Riga a început să-i amenințe conexiunile.[415]

Riga a trecut printr-o perioadă grea în timpul războiului mondial. Când forțele libere germane au năvălit peste râul Daugava, orașul din fața lor mai era doar o umbră palidă a ceea ce fusese. Până în vara anului 1914, Riga fusese o metropolă plină de viață, cu peste jumătate de milion de locuitori, al patrulea oraș ca mărime din Imperiul Rus, după Moscova, Petrograd și Varșovia. Sutele sale de fabrici și sutele de mii de muncitori care lucrau în ele produceau de toate, de la muniție și vagoane de cale ferată la jucării. Cu bănci moderne, precum Börsenbank și Kommerzbank, Riga era un important centru financiar european, iar o mare parte din mărfurile care intrau și ieșeau din imperiu treceau prin portul orașului. În centrul vechi al orașului, precum și în suburbiile care se dezvoltau rapid în Moscova, Petrograd și Mitau, domneau multiculturalismul și multilingvismul. Fluxul constant de muncitori a crescut numărul vorbitorilor de letonă și rusă, dar încă din 1914, niciun grup lingvistic nu era superior numeric în nicio parte din oraș. Limbile letonă, germană, rusă, poloneză, lituaniană și idiș răsunau pe străzile din zonele rezidențiale ale clasei mijlocii, dar și ale clasei muncitoare.[416]

Primul Război Mondial a dus la prăbușirea economiei și la scăderea populației și a alimentat tensiunile etnice. Violența a devenit ceva banal.

Atacul german din primăvara anului 1915, care i-a adus pe aceștia în sudul orașului, lângă Lielupe, a dus la evacuarea Rigăi. Unitățile militare de producție și muncitorii au fost încărcați în trenuri și trimiși în Rusia. Institutul Politehnic al orașului s-a mutat la Moscova. La începutul anului 1916, două sute de mii de locuitori ai orașului au fost evacuați în restul Rusiei. La începutul lunii septembrie 1917, germanii au cucerit în sfârșit orașul. În total, în perioada războiului mondial și a tulburărilor care au urmat, Riga a trăit sub șapte conducători diferiți. Fiecare schimbare a adus, de obicei, jafuri, crime, distrugere și teroare. Epoca bolșevică de patru luni și jumătate a marcat un val mare de teroare Roșie, care a lăsat în urmă gropi comune și groază. Următorul grup de cuceritori ai orașului nu a rămas nici el în urma bolșevicilor în activitățile sale teroriste.[417]

Pe 22 mai, în ajunul înfrângerii Rigăi Roșii, trupele care au invadat orașul erau însoțite de soldați cunoscuți ai războiului mondial și de alții care de-abia mai târziu au devenit faimoși. Importantul flanc drept din jurul orașului Bauska era apărat de căpitanul Cordt von Brandis, care devenise aproape un erou național în timpul războiului mondial. Brandis era renumit pentru un atac german major pe frontul de la Verdun. El a fost primul ofițer german care a invadat fortul Douaumont, considerat cheia sistemului de apărare al Verdun, pe 16 martie 1916. După aceea, războiul a continuat. În martie 1919, Brandis era încă la război, acum în fruntea unei forțe libere pe care o conducea el însuși. La sfârșitul lunii mai, căpitanul Heinz Guderian, care tocmai sosise din Germania, s-a alăturat Statului Major al Diviziei de Fier. Brandis era faimos acum, Guderian avea să devină faimos mai târziu.[418]

Locotenentul Albert Leo Schlageter, un veteran al Marelui Război al Frontului de Vest, care primise Medalia clasa I a ordinului „Crucii de Fier”, a sosit recent în Marea Baltică împreună cu trupele libere ale baronului Eterhard von Medem. În cele din urmă, când avea să revină în Germania, avea să ia parte în activitățile subterane ale veteranilor forțelor libere. De acolo, exista doar o mică distanță față de noul partid naționalist extremist, încă irelevant, al lui Adolf Hitler.

Cu toate acestea, Schlageter a devenit celebru abia după moartea sa. La începutul anului 1923, trupele franceze și belgiene au ocupat zona Ruhrului pentru a exercita presiuni asupra guvernului german să continue programul

de despăgubiri de război definit în Tratatul de Pace. Schlageter a fost implicat în activități de recunoaștere antiocupație, terorism și sabotaj. A fost prins și condamnat la moarte de un tribunal militar francez. Execuția sa a marcat apariția unui erou naționalist bine-cunoscut și a unei figuri centrale în cultul eroului, alimentat ulterior activ de Partidul Nazist.

În mitologia creată de partid, Schlageter a devenit „martorul de sânge" al național-socialismului, care, odată cu moartea sa, a deschis calea pentru generațiile viitoare. Cariera sa era una tipică a dezvoltării activistului național-socialist: de la organizații fanatice de tineret și studențești naționaliste la războiul mondial, de la războiul mondial la trupele libere, de la trupele libere la Partidul Nazist. Însă toate acestea aveau să urmeze. Acum Schlageter, în calitate de comandant de artilerie, se repezea înspre Riga împreună cu celelalte forțe libere.

De asemenea, mai era prezent viitorul scriitor Ernst von Salomon, în vârstă de 17 ani. Salomon era un exemplu al modului în care tinerii erau atrași de trupele libere. Născut în Kiel în 1902, Salomon nu a avut cum să se alăture Primului Război Mondial, dar și-a petrecut ultimii ani din acesta la o școală de cadeți din Lichterfelde, Berlin. În decembrie 1918, s-a alăturat trupelor libere ale generalului Maercker și, odată cu acestea, a contribuit la înăbușirea revoltei spartachiste de la Berlin. Apoi, tânărul s-a alăturat Forțelor libere Bahrenfeldt, recrutate în Hamburg, și a ajuns în rândurile Diviziei de Fier din Curlanda. Acum servea ca mitralior și fugea „gâfâind și cu fața murdară, plină de sudoare și de sânge prin oraș".[419]

Descrierea cuceririi Rigăi, inclusă în romanul lui Salomon Die Geächteten (Proscrișii), vorbește doar despre epurarea deghizată. Deja în etapa de ocupare, nu au fost luați prizonieri. Forțele libere germane baltice, în special, erau motivate de îngrijorările cu privire la rudele și persoanele dragi din oraș, despre care se credea că erau ținte ale terorii bolșevice, cu sprijinul tacit al populației letone a orașului. Atât atrocitățile reale ale dușmanilor, cât și cele imaginate au fost răzbunate imediat după cucerirea orașului. Mulți soldați inamici capturați au fost împușcați la fața locului:

Letonii și cehii se grăbesc la locul lor, se uită la țeava puștii nemișcate, mohorâți și chinuiți. Rusul și ucraineanul, fiecare purtând uniforme

țărănești și bărbi sălbatice pe față, își dau căciulile jos, de parcă ar fi pe cale să-și facă cruce. Cu toate acestea, n-o fac. Polonezul tremură și începe să plângă încet. Neamțul se târâie la locul său indiferent. (…) Apoi răsună o salvă comună.[420]

Atacul a culminat cu o deturnare surprinzătoare a unităților lui Hans von Manteuffel-Szoege și ale căpitanului Walter von Medem din Landeswehr. Aceștia i-au dat înainte fără încetare, urmărindu-i pe Roșii care fugiseră de dimineață, și au continuat goana de peste 15 kilometri până au ajuns în suburbiile Rigăi. Josef Bischoff a descris mai târziu urmărirea de-a lungul râului Daugava:

Au străbătut malul de vest alergând și galopând. S-a tras din case, unii au căzut, dar nimic nu-i putea opri. În cele din urmă, ajung în fața podului; este intact. Un tun și două mitraliere rămân pe această parte a podului, restul, în vârf cu Manteuffel și Medem, îi dau bice. Se trage în ei din casele de pe malul estic, se dau mari la 30 de metri de inamic – numele comandantului tunului este Albert Leo Schlageter! După primele focuri trase din apropiere, totul este limpede. La prânz, podul este în mâinile lor și deschis pentru următorii membri ai Landeswehrului.[421]

Liderul forței de asalt a Landeswehrului, locotenentul Hans von Manteuffel-Szoege, a fost eroul evenimentului. În momentul victoriei, tânărul ofițer a căzut la datorie drept „cel mai bun fiu al germanilor baltici", împușcat în cap pe podul de peste Daugava.[422]

Până la ora patru după-amiaza pe 23 mai, Riga era în mâinile trupelor germano-letono-ruse. Consecința imediată a cuceririi orașului a fost un masacru. Justificarea părea să vină din teroarea puterii Roșii, așa cum a explicat Bischoff: „Lipsa hranei, persecuția sângeroasă, arestările nediscriminatorii, presiunea, suferința, mizeria și foamea" făcuseră din oraș un „adevărat iad" pentru majoritatea locuitorilor în ultimele săptămâni.[423]

Landeswehrul era furios atât pe inamicii săi reali, cât și pe cei imaginari. Epurarea sângeroasă a orașului Riga nu a încetat decât după mii de

victime și după protestele statelor înconjurătoare. Chiar înainte de cucerirea Rigăi, 300 de letoni din Mitau, 200 din Tukums și 125 din Väinänsuu (în letonă, Daugavgrīva) se estimează că au fost victime ale forțelor libere. Fusese însă un simplu preludiu pentru epurarea Rigăi. Reprezentanții britanici de la fața locului au descris utilizarea Landeswehrului drept „vandalism sistematic" și valul de asasinări care a urmat ca fiind „teroare". Când valul de violență s-a potolit în cele din urmă, s-a estimat că aproximativ 3.000 de persoane i-au căzut victime. Una dintre țintele urii deosebite a trupelor libere erau femeile-soldați Roșii care luptau de partea opusă, așa-numitele Flintenweiber („femeile înarmate"). Existau zvonuri despre implicarea lor în execuțiile din timpul stăpânirii Roșiilor. Acum, noii conducători le împușcau pe rusoaicele care erau soldați direct în stradă, chiar dacă era doar o presupunere.[424]

Goltz a pomenit epurarea doar vag în memoriile sale. „Germanii baltici au epurat orașul în timpul bătăliei pentru a-și elibera compatrioții", a scris el. Era o acoperire. Goltz a descris cum Roșii și-au ucis prizonierii politici pe care îi adunaseră în închisori înainte de a se retrage:

Doar prin aceasta, opt preoți germani și-au pierdut viața. Când am mers la biserica Sf. Petru câteva zile mai târziu, sicriele celor mai importanți preoți se odihneau în fața altarului, iar învingătorul n-a putut decât să le ceară iertare văduvelor pentru că nu le-a putut salva viața. Una dintre văduve stătea alături de copiii ei mici lângă targa soțului ei ucis. „Germanii nu plâng", a spus ea.[425]

În memoriile sale, Bischoff a deplâns „îndatoririle nerecunoscătoare" pe care Landeswehrul a trebuit să le îndeplinească după cucerire. Cu toate acestea, „epurarea Rigăi și anchetele și execuțiile aferente" erau necesare, potrivit lui Bischoff. „Natura antibolșevică" a acțiunii era clară, în ciuda faptului că măsurile „foarte dure" au dat probabil un nou impuls „urii populației letone" față de germani, populație care simpatiza cu bolșevicii. Și aceasta era o acoperire, o explicație. Din punctul de vedere al letonilor, valul de asasinări a fost ușor identificat drept o epurare etnică, în care germanii baltici i-au vizat pe letonii pe care și-i imaginau bolșevici și susținători ai bolșevicilor.[426]

În condițiile Războiului Civil, era de așteptat ca manipularea opiniei să facă parte și ea din război. Deja din timpul conflictului de la Hamburg din 1919, broșura lui Erich Köhrer, „Fața reală a bolșevismului”, a fost un exemplu de propagandă de război de moment. Scopul său era să demonstreze cruzimea și înșelătoria inamicului, să justifice războiul german din Țările Baltice și să contracareze acuzațiile de atrocități deja formulate împotriva sa. Raportul lui Köhrer a fost susținut de fotografii ale cunoscutelor atrocități și masacre ale Roșiilor din provinciile baltice. Pentru a întări mesajul, broșura a inclus fotografii ale gropilor comune deschise și prim-planuri ale cadavrelor celor bătuți și torturați până la moarte. Acest nou tip de propagandă, deja familiar din războiul mondial, a funcționat și a reușit să convingă oamenii că adversarul era sălbatic. În același timp, a alimentat un cerc al răzbunării când lumea a început să creadă că era necesar să se folosească mijloace la fel de crude pentru a învinge un inamic crezut a fi lipsit de umanitate.[427]

În același timp în care forțele cotropitoare au invadat orașul vechi din Riga, retragerea Roșiilor s-a transformat într-o fugă. Trupele libere au continuat să avanseze peste râul Daugava. În urmărirea Roșiilor care se retrăgeau din Riga în seara zilei cuceririi, principele Anatol von Lieven, comandantul batalionului rus din Landeswehr, a intrat sub focul inamicului. Acesta a fost grav rănit, iar viața i-a fost salvată doar datorită mașinii care l-a dus urgent înapoi în oraș pentru o intervenție chirurgicală.[428]

În săptămâna următoare ocupării, trupele libere ale lui Goltz au format linia de apărare Jagel-Ykskylä-Bauska-Brunowick de-a lungul râului Gauja pentru a proteja Riga. Atunci a apărut întrebarea: acum ce urmează? Cât timp germanii erau prezenți în Țările Baltice numai cu acordul Aliaților, aveau nevoie de un inamic comun care să le justifice acțiunile: Lenin și bolșevicii. Cu excepția cazului în care teritoriul ocupat de germani se afla în pericol iminent, simpatia statelor înconjurătoare pentru acțiunea germană amenința să se termine cu totul. Văzând de la sediul Diviziei de Fier, care se mutase la Riga, dimensiunea victoriei forțelor libere în zilele de după cucerirea orașului și realizând că Roșii se retrăgeau departe, Josef Bischoff i-a spus șefului său de cabinet: „Pentru Dumnezeu, ne-am câștigat moartea!”.[429]

„Sabia dreptății poporului”

În întunericul dimineții, un grup de partizani îmbrăcați în soldați ai Armatei Roșii a reușit să traverseze râul Pljussa fără ca cineva să observe. După ce au ieșit din spatele inamicului, s-au împărțit în grupuri mai mici care s-au repezit să distrugă posturile Armatei Roșii, stațiile și conexiunile feroviare pe care le găsiseră. Partizanii conduși de locotenentul Danilov aparțineau Armatei Albe de nord a Rusiei și acum lansau prima lovitură a invaziei Ingriei. La trei și jumătate înainte de zorii zilei de 13 mai, au început pregătirile artileriei. O jumătate de oră mai târziu, a fost lansat un atac comun al Armatei de nord și al celei estone.[430]

Lansarea atacului era esențială pentru Armata de nord a Albilor. După ce armata a trebuit să se retragă pe teritoriul Estoniei cu șase luni în urmă, povestea ei aproape că s-a sfârșit. În timpul Războiului din Estonia, soldații săi, în uniforme zdrențuite, încălțăminte proastă și cu prea puțină mâncare, au luptat în divizii mai mici de-a lungul frontului. Membrii Armatei de nord au luptat, de asemenea, cu trupele libere ale lui Martin Ekström pe fronturile din Narva și Valga. Din punctul de vedere al Rusiei, singura salvare pentru armată ar fi să-și reunească oamenii și să scape de dependența de guvernul eston. Acest lucru ar necesita preluarea unei zonei de sprijin de a Rusiei.

Comandantul Armatei de nord, colonelul Aleksandr Rodzianko, născut în 1879, era un ofițer de meserie. Se trăgea din nobilimea ucraineană, ceea ce îi asigurase accesul la cele mai căutate școli și unități militare. De asemenea, nu i-a prins rău nici poziția unchiului său, Mihail Rodzianko, de politician de vârf și președinte al Dumei în ultimii ani ai imperiului. Alexandr, în schimb, a fost mai bine cunoscut drept un bun călăreț și a reprezentat Rusia la proba de sărituri peste obstacole din cadrul Jocurilor Olimpice de la Stockholm din 1912. După lovitura bolșevică, Rodzianko a încercat să ia legătura cu principele Anatol von Lieven și a căutat sprijinul britanic pentru Mișcarea Albă din nord-vestul Rusiei.[431]

La momentul atacului, Rodzianko avea la dispoziție doar câteva mii de oameni, împărțiți în două brigăzi de infanterie, și o unitate de cavalerie comandată de Stanislav Bulak-Balahovici, șase tunuri de câmp și 30 de mitraliere. Chiar și împreună cu cei trei consilieri militari germani trimiși de Rüdiger von der Goltz, forțele lui Rodzianko erau modeste. Planul său se baza pe optimism: el credea că principalele forțe ale Armatei Roșii erau prinse în luptă cu forțele Albilor în alte părți periferice ale Rusiei. Motivele sale nu erau neîntemeiate. În mai 1919, Anton Denikin lansase și el un atac major, scopul final fiind Moscova. Vara părea să aducă o soluție, deoarece Albii continuau să avanseze fără încetare. În sud, spiritul de luptă al Armatei Roșii s-a năruit. Forțele Albe ale generalului Vladimir Mai-Maievski au preluat Valea Donеț, importantă din punct de vedere economic, și au luat Kievul din mâinile bolșevicilor ucraineni. Aceștia s-au retras spre vest, dincolo de Nipru.[432]

În plus, Rodzianko era de părere că și un număr mic ar putea reuși dacă avea în spate o masă de voluntari din zona pe care a ocupat-o și dacă marina britanică ar oferi un sprijin puternic operațiunii. Într-adevăr, armata a recrutat noi soldați din rândul populației și al prizonierilor de război din zona pe care a ocupat-o. Marinarii considerați deosebit de revoluționari și evreii, considerat coloana vertebrală a bolșevismului, erau, de obicei, împușcați sau spânzurați imediat, însă unii prizonieri aveau ocazia să își trăiască viața dacă se alăturau Albilor.[433]

Estonienii au participat la atacul Armatei de nord, în principal pentru a dobândi pentru ei înșiși o zonă-tampon și puncte regionale forte în negocierile de pace care, probabil, urmau cu guvernul leninist. Primul obiectiv al Armatei de nord, pe de altă parte, era să pună mâna pe o zonă de sprijin independentă de guvernul eston. Prin urmare, prima lovitură a lui Rodianko nu a fost îndreptată spre Petrograd, ci în preajma orașului Jaama, la est de râul Narva. O divizie comandată de Stanislav Bulak-Balahovici a fost trimisă la Pskov, de-a lungul malului estic al lacului Peipus, însoțită de propriii partizani călare și de soldați ai unui grup de voluntari germani baltici care luptau sub Armata Estonă; în total, 360 de baionete, 103 săbii, 23 de mitraliere și două tunuri. Târziu în seara primei zile de atac, divizia a invadat zona inamică pentru a goli malul estic al lacului Peipus în Outova (Gdov, în rusă). Unul dintre cei mai neobișnuiți, mai brutali și mai

controversați comandanți ai Albilor se afla din nou într-o călătorie a gloriei.[434]

Părinții lui Stanislav Balahovici, născut în 1883 în Meyszty, erau țărani din Guvernoratul Kaunas și făceau parte din personalul unei mari bucătării. La un moment dat, porecla bielorusă Bulak, însemnând rătăcitor, a devenit parte permanentă din numele său. După izbucnirea războiului mondial, Stanislav s-a oferit voluntar să se alăture Armatei Ruse și a avansat rapid la poziția de comandant al unui escadron de cazaci voluntari. A devenit expert în războiul de gherilă călare. În noiembrie 1915, a fost înrolat pe frontul de nord al Rusiei, în regimentul de partizani al colonelului Punin, cunoscut sub numele de Cavalerii morții.[435]

La câteva zile după semnarea Tratatului de Pace de la Brest-Litovsk, Bulak-Balahovici, nefiind informat, s-a ciocnit cu germanii și s-a trezit cu un glonț în plămân. A fost transportat la Petrograd pentru a-și reveni. Când s-a pus din nou pe picioare, bolșevicii preluaseră puterea. BulakBalahovici s-a alăturat apoi diviziei poloneze de cavalerie formate de Consiliul Comisarilor Poporului, care urma să devină nucleul cavaleriei Armatei Roșii. A fost trimis să înăbușe răscoala locală care izbucnise în orașul Luga din Ingria, dar când a fost trimis ulterior înapoi la Petrograd, Bulak-Balahovici se hotărâse deja. Și-a început cariera semiindependentă de căpetenie de gherilă și bandiți.[436]

Oricare ar fi fost motivul suprem, Bulak-Balahovici a trecut de liniile bolșevicilor și s-a îndreptat spre Pskov. A participat mai întâi la luptele împotriva Roșiilor alături de germani, dar după ce a ajuns la dezacord cu ei, i-a dezarmat pur și simplu pe nemții care l-au arestat, a pătruns în spatele Roșiilor, croindu-și drumul spre teritoriul eston și, în cele din urmă, în armata lui Rodianko. În cadrul acesteia, Bulak-Balahovici a contribuit la victoriile estonienilor din Tartu, Võru și Vastseliina, iar astfel a căpătat rangul de locotenent-colonel.[437]

Acum ajunsese în Outova, unde cerul de primăvară zâmbea și populația îi întâmpina pe Albi ca pe eliberatori. Deținuții bolșevici au fost eliberați din cetatea orașului, care nu apucaseră să fie executați din cauza grabei retragerii. Bulak-Balahovici a permis imediat oamenilor săi să împartă prada, care includea cantități semnificative de tutun, atât de necesar, piele

pentru cizme și bomboane de ciocolată. După tâlhărie, a avut loc o altă operațiune obișnuită a Războiului Civil după cucerirea orașului. Baronul Wilhelm von Wrangell, camaradul german baltic al Bulak-Balahovici, a descris modul deja remarcabil al acestuia de a ucide prizonierii în mod arbitrar:

Spânzurau oamenii de porți și de stâlpii felinarelor, fără să încerce măcar să se țină de aparențele unui proces. Era suficient ca persoana respectivă să arate suficient de bolșevică, fie pe baza informațiilor primite de Balahovici prin intermediul agenților săi, fie numai pe baza impresiei sale personale.[438]

De la Outova, Bulak-Balahovici a continuat victorios până la Pskov. În principiu, Roșii au fugit din calea Albilor, iar orașul a fost cucerit pe 25 mai fără luptă. Bulak-Balahovici a fost promovat la rangul de colonel de Nikolai Iudenici, comandantul-șef al Albilor din Armata de nord-vest a Rusiei. Admiratorii săi îl numeau ataman sau „tată". Richard Borgelin, ofițer danez al trupelor libere, l-a descris drept „micul Napoleon". Cealaltă față a lui Bulak-Balahovici era de tâlhar nemilos, de teapa celor atrași de războiul forțelor libere. Războiul de gherilă pe care l-a purtat era un termen mai frumos pentru crimele, jafurile și șantajul pe care le-a comis asupra civililor acest lider autoproclamat „ataman al țăranilor și al legiunilor de partizani"[439].

La Pskov, epurarea suspecților bolșevici a continuat în același stil. Se spune că, după capturarea orașului Pskov, Bulak-Balahovici i-a executat pe toți cehii dintr-odată și le-a acordat o jumătate de oră să se spânzure reciproc, deoarece se pare că nu avea suficientă muniție sau timp pentru a se ocupa de această chestiune. Sadismul a culminat cu spânzurarea victimelor sub supravegherea ofițerilor lui Bulak-Balahovici. Când frânghia unuia dintre cei executați s-a rupt în mijlocul execuției, ofițerii au înșfăcat-o și au târât victima până la malul râului, unde au înecat-o sub privirile celorlalți. Bulak-Balahovici avea, de asemenea, obiceiul de a-i ademeni pe soldații Armatei Roșii să fugă și să-i omoare pe evadați după ce punea mâna pe ei. A stors bani de la comunitățile evreiești din zonă sub amenințarea unui pogrom. Pskov a devenit provincia lui Bulak, a cărei administrație a predat-o Dumei

alese. „Mă cunoașteți”, a declarat el. „Sunt slujitorul poporului. Eu sunt sabia dreptății poporului.”[440]

Războiul a trecut peste locuitorii Ingriei de Vest iar și iar. Armatele Albilor și Roșiilor i-au jefuit pe civili indiferent de culoare, caii au fost luați cu forța, vitele au fost sacrificate fără despăgubire pentru hrana soldaților, fânul a fost luat din hambare. Focul de artilerie a distrus casele și satele, iar podurile au fost arse în timpul retragerilor. Pe măsură ce înaintau, Albii căutau să-i prindă pe bolșevici și pe cei suspectați și îi împușcau sau îi spânzurau. Când au sosit Roșii, același lucru s-a întâmplat cu cei considerați susținători ai Albilor.[441]

În Finlanda, cei care urmăreau evenimentele în presă au început, de asemenea, să înțeleagă faptul că rușii contrarevoluționari nu reprezentau întotdeauna aceleași valori ca majoritatea finlandezilor sau a altor popoare mici de la periferia vechii Rusii. Ziarul Carelia scria în septembrie:

Cazurile [comportamentul rușilor Albi pe frontul lor] arată în mod clar că rușii Albi trebuie să treacă printr-un purgatoriu sever al epurării interne înainte de a reuși să ducă la bun sfârșit marea idee care, fără îndoială, va însufleți tot ce este mai bun în ei.[442]

La începutul lunii iunie, Armata Roșie a încercat un contraatac, care a fost respins cu ușurință de Armata de nord. Drept urmare, a crescut numărul fugarilor și al celor care s-au predat în Armata Roșie. Avansarea rapidă a Armatei de nord a permis într-adevăr ca activitatea de recrutare dorită să aibă loc și, până în iunie, armata ajunsese la un efectiv de 40.000 de oameni. Rodzianko se putea acum baza și pe informațiile furnizate de rețeaua subterană a Albilor din Petrograd. Atacul asupra Petrogradului nu mai părea doar un vis.[443]

Cruciații milei

În iunie, peste cincizeci de suedezi s-au alăturat Armatei de nord, alături de finlandezi și danezi. După sfârșitul mizerabil al Armatei Suedeze, unii rămăseseră în Estonia și acum își căutau unități potrivite. Erau destule. O unitate numită Svenska Vita legionen a fost înființată în Armata de nord. Liderii erau deja membri ai trupelor libere suedeze. Printre ei se numărau căpitanul Erik Franzon, John Bolinder și Karl Georg Malmberg. Suedezii făceau parte din câteva echipe de mitraliori a câte douăzeci de oameni pe front. Cu toate acestea, nu exista nicio formație uniformă: numele de legiune se referea mai degrabă la visul de a mări grupul decât la situația din momentul înființării sale. Un voluntar scandinav a transformat rapid necesitatea într-o virtute: „Malmberg conduce acum o unitate de elită. Toate ingredientele slabe ale Forței libere suedeze au plecat spre casă”.[444]

Armata de nord a lui Rodianko era compusă dintr-un amestec de popoare pentru care scopul oficial al armatei, restaurarea unui regat rus unit și mare, era mai puțin important. Pe frontul din Pskov, câteva sute de danezi conduși de Richard Borgelin luptaseră și sub Armata Estonă. Până la sfârșitul primăverii, danezii intraseră cu adevărat în acțiune. La începutul lunii iunie, înainte de a porni spre Pskov, aceștia au avansat împreună cu estonii până la Kreutzburg (Krustpils, în letonă) pe malurile râului Daugava, deși fără să dea peste Roșii care se retrăgeau spre est.

Borgelin își trăia visul. A privit împrejurimile prin ochii unui aventurier, ai unui explorator. Sosirea la Kreutzburg a fost o experiență exotică: „în grupuri de zece, bărbați cu barbă neagră îmbrăcați în robe și femei întunecate, cu aspect straniu stăteau pe marginea străzii”. Oamenii îi întâmpinaseră pe nou-veniți cu urale. Pentru prima dată în viață, Borgelin vedea un număr mare de evrei și nu și-a ascuns disprețul. A afirmat că, odată, evreii din oraș i-au salutat în același fel jovial pe soldații armatei țarului, ai Armatei Germane, precum și unitățile Armatei Roșii care trecuseră prin oraș. Când un bătrân rabin s-a aplecat în fața lui pentru a-i

săruta cizmele noroite, Borgelin a luat-o drept dovadă a comportamentului umil tipic evreilor.

Expediția militară daneză a lui Borgelin pe teritoriul leton se încheiase cu o traversare băiețească a râului Daugava. Pe malul opus, în primăria aproape complet distrusă de război a orașului Jakobstadt (Jekabpils, în letonă), un mic grup de danezi, rătăcind în mijlocul frământărilor din Europa de Est, înălța Dannebrogul roșu și alb în sunete de trompetă. Cu toate acestea, șederea cuceritorilor danezi pe malurile râului Daugava a durat doar câteva zile, după care aceștia s-au întors în Estonia. Odată cu sosirea lunii iulie, trupele lui Borgelin se aflau din nou în război, legănându-se într-un tren din Pskovul aflat în mâinile Albilor în drum spre cucerirea Ostrovului.[445]

Pentru unele trupe, mai ales cele aflate sub Armata Estonă, scopul Albilor ruși era chiar opusul. Pe flancul stâng al Armatei de nord, de-a lungul coastei Golfului Finlandei, unul dintre acești aliați speciali ai Albilor făcea progrese. Era vorba despre o unitate formată din ingrieni, extinsă la un regiment ingrian în iunie, sub a cărui conducere finlandezii au câștigat o influență considerabilă pe măsură ce războiul s-a întețit. Pentru Albii ruși, ideea aspirațiilor de autoguvernare ale Ingriei era în conflict direct cu scopul unei Rusii mari și indivizibile. Regimentul ingrian, a cărui participare la atac a rămas mult timp ascunsă și lui Rodzianko, nu dorea să primească ordine de la Armata Rusă de nord, ci doar de la Armata Estonă, care o echipase. Ingrienii voiau să comunice cu rușii numai prin intermediul ofițerilor estoni.[446]

La mijlocul lunii mai, ingrienii au ajuns la gura râului Luga, protejați și susținuți de Flotele britanice și estone. Comandantul regimentului, ingrianul Alexander Tynni, a căzut deja din primele bătălii. Administrația provizorie a Ingriei l-a numit pe Aarne Uimonen noul comandant al regimentului. Acesta era un fost căpitan al regimentului fostei Armate Ruse, care fusese promovat în Finlanda la rangul de maior. Mai mulți ofițeri din Finlanda și din regimentul Fiii Nordului desființat s-au adăugat ofițerilor regimentului.[447]

Regimentul ingrian a obținut cea mai mare victorie pe 13 iunie, când cetatea Yhinmäki (Krasnaia Gorka, în rusă), parte componentă a sistemului de apărare naval din Petrograd, s-a predat fără alte complicații, pe măsură ce

regimentul se apropia. În fond, era vorba o conspirație a ofițerilor fortului pentru a aduce fortul în mâinile adversarilor bolșevici. Dintr-odată, ingrienii aveau în posesia lor nu numai garnizoana cetății, ci și un contraatac al Armatei Roșii, pe care regimentul nu avea putere să îl combată.[448]

Au fost nevoiți să se retragă imediat din Yhinmäki și să lase cetatea din nou în mâinile Roșiilor. Rodzianko a fost înfuriat de pierderea poziției de apărare și a desființat regimentul. A urlat la separatiștii ingrieni și a cerut ca toți ofițerii finlandezi să demisioneze. În același timp, Estonia a încetat să mai asigure sprijinul, astfel că regimentul ingrian s-a desființat rapid. Uimonen și-a părăsit unitatea și a luat-o spre Finlanda, urmat de majoritatea ofițerilor finlandezi și ingrieni.[449]

Succesul Armatei de nord a creat o nouă și mult necesară linie de front, condusă de rușii Albi în Războiul Civil Rus. Oficial, până la jumătatea lunii iunie, Armata de nord a luptat sub comanda Armatei Estone și a comandantului-șef al acesteia, Johan Laidoner. Pe 19 iunie, Laidoner a demisionat deoarece trupele lui Rodzianko operau deja în întregime pe teritoriu rusesc. El spera sincer să coopereze cu Rodzianko la fel de bine ca înainte. „Conducătorul suprem al Rusiei", amiralul Kolceak, l-a numit oficial pe generalul Nikolai Iudenici comandant-șef al tuturor Forțelor Albe din nord-vestul Rusiei. Rodzianko a continuat drept comandant al Armatei de nord. La începutul lunii iulie, aceasta a fost redenumită Armata de nord-vest. Propunerea a venit de la britanici, care nu doreau ca Armata de nord de la Murmansk să se amestece cu Armata Albă din zona Mării Baltice.[450]

Nikolai Nikolaievici Iudenici s-a născut la Moscova în 1862, într-o familie din înalta societate, dar nu foarte importantă. Tânărul, destinat unei cariere militare, a trecut prin Academia militară Alexandru și Academia Statului Major General, ambele aproape obligatorii. O adevărată lume nouă i s-a înfățișat după ce a fost transferat în Turkestan, Rusia, în 1892. Și-a dobândit experiența de război în Războiul din Orientul Îndepărtat, la care Iudenici a plecat drept comandant de regiment în 1904. Rănit atât în Bătăliile de la Sandepu, cât și de la Mukden, Iudenici a fost promovat general-maior la încheierea luptelor.

Iudenici și-a întemeiat reputația în Caucaz. În anii de dinaintea războiului mondial a servit ca ofițer de Stat Major în districtul militar din Caucaz. Când au izbucnit ostilitățile cu Turcia, Iudenici a fost numit comandant de Stat Major al armatei din Caucaz, iar în 1915, comandant al întregii scene militare din Caucaz. A urmat o serie de operațiuni împotriva turcilor, în care Iudenici și-a stabilit reputația de soldat. Cea mai strălucită realizare a sa a fost înfrângerea turcilor, oprimați în același timp de Aliați în direcția Gallipoli, în ofensivele de la Erzurum și Trabzon, care au dus la cucerirea ambelor orașe. Cunoscut drept „cuceritorul lui Erzurum", Iudenici a devenit renumit în Armata Rusă ca o figură mai rară: generalul victorios.[451]

După revoluția din martie și abdicarea țarului, guvernul Kerenski l-a demis pe Iudenici, un comandant de pe front acuzat de încăpățânare. Părea să se fi retras în viața de civil, dar, în calitate de susținător al generalului Laur Kornilov, a fost implicat în proiectele contrarevoluționare care tocmai luau naștere. Așadar, după lovitura de stat bolșevică, Iudenici a avut toate motivele să dispară.[452]

Iudenici și soția sa, Alexandra Nikolaevna, au reapărut la sfârșitul anului 1918, de data aceasta în Finlanda, unde fugiseră de șefia bolșevică din Petrograd. Ca mulți alți viitori Albi, Iudenici plănuia deja o mișcare armată pentru a răsturna stăpânirea bolșevică. De la Helsinki a început să construiască o bază militară, politică și diplomatică pentru un atac la scară largă asupra Rusiei Sovietice. Ca parte a proiectului, l-a contactat pe vechiul său camarad Gustaf Mannerheim și, împreună, au început să plănuiască alăturarea Finlandei alături de rușii Albi la o expediție militară împotriva Petrogradului. La începutul anului 1919, numele său a apărut în presă, care scria despre planurile de stabilire a unui front antibolșevic undeva în Țările Baltice.[453]

Prin urmare, alegerea lui Iudenici drept comandant al noii Armate de nord-vest nu a fost o surpriză. Înfățișarea sa fizică nu era impresionantă: un bărbat scund, cu picioare scurte și plinuțe, cu capul ras și o mustață imensă. La vârsta de 57 de ani era deja în vârstă printre comandanții Războiului Civil Rus. Cu toate acestea, în a doua jumătate a anului 1919, Iudenici a devenit unul dintre cei mai proeminenți și influenți lideri ai Albilor din Rusia.[454]

În ceea ce-i privea pe Albii care atacau Petrogradul, la sfârșitul lunii iunie 1919, expediția de război părea încă să meargă conform planului. Probabil că progresul operațiunii ofensive, care a marcat un punct de cotitură în lume, era urmărit îndeaproape în întreaga lume. Posibila înfrângere rapidă a bolșevicilor era de mare interes pentru guverne, soldați și oameni de afaceri.

Martin Ekström, deja cunoscut drept cuceritorul Narvei și care își îndeplinise sarcina în Estonia, voia și el să participe. În iunie 1919, a călătorit din Finlanda în Suedia pentru a cunoaște cercurile industriale ale țării. Finanțatorii au sugerat să sponsorizeze o Forță liberă suedeză de o mie de oameni condusă de Ekström. Ekström avea să lupte sub Armata de nord-vest și să ia parte la cucerirea Petrogradului. În același timp, Ekström a purtat discuții cu Iudenici la Helsinki despre aranjamentele de după cucerirea Petrogradului. Pentru a menține ordinea în metropola ocupată, ar fi necesare forțe de poliție puternice. Martin Ekström și trupele sale libere erau gata să-și asume sarcina.[455]

Finlanda se aștepta la o prăbușire imediată a conducerii bolșevice. Asociația finlandeză a fabricilor de hârtie se pregătea să revină pe atractiva piață rusească a hârtiei. Directorul Hjalmar Grönvik a sugerat consiliului de administrație al asociației că primii pași pentru restabilirea poziției pe piață ar trebui să fie achiziționarea de unități de depozitare, camioane și barje pentru transportul de marfă către Petrograd. Într-adevăr, consiliul de administrație al asociației a decis să achiziționeze camioane și mașini imediat „ce Petrogradul era cucerit de sub bolșevici”[456].

Victoriile Albilor au atras atenția observatorilor militari internaționali și a jurnaliștilor precum Karl Tiander. După întoarcerea din Aunus, acesta abia a avut timp să treacă pe acasă înainte să-și continue călătoria spre noile fronturi. Tiander a luat trenul din Tallinn spre Narva și a continuat peste graniță până la Jaama. Acolo i s-a alăturat un trimis militar american, maiorul Caraker, care se îndrepta spre linia frontului pentru a-l întâlni pe comandantul victorios al armatei.

Ajuns în prima linie, la doar douăzeci de kilometri de Gatcina, în sud-vestul Petrogradului, a avut parte de o primire festivă. Atracția cinei de gală organizată în vagonul-salon era carnea de vită la conservă din stocurile Armatei SUA. Discuția de la masă a abordat iminenta eliberare a

Petrogradului de sub conducerea bolșevicilor și problemele ulterioare de întreținere ale orașului. Tiander privea cu satisfacție la armata „cruciadelor milei” din jurul său, care promitea o renaștere a Rusiei.[457]

Ceea ce nu vedea de la fereastra vagonului era echipamentul mizerabil al soldaților Armatei de nord-vest și nemulțumirea crescândă. La Pskov, un soldat eston a observat că jumătate dintre soldații unității Albe, în drum spre front, erau neînarmați și mergeau desculți. De aceea, contraatacul Armatei Roșii lansat în iulie a pus capăt atât de repede viselor de cucerire a Petrogradului. La începutul lunii august, trupele lui Rodzianko au pierdut Jaama și au fost nevoite să se retragă la est de lacul Peipus, înapoi în Outova.

Poziția Armatei de nord-vest s-a destrămat în toate direcțiile. Estonia a oprit ajutorul militar, iar întreținerea militară a devenit mult mai dificilă la începutul lunii august. „Republica Pskov” anarhistă a lui Bulak-Balahovici a fost înfrântă la sfârșitul lunii. Chiar înainte de aceasta, Iudenici și Bulak-Balahovici fuseseră distruși de jefuirea „atamanului” și de proiectul separatist de a emite propriii bani în numele republicii lor. Iudenici a ordonat arestarea lui Bulak-Balahovici și a personalului său, deși îl promovase la rangul de general-maior cu câteva zile mai devreme, dar acesta a scăpat în aceeași zi.

Resturile Armatei de nord-vest au fost nevoite să se retragă complet de pe teritoriul Rusiei înapoi în Estonia și Letonia. Însă nu au fost întemnițați sau dezarmați. Trupele au fost păstrate ca un instrument al Estoniei de a pune presiune pe Consiliul Comisarilor Poporului pentru concesii. Toți încercau să folosească trupele libere aflate în joc împotriva altor jucători. Următoarea rundă era deja pe punctul de a începe.[458]

„Așadar, veți reuși să cuceriți Petrogradul?”

În noul regat al puternicei și faimoasei Riga, noul conducător, generalul Rüdiger von der Goltz, nu avea intenția de a se mulțumi cu cuceririle sale până atunci. Ticluia planuri mult mai profunde. Goltz voia să împingă inamicul mult în spatele liniei. A negociat cu Armata de nord-vest o cooperare care nu era de bun-augur pentru proiectele de stat ale Letoniei și Estoniei. Cu toate acestea, scopul său real putea fi dezvăluit numai unui cerc limitat. Abia după ascensiunea la putere a lui Hitler, în cea de-a doua ediție a memoriilor sale, a putut să afirme: Goltz voia să rămână în Țările Baltice, să-și stabilească baza acolo și să-și întărească poziția până când putea merge cu trupele sale la Berlin să dea jos guvernul lui Ebert.[459]

După pierderea Rigăi, Armata Roșie s-a retras atât de rapid din Letonia, încât s-a pierdut contactul de luptă. Prin urmare, Goltz a ordonat trupelor sale să continue avansul imediat ce capul de pod de la Riga era asigurat. Poziția sa devenea din ce în ce mai delicată de la o zi la alta. Trupele germane au fost nevoite să se întoarcă în patria lor încă de la începutul lunii mai 1919. Odată cu ei, începuseră să plece și civilii germani baltici, care nu doreau să rămână sub autoritatea viitoarelor guverne naționale. În viitorul apropiat, planurile lui Goltz aveau să fie lăsate tot mai mult în mâinile forțelor libere și ale aliaților lor locali.

Cei mai mulți soldați din trupele libere nu doreau în mod special să revină în Germania. Pe lângă germanii baltici din Landeswehr, mulți se înrolaseră și luptaseră în speranța că victoria le va pregăti calea către o nouă viață ca proprietar de pământ. Guvernul lui Andriev Niedra era cea mai sigură garanție a acestei speranțe. Existau șanse ca Niedra să rezolve problemele legate de cetățenie și proprietate funciară într-un mod favorabil pentru veteranii trupelor libere. Încheierea unui acord cu guvernul Estoniei, la rândul său, ar fi făcut posibilă epurarea de Roșii a sudului Livoniei și:

Cu întăririle oferite de câteva divizii, am avea ocazia să cucerim Petrogradul și, astfel, să câștigăm o poziție în Est care ne-ar ajuta să

obținem modificări substanțiale ale Tratatului de Pace de la Versailles. Întreaga responsabilitate pentru a continua să avansăm ar putea fi lăsată în seama unui general aleatoriu și astfel să ne protejăm de Aliați. Așa că apare întrebarea: „Așadar, veți reuși să cuceriți Petrogradul?”.[460]

Petrograd și Moscova, cu ajutorul rușilor Albi. Învingerea bolșevicilor. O influență germană în noua Rusie. Zdrobirea eforturilor guvernamentale naționale ale micilor popoare baltice și împărțirea zonei baltice între Germania și Rusia. Planul Oststaat. Realizarea măcar a unuia dintre aceste obiective nu ar anula clauzele aspre ale viitorului tratat de pace al războiului mondial și nu ar readuce Marile Puteri Germane în prim-plan, cu Rüdiger von der Goltz ca noul său erou național?[461]

Trupele libere au continuat să avanseze imediat ce capul de pod a fost asigurat, pe 29 mai. Landeswehrul a mărșăluit spre nord-est în direcția orașului Wenden (Cesis, în letonă). A doua zi, Divizia de Fier a pornit în două coloane de-a lungul malurilor râului Daugava, în direcția Jakobstadt (Jekabpils, în letonă). După un marș de două zile, Divizia de Fier a ajuns la Friedrichstadt (Jaunjelgava, în letonă), unde s-a luptat Regimentul 24 de lunetiști al Armatei Roșii, care adulmecase situația. Cu toate acestea, în încăierarea care a urmat, Roșii au fost învinși cu ușurință și s-au retras din nou. De asta se temuse Josef Bischoff: Armata Roșie renunțase la luptă și se pare că își retrăgea chiar și ultimele trupe din Țările Baltice.[462]

Operațiunea fusese o lovitură în gol, nu nimerise niciun inamic. În schimb, pe 29 mai, un batalion leton comandat de Janis Balodis, care lupta ca parte a Landeswehrului, a intrat în contact cu Armata nordică letonă, comandată de locotenent-colonelul leton Jorgis Zemitans, înaintând spre sud din Estonia. Era un semn al retragerii Roșiilor din sudul Livoniei, adică nordul Letoniei. Fostele provincii baltice din Rusia fuseseră aproape complet eliberate de sub Armata Roșie. Existau mai multe dificultăți.

Comportamentul Armatei Roșii s-a bazat pe o decizie strategică luată de Consiliul Comisarilor Poporului. Era evident pentru ei că, în acest stadiu al Războiului Civil Rus, Armata Roșie nu putea rămâne în ofensivă pe toate fronturile în același timp. Prin urmare, comisarii poporului au decis să

abandoneze zona baltică pentru moment și să mobilizeze Armata Roșie în așezările din sud și est. Pentru Lenin, direcția baltică era o etapă secundară a războiului, iar mai târziu, în toamna anului 1919, a considerat chiar să renunțe la Petrograd – ocuparea Moscovei avea să se rezolve. Acum, guvernul lui Lenin și-a schimbat agil linia de sprijin a guvernelor naționale din Țările Baltice, pentru a face din ele o zonă-tampon împotriva Albilor care veneau din această direcție.[463]

Strategia s-a dovedit imediat eficientă. Forțele estone și letone întâlnite de forțele libere aveau un mesaj dur pentru Landeswehr: germanii trebuiau să se retragă imediat pe linia de front din martie 1919, la sud de Riga. Forțele letone loiale guvernului lui Ulmanis aveau să preia orașul. Sprijinul guvernului Estoniei pentru Ulmanis, aprobat și de Marea Britanie, era o altă surpriză neplăcută pentru Goltz. Nu avea să obțină acordul pe care și-l dorea cu estonii.

Landeswehrul a reuşit să ocupe oraşul Wenden şi să se infiltreze la o oarecare distanţă spre nord înainte să apară ciocniri între aceştia şi forţele estono-letone. Un război complet nou ameninţa acum zona baltică, iar bolşevicii nu mai erau implicaţi. Datorită sprijinului britanic, echilibrul puterilor a fost în mod clar de partea Forţelor estono-letone. Goltz a făcut ce a putut. A întărit Landeswehrul cu trupele libere germane şi, în acelaşi timp, a încercat să negocieze cu noul adversar prin telegraf. La 10 iunie, s-a încheiat în sfârşit un armistiţiu. Au început negocierile între guvernele letone, conduse de Niedra şi Ulmanis.

A ieșit la iveală un dezechilibru, la fel ca în situația militară. Hubert de la Poer Gough, șeful Misiunii Militare Aliate în Marea Baltică, numit în mai, i-a cerut lui Goltz pe 10 iunie să-și retragă toate trupele germane pe linia Lielupe a Curlandei, să trimită jumătate din germani înapoi în patria lor și să se abțină de la formarea unui nou guvern. Alegerea statelor înconjurătoare era limpede. Acceptarea cererilor ar lăsa guvernul Niedra fără gazdă și fără funcție oficială.[464]

Această cerere sub forma unui ordin l-a mâniat pe Goltz, care a acuzat Marea Britanie că devenise asistent bolșevic. Cu toate acestea, se ajunsese la un moment de cotitură. Aliații au interpretat corect jocul lui Goltz. După ce Roșii s-au retras, și-au dat seama că balticii erau în pericol de a intra sub

influență germană. Pentru a câștiga timp, Goltz a recurs la șiretlicuri. A trecut Armata de rezervă VI de sub comanda sa în cea a guvernului lui Niedra timp de 14 zile. Apoi l-a instruit pe Niedra să reia lupta astfel, cu trupele sale care deveniseră brusc „domestice", ca prin magie. Însă jocul era abia la început, iar Goltz știa acest lucru. Curând urma balul mascat: „Numai puterea va soluționa viitorul".[465]

Wenden – Cēsis – Võnnu

Goltz a decis și el să folosească forța. Până pe 19 iunie, și-a concentrat principalele părți ale Diviziei de Fier, cinci batalioane, două escadroane de cavalerie și patru baterii de artilerie în sud-vestul orașului Segewold (Sigulda, în letonă). Restul de patru batalioane au fost nevoite să plece de-a lungul râului Daugava în Dünaburg (Daugavpils, în letonă) pentru a urmări mișcările celor două divizii ale Armatei Roșii, centralizate în acea direcție, potrivit informațiilor. În ciuda dominanței complete în aer și a accesului la informații aeriene, situația nu era clarificată. Informațiile s-au dovedit ulterior a fi complet greșite, iar aceasta a devenit o greșeală costisitoare.[466]

Deși germanii aveau avantajul unor linii interioare și avioane din belșug, erau aproape orbi. Landeswehrul, care se infiltrase în Wenden, era sub amenințarea asediului de către forțele estono-letone. Au reușit cel puțin să afle din informațiile militare aeriene că zona Lemsal (Limbaži, în letonă, Lemsalu, în estonă) dintre Wenden și coastă era goală. Cartierul general al lui Goltz considera imposibilă o debarcare asistată de marina britanică pe malul estic al golfului Riga. Așadar, zona ar fi fost securizată și, pe de altă parte, era nevoie de un atac pentru a dezamorsa amenințarea care apăruse.[467]

Cu toate acestea, era necesar să se miște repede. Cu forțele disponibile, Goltz urmărea o înfrângere decisivă forțelor estono-letone printr-un asediu, ținând, în același timp, Armata Roșie la distanță. Avea de gând să atace din stânga adversarului, dinspre Lemsal. Când însă inamicul s-a schimbat, trupele germano-baltice-germane-letone-ruse ale lui Goltz au fost afectate de inconsistență. Balodis și brigăzile sale letone s-au declarat neutre. Lieven și rușii săi li s-au alăturat. Majoritatea forțelor libere, pe de altă parte, se înrolaseră pentru a lupta cu bolșevicii. Era mai greu de văzut de ce ar trebui să ia parte la un război civil într-o țară străină.[468]

Manevra de acroșare a Diviziei de Fier a început în 19 iunie pe un teren întrerupt de păduri și mlaștini. Contactul între propriile forțe a fost, de asemenea, dificil de menținut și, prin urmare, trupele libere au înaintat ca grupuri separate. Într-o situație generală confuză, comandantul local și-a

menținut postul de comandă puternic apărat. Estonienii primiseră totuși întăriri. Încercarea germanilor de a înainta către Lemsal a fost oprită, iar coloanele trupelor libere care avansau de-a lungul drumului au fost atacate. În pădure, au avut loc lupte cu baionetele, iar unii ofițeri germani au jurat că întâlniseră englezi în rândul letonilor. Mișcarea de blocadă a germanilor s-a oprit fără a obține controlul țintei rutiere. În același timp, Landeswehrul a încercat să acroșeze de pe propriile poziții din jurul Wenden, din partea de est înspre Wolmar (Valmiera, în letonă).[469]

Războiul mondial a izbucnit din nou la periferia orașului Wenden. Pe 21 iunie, principala ofensivă germană, care folosea gaze toxice, a lovit într-un segment de nouă kilometri lățime al Regimentului leton 2 Cesis, comandat de Krišjanis Berķis. Erau prea puțini bărbați și nu existau mijloace mai sofisticate de protecție împotriva gazelor decât cârpe înmuiate în apă. Regimentul a fugit, iar trupele libere au dat năvală. Odată cu venirea nopții, au existat încercări disperate de a reorganiza trupele și stațiile. Germanii s-au pregătit să preia Wolmarul a doua zi. După o scurtă noapte de vară, zorii zilei au venit cu soluția.[470]

A doua zi de dimineață, letonii și estonii au preluat inițiativa. Înaintarea Landeswehrului a dus la asedierea forțelor sale din trei direcții. În partea de vest, trupele Diviziei de Fier au reușit să străpungă un cerc de asediu care amenința Landeswehrul lângă Wenden, dar panica a izbucnit de cealaltă parte. Germanii erau pe cale să fie asediați, iar din punga (termen militar – n.t.) Wendenului trebuia scos tot ce se putea. În seara zilei de 23 iunie, trupele letono-estone epuizate au pătruns pe frontul Diviziei de Fier și mai obosite. Bischoff a început să se retragă în direcția căii ferate. I-a dus pe germani înapoi la pozițiile lor de pornire, mai întâi la Gauja din Livonia și, de acolo, înapoi în nordul Rigăi, la început de iulie.[471]

Trupele libere, obișnuite cu războiul, au suferit o înfrângere din cauza variației, în special în rândul Forțelor armate estone, printre care se aflau până și școlari. Aroganța s-a întors împotriva lor: letonii și estonii nu erau o turmă ignorantă, cu spirit bolșevic, ci un adversar care trebuia luat mai în serios. Germanii duceau lipsă de informații și cunoștințe geografice locale și au fost induși în eroare. Forțele libere, obișnuite cu funcționarea independentă a diviziilor mici, nu au reușit să coopereze eficient într-o luptă

mai amplă. Incertitudinea liderilor pusese stăpânire și pe trupe. Rezultatul final a fost independența Estoniei și Letoniei, cu efecte considerabile, printre care trei nave de război arborând steagul Estoniei la gura râului Daugava. Conexiunile germane de peste râu aveau să fie în curând amenințate.[472]

Situația din Riga devenea rapid tot mai amenințătoare. Stațiile de alimentare cu apă și zona lacului din fața orașului erau prinse între forțele guvernului leton în retragere și trupele lui Ulmanis, iar orașul a rămas fără apă potabilă. Râul Daugava era la mila navelor de război, deoarece fortificațiile din estuar nu erau dotate cu suficient armament ca să le facă față, iar estuarul în sine nu fusese minat. Când Marina Britanică a deschis focul asupra Rigăi și a podurilor sale vitale, situația a devenit imediat de nesuportat.[473]

În noaptea de dinaintea zilei de 3 iulie, Goltz a golit orașul și și-a retras trupele germane înapoi pe malul vestic al râului Daugava, de-a lungul podurilor încă utilizabile. A doua zi, Armistițiul de la Strasdenhof (Strazdumuiža, în letonă), dintre guvernele Niedra și Ulmanis și statele înconjurătoare, l-a repus pe Ulmanis în funcția de prim-ministru al Letoniei. Trupele Armatei de nord letone au mărșăluit în Riga învingătoare. Landeswehrul a fost plasat sub comanda guvernului leton. Goltz a preluat comanda Diviziei de Fier și a retras trupele înapoi la linia Lielupe din Curlanda.

Se afla iarăși la punctul de plecare. Era doar o chestiune de timp până când trupele germane aveau să se retragă complet și definitiv din zona baltică.

Luna iulie a trecut plină de incertitudine. Noul guvern leton nu dorea în mod deosebit să respecte promisiunile funciare. Putea încă să-și pună speranțele în marii proprietari de pământ germani baltici, care erau acum reprezentați în guvernul Ulmanis și care se arătaseră dornici de a distribui coloniștilor pământul propriu.

Totuși, în căldura verii, visele și realitatea au început treptat să se separe. Tratatul de la Versailles a fost semnat pe 28 iunie. Aliații le-au cerut trupelor germane evacuarea zonei baltice, la fel cum a făcut-o și propriul guvern de la Berlin. Până la bătălia de la Wenden, pentru forțele libere

germane obișnuite cu succesul militar, dar izolate de realitatea internă din Țările Baltice, totul părea o simplă înșelăciune.[474]

Goltz încă își mai făcea iluzii. Împreună cu guvernul lui Ulmanis, era posibil să se ajungă la un fel de soluție amiabilă. După aceea, putea să se alieze cu Kolceak și Denikin pentru a da lovitura de grație bolșevismului, ceea ce ar pune capăt amenințării Roșii pentru Germania. O Rusie nouă, Albă, cu resursele și piețele sale de materii prime, ar putea deveni un important prieten și partener pentru Germania împotriva puterilor occidentale. Conform devizei Diviziei de Fier, ultimul capitol din istoria lumii nu avea să se încheie cu Tratatul de la Versailles.

De aceea, Goltz a făcut tot posibilul pentru a întârzia retragerea din zona baltică. Cu toate acestea, superiorul său, generalul Wilhelm Groener, vedea lucrurile diferit. Conform acestuia, la începutul lunii iulie, chestiunea baltică era complet pierdută din punct de vedere militar și 90% din punct de vedere politic. Însă Groener se afla pe teritoriul regatului din Königsberg, Goltz în Curlanda, unde fantomele cruciaților germani rătăceau încă în negurile care se ridicau deasupra mlaștinilor în nopțile de vară. Guvernul lui Ebert s-a angajat să își retragă trupele din Țările Baltice până pe 8 octombrie. Pentru a îndeplini cerințele acordului de pace al guvernului, chiar și în aparență, Goltz și-a propus să repatrieze trupele, în principal din teritoriul lituanian. Prin urmare, la mijlocul lunii august 1919, situația părea satisfăcătoare pentru reprezentanții Aliaților: guvernul german coopera, iar retragerea trupelor germane din Țările Baltice decurgea conform planului.

Dezamăgirea trupelor libere cu privire la problema pământului cu guvernul Ulmanis devenea tot mai mare. Potrivit știrilor din Germania, în Finlanda îi așteptau șomajul și locuințele sărăcăcioase. Întoarcerea nu era îmbietoare, dar promisiunile făcute la birourile de recrutare nu păreau să se împlinească. Soldații au început să formeze cooperative, care au strâns bani pentru a cumpăra terenuri în Curlanda. În orice caz, oamenii din trupele libere se considerau eliberatorii zonei. Nu își dădeau seama cât de imposibilă era ideea stabilirii într-o țară nouă tocmai din cauza propriilor acțiuni.[475]

O altă posibilitate începea să capete contur. Până acum, trupelor libere li s-a interzis să se alăture Albilor ruși. Liniile frontului păreau, în general, de

netrecut, mai ales că Goltz îi considera și pe estoni și letoni ca fiind bolșevici. Temându-se de o contagiune ideologică, acesta a dat ordinul de a-i executa pe dezertorii care treceau de partea lor. Acum, în incertitudinea din iulie-august, vechile obiceiuri nu mai păreau atât de absolute. Încă de la începutul lunii iulie, Divizia de Fier povestea conducerii generale despre schimbarea dispoziției: „Este uimitor cât de repede câștigă teren ideea aderării la Rusia în cadrul trupelor”.[476]

Pe teritoriul Lituaniei, unde activitățile trupelor libere germane nu fuseseră însoțite de promisiuni funciare, retragerea a fost oarecum lină. Situația din Letonia era diferită. Trupele nu credeau că guvernul vorbea serios în legătură cu retragerea. Iluziile au luat locul evaluărilor realiste ale situației. La începutul lunii august, însă, devenise clar pentru toată lumea că urma plecarea. Goltz a călătorit în Germania pe 18 august pentru a da raportul guvernului german și armatei. Le-a spus că forțele libere nu vor să se întoarcă acasă, ci să înființeze un stat militar de coloniști (Militär-Siedler-Staat) în Est. Pe 24 august, a plecat înapoi spre Mitau. Până atunci, soluția fusese deja găsită.[477]

În absența lui Goltz, pregătirile pentru retragere fuseseră conduse cu reticență de maiorul Josef Bischoff. Pe 23 august, Freikorps Rieckhoff, care forma Batalionul 3 al Regimentului 3 Infanterie din Curlanda, a fost detașat de pe front pentru a fi trimis înapoi în Germania. Batalionul urma să urce în tren și să plece imediat spre casă. Bischoff a amânat plecarea batalionului până în ultima clipă, la ora trei după-amiaza, când bărbații trebuiau, în sfârșit, să urce în vagoane. El spera să anuleze ordinul de plecare, dar, în cele din urmă, batalionul și-a început călătoria spre acasă. Abia atunci Bischoff a luat o decizie proprie. Trenul abia ieșise din gară când Bischoff a intrat în telegraf și a trimis un ordin în fața trenului de coborâre din vagoane în Schaulen (Šiauliai, în lituaniană), Lituania. După aceea, nu mai exista cale de întoarcere. Bischoff acționase împotriva unui ordin direct. El și subalternii săi erau acum răzvrătiți.[478]

Cu toate acestea, Bischoff evaluase corect starea de spirit a trupelor sale. Soldații au considerat încăpățânarea comandantului lor ca pe un act eliberator: următoarea unitate trimisă a refuzat chiar să urce în tren. Bischoff a emis o declarație către trupele sale, spunând că se gândea doar la

interesele oamenilor săi și că își asuma întreaga responsabilitate pentru acțiunile sale. Unele dintre unitățile mai mici au plecat în semn de protest față de acțiunile rebele, dar, în general, reacția a fost un amestec de ușurare și entuziasm. În după-amiaza zilei de 24 august, ofițerii din Divizia de Fier s-au întâlnit pentru a discuta situația. Când Bischoff a întrebat dacă îl vor urma, i s-a răspuns cu trei urale. Trupele libere din afara Diviziei de Fier, ce rămăsese din Divizia 1 de rezervă a Gărzilor, Freikorps Hauptmann von Plehwe, părți ale Freikorps von Diebitsch și unitățile eliberate din Baltische Landeswehr, comandate de Kapitän zur See Siewert, s-au unit într-o legiune germană (Deutsche Legion). După-amiaza târziu, Bischoff a înaintat adjunctului lui Goltz o listă a cererilor sale pentru guvernul german. Lista includea secțiuni despre impunitatea completă a membrilor forțelor libere, promisiunea de terenuri prin noi facilități care urmau să fie înființate în Germania și menținerea diviziei până când circumstanțele voluntarilor erau satisfăcătoare. Ultimul punct era important, divizia era suficient de puternică doar dacă rămânea unită. După seara de 24 august, soldații din Divizia de Fier și din alte trupe libere staționate pe lângă Mitau au trecut pe lângă sediul diviziei într-o spectaculoasă și sfidătoare procesiune cu torțe. Forțele libere nu mai erau, nici măcar nominal, forțele armate ale vreunui guvern. Acum erau într-o expediție de prădat.

Când Goltz s-a întors la Mitau a doua zi dimineața, reacția sa referitoare la răzvrătire a avut două fațete. Comportamentul lui Bischoff era o nesupunere condamnabilă. Pe de altă parte, Goltz nu avea la dispoziție forțe de încredere pentru a riposta. S-a mulțumit docil să promită să transmită cererile trupelor libere guvernului german și și-a menținut sediul în Mitau. În cele din urmă, totul se potrivea cu propriile obiective, care, pentru a fi îndeplinite, presupuneau prevenirea retragerii prin orice mijloace.[479]

Mișcarea lui Bischoff câștigase timp. Acum trebuia valorificată. Zvonurile nebunești umblau din nou și, dintr-odată, visuri și mai spectaculoase păreau posibile. Voluntarii au început iarăși să curgă în Țările Baltice pentru ca visul lui Bischoff să devină realitate. Se zvonea deja că ar avea o armată de până la 40.000 de oameni, 64 de avioane, 56 de tunuri de câmp, 156 de mitraliere, vehicule și trenuri blindate și un spital de campanie. Cu astfel de arme, ar putea forța atât lumea, cât și destinul să se supună voinței lui. Planurile lui Goltz erau să transforme Țările Baltice într-o zonă de sprijin,

apoi să meargă spre Prusia de Est și să răstoarne guvernul german. În practică, așadar, Goltz nu se mai considera în stare să se retragă, chiar dacă Bischoff nu mai avea încredere în dorința sa de acțiune în forță. Goltz s-a implicat în revoltă. Era conducătorul lor, așa că trebuia să-i urmeze.[480]

„Și totul a fost în zadar”

La începutul lunii iulie 1919, șapte tineri stăteau tremurând în fața ofițerului jäger Vilho Hämäläinen. Hämäläinen, care s-a întors în Finlanda în noiembrie 1917 cu submarinul UC 57 și detașamentul Hägglund, se afla încă în expediție militară. După Războiul Civil, după o lungă așteptare, a demisionat din Armata Finlandeză, și-a adunat propriul batalion în Sortavala și s-a alăturat trupelor libere din Aunus în iunie. Acum, în calitate de comandant de batalion, a citit verdictul pronunțat de Curtea Supremă. Unul dintre bărbați, Viktor Ervasti, era condamnat la moarte. Un alt condamnat urma să fie ales prin tragere la sorți. Când condamnații au început să protesteze, Hämäläinen a pus capăt plângerilor strigând că, dacă nu erau de acord, toată lumea va fi împușcată. A pus șase bilete de hârtie într-o cutie, dintre care unul avea scris cuvântul „împușcat”. Bărbații, neliniștiți, au tras pe rând câte un bilet. Când Yrjö Saarenpuu și-a desfăcut biletul, s-a trezit holbându-se la propria sentință la moarte.

Saarenpuu și Ervasti au primit o oră pentru a scrie ultima scrisoare acasă. Saarenpuu a scris:

Dragă mamă, tată și surori! Aceasta este ultima scrisoare pe care o scriu acum, voi fi împușcat. Să nu mă plângeți, iertați-i pe toți, fiți ca și cum nici nu aș fi fost (…) Acum înțeleg ce înseamnă să fugi de acasă. Nu o mai revezi niciodată (…) Să nu muriți de durere și să nu vă faceți griji. La urma urmei, rele făceam și acasă, mereu am făcut lucruri greșite. Transmiteți-i un ultim salut Rectorului. Nu pare să existe vreo lege aici. Dacă ar fi existat, atunci nici eu nu aș fi fost împușcat. Sorții au decis. Îl blestem pe cel din cauza căruia voi fi împușcat.[481]

Comandantul de batalion Hämäläinen era prezent când oamenii au fost luați, duși în pădure și împușcați. Fusese dificil să găsească voluntari pentru execuție. După aceasta, cineva a sugerat ca trupurile să fie duse împreună

cu grupul în Finlanda. Hämäläinen s-a înfuriat și a interzis complet acest lucru.

Printre martorii întâmplării s-a numărat și Eero Rekola, născut în 1897 în Pattijoki, student al Seminarului de profesori din Kajaani. Rekola trăia într-o epocă în care un tânăr de douăzeci de ani, care intenționa să urmeze o carieră didactică, putea avea o vastă experiență de război. În Războiul Civil, acesta a luptat în rândurile Armatei Albe, iar apoi a continuat războiul în rândul Fiilor Nordului în Estonia. S-a întors din Estonia la începutul lunii martie 1919, rănit și promovat la rangul de sergent-major. În convalescență, Rekola a ajuns în Oulu, unde locotenentul jägerilor Sulo Kallio recruta oameni pentru Aunus. Rekola a prins bine în echipa de recrutare a lui Kallio.

Companiei i s-au adăugat oameni din Oulu, iar sub conducerea lui Kallio, grupul a trecut frontiera în luna mai. În absența lui Kallio, șefia companiei cădea în mâna adjunctului, care se întâmpla să fie Eero Rekola. Așa se întâmpla și acum, când unul dintre oamenii companiei, Yrjö Saarenpuu, tocmai fusese condamnat la moarte. Soarta lui Saarenpuu l-a enervat pe Rekola. Îl cunoștea pe acesta suficient de bine încât să știe că nu era traficant sau bețiv. Erau, desigur, câțiva în companie.

Chiar și după întoarcerea comandantului, Rekola, stând lângă cadavrul lui Saarenpuu, se întreba cum se ajunsese aici. Începutul lanțului complex cauză-efect se regăsea undeva în etapele de fracturare a frontului Aunus.

La scurt timp după solstițiul de vară din 1919, Armata Roșie a debarcat cu succes la Vitele. În același timp, cu ajutorul artileriei, Roșii au spart frontul Tuulosjoki. Trupele libere au fost înfrânte peste tot, în același timp, iar astfel a început o retragere haotică.

Linia frontului era prea lungă și existau prea puține trupe care să o apere. Ordinul general de retragere, dat de Gunnar von Hertzen, a fost urmat de o fugă confuză de-a lungul drumului către granița finlandeză. După o goană de o zi, soldații trupelor libere au început să sosească la Lacul Vieljärvi, unde au avut prima șansă de a se opri și de a se odihni o vreme. Se puteau vedea urmele eforturilor din ultimele zile și semnele schimbării de

dispoziție: „Puțini aveau o pușcă cu ei, majoritatea erau desculți – mergeau parcă în vis, fără să vadă sau să audă nimic”.[482]

Compania condusă de Rekola s-a retras împreună cu alții. Nervii erau întinși la maximum, nimic nu funcționa, incertitudinea domnea. Soldații erau atât de nemulțumiți, încât își amenințau ofițerii. Seara, la un moment dat, Rekola a fost informat că biserica Vieljärvi a fost spartă și că s-au furat bani, argint și vin de împărtășanie. Rekola a fost desemnat să se ocupe de anchetă. Nu a durat mult, vinovații au fost ușor de găsit și aceștia și-au recunoscut acțiunile. În ceea ce-l privește pe Saarenpuu, s-a dovedit că a participat la jaf, dar nu a atins nimic. Procesul rapid impus de comandantul batalionului 2, căpitanul jäger Iivari Hyppölä, a ordonat executarea liderului grupului, Jaakko Mustonen, ca fiind principalul vinovat.

Situația din Vieljärvi s-a înrăutățit după aceea. Mulți dintre locuitorii din Oulu, inclusiv Yrjö Saarenpuu, au decis să plece imediat acasă. Hyppölä și alți ofițeri au încercat degeaba să-i împiedice. Cu toate acestea, Jaakko Mustonen, care fusese condamnat la moarte, nu a plecat cu grupul fugar și, ca urmare, comandantul batalionului Hyppölä l-a grațiat. În aceeași zi, una dintre companiile batalionului Häme a refuzat să facă de gardă. Comandantul companiei, sergentul-major jäger Uuno Liljeberg, le-a ordonat bărbaților să se alinieze și a împușcat un soldat în burtă. Asta i-a înfuriat din nou pe oamenii din companie. Aceștia s-au repezit la mitraliere pentru a-l împușca pe comandant. Liljeberg a reușit să fugă.[483]

Grupul de fugari din Oulu a fost prins la lacul Tulajärvi, unde se retrăsese Cartierul general al trupelor libere. Curând și-au făcut apariția ofițerii jäger beți și agresivi și i-au separat de mulțime pe cei suspecții de jefuirea bisericii. Când Saarenpuu a încercat să explice că nu a luat nimic din biserică, a primit un pumn drept răspuns. Grupul era deja luat pentru execuție, când a sosit în cele din urmă comandantul Kallio și a cerut să vorbească cu liderul expediției, Gunnar von Hertzen. După ce condamnările au fost discutate în cadrul personalului, Karl Sovelius a sugerat să fie împușcat doar principalul vinovat. Acest lucru nu i-a convenit lui Hertzen și, prin urmare, Sovelius a propus o tragere la sorți pentru a alege încă o victimă. Hertzen a fost de acord în final. Kallio și Rekola au fost și ei mulțumiți.

Expediția eșuase. Grupul de nord condus de Paavo Talvela s-a retras din fața unui inamic puternic și hotărât. În a doua săptămână a lunii iulie, întregul efectiv, asistenții medicali și personalul biroului au părăsit în cele din urmă Aunusul. Zilele armatei voluntare din Oulu erau numărate. Finlandezii au încercat totuși să-și mențină poziția în spatele graniței cât mai mult posibil. Bătălia de la frontieră a continuat până în august.

Înfrângerea a fost urmată de incriminare reciprocă. Principalii vinovați, Gunnar von Hertzen și membrii personalului său, au dat complet vina pe statul finlandez și pe trupele armate permanente. Susțineau că armata ar fi trebuit să ocupe teritoriile cucerite de trupele libere, având astfel control permanent. Hertzen, care gândea doar în alb și negru, a zugrăvit imaginea unei rețele mari și secrete de intruși care i se opunea lui și forțelor sale libere.

În 1920, Hertzen și Nordström au scris o carte despre Războiul din Aunus, în care au căutat să elimine chiar și cea mai mică suspiciune a eșecului expediției din cauza iluziilor nesăbuite ale unui grup de războinici plecați la luptă. Dezastrul de la Aunus a ucis aproape 400 de voluntari finlandezi și ar fi putut duce la critici severe ale premisei și implementării expediției. Așa ceva nu își avea locul.

Cu toate acestea, cazul execuției a stârnit indignarea publicului cu privire la momirea tinerilor cu promisiuni de „călătorii gratuite și plată bună" în comunicatele de presă. Părinții lui Yrjö Saarenpuu au luat măsuri legale, care însă nu au avut succes.

Ideile și visele care i-au împins pe tinerii finlandezi la moarte în municipalitățile din Aunus nu și-au pierdut nimic din tărie și nu au fost puse sub semnul întrebării ca urmare a nefericitei expediții.[484]

Execuțiile propriilor soldați la Lacul Vieljärvi nu erau un fenomen izolat, ci făceau parte dintr-o cultură de masă supranațională a trupelor libere. În altă parte, soldații liberi simțeau că sunt responsabili pentru acțiunile lor cel mult față de comandantul lor și că forțele aveau dreptul – și obligația – de a-i pedepsi pentru încălcarea regulilor lor nescrise. Ernst von Salomon descrie practicile disciplinare ale trupelor libere germane din zona baltică:

Dacă se întâmpla ca cineva din trupă să încalce legea de fier a clanului, atunci compania se aduna pentru un scurt proces la Curtea marțială, iar după ce răzvrătitul era îngropat, nemții își continuau marșul, cântând un cântec de pirați și tratând cu dispreț orice fel de hârțogărie.[485]

Ofițerii jäger care au condus Expediția din Aunus și-au ținut sever oamenii sub control. Scopul era de a reduce independența și numărul de jafurile și dezertori. În ciuda amenințărilor constante, doar câțiva dintre soldați au fost executați. Dacă un număr mare de fugari ar fi fost împușcați în mod sistematic, consecințele, atât în cadrul trupelor libere, cât și acasă, ar fi putut fi devastatoare pentru viitorul expediției.

Practica era însă complet diferită în ceea ce privește prizonierii de război. Conform instrucțiunilor date de conducerea expediției la începutul călătoriei, nu aveau să ia prizonieri. Deținuții trebuiau fie găsiți nevinovați și eliberați, fie executați ca vinovați. Procedura brutală nu ținea cont de nicio lege sau practică de război. Teroarea a fost o formă de război de la bun început și făcea parte din arsenalul Expediției din Aunus. Izolată de restul societății, conducerea trupelor libere și-a elaborat în mod independent propriul sistem de pedepse, fără ca cineva să se amestece. Mai târziu, după ce personalul s-a stabilit la Vitele, au început în cele din urmă să ia prizonieri de război.

Au existat mulți soldați căzuți, iar conducerea a încercat să găsească un rost pentru eroi în cercul trupelor libere și în orașele lor natale. Pentru politicieni, public și, în special, voluntari, expediția a fost justificată ca o mână de ajutor pentru Revolta din Aunus, iar recrutarea a fost adesea promovată de membri ai Gărzii Albe sau profesori. Ajutarea fraților din Aunus a devenit tema principală a discursurilor dramatice, repetată în sute de elogii funerare din toată țara în primăvara și vara anului 1919. Sacrificiul celor căzuți ar consolida legăturile de rudenie dintre Finlanda și Aunus. Ideea aceasta includea necesitatea ca, într-o zi, Aunus să facă parte din Finlanda. Abia atunci sacrificiul de sânge avea să dea roade. După cum a afirmat Yrjö Collan după ce ultimele trupe s-au retras în partea finlandeză, „putem să credem și să sperăm că noi vremuri strălucite vor răsări din vărsarea de sânge”.[486]

Unul dintre cei implicați în bătăliile de la Aunus era viitorul istoric și profesor Arvo Viklund (mai târziu Viljanti). El a fost primul care a scris despre experiențele sale. După prăbușirea frontului, Viklund a fost martor la retragerea trupelor libere, care se deplasau ca un cortegiu funerar. Nu s-a putut abține să nu comenteze haosul, insurgența și comportamentul nesăbuit al ofițerilor asociați retragerii: „Ce a urmat după distrugerile din Tuulos a fost o serie nesfârșită de retrageri și acțiuni care nu aduc niciun fel de cinste voluntarilor finlandezi". Cu toate acestea, scopul lui Viklund era să apere onoarea armatei libere, iar înfrângerea nu se putea să aducă nici „cea mai mică umbră pe gloriosul scut al războinicului finlandez, căci oricine s-a aflat în Tuulos în acea zi memorabilă știe că finlandezii și-au îndeplinit îndatoririle cu curaj supranatural"[487].

Karl Sovelius, unul dintre organizatorii Expediției din Aunus, a declarat mai târziu că tot războiul fusese declanșat în mod „optimist și frivol". Nu adusese niciun beneficiu Finlandei sau Aunusului. În schimb, un număr mare de tineri au fost nevoiți să-și sacrifice viața pentru nimic. Sovelius era însă o raritate printre persoanele cheie din proiectul Aunus. Factorul unificator dintre personalul din Vitele, etapa Salmi și principalii ofițeri era un idealism belicos care se apropia de fanatism. Pierderile și adversitățile au avut un efect redus asupra acestui nucleu ideologic, care includea și membri importanți ai conducerii Forțelor armate finlandeze.

Discursul de rămas-bun către oamenii săi al lui Paavo Talvela, care și-a început ascensiunea ca unul dintre cei mai cunoscuți ofițeri din Finlanda și care a comandat frontul de nord al Expediției din Aunus, era un exemplu spectaculos de romantism însuflețitor al trupelor libere. Talvela a lăudat camaraderia frăției și și-a exprimat speranța ca tovarășii să nu fie despărțiți prea mult timp. Munca începută trebuia finalizată cât mai curând posibil. Nu a avut nimic de spus despre cei căzuți, în afară de faptul că războinicul care a murit „știe el însuși că a fost un bărbat care a atins cea mai înaltă fericire din viață, moartea eroică". Talvela și-a încheiat discursul strigând „Pentru bărbăție, eroism și patrie, Finlanda Mare!".[488]

Îndeplinirea idealului masculin de pe front și a „datoriei militare" părea sublimă în discursuri și poate că dădea bine pe hârtie. În realitate, însă, a însemnat că mulți dintre voluntari au fost ademeniți la moarte, dizabilități și

traume pentru tot restul vieții. Bărbăția aceasta mitică a ajuns cea mai puternică dintre forțele care susțineau trupele libere. Uuno Salonen, un școlar din Heinola, se număra printre tinerii însetați să se identifice cu cei de pe front. În 1918, unii dintre colegii săi de clasă și camarazii de patrulă se alăturaseră Albilor în Sysmä și apoi Armatei Albe. Uuno a rămas acasă. Bruno Schildt, un coleg de clasă care plecase la război, a devenit obiectul admirației invidioase a lui Uuno. Eroii societății finlandeze militarizate de Războiul Civil erau jägerii, membrii Gărzii Albe, martirii de război și tineretul din Garda Albă, nu „eroii din subteran" și parveniții. Bruno părea să aibă tot ceea ce Uuno credea că-i lipsește:

Eu, privind din fundal, îi admiram uniforma nepotrivită, postura militară curajoasă, culoarea sănătoasă a feței, buzele severe și strânse, forța calmă a privirii sale, întărită în experiența războiului.[489]

Pentru școlari precum Uuno Salonen, care a fost crescut de adulții din jurul său, crescut de criză, era ușor să-și imagineze războiul ca o piatră de încercare a bărbăției, o sursă de forță spirituală, maturitate și tărie morală. Cei care nu luau parte la război nu puteau fi bărbați și femei cu drepturi depline, cetățeni, nici măcar oameni. În aceste fantezii, războiul te maturiza și aducea onoare. Potrivit biografului său, Uuno Salosta era chinuit și bântuit de sentimentul de rușine, murdărie și vinovăție născut din masturbare, „bâjbâiala sexuală, seria grosolană de căderi și ascensiuni, curentul negru al inferiorității". Totul cerea ispășire și răscumpărare, care puteau fi atinse prin ridicarea sinelui în rândul mulțimii admirabile, viguroase și bărbătești. Prin urmare, Uuno nu a ezitat când, în primăvara anului 1919, a apărut ocazia de a porni într-o nouă aventură militară, împreună cu Bruno Schildt. În dimineața zilei de 23 mai 1919, Uuno, Bruno și fratele său, Lasse Schildt, și-au început călătoria către trupele libere finlandeze, cu destinația Aunus.[490]

Războiul a devenit o experiență contradictorie pentru un poet care, ulterior, a devenit cunoscut sub numele de Uuno Kailas. Acesta s-a implicat în activitățile capturării Matroosa, dar, de obicei, nimic nu părea să se întâmple. Războiul era un serviciu de pază obositor, mâncare proastă în condiții primitive, roiuri nesfârșite de țânțari și o senzație de foame

persistentă. Idealurile tânărului s-au ciocnit de realitatea plictisitoare. În cele din urmă, a încercat să scape din unitate, dar a fost prins. Soldații împușcau alți soldați din motive chiar mai nesemnificative, dar în locul condamnării la moarte, Uuno a supraviețuit cu umilire; a fost legat de gard cu un cablu telefonic drept pedeapsă. La sfârșitul lunii iunie, a fost implicat în înaintarea către Petrozavodsk și cucerirea satului Polovina. Acoperișurile din Petrozavodsk luceau în depărtare, dar soluția militară a expediției fusese deja găsită la Vitele. Câteva zile mai târziu, Bruno Schildt a dispărut într-o tură de recunoaștere.[491]

Moartea unui camarad iubit și a unui model de urmat a fost o lovitură zdrobitoare pentru Kailas, a cărei amintire nu i-a dat pace pentru tot restul vieții sale. Chiar și în ultima sa scrisoare, scrisă pe patul de moarte, Kailas a spus că încă îl vedea pe Bruno Schildt în vise. Pentru Uuno Salonen, războiul se dovedise a fi un foc rătăcitor, tentant, dar înșelător. Războiul promisese multe, dar nu a reușit să-și țină promisiunea. Salonen nu a ajuns la idealul masculin de pe front, iar „tăria calmă călită de experiența războiului” nu s-a aprins în ochii săi:

Și totul a fost în zadar. Drumul era plin de apă de ploaie, noroiul îmi țâșnea printre degete la fiecare pas; Îmi lăsasem cizmele la bagaje în timpul zilei, cum picioarele îmi erau oricum prea crăpate, iar trenul plecase cu ele. Noroiul țâșnea, se lipea de talpă, țâșnea iarăși. Și mintea nu putea să se gândească decât la un singur lucru: Bruno e mort, Bruno e mort.[492]

PARTEA A PATRA:

Toamna anului 1919

Turnurile aurite din Petrograd

„Am aprins focul și a ars mai mult decât doar materie moartă.
Ne-au ars speranțele, dorurile, au ars lambriurile burghezilor,
legile și valorile lumii civilizate, tot ceea ce târam încă
în vocabularul și credința noastră, ca rămășițe prăfuite
ale lucrurilor și ideilor epocii care ne eliberase.”

Ernst von Salomon, Die Geächteten, 1930

„Posedați de Satana, mai răi decât păgânii”

Pe 25 iulie 1919, parlamentul s-a reunit pentru a-și alege primul președinte al Republicii Finlanda. Mai devreme, în acea zi, mulți oameni s-au adunat în fața sediului parlamentar, Casa Heimola, ca să stea la coadă pentru locurile limitate. Ușile au fost deschise la puțin timp după ora cinci după-amiaza. Pe lângă parlamentari, era plin de personalități de stat și sociale pe coridoarele Casei Heimola și în sală. Reprezentanții corpului diplomatic străin s-au așezat pe scaunele miniștrilor. Locurile rezervate jurnaliștilor și publicului erau pline până la refuz. Istoricitatea evenimentului era evidentă încă de la bun început pentru toată lumea.

Purtătorul de cuvânt al parlamentului, Lauri Kristian Relander, a deschis alegerile la ora 18:00. Votul a început. Deputații și-au pus buletinele de vot, unul câte unul, în urna de vot. Voturile au fost apoi numărate, iar secretarul de stat a citit rezultatul votului. C.G.E. Mannerheim a primit 50 de voturi, iar K.J. Ståhlberg 143. Purtătorul de cuvânt a declarat că Ståhlberg a fost ales președinte al Republicii și a confirmat rezultatul alegerilor. Parlamentul a acceptat rezultatul alegerilor stând jos și fără aplauze. Întreaga afacere s-a încheiat într-o jumătate de oră.

După încheierea alegerilor, Hjalmar J. Procopé, un tânăr deputat al Partidului Popular Suedez, nu și-a putut ascunde furia și a cerut imediat să vorbească. Acesta a spus sever că nu contribuise în niciun fel la rezultatul nefericit al alegerilor: „Să răspundă cei care cred că pot reprezenta mai bine o Finlanda Albă decât un general Alb”. S-a lăsat o tăcere apăsătoare, iar parlamentul s-a golit de oameni care, „agravați de o soluție fatidică”, au păși în stradă. Membrii parlamentului au plecat spre apartamentul lui Ståhlberg, de pe Tehtaankatu, pentru a-i comunica rezultatul.[493]

Alegerea lui Ståhlberg a fost un moment de cotitură în politica finlandeză. Pe plan intern, era o continuare clară a primelor alegeri municipale democratice ținute la sfârșitul anului, a alegerilor parlamentare din primăvara anului 1919 și a proiectului unei forme republicane de guvernare. Mai semnificativă decât victoria lui Ståhlberg era înfrângerea lui

Mannerheim. În timpul mandatului său de regent, Mannerheim era încă un general foarte Alb, atât în sens finlandez, cât și internațional, și considerase importante construirea și consolidarea unui front comun antibolșevic. Credința într-o soluție armată la tensiunile politice din regiunea Mării Baltice s-a reflectat în militarizarea societății. În timpul conducerii lui Mannerheim, Garda Albă paramilitară, care era deja pe cale de dispariție, fusese adusă pe noi culmi și încorporată în trupele libere. Cei care considerau că Războiul de Independență încă era în desfășurare, dar sub o formă mai internațională, se aflau în șa de mult timp. Cu toate acestea, alegerea lui Ståhlberg era un semn al stingerii războiului și a crizei.

Finlanda era împinsă de un curent puternic către republică, democrație, statul de drept și o politică de reconciliere socială și pace, chiar dacă în retorica și dezvăluirile turbulentei vieți cotidiene dintre 1918 și 1919 a fost, adesea, în umbra partidului de război. Desigur, susținerea politicii de război în frământările din 1919 nu însemna automat nondemocrație. Atât forțele libere din Estonia, cât și cele din Aunus au primit un sprijin puternic din partea partidelor burgheze. În iunie, parlamentul a aprobat o finanțare de 25 de milioane de mărci pentru „menținerea securității publice în regiunea de frontieră”, ceea ce în practică însemna Războiul din Aunus. Banii au venit prea târziu, războiul deja se terminase.[494]

La apogeul entuziasmului militar, un oponent al politicii de forță precum Ståhlberg, un om serios care sublinia reconcilierea și regula legii, primea critici dure, adesea revoltătoare. Cu toate acestea, puțini au ajuns la nivelul retoric al ziarului Herättäjä, care scria că Ståhlberg și cercul său politic se aflau direct sub puterea diavolului, erau „posedați de Satana, mai răi decât păgânii”[495].

Majoritatea ziarelor burgheze au aprobat rezultatul alegerilor, deși poate nu erau prea entuziasmate. Multe reviste burgheze în limba finlandeză și-au exprimat satisfacția că a fost ales un președinte vorbitor de limbă finlandeză și pro Finlanda. Vaasa a declarat că rezultatul alegerilor a fost o surpriză deprimantă pentru o mare parte a populației. Potrivit ziarului, era clar că, într-un referendum direct, generalul ar fi continuat ca șef al statului.[496]

Ståhlberg nu era „vreun reprezentant al politicii aventuroase din Carelia rusă” și chiar Ostrobotnia centrală a declarat că nu era neapărat un

dezavantaj faptul că fusese ales cineva care nu era soldat de meserie, „pentru că vremurile sunt pe cale să se liniștească”. Cu cât mergeam mai înspre dreapta, cu atât tonul devenea mai dur și mai acuzator. Se zicea că președintele nu avea sprijinul populației Albe și era văzut ca un dușman direct al activiștilor, adevărații prieteni ai patriei. Alegerea lui Ståhlberg a destrămat frontul comun Alb și a dus la o deplasare spre stânga.[497]

Alegerile prezidențiale fuseseră precedate de o perioadă în care facțiuni influente, inclusiv membri ai guvernului, au încercat să împiedice viitoarele evoluții democratice. Iunie 1919 a devenit punctul culminant al unei campanii de dezinformare. Rețeaua de activiști a făcut un efort coordonat pentru a stârni o atmosferă de amenințare, crezând că atacul asupra Rusiei sovietice era, dacă nu deja în curs, cel puțin aproape. Trupele de la graniță și membrii Gărzii Albe întrețineau un „mic război” în regiunea de frontieră, cu provocări constante. A confirmat acest lucru și colonelul jäger Aarne Sihvo, care fusese ales membru al parlamentului. Acesta a declarat că oribilele conflicte de la frontieră erau în principal grăniceri ruși provocați de mitralierele finlandezilor. În același timp, s-au întețit zvonurile conform cărora activiștii încearcau să stârnească un război între Finlanda și Rusia. Se credea că starea de război îi va permite lui Mannerheim să fie ales președinte.[498]

La începutul verii 1919, Finlanda nu avea încă o formă de guvernare confirmată. Părea că țara era pusă la cale de cine știe ce grupare. În afara granițelor, exista un număr mare de soldați finlandezi; în apropierea frontierei de est, au fost înființate școli de instrucție pentru refugiați, iar soldații de frunte păreau să-și urmeze propriile politici. Nu e de mirare că, la începutul verii lui 1919, raportul atașatului militar din Helsinki, Henrik Lagerlöf, către regele Suediei era destul de pesimist:

Impresia generală este că există o anumită anarhie în toate domeniile. Statul finlandez nu este nicidecum bine stabilit și aș fi aproape pregătit să susțin că un anumit proces de dezintegrare se intensifică, în schimb.[499]

La sfârșitul lunii iunie, Rudolf Walden, ministrul de Război al guvernului Kaarlo Castrén, a intimidat Armata Roșie cu un atac și a cerut trimiterea

imediată a trupelor permanente în Aunus. În același timp, șeful Statului Major General, Hannes Ignatius, și-a pus toți așii de intimidare în joc pentru a convinge guvernul să accepte mobilizarea. Se transmiteau „știri" imaginare, complet false, cum erau cele despre exercițiile militare ale sutelor de Gărzi Roșii finlandeze la periferia capitalei.[500]

Când guvernul nu a cedat provocărilor, acțiunile activiștilor au început să provoace reacții adverse. În parlament, Antti Juutilainen, un reprezentant al Uniunii Agrare, s-a înfuriat din cauza exagerării într-o chestiune atât de serioasă: „Percepția pe care am căpătat-o în călătoria mea [în Carelia] este că încă nu a avut loc un atac grav". Îndoielile cu privire la intențiile rușilor Albi s-au răspândit pe scară largă în domeniul politic. La urma urmei, aceștia erau „gata să asuprească popoarele educate marginalizate", posibil chiar mai rău decât vecinii bolșevici. În dezbaterea parlamentară, Juutilainen, ulterior unul dintre liderii mișcării Lapua, a primit strigăte de susținere din partea stângă a sălii, afirmând următoarele:

Lăsați Rusia să se organizeze singură pe cât de bine sau de rău poftește, dar convingerea mea este că vom folosi toate forțele la dispoziție pentru a ne apăra în propriile granițe.[501]

Jocul de-a războiul nu era singurul lucru care-i irita pe tot mai mulți dintre finlandezi. În iunie 1919, umblau zvonuri conform cărora regentul Mannerheim încheia un acord cu rușii Albi, cu privire la ostilitățile comune împotriva Petrogradului și zdrobirea stăpânirii bolșevice. Zvonurile erau adevărate. Proiectul acordului dintre Mannerheim și generalul Nikolai Iudenici fusese deja trimis înainte de solstițiu atât Aliaților, cât și „conducătorului suprem" al guvernului Alb Rus, cu sediul în Omsk, amiralul Alexander Kolceak. Acordul prevedea că Mannerheim va conduce un atac în care trupele finlandeze vor juca un rol-cheie. Recunoscătorul Imperiu Rus ar admite apoi independența Finlandei și ar garanta anumite drepturi culturale Ingriei și Careliei de Est. Singura problemă era că negocierile lui Mannerheim și elaborarea acordului au avut loc fără știrea guvernului și Parlamentului finlandez.[502]

Era imposibil ca planurile lui Mannerheim și ale partidului militar să rămână complet secrete pentru o perioadă prea lungă. În guvern se discuta aprins despre cine ce știa și cine conspira împotriva cui. Walden a negat teatral totul. De asemenea, ministerul de Externe a emis o declarație prin care a negat că Mannerheim ar fi încheiat un acord cu Kolceak cu privire la expediția la Petrograd.[503]

În prima jumătate a lunii iulie, activiștii, împreună cu Mannerheim, au luat în considerare diferite oportunități de lovitură de stat. Exista un scenariu în care regentul ar amâna întărirea formei de guvernare, care ar amâna automat și alegerile prezidențiale. Regentul va dizolva apoi parlamentul și va declara starea de război pentru expediția din Petrograd. Eino Suolahti a propus fără ezitare implementarea loviturii de stat dacă Mannerheim pierdea alegerile prezidențiale. Planul a eșuat, la fel ca majoritatea proiectelor activiștilor, când politicienii de dreapta Lauri Ingman și Ernst Nevanlinna nu s-au alăturat. Entuziasmul pentru politica de agresiune a fost diminuat de bine-cunoscuta suspiciune față de rușii Albi.[504]

Cu toate acestea, din cauza zvonurilor, atmosfera era atât de tensionată, încât Kaarlo Edvard Kivekäs, comandantul-șef al Forțelor Armate, a interzis trupelor să intervină în politică în ziua alegerilor. Natura dramatică a alegerii lui Ståhlberg cu privire la participarea finlandezilor la atacul din Petrograd s-a văzut a doua zi după alegeri, când Iudenici și personalul său s-au mutat de la Seurahuone din Helsinki în Tallinn.[505]

Seria tulburărilor politice din iulie 1919 a continuat cu o schimbare de guvern. Ståhlberg nu dorea ca Mannerheim să fie comandantul armatei, iar în semn de protest, guvernul Castrén și-a dat demisia. Noul guvern, condus de J.H. Vennola din partea Uniunii Agrare, a marcat o separare la proiectele activiste. Rudolf Walden, mâna dreaptă a lui Mannerheim, care ocupa funcția de ministru de Război din decembrie 1918, a părăsit guvernul. În schimb, au fost aleși ca miniștri Heikki Ritavuori, Eero Erkko și Kyösti Kallio, care au stârnit furie în extrema dreaptă. Hannes Ignatius, un mare susținător al politicii militare, a fost mutat din funcția de șef al Statului Major General în cea de inspector al școlilor militare.

Alegerea lui Ståhlberg nu însemna că proiectele privind trupele libere și planurile Marii Finlande au dispărut pe loc din dezbaterile și politica

finlandeză. La doar o zi după alegerile prezidențiale, un grup liber de refugiați ingrieni, condus de ofițeri finlandezi, a trecut granița în Carelia și a atacat Rusia. Nu era deloc o coincidență, ci o continuare a provocărilor militare ale finlandezilor din vara anului 1919.

În mai 1919, în Finlanda existau câteva mii de refugiați din nordul Ingriei. Fugiseră, în principal, de recrutarea forțată a Armatei Roșii. În calitate de ministru de Război, Walden a permis înființarea centrelor de instrucție militară pentru refugiați lângă graniță și începerea pregătirii ingrienilor. Jägerul Eero Heickell (mai târziu Kuusari) a fost ales instructor. Acesta lucrase în serviciul de informații al Armatei Albe și fusese șeful Departamentului de informații al Statului Major General, începând cu sfârșitul anului 1918. În februarie 1919, Heickell s-a alăturat Comitetului militar al Comisiei de asistență generală a Estoniei. Mai târziu, în primăvară, s-a organizat pentru războiul din Aunus, iar în luna mai a înființat o armată ingriană.

În vederea viitoarei cuceriri a Ingriei de nord, în vara anului 1919 a fost înființată o Comisie a Ingriei de nord între refugiați. Comisia i-a cerut locotenent-colonelului Georg Elfvengren, erou al Războiului Civil, să conducă un batalion de aproximativ 600 de ingrieni. La mijlocul lunii iulie, Elfvengren s-a întâlnit la Helsinki cu liderii activiști Hannes Ignatius și Elmo Kaila. La scurt timp după aceea, el și trupele sale au lansat un atac dincolo de graniță. Cu toate acestea, războiul de agresiune s-a încheiat rapid și grupul a trebuit să se retragă. Gösta Theslöf, comandantul Diviziei a 2-a staționată în Carelia, era neliniștit din cauza activităților Forței Armate Ingriene, așa că a închis granița, izolând trupele.[506]

Elja Rihtniemi a devenit noul comandant al trupelor libere ingriene și s-a stabilit împreună cu acestea într-o zonă de aproximativ 30 de kilometri pătrați, în partea rusă a frontierei, în Kirjasalo. Forțele ingriene, cu sprijinul statului finlandez, aveau să rămână aici până la Tratatul de Pace de la Tartu. Zona-tampon din afara granițelor țării a devenit o „regiune activistă”, puternic stăpânită de ideile înrudirii, lucru pe care Rihtniemi îl considera binevenit: „Să devină acesta tărâmul activiștilor noștri, prin care putem acționa liber pentru a-i elibera pe ingrieni”.[507]

Adversitățile evoluției activiste au stârnit multă supărare, nu în ultimul rând în cadrul Gărzii Albe. Una dintre urmările tulburărilor provocate de alegerea lui Ståhlberg a avut loc la 16 august 1919 în Helsinki. Era vorba de o paradă de protest a Gărzii Albe, în care Mannerheim a fost numit Comandant onorific al Gărzii Albe, iar Armata Albă a generalului Alb, adică membrii Gărzii Albe, și-au arătat loialitatea. Fostul regent s-a întors în capitală de la băile de la Runn, unde se mutase după pierderea alegerilor. În Rautatientori, generos decorat, Mannerheim a fost întâmpinat de 7.500 de membri ai Gărzii Albe din toate districtele organizației și de o mulțime numeroasă. Armata permanentă și fosta și actuala conducere a țării erau, de asemenea, prezente.[508]

Zilele de după paradă au devenit o sărbătoare aparent nesfârșită, plină de laude pentru fostul comandant-șef. Deși totul a decurs fără probleme, fără incidente majore, se simțea indignarea provocată de excluderea lui Mannerheim. Când Garda Albă din Helsinki i-a făcut o vizită oficială lui Mannerheim, comandantul Unio Sarlin nu s-a putut abține. În discursul său, s-a plâns, în numele Gărzii Albe, de forțele actualmente la putere și că „liderul neîncoronat” al Finlandei, Mannerheim, fusese eliminat de ranchiunoșii democrați.

Potrivit lui Sarlin, era sarcina membrilor Gărzii Albe din capitală „să rămână în permanență în pozițiile lor de gardă, gata să ia măsuri atunci când securitatea societății o cere”. Sarlin a afirmat că Ståhlberg era un om „a cărui inimă nu poate să bată în același ritm cu inimile noastre”. În final, a jurat supunere față de Mannerheim: membrii Gărzii Albe aveau întotdeauna să vadă în general „incomparabilul comandant al Finlandei Albe, singurul a cărui voință poate fi lege pentru noi”. Întrebarea era câți oameni cu aceleași idei precum Sarlin existau în societatea finlandeză. Răspunsul putea fi ușor aflat în runda decisivă din Războiul Civil Rus cu privire la soarta Petrogradului și a domniei bolșevice.[509]

Principele

La sfârșitul verii lui 1919, conform lui Rüdiger von der Goltz și Josef Bischoff, viitorul trupelor libere și al conducerii militare germane se învârtea în jurul a două teme principale. Tratatul de la Versailles, semnat pe 28 iunie, era o rușine care a trebuit anulată într-un fel sau altul. Potrivit aprecierii extravagante a lui Bischoff, scopul acordului de pace a fost „nu numai distrugerea economică și politică a poporului german, ci și distrugerea fizică a acestuia". Prin urmare, la Est trebuia amenajată o zonă de sprijin, prin care să se împotrivească Tratatului de la Versailles și guvernului său semnatar. A fost o idee nerealistă de la bun început, însă cealaltă temă era și mai și: un punct de sprijin în Est era important deoarece ar menține legătura cu Rusia. În plus, dacă Războiul Civil Rus se termina cu bine, Germania ar putea deveni un camarad. Poate chiar un aliat.[510]

Visurile erau mult mai mari decât piedicile care stăteau în calea lor. După semnarea tratatului de pace, Aliații au ordonat Germaniei să-și retragă toți soldații. Nu suna prea tentant, deoarece, astfel, Germania pierdea oportunitatea de a interveni în Războiul Civil Rus. În același timp, exista o oportunitate pentru o alianță germano-rusă. Prietenul Germaniei în est ar fi „Rusia viitorului", dar Germania viitorului trebuia să fie construită de germanii înșiși, altfel aveau să o facă Aliații în locul lor.

Goltz credea, așadar, că mai întâi era necesar să asigure teritoriul leton-lituanian ca zonă de sprijin. Mai apoi, bolșevicii trebuiau învinși și un guvern Alb trebuia înființat în Rusia, care ar fi un camarad de nădejde pentru Germania. La Berlin, era, în final, nevoie de un guvern „național", care să coopereze cu Rusia. Unirea Forțelor Germaniei cu Rusia ar fi putut redeschide negocierile cu Aliații privind o poziție puternică, iar prevederile de la Versailles ar fi fost răsturnate.

Niciunul dintre aceste planuri nu părea foarte realist la începutul lunii iulie 1919. După înfrângerea lui Wenden, trupele Diviziei de Fier și ale Landeswehrului trebuiau să se retragă aproape în fugă prin Riga, la sud de râul Daugava. Problema nu era numărul voluntarilor germani – tot mai

mulți soseau oricum din Germania. În schimb, problema era că Aliații depuneau acum eforturi și mai mari pentru a preveni prezența militară germană în zona baltică. Era timpul ca Germania să accepte înfrângea în războiul mondial, inclusiv în Est.

În 1919 însă, istoria se mișca iute. În iulie 1919, trupele libere baltice au intrat într-o altă etapă. Printre altele, intra în scenă Pavel Mihailovici Bermondt, care curând avea să conducă o armată de zeci de mii de soldați.

Puține detalii sunt sigure în povestea de viață a lui Bermondt, care s-a născut în 1877 în Tbilisi, după cum a spus chiar el. S-a autointitulat prinț Avalov, după tatăl său adoptiv. Aceeași incertitudine asociată cu numele său se aplică și istoriei sale militare. Gurile rele pretindeau că nu era în niciun caz colonel, ci liderul unei fanfare militare, un tambur major. Nimeni nu putea afla mai multe despre cum stăteau treburile cu adevărat în haosul din Kuressaare în 1919. Astfel, lui Bermondt i s-a permis să apară în costumul său cerchez de prinț caucazian și colonel rus.[511]

Trecutul său neclar contrasta puternic cu poziția sa de comandant al Armatei Albe voluntare de vest din Rusia și cu grandoarea planurilor sale. Ca atare, era o figură oarecum caracteristică în condițiile Războiului Civil Rus și în rândul aventurierilor militari și politici născuți din nebunia anului 1919. Bermondt, care își împărtășea cu tărie părerile, a ieșit la iveală într-un moment în care toate speranțele Armatei libere germane păreau năruite, acompaniat de cuvintele „uitați de Dumnezeu și noroc” cântate de soldații Diviziei de Fier.[512]

Drumul lui Bermondt către Curlanda în vara anului 1919 a început odată cu Revoluția Rusă. După lovitura de stat bolșevică, înflăcăratul aristocrat Bermondt a căutat protecția hatmanului Pavlo Skoropadski la Kiev în vara anului 1918. Administrația Skoropadski, susținută de germani, și Ucraina ocupată ofereau un refugiu temporar celor ca Bermondt, monarhiști pregătiți să se mobilizeze împotriva bolșevicilor sau conservatori, care tocmai luau forma unei mișcări ce avea să fie cunoscută ca rușii Albi. Bermondt era unul dintre acei apărători ai imperiului, care și-au concentrat speranțele în stabilirea trupelor Albe la periferia regatului.

Aceștia trebuiau să învingă Armata Roșie pe câmpul de bătălie, să recucerească teritoriile de bază ale Rusiei și să pună capăt „Sovdepiei”, un nume batjocoritor pentru teritoriile aflate sub stăpânirea bolșevică. În opinia lui Bermondt, Germania imperială era cel mai puternic susținător al ideii monarhiste și, prin urmare, Albii trebuiau să se bazeze pe Germania. Printre multe altele, acesta dorea să formeze o armată de voluntari ruși cu acordul și sprijinul guvernului imperial german în teritoriile din Rusia stăpânite de Germania. Trupele trebuiau recrutate din rândul ofițerilor și bărbaților ruși prezenți la fața locului, al ofițerilor care urmau să fie eliberați din închisoare și al prizonierilor de război ruși ai Germaniei. Comandantul trebuia să fie un general rus valoros, popular, precum Nikolai Iudenici, Vasili Gurko sau contele Fiodor Keller.[513]

Bermondt s-a implicat repede în încercările de a recruta forțe armate pentru a lupta împotriva Roșiilor. Cu binecuvântarea germanilor, a servit ca șef al Biroului de recrutare al Armatei de sud a lui Piotr Krasnov, ataman al cazacilor de pe Don la Kiev. După armistițiul războiului mondial, Bermondt a părăsit Ucraina cu trupele germane în retragere și a ajuns la lagărul de concentrare din Salzwedel, aproximativ la jumătatea distanței dintre Berlin și Hamburg.[514]

Nu avea de gând să rămână acolo. Prin experiența sa, Bermondt devenise un monarhist radical și absolut. Fără îndoială, viziunea sa despre viitorul Rusiei includea distrugerea bolșevicilor și revenirea pe tron a familiei conducătoare Romanov. De asemenea, gândirea sa germană se forjase într-o certitudine care îl făcea să iasă în evidență printre Albi. În lagărul de la Salzwedel, Bermondt a inițiat curând recrutarea unui batalion de mitraliori călare. Primii înrolați erau prizonierii de război ruși aflați încă în lagărele germanilor. Conducerea Armatei Germane a început, de asemenea, să sprijine și să finanțeze activitățile de recrutare ale lui Bermondt.

Cu toate acestea, progermanismul lui Bermondt a fost factorul-cheie care a exacerbat decalajul dintre el și alți lideri ruși Albi. Comandantul batalionului rus care lupta în colaborare cu Baltische Landeswehr, principele Anatol von Lieven, nu se înțelegea cu Bermondt. La modul ideal, aveau multe în comun. La fel ca Bermondt, Lieven reprezenta imperialismul Marii Rusii și dorea întoarcerea atât a țarului, cât și a Rusiei

„mari și indivizibile”. La fel ca majoritatea rușilor Albi, Lieven visa la supunerea naționalismului local în numele binelui suprem, acela al țarului și al imperiului.

În „gândirea ruso-letonă-baltică” a lui Lieven, forțele armate rusești, letone și baltice germane ar fi mărșăluit împreună la Moscova, cu el în frunte. O astfel de expediție ar fi necesitat o soluție de compromis cu letonii, care să-i convingă cumva pe naționaliștii letoni să renunțe la ideea independenței. Planurile acestea nu sufereau de un realism excesiv, iar relația cu Germania s-a dovedit a fi un factor de separare. Aristocratul Lieven nu-și putea imagina să fie sub conducerea unui colonel de operetă precum Bermondt și, după armistițiul de la Strasdenhof, s-a mutat în Armata de nord-vest a lui Iudenici. Majoritatea oamenilor săi a rămas în Letonia și s-a alăturat Armatei de vest a lui Bermondt.[515]

La sfârșitul lunii noiembrie 1918, de la Kiev s-a aflat cum că generalul de cavalerie, contele Fiodor Keller, se afla în sfârșit în drum spre Pskov, însoțit de un număr considerabil de ofițeri. Cu toate acestea, în ajunul plecării sale, Keller a fost asediat de trupele liderului naționalist ucrainean Simon Petliura, care a invadat Kievul. S-a refugiat la mănăstirea Sf. Mihail din inima orașului și s-a ascuns acolo până ce a fost descoperit. Cu câteva zile înainte de Crăciunul anului 1918, a fost împușcat lângă piedestalul unui monument al lui Bogdan Hmelnițki. Contele nu mai era, dar unitatea principală a armatei conduse de Bermondt a purtat apoi numele Keller.[516]

După armistițiul războiului mondial, germanii au devenit tot mai interesați de trupele în creștere ale lui Bermondt. „Corpul Contele Keller” era o ocazie de a înlocui trupele germane care se retrăgeau din Țările Baltice, care, în noiembrie 1918, erau cuprinse de „același haos revoluționar deja prea cunoscut fiecărui rus”, conform lui Bermondt. Formarea Armatei de nord nu se mai putea baza exclusiv pe Germania. Când au venit vești despre sosirea Departamentului naval britanic la Tallinn și Riga în decembrie 1918, au fost trimise delegații la Bermondt pentru a cere ajutor urgent. Atașatul militar britanic de la Berlin l-a susținut și el pe Bermondt prin alimente, epoleți și chipiuri.[517]

În cele din urmă, la 30 mai 1919, totul era pregătit. Primele divizii ale lui Bermondt s-au alăturat trupelor libere comandate de Goltz la Mitau.

Simultan, forțele libere germane au cucerit Riga. Bermondt a sosit cu personalul său, câteva săptămâni mai târziu la Mitau, „un vechi oraș liniștit și pașnic de-a lungul râului Lielupe”[518].

Liniștea și pacea erau rare în 1919 în Curlanda. „Bermondienii” au urmărit de pe margine victoria germanilor la Riga, avansarea către Wenden și retragerea care a urmat. Până la Armistițiul de la Strasdenhof, rușii lui Bermondt au rămas rezervați. Când germanii s-au retras din Riga la începutul lunii iulie, colonelul Ceaikovski, șeful Statului Major al lui Bermondt, a venit în Thorensberg (Tornakalns, în letonă), Riga, să discute cu comandantul Josef Bischoff al Diviziei de Fier.

Conform relatării lui Bischoff, ofițerul rus a început să explice legenda medievală a lui Ruric, potrivit căreia familia prințului Ruric, care conducea Kievul, condusese odată țara. Acum Rusia se găsea din nou în aceeași situație. Din nou, germanii au fost chemați să dea o mână de ajutor. „Ne ajutați?” Astfel și-a încheiat ofițerul discursul. Bischoff abia dacă își putea crede urechilor:

Era ca și când Soarta însăși ar fi vrut să ne arate calea de urmat, ca să ne urmărim din nou vechiul obiectiv măreț, după prăbușirea fundamentului politic al luptei noastre în ianuarie. Criteriile pe baza cărora am considerat că lupta împotriva bolșevismului este singura oportunitate pentru o reorganizare completă a situației din Europa și, prin urmare, din Germania, au rămas neschimbate.[519]

Ideea ca Rusia să se alăture Albilor s-a răspândit rapid în rândul trupelor libere. A trezit un entuziasm nemaipomenit. Nici nu era nevoie să se întoarcă în patrie, visele la pământ și la prada de război rămâneau valabile și cu siguranță era rost de ceva promovări odată cu transferul. Bischoff a dat Diviziei de Fier un ordin zilnic prin care să-și justifice acțiunile:

Vrem ca drapelul rus să fluture peste țările pe care le-am eliberat singuri. Vrem să îi ajutăm pe ruși să-și elibereze patria de flagelul umanității. Știți că sunt german și voi rămâne german până la sfârșit. Puteți, fără nicio

ezitare, să vă alăturați mie și să fiți convinși că, ajutându-ne prietenii ruși, facem tot ce este mai bine pentru Germania.[520]

Principalele trupe libere germane s-au alăturat lui Bermondt fără nicio dificultate și astfel a luat naștere Armată voluntară rusă de vest. Viitorul terorist și scriitor Ernst von Salomon, care mărșăluia în rândurile sale, a descris preschimbarea rapidă a Forțelor libere germane în soldați ruși:

Ne-am pus cocarde rusești pe chipiuri (…), am acceptat nerăbdători banii de hârtie pe care Bermondt i-a tipărit curând (…), am băut șnaps rusesc cu râvnă și am învățat să blestemăm în rusă. Așadar, cum nu mai aveam voie să fim germani, am devenit ruși.[521]

Zvonurile despre condițiile „paradisiace" oferite s-au răspândit rapid în Germania, ceea ce a dus la o nouă intensificare a mișcării de voluntari. Gările germane erau iarăși pline de bărbați care călătoreau spre zona baltică. La sediul din Kolberg s-a observat că, în ciuda retragerii în curs, numărul voluntarilor care călătoreau în regiunea baltică creștea. Generalul Neill Malcolm, reprezentantul militar britanic la Berlin, raporta cu îngrijorare cum grupuri de 40-70 de bărbați se adunau în gara Schlesische, seară de seară, pentru a călători în Curlanda: „Am impresia că se trimit mulți soldați germani în Rusia".[522]

Aliații erau îngrijorați de o nouă întorsătură a evenimentelor. La sfârșitul lunii iulie 1919, generalul Alfred Burt, șeful Ambasadei militare britanice trimis la Riga, a anunțat că foștii prizonieri de război ruși din Polonia și Germania soseau constant la Mitau. În același timp, contrar promisiunilor lor, germanii nu păreau să aibă nicio intenție de a se retrage în patria lor. Burt i-a spus ministrului de Externe, Arthur Balfour, că Goltz avea cu siguranță de gând să rămână în Curlanda până în ultima clipă, contând pe o nouă evoluție a neliniștilor din zona baltică, care să le permită germanilor să rămână. Herbert Grant-Watson, prim-secretar diplomatic al Marii Britanii în Letonia, un mare prieten al guvernului lui Ulmanis, i-a spus secretarului de Externe George Curzon la Londra la începutul lunii august:

Dacă generalului von der Goltz i se permite să-și continue intrigile, această țară va fi târâtă din nou în haos și Germania va avea noi motive să continue ocuparea Curlanda.[523]

Estimările erau corecte, tocmai aceasta era ideea lui Goltz. Avea la dispoziție un instrument, trupe libere care nu mai mărșăluiau sub steagul Germaniei. Natura lor de mercenari, dincolo de controlul guvernelor, era fix ceea ce-i trebuia. Cu toate acestea, era timpul ca Goltz să se îndepărteze de noua încercare ruso-germană. Statutul social, disciplina militară și simțul datoriei de ofițer prusac îl împiedicau să devină un tâlhar modern, dar Goltz saluta obiectivele lui Bermondt. A promis fostelor sale trupe tot sprijinul său din Germania.[524]

În ciuda statutului lor vag, trupele libere germane nu numai că atrăgeau voluntari germani, dar ofereau o alternativă și feluriților militari de profesie. Unul dintre ei era jägerul finlandez Gunnar Lindqvist, care a optat pentru Mitau în august și s-a alăturat Diviziei de Fier acolo.

Născut în 1898, Gunnar Lindqvist s-a alăturat batalionului său de jägeri în 1915, după cinci ani în cadrul prestigiosului Liceu normal din Helsinki, care i-au pus bazele doctrinare. Apoi războiul avea să-l ia cu el. Și-a acumulat experiența luptând pe frontul din Lielupe în războiul mondial, unde a fost și rănit, iar apoi s-a întors ca rezervă în Finlanda cu un grup de jägeri în februarie 1918. A participat la bătăliile care au dus la cucerirea orașului Viipuri în Războiul Civil ca ofițer mesager. În timpul Războiului Eston, Lindqvist a făcut parte din Divizia de trenuri blindate a Armatei Estone. Când Războiul din Estonia a scăzut în intensitate, Lindqvist s-a îndreptat spre sud către noi provocări.[525]

Deși Aliații au interzis aducerea de noi trupe germane pe teritoriul leton și au cerut evacuarea imediată a trupelor germane deja prezente în Letonia, nimic nu părea să se întâmple. În cursul lunii septembrie, atmosfera în rândul germanilor din Curlanda s-a îmbunătățit și mai mult după sosirea de noi voluntari. Din Germania veneau chiar unități întregi, cum ar fi Eiserne Schar a lui Rudolf Berthold, un pilot de luptă decorat cu Pour le Mérite. Era deja toamnă, însă zilele nu fuseseră niciodată mai senine decât atunci. Soluția și victoria se aflau iarăși la îndemână acum că Armata de nord-vest

a generalului Iudenici se pregătea pentru un nou atac decisiv asupra Petrogradului.

Mitau a devenit capitala lui Bermondt. Armata de vest număra aproximativ 38.000 de oameni, dintre care circa 30.000 erau germani, iar șase până la opt mii erau ruși. Estimările variază, dar toți erau de acord că Bermondt comanda o forță de luptă considerabilă formată din veterani. Dat fiind că atacul Armatei de nord-vest asupra Petrogradului era pe cale să înceapă, ceea ce Bermondt avea să facă putea avea un impact decisiv asupra Războiului Civil din Rusia.[526]

Nodul gordian

Colonelul Bermondt, care își aranja mustața către cer în stilul Împăratului Wilhelm al II-lea, era vanitos și teatral: purta inele cu pietre prețioase pe degete și își strunea calul în maniera spectaculoasă a călăreților caucazieni. Avea numai dispreț pentru Marea Britanie și îi primea pe ofițerii britanici stând în pat, fumând țigări și mâncând mere. După ce vizitatorii plecau, își dezlănțuia furia trăgând cu revolverul în gol înspre tavan.

Gurile rele din jurul caracterului straniu al lui Bermondt ziceau că era un războinic incompetent, care acorda prioritate megalomaniei și fanteziei, că avea sifilis și că făcea multe excese. De asemenea, avea un talent în a-și face dușmani aprigi. Unul dintre aceștia era adjunctul principelui Anatol von Lieven, Kurt von Braatz, care nu îl descria pe Bermondt în termeni prea favorabili:

Chipul său puțin însuflețit, dar totuși caraghios, a fermecat multe femei ușuratice din Mitau, la fel cum acestea, vrăjite la rândul lor, au primit trupele germane. Erau mulți în preajma sa care ar fi putut povesti mai multe despre orgiile sale![527]

Pe de altă parte, generalul Frank C. Marsh, șeful Statului Major al Comisiei militare a Aliaților, socotea că Bermondt avea mai multă determinare și caracter decât Iudenici și era în stare să câștige încrederea, chiar admirația subordonaților săi. În orice caz, Armata de vest a lui Bermondt se afla sub comanda nominală a lui Nikolai Iudenici, care fusese numit comandant-șef al tuturor Forțelor Albe din nord-vestul Rusiei. Pe măsură ce se apropia sfârșitul lunii august, lansarea atacului lui Iudenici asupra Petrogradului era doar o chestiune de timp. Pe lângă propria Armată de nord-vest, generalul dorea ca Armata de vest a lui Bermondt să se alăture acestui atac. La 26 august 1919, trimișii Armatei de nord-vest a lui Iudenici s-au întâlnit cu generalul Marsh al Aliaților și cu reprezentanții Estoniei, Poloniei și Lituaniei. Scopul era coordonarea mișcărilor pentru ocuparea Petrogradului

printr-o operațiune comună a Armatei de nord-vest și a Armatei de vest, care urma să aibă loc pe 15 septembrie.[528]

Potrivit lui Bermondt, înaintarea Armatei de vest era deja așteptată cu nerăbdare în părțile de est ale Letoniei în regiunile Väinänlinna (Dünaburg în germană, Daugavpils, în letonă) și Reschiza (Rēzekne, în letonă). Regiunile reprezentau poarta către Pskov, iar Pskov era poarta către Petrograd. Bermondt credea că se poate baza puternic pe comunitățile rurale de modă veche antibolșevice, cu care pretindea că este în cele mai bune relații cu putință. De asemenea, se credea că organizațiile subterane contrarevoluționare și unitățile în care mocnea revolta abia așteptau să treacă la acțiune.[529]

Pe moment, Bermondt se bucura de poziția sa de lider al Armatei de vest fără să aibă rivali și, la începutul lunii septembrie, Iudenici i-a pus formal la dispoziție trupele. Acum dispunea în total de aproximativ 45.000 de oameni, cel puțin pe hârtie, dintre care majoritatea erau trupe libere germane. În plus, existau 100 de tunuri, 600 de mitraliere, 50 de aruncătoare de mine (lansatoare de grenade), 120 de avioane, trei trenuri blindate și zece autoblindate. Campania putea începe.[530]

Totul părea în regulă, dar în culise era agitație. Guvernul britanic și-a schimbat poziția asupra Armatelor Albe. Ministrul de Externe George Curzon primea sfaturi contradictorii de la experții de pe teren. Marsh a recomandat să-l susțină pe Bermond, astfel încât acesta să nu fie complet influențat de germani. Colonelul Stephen George Tallents, în schimb, l-a prevenit în legătură cu Bermondt, pe care îl considera o „sperietoare” sub stăpânire germană. Așa cum era de așteptat, guvernele naționale din Țările Baltice erau sceptice față de Bermond. Crucială a fost însă poziția negativă luată de Consiliul suprem al Aliaților la ședința de la Paris, de la mijlocul lunii septembrie. Premierul britanic David Lloyd George a spus în discursul său că era antibolșevic, dar totuși respingea ideea de a valorifica trupele libere germane în acest mod în lupta împotriva bolșevismului. Bolșevicii aveau să părăsească zona baltică, germanii nu.[531]

Rezultatul a fost o notă trimisă guvernului german la 24 septembrie 1919 de mareșalul Ferdinand Foch, comandantul-șef al Armatelor Aliaților. Conform notei, toate trupele germane trebuiau să fie demobilizate și retrase pe

teritoriul regatului. Cerința se aplica și voluntarilor germani care se alăturaseră serviciului rus, indiferent de tipul de cocardă de pe chipiu sau de uniforma pe care o purtau în prezent. Dacă guvernul german refuza, urma o serie de sancțiuni, cum ar fi suspendarea aprovizionării cu alimente și materii prime. Aceasta ar fi însemnat reluarea blocadei navale pentru Germania. Într-o țară vlăguită de lipsuri, consecințele puteau fi nespus de grave.

Guvernul german se afla într-o situație mai mult decât dificilă și n-a avut de ales decât să se conformeze. Granița dintre Germania și Lituania a fost închisă pe 29 septembrie, iar cei care treceau neautorizat erau împușcați. Mai târziu, trupele libere au privit cu resentiment „trădarea" guvernului după ce acesta a închis frontiera „ermetic". Realitatea era alta: la graniță erau constant scurgeri în ambele direcții.

Pe când guvernul lui Ebert din Berlin încă se gândea cum să reacționeze la nota Aliaților, Nikolai Iudenici a ajuns la Tallinn din Riga la sfârșitul lunii septembrie și s-a stabilit în hotelul St. Petersburg. Intenția sa era de a avea o rundă finală de discuții cu Bermondt înainte de a lansa o ofensivă comună a Armatelor de nord-vest și vest. Rezultatul a fost o farsă care a arătat cât de profundă era neîncrederea în rândul rușilor Albi.

Nu a ieșit nimic din întâlnirea dintre Iudenici și Bermondt. Potrivit lui Bermondt, comandantul leton din Riga amenințase că îl va aresta dacă punea piciorul în Riga. Șeful de cabinet al generalului Hubert Gough l-ar fi amenințat și el în repetate rânduri că îl spânzură dacă îndrăznea doar să apară în ochii lui. Motivul principal trebuie să fi fost că Bermondt era omul germanilor, iar Aliații erau și ei de aceeași părere. Prin urmare, Iudenici trebuia să vină la Mitau și să inspecteze trupele lui Bermondt acolo. Iudenici, în schimb, refuza să vină mai departe de Riga, la sfatul englezilor, după cum zicea Bermondt, dar și din motive de prestigiu și securitate. Negocierile de război, esențiale pentru succesul operațiunii comune, s-au rezumat astfel mesaje transmise de adjutanți între comandantul-șef și subordonatul său, în teorie.[532]

Chestiunea esențială era locul Armatei de vest în viitoarea ofensivă. Iudenici voia să o mute complet pe frontul Narva. Acolo, atât armata aceasta, cât și comandantul său, Bermondt, ar fi sub comanda și controlul

comandantului-șef. Poate că un aspect și mai important era că, acționând din partea estonă, Armata de vest ar fi în întregime dependentă de întreținerea oferită de Aliați și, astfel, liberă de influența germană.

Bermondt, la rândul său, susținea că umblau deja zvonuri nebunești cu privire la situația întreținerii Armatei de nord-vest: se zicea că soldații primeau fiecare doar jumătate de kilogram de untură și unul de făină ca rații zilnice. Nu exitau facilități de gătit și, drept urmare, soldații erau înfometați de pe-acum. În condițiile igienice precare, apăreau tifosul răspândit de păduchi și alte boli de război, vechi de secole.[533]

Situația dintre Armata de vest a lui Bermondt, Armata de nord-vest a lui Iudenici și Aliați a escaladat rapid într-o învinovățire pe față. Când adjutantul lui Bermondt, colonelul Cesnakov, l-a întâlnit în cele din urmă pe Iudenici la 27 septembrie, i-a acuzat pe Aliați de un „joc înșelător" împotriva Armatei de vest și că i-au incitat pe letoni și lituanieni împotriva ei. Bermondt era de părere că această subminare împiedicase până atunci Armata de vest să lanseze un atac. Evaluarea ulterioară a lui Bermondt a motivelor Aliaților era pură propagandă:

Antanta a văzut că Armata de vest a format o forță puternică împreună cu voluntarii germani, care, datorită ajutorului altruist al germanilor, ar putea juca un rol decisiv în victoria asupra bolșevicilor. Cu toate acestea, asta era împotriva intereselor „aliaților".[534]

Iudenici, pe de altă parte, părea să-i acuze pe germani, nu chiar fără motive întemeiate, de infiltrarea bolșevismului în Rusia și de trădarea hatmanului Pavlo Skoropadski. Cesnakov susținea că germanii acționaseră ca dușmani ai Rusiei în războiul mondial, explicând că, mai presus de toate, răsturnarea lui Skoropadski era rezultatul uneltirilor reprezentantului înșelător al Franței la Odessa.[535]

Rezultatul „negocierii" prin adjutanți a fost că, pe 27 septembrie 1919, Iudenici i-a dat lui Bermondt ordinul direct de a se muta cu trupele sale pe frontul Narva. După cum era de așteptat, Bermondt a refuzat să se supună unui ordin care ar fi însemnat separarea Armatei de vest de aliații săi

germani. Întregul succes al lui Bermondt din prezent și din viitor se baza pe aceștia.[536]

Principele Anatol von Lieven, care lupta în Landeswehr, a primit același ordin de a se muta pe frontul Narva. Spre deosebire de Bermondt, acesta a decis totuși să-l execute. Lieven, rănit în timpul cuceririi Rigăi, a plecat în Germania pentru a-și reveni, însă unele dintre trupele sale s-au mutat, de fapt, de la Mitau în Armata de nord-vest pe frontul Narva. Kurt von Braatz, un adjutant de-al lui Lieven, care împărtășea dezgustul superiorului său față de Bermondt și de trupele sale libere germane, îl condamna pe Bermondt ca un aventurier suferind de grandomanie, al cărui adevărat obiectiv era să devină însuși Țarul Rusiei:

Dacă Bermondt ar fi avut succes, ar fi devenit „Bermondovici" în adevăratul sens al cuvântului, iar aventurierii străini ar fi ajuns la putere.[537]

Operațiunea comună a Armatelor de nord-vest și de vest se prăbușise înainte de a începe. Cu toate acestea, în timp ce superiorii se certau, ofensiva decisivă către Petrograd a fost lansată printr-o operațiune bazată pe decepție de partea dreaptă a trupelor lui Iudenici, pe 28 septembrie 1919. Scopul atacului la sud-est de Outova, care a rămas în mâinile Albilor, era să ajungă la calea ferată dintre Petrograd și Pskov și la șosea, și să atragă atenția Roșiilor. În curând avea să se pună în mișcare și Armata de vest. Însă nu în direcția în care se așteptau.[538]

În partea de nord a Golfului Finlandei, abia dacă pricepeau ceva din evenimentele politice și militare din Țările Baltice și zonele învecinate. Cu toate acestea, marile linii erau clare. Intențiile Armatei de nord-vest de a ataca Petrogradul erau atent monitorizate. Mai presus de toate, grupurile care plănuiau Finlanda Mare nutreau speranța în ceva revoluționar. Cei responsabili de politica înrudirii au înțeles că situația din zonele înconjurătoare se putea schimba radical. Pe 13 octombrie 1919, Uniunea civică carelian și Comitetul său subordonat carelian de est au convocat la Helsinki cele mai importante organizații adepte ale mișcării. Potrivit

ziarului Suunta, o serie impresionantă a actorilor de top ai ideologiei finlandeze s-a adunat la fața locului:

Societatea civică carelian, Guvernul și Consiliul provizoriu din Aunus, Comitetul provizoriu al Careliei Albe, ambele comitete ingriene, Prietenii Ingriei, Grupul activist, Comitetul Istmului Careliei, Comitetul Careliei, Uniunea civică carelian, Uniunea studenților din Carelia, Savo și Viipuri.[539]

Participanții la întâlnire au pătruns în incinta filialei din Viipuri pentru a reflecta asupra trecutului și viitorului. Prelegerile au început cu Kaarle Nestori Rantakari, unul dintre fondatorii Uniunii civice careliene. Dacă aveau să influențeze viitorul popoarelor înrudite, Rantakari a declarat că momentul sosise. Acesta susținea că motivul înfrângerilor din Carelia Albă și Aunus era sprijinul insuficient din partea guvernului. Dacă doreau să meargă mai departe, trebuiau să se lupte pentru popoarele înrudite „cu puterea întregului regat", altfel întregul proiect ar trebui abandonat. „Împăratul din Salmi", negustorul Jaakko Seise, a dovedit publicului că „oamenii din Aunus tânjeau după regatul Finlandei" și cauza Aunusului nu era nicidecum pierdută.

Pe podium a urcat și Herman Stenberg, unul dintre cei mai înflăcărați reprezentanți ai ideologiei popoarelor înrudite. Cuvintele sale păreau să vină dintr-o altă realitate, în care visele ascundeau realitatea. Dacă Rantakari ceruse ca obiectivele să fie urmărite numai cât era posibil, Stenberg a spus: „Rusia nu trebuie lăsată nicăieri pe țărmul Golfului Finlandei unde nu are un statut legitim". Potrivit lui Stenberg, toate populațiile finlandeze din regiunea Mării Baltice trebuiau scoase de sub stăpânirea rusă. Fără eliberarea „triburilor", nici Finlanda nu avea viitor.[540]

Expedițiile militare ale Forțelor libere finlandeze nu duseseră încă la atât de necesara Mare Finlandă. În ciuda eșecurilor trupelor libere, ședința de negociere nu își propunea să caute o nouă direcție, iar forțele nu au fost criticate. Finlanda Mare și ideea uniunii popoarelor vor continua să fie realizate prin război. Discursurile au subliniat „importanța răsturnării coloniei principale a bolșevismului pentru tribul finlandez", au vorbit

despre Petrograd ca „sediul Ingriei” și au criticat incapacitatea guvernului finlandez. În moțiune, guvernul era îndemnat să reia și să susțină lupta pentru libertatea popoarelor înrudite cu „puterea întregului regat”. Pe de altă parte, guvernul era, de asemenea, încurajat să stabilească relații bune cu noua Rusie, adică Rusia Albă de după cucerirea Petrogradului.[541]

Subiectele întâlnirii contraziceau realitatea. Războiul împotriva bolșevicilor nu era în mâinile finlandezilor, ingrienilor sau chiar ale estonienilor. În ciuda simpatiei, chestiunea Ingriei nu i-a mobilizat pe finlandezi în spatele noii mișcări de voluntari. Frontul contrarevoluționar al lui Iudenici n-a reușit nici el să inspire decât voluntari finlandezi individuali. Ziarul Suomen Sosialidemokraatti nu era singurul care, la câteva zile după reuniune, a criticat consiliile transfrontaliere din întreaga lume. Potrivit ziarului:

…este timpul să le punem capăt odată pentru totdeauna, deoarece există prea multe ruine fumegânde în Aunus; s-a produs prea multă suferință pentru poporul acesta, iar responsabilitatea Finlandei pentru această aventură a fost prea mult exagerată.[542]

Dealurile din Pulkovo

Pe 7 octombrie 1919, principalul atac al Armatei de nord-vest a generalului Nikolai Iudenici pe frontul Narva, lăsat de Armata Roșie mai slab apărat, a fost direcționat spre Petrograd. Armata urma să înainteze către Golful Finlandei, spre Yhinmäki și să cucerească cetatea Krasnaia Gorka cu sprijinul Marinei Britanice. După ocuparea orașului Kronstadt, planul era cucerirea Petrogradului, însă operațiunile nu se încheiau acolo. După Petrograd, urmau să avanseze în interiorul Rusiei ca o coloană separată, deoarece forța generală a armatei și condițiile geografice nu ar fi permis altfel înaintarea.[543]

Modelul era similar cu atacul lui Rodzianko din vara precedentă. De partea Golfului Finlandei, estonienii și ingrienii făceau din nou progrese. Era al doisprezecelea ceas, deoarece guvernul eston era deja în negocieri de pace cu Consiliul Comisarilor Poporului. Scopul estonienilor era să obțină ceva palpabil pentru masa negocierilor: cetățile Krasnaia Gorka și Kronstadt. Acestea ar fi reprezentat o garanție solidă pentru niște concesii semnificative. Dacă nu obțineau pacea, cetățile puteau fi oricum folosite pentru a apăra propriul teritoriu de inamici. Planul, elaborat de Kaapre Tynni, președintele Consiliului provizoriu ingrian, împreună cu amiralul Johan Pitka, comandantul Marinei Estone, și generalul Johan Laidoner, comandantul Armatei Estone, consta în debarcarea trupelor estoniene ingriene în Yhinmäki și Insula Kotlin, cu sprijinul Marinei Britanice.[544]

Când Iudenici a lansat atacul, Roșii tocmai își mutaseră cele mai bune unități în sudul Rusiei, unde Albii lui Denikin invadau Moscova. Orașul Jaama era în mâinile Albilor în seara zilei de 11 octombrie. Armata de nord-vest a atacat Petrogradul cu aproape 15.000 de oameni și 50 de tunuri. Roșii s-au retras, iar soldații Roșii ai Armatei a 7-a care apăra orașul s-au predat sau au fugit în masă. Retragerea începea să semene cu o evadare, iar trenurile blindate ale Albilor s-au grăbit să deschidă focul, distrugând încercările unităților Armatei Roșii de a se regrupa. Pe 16 octombrie, Albii au preluat Gatcina, un important nod feroviar din punct de vedere

operațional, localizat chiar în afara Petrogradului. Victorios, Iudenici i-a transmis lui Kolceak prin telegraf că ocuparea Petrogradului era doar o chestiune de câteva zile.[545]

Consiliul Comisarilor Poporului începea să vadă pierderea Petrogradului ca pe o posibilitate de luat în seamă, apoi de-a dreptul ca pe o probabilitate. Trotki a sărit în trenul spre Petrograd pe 16 octombrie. El însuși a susținut că îl întâlnise pe Zinoviev, liderul de partid care se ocupa de apărarea orașului, întins pe o canapea în Smolna, în Helsinki, cu nervii la pământ. Lenin era deja gata să abandoneze Petrogradul și să concentreze forțele Armatei Roșii pe frontul de sud împotriva lui Denikin. În curtea clădirii Smolna se aflau o duzină de mașini, în permanență pregătite să-i transporte în siguranță pe liderii de partid dacă orașul cădea. Ziarele finlandeze scriau cu entuziasm despre cum Petrogradul avea să fie în curând gol. În primul rând, ar pleca soldații comuniști și muncitorii calificați. Până atunci, însă, ziarele învățaseră deja că „astăzi, informațiile transmise prin telegraf trebuie tratate cu extremă prudență”[546].

Marele atac al Armatei de nord-vest a stârnit un interes enorm. Experții militari și jurnaliștii se revărsau în zona baltică. Unul dintre aceștia era Henrik Lagerlöf, un atașat militar suedez care servea în Helsinki. La jumătatea lui octombrie, a anunțat că va face o „călătorie militară de studii” în Estonia. Înconjurat de zvonuri, satiră, știri false, speranțe, temeri și informații reale în Tallinn, Lagerlöf și-a creat o impresie despre zona baltică ce dădea în clocot. A încercat din răsputeri să detensioneze situația, dar nu era deloc ușor. Numai de-a lungul râului Daugava, existau trupe letone, lituaniene, poloneze, estone, germano-ruse și sovietice rusești. Dar toată lumea era de acord că subiectul cel mai important era căderea așteptată a Petrogradului. În seara în care Lagerlöf redacta primul său raport pentru guvern, Armata de nord-vest tocmai punea stăpânire pe Gatcina. Lagerlöf auzise că Iudenici avea deja planuri pentru forțe de securitate în Petrograd, pe care dorea să le formeze din 5.000 de scandinavi. Aceștia ar fi conduși de un colonel din Armata de nord-vest, suedezul Karl Georg Malmberg.[547]

Armata lui Iudenici avea un avantaj special: în oraș erau o mulțime de ajutoare ale Albilor, care au oferit informații despre apărare. Colonelul Voldemar Lundeqvist, comandantul finlandez al Armatei a 7-a Roșii,

furniza Albilor în permanență informații despre pregătirile Roșiilor și chiar i-a ajutat pe Albi să elaboreze un plan de atac. Născut în 1885, Lundeqvist a dobândit rangul de colonel în Forțele Armate Ruse înainte de lovitura de stat bolșevică și s-a alăturat Armatei Roșii în urma recrutării inițiate de Trotki a foștilor ofițeri cu expertiză militară. Cu toate acestea, jocul său dublu era riscant, iar Lundeqvist a fost prins în cele din urmă ajutându-i pe Albi. A fost executat prin împușcare la Petrograd în ianuarie 1920.[548]

În rândul Armatei de nord-vest se afla și voluntarul finlandez Kaarlo Kurko, care mergea dintr-un război în altul, acum urmând să atace leagănul revoluției bolșevice. La fel ca majoritatea celor afectați de război, Kurko nu părea prea interesat despre ce război era vorba, cât timp exista posibilitatea să „lovească încă o dată în disprețuiții moscoviți". Născut lângă Tampere, în 1899, Kurko încercase să se alăture batalionului său de jägeri la vârsta de 16 ani, dar a fost prins în Viipuri și trimis înapoi acasă. Izbucnirea Războiului Civil i-a oferit în cele din urmă o nouă oportunitate, iar Kurko, care participase la cucerirea orașului Tampere, a ajuns sergent-major în Armata Albă. În ianuarie 1919, s-a alăturat regimentului Fiilor Nordului. Când s-a încheiat Războiul din Estonia și Letonia, Kurko, care servise ca sublocotenent în Armata Estonă, s-a înrolat ca sublocotenent în trupele de cavalerie de spionaj ale Armatei de nord-vest a lui Iudenici.[549]

Operațiunea lui Iudenici era bântuită de același lucru ca visele altor ruși Albi: căuta să câștige Războiul Civil prin operațiuni militare simple și directe care să-i înfrângă pe bolșevici. Natura artificială a guvernului rus de nord-vest, creat ca aripă politică a armatei, a fost subliniată de deviza însuși a lui Iudenici de a se „împotrivi bolșevicilor fără politică". Iudenici și majoritatea altor lideri Albi au uitat că nu putea exista un Război Civil fără politică, cu atât mai puțin o victorie. Albilor le lipsea o viziune asupra viitorului Rusiei, care i-ar fi putut inspira pe ruși să lupte pentru Albi. Simplul antibolșevism era suficient pentru foarte puțini oameni. Viziunea reacționară de restabilire a supremației culturale a imperialismului, măreției teritoriale a Rusiei și rusismului nu fascinau pe mai nimeni. În zonele ocupate de Albi, propriile trupe ale acestora se comportau adesea ca niște cuceritori, nu ca eliberatori.[550]

După cucerirea Gatcinei, Albii au avansat în direcția căii ferate. Curând trupele au ajuns la Pavlovsk și la fostul sat ingrian Saari, care devenise gloriosul Țarskoe Selo, orașul palatelor imperiale. Conform memoriilor Albilor, bătălia a ajuns la „uciderea brutală", după care „ulițele satului imperial erau pline de mormane de cadavre". Rezistența devenea tot mai acerbă pe măsură ce Albii se apropiau de Petrograd. În altă parte, un soldat din armata lui Iudenici a descris severitatea bătăliei din mijlocul vilei:

Se opun cu atâta vehemență, încât fiecare casă trebuie cucerită separat, iar comuniștii trag continuu și aruncă grenade (…) Fiecare casă este o fortăreață. Trăgeau de pe acoperișuri, de la ferestre, din orice unghi care oferea chiar și cea mai mică protecție (…) Dintr-o vilă au fost scoși cu forța niște comuniști înverșunați. Au fost împușcați imediat sau bătuți până la moarte cu o pușcă. Nu caută milă, nici nu o primesc. E limpede că oponenții erau dușmani de moarte.[551]

Divizia a 2-a a Armatei de nord-vest era însoțită de punctele forte ale Războiului Civil Rus: șase tancuri britanice Mark V donate de guvernul britanic și conduse de locotenent-colonelul Ernest Hope-Carson și două tancuri ușoare franceze Renault FT-17, cu echipajele lor. Tancurile erau uzate, lente și predispuse la supraîncălzire și gata să se strice din cauza războiului mondial, dar pentru Roșii, complet nefamiliarizați cu blindatele, erau o priveliște îngrozitoare. Dacă infanteria și blindatele Albilor ar fi cooperat, atunci tancurile ar fi fost o armă de-a dreptul decisivă. Infanteria s-a mulțumit însă să lase tancurile să meargă înainte și să le urmeze mult în urmă, deoarece Albii se credeau atotputernici. Potrivit lui Hope-Carson, generalul Iudenici era „unul dintre puținii ofițeri ruși din generația mai veche care înțelegeau limitele utilizării tancurilor"[552].

Tancurile, cu toate punctele lor slabe, aveau o valoare enormă de șoc și propagandă. Ajunse, în sfârșit, cu trenul la Gatcina, tancurile s-au îndreptat imediat, în dimineața zilei de 20 octombrie, spre gara Aleksandrovskaia, unde au pus pe fugă infanteria Roșie.[553]

Compania a 3-a a finlandezilor Roșii, văzând tancurile, s-a retras pe dealurile din Pulkovo. Din fericire, dar și din păcate, aceștia au crezut

zvonul răspândit de Troțki, cum că nu aveau de ce să se teamă de tancuri – zice-se că erau doar lemn pictat. În bătăliile de pe dealurile Pulkovo, finlandezii au distrus două tancuri, imobilizându-le cu lemne și bare de fier și atacându-le cu grenade de mână, dar combinația dintre neînfricare și lupta corp la corp i-a costat scump. Companiile finlandeze au pierdut zeci de bărbați.[554]

Troțki pregătea orașul pentru asaltul final al Albilor și a declarat starea de asediu în Petrograd. Noaptea au intrat în vigoare restricțiile de circulație. Locuitorii orașului au fost folosiți la realizarea blocajelor rutiere, pentru care au dezgropat, printre altele, conducte de canalizare. În districtele din sud au fost săpate tranșee, iar pe acoperișurile caselor s-au montat mitraliere. Pentru a ridica moralul, Troțki a ordonat fabricii Putilov să producă niște vehicule blindate improvizate, astfel încât apărătorii să poată vedea că Albii nu erau singurii care aveau la dispoziție temutele tancuri. Petrogradul s-a transformat într-o tabără de război dominată de bolșevici îmbrăcați în piele, muncitori înarmați, camioane militare și mesageri pe motociclete.[555]

Momentul sosise. De pe dealurile din Pulkovo ocupate de Albi, se zăreau cupola aurie a bisericii Sfântul Isaac și turnul ascuțit al Amiralității, strălucind în soarele de toamnă. Dealurile erau ultima linie naturală de apărare a orașului. Din vârf, o linie aproape dreaptă mergea de-a lungul bulevardului Moskovski până în Piața Palatului, la mai puțin de 18 kilometri distanță. Un anume general al Armatei de nord-vest a refuzat să arunce măcar o privire spre oraș cu ajutorul binoclului oferit. Avea să-l vadă oricum în timp ce mărșăluia, a doua zi, de-a lungul Nevski Prospekt.[556]

În Petrograd deja umblau zvonuri că finlandezii Albi se îndreptau spre oraș dinspre nord. Pe 21 octombrie, zvonurile s-au adeverit brusc. Regimentul ingrian de nord al lui Georg Elfvengren, care până atunci ocupa Kirjasalo, un mic teritoriu pe coasta carelianã aparținând Rusiei, a început să avanseze spre Petrograd. Operațiunea militară, care începuse seara târziu, a dus la ocuparea satului Lempaala din Istmul Careliei până dimineața următoare. Lupta cu Roșii a fost cel mult o încăierare. Rezistența bolșevicilor părea la fel de lipsită de viață pe cât se așteptau de la apărătorii Petrogradului, care urma să cadă în curând. Elfvengren și-a îndreptat apoi atenția asupra gării

Grusina. Atacul a eșuat atunci când un tren încărcat cu trupe Roșii, care se retrăgeau din Lempaala, a ajuns în calea ingrienilor și unii dintre atacanți s-au pierdut. Grusina nu a fost cucerită decât pe 25 octombrie, și doar pentru moment. Forțele victorioase au trebuit să renunțe la pradă atunci când în gară a sosit un tren blindat de la Petrograd, care aducea întăriri de la Armata Roșie.[557]

Lipsa cartușelor i-a pus pe ingrieni într-o situație dezavantajoasă, iar în aceeași zi, 25 octombrie, înaintarea s-a transformat în retragere. Campania care durase o săptămână s-a încheiat pe pozițiile inițiale de la granița finlandeză. Numai zona de frontieră ușor de apărat a satului Kirjasalo a rămas în posesia Regimentului Ingrian de nord.

Aceasta nu a fost ultima încercare a lui Elfvengren, care deja la începutul lunii noiembrie 1919 lucra la o nouă operațiune ofensivă a voluntarilor ingrieni, rușilor Albi și finlandezilor. De altfel, războiul din nordul Ingriei urma logica și natura Războiului Civil. Satele ingriene au fost prădate și arse atât de bolșevici, cât și de antibolșevici. „Comuniștii și alți bolșevici, dacă o meritau, puteau, la urma urmei, să fie împușcați după interogatorii.” Astfel suna instrucțiunea lui Elfvengren către trupele sale. Soldații au urmat-o lăudabil, chiar dacă aspectul privitor la interogatorii nu era atât de precis. Au fost împușcați atât comuniștii care o „meritau”, cât și ceilalți.[558]

Fără ca el să știe, înaintarea lui Elfvengren spre sud se oprise pe 21 octombrie, când acesta abia începuse atacul tardiv. Înaintarea neîncetată a Albilor ascundea faptul că, atunci când au ajuns la periferia orașului, forțele Armatei de nord-vest erau deja epuizate și prost întreținute. Finlanda nu trimitea niciun ajutor, iar loviturile lui Elfvengren în golf nu puteau influența situația militară. Estonienii erau interesați doar de propriile interese. Marina Britanică oferea o susținere limitată privind puterea de foc, însă nu avea trupe. Intenția lui Troțki și Lenin era să-i forțeze pe Albi să lupte în oraș, din bloc în bloc și din casă în casă. Luptele de stradă prelungite ar fi fost, cu siguranță, anevoioase pentru Armata Albă.[559]

Thorensberg

Pe când Armata de nord-vest a lui Iudenici invada Ingria, a început un nou război pe frontul leton. Oficial, Armata de vest a lui Bermondt făcea parte din frontul comun al rușilor Albi, dar în practică era o mare forță militară ce avea legătură cu interesele Germaniei și ale germanilor. Formarea Armatei de vest sub controlul strict al germanilor ca forță bazată pe trupele libere germane nu a trecut neobservată de Aliați și de guvernul leton. Bermondt voia să meargă la război împotriva Armatei Roșii, dar în condițiile sale, astfel încât legătura sa profesională cu Germania să nu fie compromisă. Planul era de a direcționa operațiunile prin Dünaburg (Daugavpils, în letonă) către Rusia, spre Velikie Luki și Pskov. De acolo, trupele lui Bermondt puteau veni prin spatele Roșiilor care se luptau cu Armata de nord-vest și, în cele din urmă, puteau forma un front comun antibolșevism. Scopul final era Moscova.[560]

În toamna anului 1919, majoritatea forțelor armate ale guvernului leton se aflau în estul Letoniei, de-a lungul râului Daugava, menținând un front împotriva bolșevicilor. Pe măsură ce amenințarea militară a Armatei de vest a lui Bermondt împotriva Rigăi creștea, conducerea militară letonă a început să-și adune trupele în capitală. Baltische Landeswehr, care era considerat oarecum nedemn de încredere și care se afla sub controlul Armatei Letone, a fost lăsat să-i înfrunte pe bolșevici. Unitatea germană baltică nu dorea să fie nevoită să lupte împotriva forțelor germane ale lui Bermondt.

Cu toate acestea, după vara anului 1919, Landeswehrul a suferit schimbări majore. La cererea Aliaților, în iulie a fost numit un comandant britanic și toți soldații născuți în Germania au fost expulzați din rândul trupelor libere. În septembrie, aceștia au înființat o forță liberă numită Legiunea germană (Deutsche Legion), care s-a alăturat armatei lui Bermondt. În 1919, tot mai mulți germani baltici își dădeau seama că în Est nu va apărea niciun stat german, nici vreun nou imperiu rus. Cei care doreau să-și continue traiul în regiune trebuiau să se adapteze la noua realitate a statelor naționale baltice.

Bermondt se simțea din ce în ce mai înghesuit în Mitau cu armata sa de aproape 40.000 de oameni. Aliații au asediat porturile germanilor din Marea Baltică pe 5 octombrie 1919. Scopul lor era să complice campania de recrutare a lui Bermondt și să forțeze voluntarii germani să părăsească zona baltică. Bermondt era obligat să acționeze. A doua zi, Divizia de Fier a Armatei de vest, Legiunea germană și alte trupe germane libere din zona baltică au semnat un acord cu Consiliul Rusiei de Vest (Westrussische Rat), organul politic de conducere al lui Bermondt, cu sediul la Berlin. Acesta le garanta voluntarilor precedentele beneficii funciare și cetățenie rusă trupelor libere rămase în serviciul lui Bermondt. În schimb, acestea au promis să lupte cu bolșevicii până când Rusia va avea un guvern recunoscut de cel puțin trei Mari Puteri.[561]

Politic și logistic, întreaga operațiune a lui Bermondt funcționa de la Berlin. Acolo se afla Consiliul Rusiei de Vest și acolo tipărea Bermondt bancnote pentru a-și plăti soldații. Garanția era reprezentată de echipamentele Armatei de vest și de proprietățile Coroanei Rusiei în zona baltică, în valoare de 50 de milioane de lire sterline. Bancnotele, tipărite în germană pe o parte și în rusă pe cealaltă, urmau să fie preschimbate de la 1 aprilie 1920 în mărci germane sau în „moneda rusească echivalentă". Credibilitatea banilor emiși de Bermondt ca mijloc de plată era direct legată de perspectivele sale militare și politice. În practică, trupele sale trăiau de pe o zi pe alta.[562]

La granița germano-lituaniană de pe râul Neman se făcea contrabandă încontinuu, cum banii armatei erau folosiți pentru a mitui grănicerii. Noii voluntari soseau pe bandă rulantă în zona baltică în căutarea norocului. Turiștii puteau și ei să vină în vizită mituindu-i pe grăniceri. Populația din regiunea de frontieră susținea cu tărie trupele libere, care erau văzute luptând pentru a ține pericolul polonezilor și bolșevicilor departe de granițele Germaniei. Depozitul de muniție al Armatei de vest se afla tot dincolo de graniță. Au existat chiar încercări de a exporta tancuri, cu totul, peste frontieră, înregistrându-le pe formularele vamale ca „încărcături de fân". În octombrie, o întreagă unitate de trupe libere, Freikorps Roßbach, a reușit să ajungă de la cazărmile sale din Kulmse, din Prusia de Est, până în Curlanda. La trecerea frontierei în Tilsit, Roßbach a amenințat că va deschide focul asupra unui ofițer superior care refuza să îi lase să treacă

granița. Aparent constrâns, acesta s-a dat la o parte repede și i-a urat neoficial „tovarășului Roßbach” baftă în călătorie.[563]

Pe 6 octombrie, Bermondt a solicitat guvernului leton un permis de tranzit la frontiera letonă și de acolo la Pskov. Atât timp cât trupele estone și letone blocau drumul de-a lungul râului Daugava lângă Dünaburg, trupele lui Bermondt nu se puteau deplasa pe teritoriul Rusiei. De fapt, relațiile dintre Letonia și Armata de vest se deterioraseră, astfel că cererea lui Bermondt era mai degrabă o scuză pentru a începe ostilitățile. Atât guvernul Lituaniei, cât și cel al Letoniei vedeau acum Armata de vest ca o amenințare și nu doreau ca aceasta să opereze de pe teritoriul pe care îl controlau, cu atât mai puțin să-l tranziteze. Prin urmare, guvernul leton s-a oferit doar să faciliteze transferul trupelor lui Bermondt pe frontul Narva sub comanda lui Iudenici. Lui Bermondt nu îi convenea. Ambele părți se pregăteau să înceapă ostilitățile. Conducerea militară locală germană estima că Letonia va ataca la începutul lunii octombrie. În aceeași zi, Bermondt a declarat oficial Letonia o zonă de sprijin a Rusiei și a numit un consiliu administrativ care să preia controlul guvernului local. Aceasta însemna război deschis cu guvernele naționale și Marea Britanie.[564]

De asemenea, războiul de propagandă dintre Armata de nord-vest și Armata de vest era plin de declarații și proclamații grandioase la fiecare pas. Iudenici i-a răspuns lui Bermondt scoțându-i trupele de pe lista forțelor Armatei de nord-vest și declarându-l pe Bermondt trădător al Rusiei. Bermondt a făcut apoi o declarație pompoasă adresată soldaților săi germani:

Soldați! Pentru a pune capăt atacurilor perfide ale letonilor care ne stau în cale în lupta noastră împotriva bolșevicilor, sunt nevoit, cu inima grea, să apuc sabia (…). Toate promisiunile făcute vi se vor împlini odată ce bolșevismul va fi distrus. Toată lumea va avea posibilitatea de a dobândi cetățenia rusă și de a căpăta o poziție corespunzătoare valorii sale în serviciul statului. Fiecare dintre voi va primi teren la jumătate din valoarea sa din 1914.[565]

Ostilitățile au izbucnit în mod inevitabil pe 7 octombrie, când Armata de nord-vest a lansat atacul principal asupra Petrogradului. Au existat ciocniri între forțele letone și germane ale lui Bermondt, apoi Divizia de Fier a lansat un atac deschis de ambele părți ale autostrăzii Mitau-Riga. În Riga a fost declarată starea de război. Cetățenii au fost chemați să-și apere orașul.

În timpul zilei, Divizia de Fier a obținut districtul Thorensberg (Tornakalns, în letonă) de pe malul sudic al râului Daugava. Thorensberg era numit după un turn de apărare medieval, acum inexistent, care dădea alarma când pericolul se apropia din sud. În 1919, Thorensberg era un cartier atât de vile, cât și de parcuri, și avea o industrie în creștere. Calea ferată Riga-Mitau trecea prin zonă, traversând râul Daugava de-a lungul unui pod din oțel finalizat chiar înainte de războiul mondial. În octombrie-noiembrie 1919, au avut loc bătălii în zona podului, care supraviețuise până atunci, însă pentru ultima dată.[566]

Atacul Armatei de vest a fost puternic. Unii dintre apărătorii letoni s-au retras spre nord, pierzându-și spiritul de luptă și prădând orașul în cale. Guvernul condus de Kārlis Ulmanis a fugit la Wenden. Curând, întreaga Curlanda era, din nou, în mâinile Trupelor libere germane. Căderea Rigăi și repetarea evenimentelor din 22 mai păreau să urmeze inevitabil.[567]

Venise momentul locuitorilor din Riga. După eșecul trupelor letone normale, s-a constituit o forță de apărare formată din studenți, oficiali și pompieri din oraș. În întunericul nopții, orășenii au săpat poziții defensive și au montat bariere din sârmă ghimpată pentru a împiedica trecerea germanilor peste poduri. În zorii zilei de 9 octombrie, cartierele Thorensberg, Hagensberg și Bolderāja de pe malul sudic al râului Daugava se aflau în posesia Armatei de vest, dar centrul orașului era în mâinile letonilor. Pe măsură ce răsărea soarele, obuzele de artilerie au început să cadă în inima Rigăi. Străzile medievale și înguste ale vechiului oraș s-au transformat în capcane ale morții din cauza fragmentelor de cărămizi.[568]

Agitat, guvernul lui Ulmanis a cerut ajutor din partea Estoniei și l-a primit. Totul părea pierdut din punctul de vedere al letonilor când, în noaptea de dinaintea zilei de 10 octombrie, patru trenuri blindate estone au sosit pufăind direct din Valga în inima bătăliei, încărcate cu soldații estoni veniți să apere podurile de peste râul Daugava. Câteva zile mai târziu, Armata de

vest a încercat să traverseze râul în bărci, dar și această încercare a fost împiedicată. Linia frontului a înghețat săptămâni întregi. Guvernul lui Ulmanis și-a recăpătat spiritul de luptă și a revenit sfidător în capitala sa.[569]

Apărarea Rigăi a devenit nucleul legendei luptei letone pentru libertate. Cu toate acestea, frontul comun leton-eston călit în război nu a fost lipsit de probleme. Reprezentantul diplomatic al Suediei la Riga, E. Holmgren, a declarat că guvernul său aflase că estonii doreau să perceapă un preț pentru ajutorul oferit. Acesta era orașul Valga și zona feroviară din oraș până la Pärnu. Când guvernul leton a refuzat să predea teritoriile, estonii și-au retras trenurile blindate înapoi la Valga, motivul oficial fiind că situația militară se stabilizase. Relațiile dintre vecini au rămas tensionate cu privire la chestiunea Valga.[570]

Dama de pică

Contraatacul Armatei Roșii a muncitorilor și țăranilor din Petrograd a început pe 21 octombrie 1919. În ciuda faptului că, în același timp, se ducea o luptă în Oriol împotriva armatelor invadatoare ale lui Denikin, Lenin a cedat în cele din urmă în fața lui Troțki. La comanda telefonică a lui Lenin, din direcția Oriol s-a desprins o brigadă completă de soldați demni de încredere și motivați, o „damă de pică" crucială. Troțki probabil s-a gândit la povestea lui Pușkin, în care doamna de pică este o carte care face un joc considerat sigur, să se întoarcă împotriva jucătorului. Acum urma să schimbe cursul defensivei Petrogradului.[571]

Puterea Armatei Roșii în Petrograd crescuse constant din primele zile înfricoșătoare ale ofensivei lui Iudenici. Până la începutul lunii noiembrie, Roșii aveau deja la dispoziție peste 70.000 de oameni, de cinci ori mai mult față de Albi. Cele aproape 600 de tunuri ale Roșiilor asigurau că superioritatea în materie de artilerie era și mai zdrobitoare.[572]

Transferurile strategice de trupe pentru apărarea orașului au fost posibile deoarece bolșevicii controlau rețeaua feroviară rusă. Aceasta fusese construită sub domnia imperială de la Moscova până la limitele imperiului. Cine stăpânea Moscova, stăpânea cel mai important nod al rețelei feroviare. Condiția prealabilă pentru cucerirea Petrogradului era deci întreruperea legăturii oferite de linia Petrograd-Moscova cu inima Rusiei. Locația aleasă era Tusina (Tosno, în rusă), la sud-est de Petrograd. Cu toate acestea, Vetrenko, colonelul Alb trimis să îndeplinească misiunea a lăsat linia intactă și și-a îndreptat trupele spre nord, probabil așteptându-se ca orașul să fie cucerit pe loc. În dimineața zilei de 20 octombrie, peste 5.000 de soldați ai Armatei Roșii erau deja strânși la Tusina, susținuți de două trenuri blindate.[573]

Aflate sub comanda Marinei Roșii, navele Flotei Ruse Baltice au susținut încercarea Armatei Roșii de a întoarce Armata de nord-vest din vârful dealurilor din Pulkovo prin focul tunurilor de calibrul 305 mm de pe

cuirasatul Sevastopol. G. Karajev, soldat în Armata de nord-vest, își amintește de intensitatea bătăliei:

Două zile ne-am luptat pentru a păstra satul Țarskoe Selo. Erau incendii peste tot, tir constant de artilerie, proiectile care zburau în toate părțile, vuietul constant al mitralierelor, eram înconjurați de o barieră sonoră de rău-augur care n-a tăcut nicio clipă timp de două zile.[574]

Pe 23 octombrie, Albii au fost în cele din urmă obligați să se retragă din vârful dealurilor din Pulkovo, dar Iudenici a continuat contraatacurile în zilele următoare pentru a recuceri posturile.[575] Începând cu vara anului 1919, Iudenici a încercat să-i implice pe finlandezi în atacul asupra Petrogradului. Oprirea ofensivei de la sfârșitul lunii octombrie l-a făcut să se întoarcă iarăși către Helsinki. Miercuri, 29 octombrie, prim-ministrul Guvernului Rusiei de nord-vest, magnatul petrolier Serghei Lianozov, a călătorit de la Tallinn la Helsinki pe un torpilor englez. Lianozov venise să ceară ajutor militar guvernului finlandez. În același timp, a acordat interviuri ziarelor finlandeze.

Prim-ministrul a fost direct în evaluarea situației militare: cucerirea Petrogradului trebuia amânată. Motivul principal era imprevizibilitatea lui Bermondt. Acesta nu era doar un trădător și un conspirator, ci, prin acțiunile militare din Letonia, îi făcuse pe estonieni să-și întoarcă privirea spre sud și să trimită trenuri blindate și trupe într-acolo. Acest lucru, la rândul său, a afectat întreținerea Armatei de nord-vest prin intermediul Estoniei. Lianosov și-a dat silința să răspundă la plângerea jurnalistului finlandez potrivit căreia „actualele condiții confuze din Rusia ne împiedică să aflăm ce relații există între diferitele grupuri și guverne care luptă în prezent împotriva bolșevicilor”[576].

Guvernul finlandez, condus de Juho Vennola, a refuzat să acorde asistență. Decizia nu a fost greu de justificat pentru toți aceia care erau speriați de ideea de a-i ajuta pe foștii „devoratori ai Finlandei” să revină la putere. În același timp, însă, generalul Mannerheim, stabilit în Paris, a făcut un apel impresionant către președintele Ståhlberg printr-o scrisoare deschisă. Mannerheim vedea atacul lui Iudenici ca fiind probabil ultima șansă de a-i

distruge pe bolșevici și a făcut apel la solidaritatea internațională antibolșevică. Participarea finlandezilor la cucerirea Petrogradului trebuia văzută ca „o problemă mondială pentru a aduce pacea supremă și a servi omenirea (…) ochii omenirii sunt acum îndreptați către noi și întreaga Europă întreabă dacă Finlanda își va îndeplini obligațiile”[577].

Soluția nu a venit decât după o săptămână. Pe flancul drept al Armatei de nord-vest, Armata a 15-a a Armatei Roșii a reușit să ia înapoi orașul Luga în seara de 31 octombrie. Legătura Albilor spre Pskov a fost întreruptă, iar trupele care încă atacau Petrogradul au rămas descoperite. Gatcina a fost abandonată pe 2 noiembrie. Curând, retragerea s-a transformat într-o evadare, după cum descrie și Kaarlo Kurko:

Totul s-a amestecat într-un mare haos. Soldați, ofițeri, cadre militare, cadavre, nenumărați refugiați, atașați militari străini, jurnaliști și aventurieri de toate felurile, care s-au alăturat armatei în timpul ofensivei sale strălucite, toți încercau din răsputeri să scape teferi.[578]

Pe 5 noiembrie, Armata Roșie și Armata de nord-vest se aflau în opoziție lângă Jaama, cam în același loc în care începuse atacul cu o lună mai devreme. Câteva zile mai târziu, Armata Roșie a cucerit Outova.[579]

La trei săptămâni după ce Albii au fost forțați să coboare de pe dealurile din Pulkovo, Armata de nord-vest se afla cu spatele la granița cu Estonia. Nu mai puteau face altceva decât să o treacă la mijlocul lunii noiembrie și să meargă spre lagărele de concentrare. Estonii i-au dezarmat pe soldații rămași ai Armatei de nord-vest. Armistițiul de pe frontul Narva dintre Estonia și Rusia Sovietică a intrat în vigoare pe 31 decembrie 1919.

Anul nebuniei și al fricii se încheiase. Iudenici a semnat ordinul de desființare a Armatei de nord-vest pe 22 ianuarie 1920. Nu mai era o simplă formalitate. La fel ca guvernul Rusiei de nord-vest, armata sa a încetat să mai existe.

„Moartea călărește în pădurile Curlandei”

Semnele pericolului puteau fi citite cu mult timp înainte de declin. La sfârșitul lunii octombrie, venise deja primul ger, iar râul Daugava începuse să înghețe. Războinicii germani ai Armatei de vest a lui Pavel Bermondt erau îmbrăcați în ceea ce mai rămăsese din hainele lor de vară. Echipamentul de iarnă nu urma să fie trimis. Armamentul Armatei Letone se îmbunătățea de la o zi la alta și focul devenea tot mai intens. Vântul din est aducea zăpadă cu el.[580]

Întreținerea armatei și capacitatea financiară începeau să se prăbușească. Motivul era o anchetă lansată de guvernul german în octombrie referitoare la afacerile lui Bermondt din capitală, sub presiunea Aliaților. Într-un raid din 24 octombrie, poliția judiciară din Berlin i-a arestat pe majoritatea agenților lui Bermondt din oraș și a reușit să pună mâna pe un număr mare de bancnote ale Armatei de vest tipărite de Bermondt. Granița germano-lituaniană începea să se închidă cu adevărat, iar aprovizionarea cu muniție a Armatei de vest a fost aproape complet întreruptă.[581]

Soldații lui Bermondt au făcut tot ce au putut pentru a-și hărțui dușmanii. Rüdiger von der Goltz a zăbovit în Țările Baltice până la jumătatea lunii octombrie, chiar dacă Aliații îi ceruseră să părăsească, încă din luna mai, câmpul de luptă. În cele din urmă, a plecat și el. Armata de vest încă ținea cu dinții de posturile sale. Patrulele s-au infiltrat pe malul opus al râului Daugava, au aruncat în aer șinele de cale ferată și au tăiat liniile telegrafice și cablurile telefonice pe care le-au găsit. Pagubele au fost însă rapid recuperate și, ca răzbunare, letonii le-au răspuns cu un bombardament serios. Undeva în marea cenușie, de cealaltă parte a orizontului, pândea Marina Britanică. Ultimul semn al distrugerii a fost ultimatumul comandantului britanic Walter Cowan în dimineața zilei de 15 octombrie: germanii trebuiau să evacueze fortăreața Väinänsuu (Daugavgrīva, în letonă) de pe râul Daugava.[582]

Ironia face că Väinänsuu era ocupată de una dintre puținele unități complet rusești ale Armatei de vest a lui Bermondt, Regimentul 1 Plastun. La prânz,

Marina Britanică a deschis focul asupra fortăreței și aceștia au fost nevoiți să plece. Stațiile Armatei de vest de-a lungul malurilor râului Daugava au intrat sub focul artileriei letone. Armata Letonă a traversat estuarul Daugava în forță și apoi a luat-o în amonte spre Dünaburg (în letonă, Daugavpils) și a cucerit capetele de pod de pe malul sudic al râului. Era începutul sfârșitului. Întreaga poziție a Armatei de vest era acum sub asediu. În același timp, ultimele trupe germane au părăsit teritoriul lituanian. Spatele Armatei de vest și legăturile cu Germania erau la mila lituanienilor.[583]

Atacul major mult pregătit și mult așteptat al Armatei Letone a început, în cele din urmă, pe 3 noiembrie. A dus rapid la progrese, dar pe propria fâșie din Thorensberg, Divizia de Fier a reușit să respingă atacul. A fost un succes inutil care a lăsat divizia sub asediu timp de multe zile. Un contraatac bine pus la punct de Freikorps Roßbach a eliberat în cele din urmă Divizia de Fier de sub asediu, dar acum conducerea militară își dăduse, în sfârșit, seama că retragerea va fi singura opțiune. Pe 11 noiembrie, Josef Bischoff, numit șef de Stat Major al Armatei de vest, a ordonat retragerea în Olaine, construit de germani în timpul războiului mondial. De acolo, Armata de vest își începuse înaintarea cu o lună și jumătate în urmă.[584]

La o zi după ce armistițiul războiului mondial a intrat în vigoare, locuitorii din Riga au putut să iasă pe străzile orașului fără teama tirului de artilerie. Sărbătorirea victoriei a început încă de dimineață. O trupă de soldați letoni mărșăluia prin oraș. Mulțimea festivă, care număra câteva mii de oameni, s-a adunat în fața reședinței oficiale a comandantului Forțelor Armate Letone, generalul Janis Balodis. Balodis a primit audiența veselă și le-a mulțumit letonilor pentru că i-au fugărit pe „cavalerii negri”. Aceasta era o referință directă la epopeea națională letonă Vânătorul de urși (Lāčplēsis), care povestește despre lupta împotriva cruciaților germani. Victoria asupra germanilor a devenit punctul culminant al luptei naționale letone și simbolul cel mai important, chiar dacă luptele împotriva bolșevicilor în estul țării aveau să continue mult timp.[585]

Situația trupelor lui Bermondt forțate să se retragă din Riga a trecut repede de la periculoasă la lipsită de speranță. În cele din urmă, Bermondt a ajuns la o concluzie și a renunțat la conducere. Într-un telegraf trimis la 14

noiembrie, acesta și-a trecut toate trupele în comanda succesorului lui Rüdiger von der Goltz, generalul-locotenent Magnus von Eberhardt și a Armatei Germane:

Aripile de nord și de sud ale armatei au fost împinse în ziua curentă. Prin urmare, situația din Mitau a devenit insuportabilă. Armata de vest va intra sub comanda Majestății Voastre. Trupele sunt lipsite de întreținere și bani.[586]

„Banii în caz de urgență" emiși de Bermondt își pierduseră și ultima valoare la bursă în același ritm în care, după propriile cuvinte, „armata încă puternică, dar deprimată din punct de vedere spiritual și-a început retragerea lentă către granița germană". Nimeni nu mai voia să schimbe banii Armatei de vest. Veteranii Armatei Ruse, care se retrăgeau pe șoseaua dintre Olaine și Mitau, au lansat un ultim contraatac pentru a-și menține retragerea deschisă. A fost ultima victorie a Diviziei de Fier. Pe 22 noiembrie, Mitau a fost evacuat. Retragerea a continuat în direcția Lituaniei. Gunnar Lindqvist, un mercenar finlandez, a constatat că primise comanda întregii divizii, căreia i s-a alăturat un număr tot mai mare de refugiați germani baltici.[587]

Armistițiul mediat de Aliați a intrat oficial în vigoare pe 28 noiembrie. Nu a pus capăt războiului. În ciuda încetării focului, partizanii letoni și lituanieni i-au atacat pe germanii în retragere, au jefuit trenurile și au aruncat în aer șinele. Comisia militară a Aliaților a cerut ca retragerea să aibă loc pe calea ferată, dar, de teama partizanilor, unele dintre trupe au ales un marș lent de-a lungul căii ferate. Totul era pierdut. Disciplina a dispărut complet. Generalul Eberhardt, trimis de guvernul german, nu a putut prelua controlul forțelor libere. Soldații sălbatici i-au atacat pe reprezentanții Aliaților și și-au exprimat ranchiuna aruncând o grenadă asupra mașinii lui Eberhardt. În romanul său autobiografic, Ernst von Salomon descrie retragerea distructivă a trupelor libere:

Am fugit prin zăpadă și am intrat în pădure. Făceam tărăboi și trăgeam cu armele, loveam și fugăream. Goneam ca iepurii pe câmp și dădeam foc la fiecare casă, aruncam fiecare pod în aer și doboram fiecare stâlp de telegraf. Zvârleam cadavrele în fântâni și după aceea aruncam cu grenade. Băteam

până la moarte tot ce ne pica în mâini, ardeam tot ce lua foc. Vedeam roșu în fața ochilor, inimile noastre nu mai aveau emoții umane. Pe unde-am trecut, pământul a rămas distrus în urma noastră. Pe unde am făcut prăpăd, n-au rămas decât moloz, cenușă și bușteni arși, ca niște abcese purulente pe câmpiile sterpe. În spatele nostru se ridica un imens nor de fum.[588]

Partizanii lituanieni au fost ultimii care au atacat Freikorps Roßbach în retragere pe 14 decembrie, luând prizonieri și pradă de război. Cea mai mare parte a prăzii a trebuit abandonată de trupele libere când s-au retras, dar prizonierii puteau încă să fie eliberați a doua zi într-un contraatac. Se putea să fie ultima confruntare armată în războiul trupelor libere în Țările Baltice. Pe 16 decembrie 1919, Freikorps Roßbach a trecut frontiera germano-lituaniană în Prusia de Est. Expediția militară germană din zona baltică s-a încheiat, în cele din urmă.[589]

Visul unui imperiu rus baltic renăscut era mort. O lungă perioadă, visele unui Oststaat german în Țările Baltice s-au spulberat. Divizia de Fier s-a îndreptat spre Stettin, unde o așteptau dezarmarea și demobilizare lentă. Anul 1919 se apropia de sfârșit. Cuvintele cântecului de marș al Diviziei n-au părut niciodată mai potrivite:

Moartea călărește în pădurile Curlandei,

iar compania noastră mărșăluiește obosită.

Prin ploaie și ceață pe străzi

răsună tirul de artilerie.

(…)

Degeaba ne târâm toți morții din est

înapoi pe cărări nesfârșite.

Ducem o luptă pierdută –

Uitați de Dumnezeu și de noroc.

„Nu există pace în treaba asta”

În decembrie 1919, presa finlandeză era însuflețită de o discuție cu privire la viitorul Rusiei. Care să fie direcția, o superputere rusă, Rossia major sau Rossia minor mult trunchiată? Care dintre aceste opțiuni ar fi cea mai bună pentru Finlanda? Multe ziare considerau că era de la sine înțeles că o soluție excelentă pentru toate noile state periferice era ca Rusia să fie redusă la un stat mijlociu în granițele Marii Rusii sau la o federație liberală. Multe scenarii se bazau pe ideea că Rusia nu mai putea deveni un imperiu. Se credea că viitoarea Rusie urma să fie modelată de idealuri democratice care puneau accentul pe suveranitatea popoarelor.[590]

La momentul Revoluției Ruse, Karl Tiander era și el sigur că viitorul țării va urma model federal. Haoticul an 1919 îi schimbase punctul de vedere. În decembrie 1919, acesta a șocat presa liberală, susținând că „o Rusie trunchiată și inofensivă este imposibilă”. Intervenționismul Marii Britanii în zona baltică se terminase și în curând britanicii vor încheia un acord cu Lenin. Potrivit lui Tiander, alternativele erau fie o superputere rusă Albă, fie una Roșie. El, unul, o prefera pe cea Albă. Cealaltă opțiune, a spus el, ar fi adus foarte curând steagurile roșii înapoi în capitalele Țărilor Baltice.[591]

Helsingin Sanomat nu a înghițit analiza lui Tiander. Acesta a afirmat că Tiander „nu este capabil să critice lucrurile dintr-un punct de vedere pur finlandez”. Potrivit ziarului, finlandezii nu ar trebui în niciun caz să spere la marea putere condusă de rușii Albi Kolceak și Denikin. În schimb, prăbușirea Rusiei Roșii în propria imposibilitate era sigură. Cearta dintre ziarele finlandeze din decembrie a avut loc într-un moment în care frământările din nord-estul Europei începeau deja să se calmeze. Schimbarea de direcție a fost greu de detectat vreme îndelungată. Era prea devreme pentru a spune ce avea să dureze și ce va dispărea.[592]

Cu toate acestea, Rusia Albă dorită de Tiander a încetat treptat să existe de-a binelea. Sub conducerea lui Mihail Tuhacevski, Armata Roșie a preluat Omsk pe 14 noiembrie 1919. Aceasta a însemnat începutul sfârșitului guvernului Kolceak. Armata Albă siberiană s-a desființat în câteva

săptămâni. Foștii săi membri au încercat să scape urmând ruta către lacul Baikal. Acolo, rămășițele armatei au reușit să se alăture trupelor lui Grigorie Semionov, ataman aflat încă la putere în Transbaikal. În sud, Armata de voluntari a lui Denikin a suferit o înfrângere decisivă în octombrie 1919 și în curând avea să iasă din scenă cu totul. Poveștile Armatei de nord-vest și de vest se încheiau.

Luptele din partea de nord a Mării Baltice s-au calmat, iar noile state din regiune au început treptat să caute soluții diplomatice. Țările Baltice au negociat cu Rusia Sovietică încă din toamna anului 1919. Odată cu succesul Armatei de nord-vest, diplomația a fost uitată o vreme, iar Consiliul Comisarilor Poporului nu părea la fel de dispus să negocieze după înfrângerea lui Iudenici. Negocierile de pace dintre Estonia și Rusia Sovietică, începute în decembrie 1919, au fost întrerupte de mai multe ori din cauza luptelor. Pe măsură ce estonii au respins atacurile Armatei Roșii, bolșevicii s-au așezat din nou la masa negocierilor. Armistițiul dintre Estonia și Rusia Sovietică a intrat în vigoare în ultima zi a anului 1919. Acordul de Pace a fost semnat în februarie 1920 la Tartu.

Prăbușirea Rusiei Albe a avut loc simultan peste tot. „Statul" Rusiei Nordice condus de general-locotenentul Evgheni Miller s-a pomenit la marginea prăpastiei când Marea Britanie și-a retras soldații din Murmansk și Arhanghelsk în octombrie 1919. În același timp în care ultimele nave de război ridicau ancora în nord, sute de voluntari scandinavi soseau pe câmpul de bătălie pentru a lupta cu Armata Roșie.

Compania era susținută de o persoană familiară, fostul locotenent danez Victor Palludan, care, imediat după proiectul său eșuat din Estonia, începuse să elaboreze noi planuri.

Deoarece Estonia îi interzisese lui Palludan să pună piciorul pe pământul eston, acesta a fost nevoit să renunțe la ideea de a se înrola în Armata de nord-vest. În septembrie 1919, totuși, un reprezentant al rușilor Albi din nordul Rusiei a ajuns la Copenhaga să cerceteze posibilitatea recrutării voluntarilor scandinavi în Forțele Albe. Palludan a reușit să se întâlnească cu rușii și să-i convingă că era omul potrivit pentru a conduce recrutarea. Curând, traversa deja Norvegia în drum spre Arhanghelsk.

După ce a ajuns la Arhanghelsk, Palludan l-a asigurat pe liderul Rusiei de Nord, Evgheni Miller, că va aduna o legiune scandinavă de 2.000 de oameni înainte de sfârșitul anului. În sprijinul vorbelor sale, Palludan a adus cu el patruzeci de danezi, pe care i-a strâns de pe străzile Copenhagăi în câteva zile. Situația lui Miller era atât de disperată, încât orice conta. Acesta i-a furnizat lui Palludan nave, uniforme și echipamente. Palludan a navigat spre Bergen, care urma să devină un loc de adunare pentru voluntarii danezi, norvegieni și suedezi.[593]

Munca a dat roade. În ianuarie 1920, un grup de aproximativ 250 de bărbați, în mare parte danezi, au călătorit către enclava Albă, în scădere, condamnată, din nordul Rusiei. Ca de obicei, Victor Palludan nu a mers pe front, ci a plecat imediat ce au sosit recruții. Unii dintre voluntari au susținut că Palludan le-a vorbit doar despre atribuțiile poliției militare. Alții s-au plâns că nu au primit banii promiși. Văzând nenorocirea din Nord, mulți dintre voluntari au fugit și s-au întors imediat acasă.[594]

Atacul decisiv al Armatei Roșii a început în februarie 1920. Miller și-a evacuat personalul și cât mai mulți burghezi din oraș cu ajutorul navelor sale care așteptau în portul Arhanghelsk. Voluntarii scandinavi rămași în oraș nu s-au descurcat prea bine. Doar 80 dintre ei au urcat la bord și au fost salvați. Ceilalți au rămas ultimii Albi care au luptat împotriva bolșevicilor. Unii au încercat în zadar să scape prin iarna arctică și pădurile înzăpezite pentru a ajunge în nordul Finlandei sau în Norvegia, însă majoritatea au căzut prizonieri ai Roșiilor. Au petrecut șase luni în infama închisoare Butîrka din Moscova înainte de a se întoarce acasă cu ajutorul Crucii Roșii.[595]

La fel ca alți aventurieri din război, și Victor Palluda a părăsit scena în anii 1920.

Din Armata de nord-vest a lui Nikolai Iudenici nu a mai rămas nimic decât o controversă cu privire la împărțeli. A avut loc la hotelul Kommerts din Tallinn, unde se stabilise Iudenici. Acesta își petrecea serile la o masă de cărți. Richard Borgelin, care a asistat la ultima întâlnire între cei doi foști lideri ai Armatei de nord-vest, a stat și el în același hotel. Într-o noapte, Borgelin s-a trezit din cauza agitației din hol, în care putea distinge strigăte

în rusă, pașii grăbiți și împușcături. În același timp, ușa camerei sale a fost brusc deschisă. Pe hol, Borgelin l-a identificat pe „atamanul țăranilor și legiunilor partizane” cu înfățișare sălbatică, Stanislav Bulak-Balahovici. Acesta l-a recunoscut pe Borgelin, l-a salutat militărește și apoi s-a întors spre hărmălaia din hol.[596]

Agitația nocturnă a fost curând explicată. Bulak-Balahovici și oamenii săi îl răpiseră pe generalul Iudenici. L-au dus de la hotel la gara din Tallinn, unde îl aștepta un tren. Se zvonea că aveau de gând să-l dea pe mâna bolșevicilor. Estonii și britanicii s-au grăbit și, în ultimul moment, l-au găsit și l-au eliberat pe Iudenici.

Fusese răpit din cauza banilor și a certurilor dintre Iudenici, Bulak-Balahovici, Alexandr Rodzianko și Pavel Bermondt. În calitate de comandant al Armatei de nord-vest, Iudenici primise sume fabuloase de la amiralul Kolceak, care deținea rezervele de aur ale Rusiei. „Milioanele lui Iudenici” au fost folosite la recrutarea soldaților și întreținerea Armatei de nord-vest, deși o parte semnificativă a dispărut din cauza corupției arhiprezente în rândul Albilor. Nu era greu să delapidezi în armată în condițiile haotice.[597]

Se zicea că Rodzianko ar fi deturnat două milioane de franci francezi. Bulak-Balahovici se pare că-l răpise pe Iudenici pentru că acesta voia să păstreze banii rămași pentru el însuși. În acest moment, Bulak-Balahovici și-a însușit cetățenia Republicii Democrate Belarus, a cărei existență presupunea eforturi continue. Unitatea sa a fost încorporată în forțele armate care acum se organizau. În februarie 1920, s-a aliat cu generalul Józef Pilsudski și a participat la războiul dintre Polonia și Rusia Sovietică.

După răpire, Iudenici nu a mai îndrăznit să circule liber în Tallinn, ci s-a retras la adăpostul Ambasadei Britanice. De acolo, a plecat curând în Regatul Unit, pentru a duce o viață liniștită ca domn de la țară. Cu siguranță luase câte ceva cu el, pentru că nu a suferit lipsuri materiale. Generalul nu și-a scris niciodată memoriile.

În Finlanda, prăbușirea fronturilor Albe rusești a cauzat o nouă problemă a refugiaților. Albii s-au retras din Murmansk din calea Armatei Roșii spre

granița finlandeză, în condițiile aspre ale iernii. Aproximativ 700 de Albi în uniforme britanice au ajuns în cele din urmă la lacul Porajärvi, unde au fost dezarmați și găzduiți în municipiul Suojärvi din Carelia. Un număr mare de civili s-a alăturat fluxului de refugiați la începutul anilor 1920.

Uniunea Civică Carelianǎ a fost preocupată nu numai de numărul de refugiați, dar mai ales de caracterul rus al acestora. Reprezentantul Uniunii, jurnalistul Otto Kotonen, a călătorit la Suojärvi împreună cu guvernatorul Viipuri, Antti Hackzell, pentru a cerceta situația. Organizația reprezentată de Kotonen s-a numărat printre cei mai dornici promotori ai unității etnice. Uniunea civică avea ca preocupare principală regiunile de frontieră finlandeze, unde influența rusă trebuia combătută prin toate mijloacele. De asemenea, statul finlandez era mai înțelegător cu carelienii decât cu refugiații ruși. Soldații ruși au avut parte de o primire rece în Finlanda și au fost plasați în cazarma Hennala din Lahti, care tocmai fusese golită de prizonieri Roșii. 60-70 de prizonieri de război ruși care au ajuns în mâinile Comitetului Carelian ca urmare a Expediției din Aunus au fost și ei plasați acolo. Nu toți carelienii au fost acceptați, deoarece erau mulți printre ei care fugiseră din rândurile Armatei Voluntare din Aunus la englezi în vara anului 1919.[598]

Finlanda și-a amintit de zbuciumatul an 1919 la sfârșitul lunii februarie 1920. De data aceasta, era vorba de Petsamo, pe malul Oceanului Arctic. Trupele libere finlandeze merseseră deja în infama expediție de război din Petsamo în timpul Războiului Civil Finlandez din 1918. Soldații au parcurs 500 de kilometri pe schiuri până la Petsamo, ca apoi să fie nevoiți să se retragă și mai repede în fața inamicului copleșitor.

1920 a fost momentul unei noi încercări. După plecarea Aliaților în octombrie 1919, s-a creat un vid de putere în Petsamo, pe malul Oceanului Arctic. Albii lui Miller din Murmansk nu erau suficient de puternici pentru a împiedica Armata Roșie să invadeze zona. Guvernul finlandez a văzut ocazia de a face rost de un atu pentru viitoarele negocieri de pace cu Rusia sovietică, cu o investiție mică. În decembrie 1919, guvernul a trimis o expediție militară la Petsamo. Scopul oficial al expediției era „protejarea proprietății statului finlandez și a intereselor cetățenilor finlandezi de pe coasta Murmansk”. Un grup condus de maiorul Kurt Martti Wallenius a

schiat la Petsamo și a ocupat zona în martie 1920. După câteva săptămâni, o unitate superioară numeric a Armatei Roșii a apărut la fața locului, obligându-i pe finlandezi să se retragă înapoi în Finlanda.

În martie 1920, Rafael Erich, din cadrul partidului Coaliția Națională, a format un guvern de centru-dreapta în Finlanda cu sarcina de a aduce pacea. În același timp, soldații finlandezi luptau încă la Repola și Porajärvi, dar și la Petsamo. Situația a fost în curând finanțată prin mijloace diplomatice. Negocierile privind armistițiul dintre Finlanda și Rusia Sovietică au început la Rajajoki în aprilie 1920.

După multe poticniri, Tratatul de Pace a fost semnat la Tartu șase luni mai târziu, pe 14 octombrie 1920. A marcat o lovitură pentru visurile cuceritorilor militare în zonele înconjurătoare, dar entuziasmul trupelor libere și speranțele de a cuceri Carelia de Est s-au estompat încet. Probabilitățile unor campanii militare au rămas subiecte de discuție în anumite cercuri, deși acestea nu mai aveau posibilități realiste de implementare. Mulți dintre cei implicați încă nu erau realiști și nici capabili să tranziționeze spre pace. Paavo Talvela, care ajunsese să lucreze pentru Garda Albă, îi scria în 1920 unui alt veteran al Expediției din Aunus, Pauli Marttina:

Nu există pace în treaba asta; nu, la naiba, război să fie (…)

Treaba asta de Gardă Albă e întunecată, tare întunecată.[599]

Videant consules

Videant consules ne quid res publica detrimenti capiat.

(„Să vegheze consulii ca statul să nu sufere vreun neajuns.”)

Formată la limita vechilor imperii în 1918-1920, tărâmul Războiului din Europa de Est a atras muște interesate de aventură, bani și faimă. Expedițiile au atras soldați călițI, civili idealiști, aventurieri, escroci și bandiți, toți voind să-și creeze un viitor mai bun. Unii au încercat sincer să îl creeze și pentru alții. Estul era sălbatic și avea ceva de oferit tuturor: pericol și acțiune, spirit fermecător naționalist, ideologie contrarevoluționară, pradă de război, experiențe care nu puteau fi trăite pe timp de pace.

Războiul fascina; părea să ofere un sens pentru propria existență, calea către masculinitate, ascensiune socială. Când tărâmul războiului a început treptat să dispară odată cu sfârșitul Războiului Civil Rus, mulți oameni au rămas de izbeliște. Drumul lor înapoi spre casă și o societate pe timp de pace s-a dovedit adesea anevoios. Mulți dintre cei care s-au bucurat de statutul de lider au aflat în 1920 că a căzut cortina. Unii dintre războinici au rămas în acest rol tot restul vieții. Pentru ei, cucerirea Petrogradului și revenirea vechii societăți nu au devenit niciodată un lucru al trecutului. Unii au ajuns să fugă către noi războaie: unii de ei înșiși, alții de trecutul lor.

Aventurierul și mercenarul finlandez Kaarlo Kurko a trăit să vadă atât nașterea tărâmului războiului, cât și dispariția acestuia. După ce s-a retras în Estonia cu Armata de nord-vest a lui Nikolai Iudenici la sfârșitul anului 1919, a fost repede rost de o nouă scenă de război. În 1920, Kurko se afla la Varșovia, unde Albii din Războiul Civil Rus se adunaseră precum resturile unei corăbii naufragiate. Pentru o vreme, Varșovia a fost un centru al speranțelor aprinse și al unei activități febrile, unul dintre ultimele refugii europene afectate de război:

Varșovia era plină de refugiați străini, aventurieri, căutători de noroc, negustori și soldați. Rușii erau cei mai mulți. Aveau un fel de comitete, personal, societăți secrete, asociații etc. Toți prezentau planuri mai bune pentru eliberarea Rusiei. (…) Aleksandr Kerenski și anturajul său stăteau la hotelul de lux Bryll. Reprezentantul armatei lui Wrangel, generalul Peremyk, la hotelul Europa, iar hotelul Praga era sediul armatelor lui Iudenici și Miller. Amiralul Kolceak avea o delegație specială într-o vilă, iar personalul generalului Bulak-Balahovici locuia la hotelul Savoia. El a fost singurul rus care a realizat ceva.[600]

Războiul dintre Polonia și Rusia Sovietică a devenit ultima mare oportunitate europeană pentru profesioniștii de război care au crescut în trupele libere. După sfârșitul ei, era interbelică a început să se răspândească și în Europa de Est. Eroii au părăsit scena pe rând, într-o perioadă unică de pace dintre războaiele mondiale, iar în curând nimeni nu avea să-și mai amintească măcar numele lor.

Unul dintre cele mai colorate personaje ale tărâmului războiului, Pavel Bermondt, a trăit în Germania din 1921 ca prinț Avalov. Acolo a publicat un volum gros și întortocheat de memorii despre Armata de vest și propria contribuție la Mișcarea Albă Rusă. Motivele eșecului erau, desigur, alții în această biografie. Bermondt a fost, de asemenea, un membru activ al organizațiilor de emigranți ruși Albi, dar a întâmpinat dificultăți după ce Hitler a ajuns la putere. În 1936, a fost închis în Germania și deportat. S-a stabilit mai întâi la Belgrad, apoi s-a mutat în Statele Unite. Pavel Bermondt a murit la New York în 1974.

Liderii și ofițerii Armatelor Albe din Rusia s-au confruntat cu drumul, adesea amar și singuratic, de emigrant. Alți voluntari din trupele libere s-au putut întoarce acasă dacă au dorit. Cu toate acestea, întoarcerea a fost adesea departe de strălucirea pe care și-o imaginaseră când au plecat. În Suedia, voluntarii suedezi și danezi au fost întâmpinați cu o deparazitare, carantină și un interogatoriu al poliției. În loc să fie primiți ca niște eroi, voluntarii au fost vizați de contracampania dură a stângii și respinși de sindicate. Mulți au fost marginalizați și s-au scufundat în uitare.[601]

Din perspective sociale și spirituale similare, mulți dintre cei implicați chiar plecaseră la război. Cu toate acestea, eșecul de a împlini visele a alimentat noțiunea împărtășită de mulți veterani ai trupelor libere, conform căreia aceștia au fost mai întâi trădați de patrie și apoi abandonați. Poveștile lor eroice au rămas în urmă, în Finlanda, Carelia, Letonia, Ingria deoarece, potrivit suedezului Conrad Carlsson, mulți dintre cei implicați au rămas și ei în urmă:

Majoritatea se odihnesc în pădurile și cimitirele finlandeze, în pământul negru al Estoniei și Letoniei, în întinderile nisipoase ale Poloniei. Ei au avut parte de cel mai fericit destin.[602]

Cuceritorul Narvei, Martin Ekström, a considerat că cel mai bine era să se stabilească în Finlanda. Înainte de asta, a depus toate eforturile pentru a-și continua războiul. Ekström abia se întorsese din Estonia când, în vara anului 1919, a sărit înapoi pe scena războiului din zona baltică. În august, se afla deja în Letonia, de unde călătoria a continuat până în Lituania. Motivul a fost o invitație din partea guvernului lituanian de a ajuta la înființarea unei forțe de poliție. Ekström avea experiență în domeniu și a lucrat ca inspector de poliție în Kaunas timp de șase luni. Treptat însă, roata războiului a încetat să se rotească și să creeze tot mai multe oportunități de locuri de muncă pentru cei ca el, care dobândiseră experiență în domeniu. Cariera din trupele libere a lui Martin Ekström, care începuse în 1911, a început să se apropie de sfârșit după o campanie de nouă ani.

Acest lucru nu a însemnat că Ekström s-a întors acasă. În ianuarie 1920, s-a angajat ca șef de cabinet al Gărzii Albe din Vaasa și s-a căsătorit cu o femeie de acolo. În 1923, a fost ales comandant al Gărzii Albe din Vaasa. Cu toate acestea, i-a fost dificil să își găsească o poziție satisfăcătoare în viața civilă. Printre altele, a încercat profesia de vânzător de mașini. Ceva părea să lipsească. La începutul anilor 1930, când național-socialiștii suedezi au căutat un lider pentru mișcarea lor fragmentată, Ekström a răspuns apelului. Cu toate acestea, poziția sa solemnă ca Führer suedez a eșuat. Ziarul Aftonbladet a râs că Ekström și-a început prezentarea programului afirmând că nu era un orator, apoi a folosit restul discursului

pentru a dovedi acest lucru. Martin Ekström a dispărut din lumina reflectoarelor politicii la fel de repede pe cât apăruse.[603]

Hans Kalm, fostul comandant al Fiilor Nordului, care se afla la același grad de eroism în război, în Finlanda, precum Ekström, s-a îndreptat spre Vest după 1919 și a vrut să uite războaiele. Kalm nu s-a stabilit niciodată în Estonia natală, ci s-a întors în Finlanda în anii 1930, acum ca expert în homeopatie. Era de părere că trecutul aparținea muzeelor și, mai târziu, nu își amintea cu plăcere de anii de război. Hans Kalm a murit în Jyväskylä în 1981.[604]

Richard Borgelin, comandant mai neînsemnat al trupelor libere daneze, a rămas să fluture drapelul danez în Estonia. În semn de recunoștință pentru serviciile sale, a primit conacul Maidla în dar de la statul eston, unde a trăit până în 1940. Apoi a trebuit să fugă în urma ocupației sovietice a Danemarcei. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Borgelin a acționat ca agent al Serviciilor de Informații Militare Germane Abwehr și a făcut multe deplasări în țările din regiunea Mării Baltice, inclusiv în Finlanda. După război, a fost condamnat la închisoare pentru cooperarea cu invadatorii. Și-a publicat memoriile despre războiul feroce din 1919 în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.[605]

Borgelin nu a fost singurul voluntar nordic care a reușit să devină moșier în Țările Baltice. În Suedia, Carl Mothander, liderul unor trupe libere, care avea o reputație proastă, a lucrat ca jurnalist, printre altele, până când în 1928 a călătorit în Estonia pentru a-și scrie memoriile. A rămas acolo, s-a căsătorit cu baroneasa Wrangel și s-a stabilit în conacul acesteia, Tohisoo, la puțin peste zece kilometri de domeniul lui Borgelin. În 1940, Mothander a considerat de cuviință să se întoarcă în Suedia, unde și-a trăit ultimele decenii din viață.

Soarta lui Karl Georg Malmberg, comandantul recrutat de Mothander pe frontul Narva, a fost mai puțin glorioasă. Malmberg s-a plimbat în diferite trupe libere până la sfârșitul anului 1919 și a participat, de asemenea, la atacul Armatei de nord-vest asupra Petrogradului. După aceea, a locuit uneori în Suedia, alteori în Finlanda sau Estonia. S-a căsătorit cu o femeie estonă-suedeză în Estonia și a devenit un contrabandist de înaltă clasă. Asta i-a adus sfârșitul și Malmberg s-a înecat în largul coastei Estoniei în 1931,

la vârsta de 40 de ani. Circumstanțele au rămas neclare, dar se pare că o bandă rivală de contrabandiști i-a aruncat în aer barca lui și pe el odată cu ea.[606]

Malmberg se pare să fi ajuns la fel ca mulți alți veterani ai trupelor libere. După experiența războiului, nu mai era cale de întoarcere. Mulți au plutit în derivă undeva între război și pace, incapabili să găsească un sens în viața de civil pe timp de pace. Același lucru reiese din descrierile ulterioare ale lui Conrad Carlsson:

Suntem dezrădăcinații societății, suntem forțați să renunțăm la sarcinile și profesiile vieții noastre, suntem seismic de neliniștiți, condamnați la înec.[607]

Alții nu au putut niciodată să se desprindă de perioada aceea de excepție sau să renunțe la ideea misiunii lor sacre. Georg Elfvengren, care a comandat regimentul ingrian de nord și a întreprins aventuri militare neîntemeiate, a fost un prim exemplu de aventurier monoman absorbit de un mare țel. Elfvengren a urmărit constant problema Albilor ruși prin trupele libere pe care le-a condus și, după sfârșitul Războiului Civil Rus, s-a scufundat tot mai adânc în lumea oglinzilor conspirațiilor emigranților Albi. Se pare că nu ducea lipsă de curaj. Agentul războiului subteran a călătorit în cele din urmă în Uniunea Sovietică în misiuni secrete, unde a fost descoperit și prins. Georg Elfvengren a fost executat la Moscova în 1927, după ce interogatorii săi au crezut că au obținut toate informațiile utile de la el.[608]

***

Peisajul mental al trupelor libere de pretutindeni includea un puternic sentiment de trădare. Trădătorii se găseau în spate, pe scenă, civili, femei, cei eliberați din serviciul militar, politicieni, jurnaliști, pacificatori, evrei. Prea mult timp s-a crezut că există un acord secret între propriii săi lideri și guvern în rândul trupelor libere germane baltice. Trupele libere au crezut cu naivitate că vor apăra interesul Germaniei și că vor fi recompensați pentru asta. Legenda înjunghierii pe la spate din noiembrie 1918 s-a răspândit în

zona baltică: soldații forțelor libere credeau că au luptat victorios, dar au pierdut roadele victoriei ca urmare a trădării guvernului lor. Plecaseră să răscumpere viitorul, pământul și justiția pentru ei și pentru Germania cu sângele lor, dar până la sfârșitul anului 1919, trupele libere fuseseră retrase fără formalități și fără împlinirea vreunei promisiuni sau a unui vis. Veteranii s-au întors revoltați și furioși, mulți dintre ei hotărâți să se informeze despre republica pe care o credeau trădătoare.[609]

Unul dintre acești bărbați mânioși era voluntarul Ernst von Salomon. În romanul său Die Geächteten, acesta a inclus un avertisment sfidător pentru republică în numele trupelor libere care se întorceau: Videant consules. În rândurile brigăzii Ehrhardt, Salomon a participat la încercarea de lovitură de stat a lui Wolfgang Kapp și Walther Lüttwitz în martie 1920. Aceștia și-au pictat zvastici albe pe căști ca semn al „naționalismului" lor.

După ce lovitura de stat a eșuat, trupele libere ale lui Ehrhardt, la fel ca altele, au fost dezarmate și desființate. Republica Germania a început încet să revină la normal, dar Salomon și-a continuat războiul împotriva republicii și a democrației în organizația teroristă formată din veterani ai brigăzii Ehrhardt, Organizația Consul. În cele din urmă, a primit o pedeapsă de cinci ani de închisoare pentru implicarea sa în asasinarea ministrului de Externe Walther Rathenau. Salomon avusese dreptate cu avertismentele sale. Veteranilor ca el, plecați într-o expediție interminabilă, le-a fost greu să se împace cu viața de zi cu zi a păcii și democrației.

Legendele înjunghierii pe la spate, ale trădării și păcii rușinoase se încadrează cu ușurință și în peisajul sufletesc al veteranilor trupelor libere finlandeze. Cercurile care se implicaseră cel mai zelos în organizarea războaielor forțelor libere nu au ezitat să atace politicile care vizau consolidarea păcii și normalizarea situației. Pacea era o rușine. Printre veteranii expedițiilor în Est s-au format grupuri și în Finlanda, grupuri care credeau că Finlanda trădase cauza popoarelor înrudite și își întorsese spatele adevăratului patriotism.[610]

Tratatul de Pace de la Tartu, în temeiul căruia Carelia de Est a rămas sub conducerea sovietică, a devenit un simbol al trădării. Când a devenit limpede că Finlanda nu va primi Carelia Albă și regiunea Aunus în procesul de pace și chiar va preda Repola și Porajärvi Rusiei Sovietice, activiștii au

cerut suspendarea negocierilor de pace și au încercat să influențeze opinia publică. Au reușit parțial, dar procesul nu a fost oprit. Zece ani mai târziu, generalul Alb Rudolf Walden, membru al delegației de pace, a fost nevoit să asculte supărat acuzațiile activiștilor și urmașilor lor despre „pacea rușinoasă”.[611]

Cel mai semnificativ protest personal a venit totuși din partea lui Bobi Sivén, activist al popoarelor înrudite care a acționat în numele Repola, care s-a împușcat după ce a aflat despre încheierea unui acord de pace. A devenit, astfel, cel mai mare martir al radicaliștilor. Vilho Helanen a scris:

[Sivén] a fost cel mai bun dintre noi, unul dintre aceia care trudeau pentru noua Finlandă liberă (…) Și a fost distrus de slăbiciunea comună a conservatorilor și socialiștilor noștri și de rușinea Finlandei. Din partea noastră, pacea de la Tartu este prima vinovată. (…) Într-o clipită, moartea lui Sivén luminează rușinea păcii ca un fulger.[612]

Radicalismul bazat pe experiențele trupelor libere a izbucnit și în Finlanda sub forma terorismului. În februarie 1922, ministrul de Interne Heikki Ritavuori a fost împușcat în fața ușii sale în Töölö, Helsinki. Asasinarea lui Ritavuori avea o legătură directă cu sfârșitul erei războaielor trupelor libere. Tratatul de pace de la Tartu era deja în vigoare când la sfârșitul anului 1921 a avut loc o altă răscoală în Carelia de Est. Conform metodei politice a trupelor libere, aceasta urma să fie ajutată de o expediție armată adunată din Finlanda. Influența activiștilor în aparatul de stat finlandez era acum pusă la încercare decisivă atunci când guvernul și Ritavuori, în calitate de ministru de Interne, au îngreunat plecarea voluntarilor din Finlanda. Activiștii au reușit să-l asasineze pe Ritavuori, dar nu au mai inversat curentul principal al politicii. Era Forțelor Libere era pe cale de dispariție, iar războiul trebuia continuat cu alte mijloace, cel puțin o vreme.

***

Cercetările istorice au evidențiat adesea legătura dintre trupele libere din epoca Primului Război Mondial și fascism, reieșite în urma unui studiu din 1952 realizat de Robert G.L. Waite. Conexiunea este incontestabilă. Mulți lideri ai forțelor libere și veterani au devenit în Germania susținătorii de bază ai NSDAP. Cu toate acestea, conexiunea nu trebuie subliniată prea mult. Calea de la trupele libere la mișcările fasciste nu era dreaptă, nici măcar foarte largă. Național-socialismul nu era deloc o mișcare care ar fi putut recruta un număr deosebit de mare de veterani de război în rândurile sale, chiar dacă a capturat și a folosit cu pricepere imaginea și limbajul masculinității de pe front. Soldații forțelor libere, atât din Germania și Finlanda, cât și din alte părți, nu erau în primul rând veterani de război, ci o generație de tineri ai războiului: cei care au ajuns la maturitate în timpul războiului și în circumstanțe excepționale, care au dorit cu disperare să trăiască aceleași aventuri care se presupune că le-au adus apreciere socială celor de dinaintea lor.[613]

Aceleași fenomene pot fi observate și în cadrul trupelor libere finlandeze. Experiența a fost în mod clar șocantă pentru mulți, dar nu a dus direct la o radicalizare politică ireversibilă. Kaarlo Hillilä și Aaro Pakaslahti erau exemple ale participării entuziaste și, pentru Hillilä, traumatizante a forțelor libere la război, însă amândoi au revenit cu succes în societate, la pace și viața cotidiană normală. Soarta oamenilor sfâșiați de război este umbrită de o majoritate care a trecut prin aceleași lupte, înfrângeri, furie și amărăciune, dar care a putut totuși să se întoarcă la pupitrul școlii, la birou sau la munca la câmp. Se estimează că zece mii de oameni au participat la expedițiile spre Est și câteva mii la întreținere și ajutorare. Era vorba de un grup semnificativ de cetățeni cu experiență de război directă sau indirectă. În perioada dintre războaiele mondiale, acest grup s-a ridicat în societatea finlandeză, care a fost în mare parte ghidată de oameni care au trecut prin război într-un fel sau altul.

Nu se putea să nu existe urmări. Unul dintre războinicii radicalizați incontestabil de experiența sa de război a fost Gunnar Lindqvist, care s-a alăturat Diviziei de Fier în 1919 și a ajuns în Germania în decembrie același an. Acolo, războiul multor „baltici” a continuat direct prin încercarea de lovitură de stat a lui Kapp și Lüttwitz în martie 1920. Nu există nicio

certitudine cu privire la implicarea lui Lindqvist în aceasta, dar radicalizarea sa politică este clar vizibilă prin etapele sale.

În Germania, Lindqvist a început treptat o nouă viață, lucrând pentru o firmă de brokeraj din Stettin. A petrecut aproape tot anul 1920 în Germania până s-a întors la Helsinki, mai întâi ca manager al propriei case de expediție, apoi ca director al filialei Automaattiteollisuus Oy. Devenise susținător al NSDAP al lui Adolf Hitler și se alăturase „organizației de luptă" paramilitare Sturmabteilung a partidului. După întoarcerea în Finlanda, a cofondat Organizația național-socialistă finlandeză-suedeză, Samfundet Folkgemenskap, condusă de amiralul Hjalmar von Bonsdorff și care includea personalități sociale importante precum Pehr Herman Norrmén, director de bancă. Lindqvist a devenit redactor-șef al För Frihet och Rätt.[614]

Între timp, la sfârșitul anilor 1920, numele de top al conducerii Expediției din Aunus, Gunnar von Hertzen, primise funcția de medic municipal în Viitasaari, în Finlanda centrală. Pentru el, aceasta nu a însemnat începerea unei vieți de zi cu zi moderate din punct de vedere politic: Cetățenii patrioți din Viitasaari, organizație fondată de el la sfârșitul deceniului, a devenit un club de discuții de extremă dreaptă care a publicat o gamă largă de teorii ale conspirației și antisemite.

La început, al Doilea Război Mondial părea să ofere din nou oportunități de succes politic pentru viziunea asupra lumii reprezentată de Hertzen și Lindqvist, iar până în primăvara anului 1942, aceștia s-au găsit unul pe altul. Crucea Albastră, fondată de Hertzen, Lindqvist, Dr. Martti Mustakallio, fost președinte al Uniunii Independenței, și Erkki Räikkönen, veteran al războaielor din Est, a fost o „asociație politică" care s-a lansat în sprijinirea construcției viitorului pentru victoria Germaniei.

Crucea Albastră era o societate național-socialistă finlandeză; asociația dorea „participarea activă la construcția unei noi Europe" și „recunoașterea destinului german al Finlandei". Ideologia popoarelor înrudite nu fusese dată uitării, ci popoarele acestea trebuiau „implicate în cultura și ordinea noii Europe". Viitoarea societate se va baza pe o „națiune", iar scopul politicii sociale trebuia să fie „împlinirea justiției sociale". În cele din urmă, asociația dorea să desființeze „forțele internaționale și misterul pe care îl

reprezintă” din societatea finlandeză. Aceasta era o referință la intențiile de conspirație favorite ale extremei dreapta, conspirația masonică și evreiască. Programul asociației a fost tipărit pe coperta spate a traducerii finlandeze a „Protocoalelor înțelepților Sionului” publicată de aceasta.[615]

„Curând pornim iarăși la drum!”

În plină vară, norii de ploaie rătăcesc undeva departe, iar vântul de vară adie cu blândețe în Carelia sovietică. Este 20 iulie 1941. Un număr considerabil de oameni s-a adunat pe creasta înaltă de lângă satul Vuokkiniemi de pe malul lacului Kuittijärvi de Sus. În partea de sus a crestei, se poate vedea un grup pestriț de foști războinici ai expedițiilor din est în uniformele militare cenușii ale Armatei Finlandeze și carelieni aduși la fața locului în civil: bătrâni, femei și copii. Un preot ortodox finlandez în sutana sa neagră a fost și el găsit pe undeva.

Se pot distinge fețe familiare în mulțime, cum ar fi eroul Bătăliilor de la Suomussalmi și Raate, generalul Hjalmar Siilasvuo, fostul vicepreședinte al Asociației Academice Careliene, Reino Castrén și Vilho Helanen, președintele aceleiași asociații și veteran al trupelor libere. Cea mai captivantă figură este totuși războinicul legendar al forțelor libere, Ragnar Nordström, cu un singur braț, purtând uniforma de colonel.

Locul de adunare este plin de semnificații: pe aceeași creastă, expediția din Carelia Albă a purtat o luptă defensivă disperată împotriva carelienilor în 1918 și a pierdut zeci de oameni. Vuokkiniemi se află în Uniunea Sovietică, dar steagurile finlandeze flutură acum în vârful crestei. Printre ele, se distinge și unul mai puțin cunoscut locuitorilor din Vuokkiniemi: steagul Careliei de Est, realizat de artistul Akseli Gallén-Kallela.

Celebrarea națională din Vuokkiniemi este un eveniment atent pregătit. Organizatorul său, Mișcarea pentru eliberarea careliană, este formată în totalitate din activiști finlandezi și refugiați din Carelia de Est, care trăiau în Finlanda de zeci de ani. Niciunul dintre actualii locuitori din Carelia de Est nu se potrivea să conducă Mișcarea pentru libertate. Totuși, scopul sărbătorii este să justifice înființarea unei administrații de ocupație finlandeze. Formula este deja cunoscută; așa acționaseră trupele libere în toată Carelia de Est cu câteva decenii în urmă.

Oamenii adunați în Vuokkiniemi nu dezamăgesc. Satul urmează să se afle în Uniunea Sovietică pentru o scurtă perioadă de timp, mai precis, până când adunarea își întocmește declarația. Un ciocănel anunță că Aunus și Carelia Albă se separă, pur și simplu, de Rusia și se alătură Finlandei „pentru totdeauna". Vechiul vis al veteranilor trupelor libere adunați în Vuokkiniemi s-a împlinit dintr-o singură lovitură de sabie. Anul 1919 s-a întors. Totul pare din nou posibil.[616]

În Finlanda, tumultuosul an 1919 nu a fost complet dat uitării. Deși sute de finlandezi au căzut sau au rămas invalizi în urma războaiele trupelor libere și expedițiile au reprezentat o politică de aventură flagrantă din punctul de vedere al statului democratic de drept, dezaprobarea publică față de ei a rămas scăzută. În schimb, proiectele trupelor libere au fost răsucite în „războaie tribale" eroice, a căror istorie a fost șlefuită și integrată eficient în cadrul raportului marelui Război Finlandez de Independență. În vara anului 1919, au fost ridicate morminte ale eroilor Albi în diferite părți ale Finlandei, iar noi eroi au fost așezați lângă cei vechi. Numele Aunus și Estonia au fost gravate pe viitoarele statui de eroi, pe picior de egalitate cu cei care luptaseră în Războiul Civil Finlandez.[617]

Războaiele trupelor libere finlandeze au devenit războaie naționale sacre, mai presus de orice critici. Aspectele negative nu au fost pomenite, iar problemele politice, militare și de organizare legate de ajutorarea Estoniei, de exemplu, nu au fost menționate atunci când se vorbea despre relațiile consolidate de „legăturile de sânge" dintre Estonia și Finlanda. Interpretarea radicală a naționalismului finlandez, ideea popoarelor înrudite, a fost strecurată în curentul principal al societății, în ideea că nu va mai stârni suspiciuni. Experiențele de război ale multora dintre cei implicați s-au concretizat, de pildă, în Mișcarea studențească din epoca interbelică și în Societatea academică carelianã. Sute de viitori oameni cu influență în societate au trecut prin societatea bazată pe spiritul finlandez autentic, care avea în vedere Marea Finlandă și apărarea națională. Nu ar fi putut să nu aibă niciun efect asupra dezvoltării și atmosferei societății finlandeze până în epoca de după cel de-al Doilea Război Mondial.

Amintirea trupelor libere, împreună cu activismul pentru independență, Mișcarea jäger și Războiul pentru Independență al Armatei Albe au format

un arc lung al luptei finlandeze pentru independență. În gestionarea trecutului tânărului stat, a fost creată o bază istorică pentru războaiele popoarelor înrudite. Scriind despre expediția militară estonă, Erkki Hannula a simțit cum trupele se mutaseră „pe terenul istoric al luptelor finlandeze" și cum nume precum Narva, Sangaste, Valk, Marienburg și Neuhausen „nu erau pomenite pentru prima dată în istoria militară finlandeză". Participanții la expedițiile trupelor libere în zona baltică și în Carelia de Est călcau nu doar pe urmele jägerilor, ci drumul era deja familiar din negura atemporală a strămoșilor.[618]

Războaiele popoarelor înrudite s-au fixat atât de puternic în cultura memoriei generale, încât actorii care s-au alăturat acestora au înflorit în Finlanda Independentă. Mai presus de toate, luptele acestea au fost războaie ale jägerilor și membrilor Gărzii Albe. Într-un spațiu confuz între război și pace, în primăvara anului 1919, aceste două pietre de temelie ale primei republici au format o forță instabilă și explozivă. Odată cu revenirea la pace, jägerii s-a ridicat la conducerea forțelor de apărare în anii 1920, iar acestea au evoluat de la o potențială lovitură de stat la cea mai semnificativă organizație non-guvernamentală a epocii. Chiar și atunci, organizația militară încă nu era pregătită să întoarcă spatele „trupelor sale libere". Când, la nivel local și regional, Garda Albă a început să creeze o interpretare a istoriei marcate de un puternic spirit de apărare națională, războinicii locali ai trupelor libere au fost o parte centrală și autojustificată a acesteia.[619]

Experiențele din războaiele popoarelor înrudite au oferit, de asemenea, un mediu sigur în cadrul forțelor de apărare. Sute de ofițeri activi finlandezi ai primei republici duceau cu ei experiențe în luptele trupelor libere din Carelia de Est și Estonia. Forțele de apărare au organizat un eveniment în rândul trupelor, prin care toți veteranii de război aparținând Statului Major și-au consemnat amintirile. Era vorba de culegerea de informații istorice, dar și de documentarea unei experiențe de război potențial utile. Participarea la forțele libere a fost în general considerată merituoasă într-o carieră militară. Erkki Hannula, care căpătase o faimă discutabilă în Estonia și Aunus, și-a construit o carieră în forțele de apărare. Cariera sa nu a fost afectată nici măcar de participarea sa la micile lupte neautorizate din Carelia de Est în 1920-1922. Hannula a fost un profesor de drept militar

înflăcărat și a publicat cărți despre disciplina militară, printre altele. S-a retras ca locotenent-colonel la sfârșitul Războiului de Continuare.[620]

În perioada interbelică, în Finlanda a apărut o vastă literatură documentară în jurul „războaielor popoarelor înrudite" ale trupelor libere. Detaliile operațiunilor, mediile politice ale campaniilor forțelor libere și motivele eșecului final au fost analizate și despicate unul după altul în cărți și în presă. Linia comună a acestei literaturi a fost incontestabilitatea experienței. Hans Kalm, Kyllikki Pohjala, Vilho Helanen, J.E. Sainio, Pauli Marttina, Kaarlo Kurko și alte zeci de autori au folosit realismul ca gen. Nu au ascuns neapărat complet aspectele negative ale expedițiilor, dar au avut grijă să nu le lase să afecteze tonul idealist general. În literatura de război a popoarelor înrudite, războiul avea rolul să maturizeze, lumineze și înnobileze, mai degrabă decât să corupă, să schilodească și să pervertească.

În epoca interbelică, literatura de război realistă și antirăzboi a ajuns să domine ca gen, dar fenomenul acesta nu s-a repetat în Finlanda. În anii 1918-1919, literatura finlandeză nu a produs niciun mare roman care să critice războiul, cum era Pe frontul de vest nimic nou al lui Erich Maria Remarque. În schimb, Finlanda a avut parte de un număr nesfârșit de rapoarte despre Războiul de independență și Războaiele popoarelor înrudite, bazate pe experiențele Albilor.

Unul dintre cei mai buni scriitori ai genului a fost Sulo-Weikko Pekkola, care a ajuns la Hamnskär în noiembrie 1917 cu gruparea Hägglund. Genul său literar standard era pălăvrăgeala și nu renunța la trăsăturile acesteia nici măcar atunci când descria războiul sau violența. Stilul era foarte emfatic, cuvintele erau folosite pentru a sublinia spiritul și ironia, lejeritatea și tristețea. În operele lui Pekkola, războiul era un joc dur al bărbaților. La jumătatea anilor 1920, Pekkola reușea să se întrețină din scrierile sale, dar cariera de scriitor jäger și călător a fost întreruptă. În februarie 1931, Pekkola, în vârstă de 40 de ani, s-a sinucis prin împușcare. Motivele au rămas neclare, dar zvonurile din jurul morții sale descriau cel puțin ceva din atmosfera din acea vreme: unii vorbeau de o beție nebună, alții spuneau că activiștii Mișcării Lapua îl presaseră pe Pekkola să îl asasineze pe președintele K.J. Ståhlberg, iar acest lucru i-ar fi adus, în schimb, moartea.[621]

Un alt rezident din Pornainen, J.E. Sainio, tovarăș de arme al lui Pekkola și veteran al războaielor popoarelor înrudite, nu s-a bucurat de succes similar ca scriitor. După ce s-a întors din Estonia în Finlanda în primăvara anului 1919, Sainio a continuat în serviciul Gărzii Albe, dar era totuși atras de câmpurile de bătălie. S-a oferit voluntar pentru revolta din Carelia de Est din 1921-1922 și pentru bătăliile de la Tuulivaara, Vuokkiniemi și Tiiro. Cariera sa în Garda Albă s-a încheiat dintr-un oarecare motiv în anii 1930, iar apoi Sainio „a lucrat temporar în agricultură și silvicultură și a scris istorii". Totul indică un statut social și un succes destul de modeste.

După izbucnirea Războiului de iarnă, veteranul, care împlinise deja 50 de ani, a cerut să meargă pe front. Sainio a fost numit comandant al trupelor în blocul Suvanto. Acolo, expediția sa a luat, în cele din urmă, sfârșit. Sainio a căzut în seara primei sale zile de luptă. A înțeles el însuși efectul inalienabil al experienței de război și a scris despre „toporul războiului", care provoca răni fără să lase cicatrici. Poate că se referise la fervoarea și împlinirea războiului ca factor explicativ pentru căutarea de noi și noi expediții. Știa despre ce vorbea. După primul contact, războiul nu și-a slăbit niciodată strânsoarea asupra lui Johan Emil Sainio. Acum îl luase și pe el definitiv.[622]

O mare mișcare veterană și tradiție memorială de război au luat naștere în Finlanda în anii 1930 în legătură cu valul de comemorare a Primului Război Mondial. Experiența războiului popoarelor înrudite era puternic prezentă. Pionierul acesteia a fost regimentul Fiilor Nordului, ai cărui foști voluntari au fondat propria asociație memorială în 1931. În 1935, asociația a organizat o călătorie memorială în Estonia, unde a călătorit cu trenul pe câmpurile de luptă din Paju, Valga, Petseri și Tartu. Marienburg a fost omis. Înainte de călătorie, vechiul steag al regimentului a fost predat solemn Departamentului de Război al popoarelor înrudite al Muzeului de Război.

Ca organizație-umbrelă pentru veteranii trupelor libere, Uniunea Războinicilor Popoarelor Înrudite a fost înființată în 1933 cu ajutorul a aproximativ o sută de foști soldați, având următoarele obiective:

Menținerea libertății popoarelor înrudite, dezvoltarea și aprofundarea simțirii naționale finlandeze, explicarea istoriei popoarelor finice și etapele

de dezvoltare ale poporului nostru, creșterea voinței de apărare.[623]

Eero Kuussaari a fost ales președinte al asociației, iar coautorul programului era K.M. Wallenius, fostul șef al Statului Major General. Ambii aparțineau stratului radicalizat politic al veteranilor de război al popoarelor înrudite. Fuseseră lipsiți de atribuțiile lor în forțele de apărare, ambii fiind implicați în răpirea președintelui Ståhlberg. Alianța a devenit o forță unificatoare influentă care a inclus peste patru mii de veterani la sfârșitul anilor 1930. Asociația a creat un fond pentru persoanele cu dizabilități din rândul veteranilor și a cules materiale pentru a scrie o istorie a războaielor popoarelor înrudite. De asemenea, și-a publicat propriul ziar, Heimosoturi, timp de câțiva ani.[624]

Veteranii Expediției din Carelia Albă din 1918 s-au adunat pentru prima dată în 1934 pentru o cină la Clubul ofițerilor din Helsinki. Nu a fost înființată nicio asociație oficial, dar s-a luat decizia convocării pentru o comemorare anuală. Grupul, condus de Martin Ekström în Estonia, plănuise, de asemenea, să-și înființeze propria organizație, mai ales atunci când Fiii Nordului au refuzat să îi accepte pe oamenii lui Extröm în rândul propriilor membri. Membrii regimentului lui Ekström și-au căpătat, în sfârșit, propria asociație la sfârșitul anului 1938, care a funcționat sub egida Asociației Războinicilor Popoarelor Înrudite. Cei care au luat parte la Expediția din Aunus nu au avut propria organizație, dar participanții săi aparțineau direct Asociației Războinicilor Popoarelor Înrudite. La fel ca în Asociația Luptătorilor de pe Front, radicaliștii își făceau adesea auzite vocile în adunările veteranilor războiului popoarelor înrudite. Amintirea războaielor acestora și visul Finlandei Mari s-au contopit iremediabil.[625]

Tensiunea politică plutea în aer la cea de-a 15-a aniversare a Expediției din Aunus la Sortavala în 1934. Mulți membri ai expediției, precum Gunnar von Hertzen și Ragnar Nordström, nu reușiseră să ajungă. Toți veteranii Expediției din Aunus, care au servit în armată, au fost împiedicați să participe în baza unei legi adoptate recent de Parlament. În schimb, după sunetul de trompetă al Gărzii din Sortavala și un poem solemn al lui Otto Al'Antila, pastorul Elias Simojoki, un veteran al Armatei voluntare Aunus, a urcat pe podiumul în parcul Vakkosalmi din Sortavala.[626]

Simojoki s-a asigurat că slujba de pomenire nu era doar în memoria celor vechi. A privit cu îndrăzneală către viitor și a amintit că activitățile asociațiilor comemorative nu ar fi putut continua să existe doar în acest scop. Veteranii din Aunus adunați în parc au auzit că erau „pionieri ai ideii Finlandei Mari, care cu propriul sânge al inimii au pavat drumul către țărmurile Finlandei". Simojoki și-a captivat publicul fără să-și urmeze propria politică, susținând că toți își pierduseră deja încrederea în partidele politice; Carelia de Est nu ar putea fi dobândită niciodată pentru finlandezi și Marea Finlandă doar prin politică. Desigur, existau și alte mijloace, dar, potrivit lui Simojoki, ar fi nevoie de o „puternică mișcare națională de trezire". Conjunctura conturată de Simojoki era deja conturată în vara anului 1934, într-o asemenea măsură, încât predicția sa începea deja să se împlinească:

Din Carelia nu mai răsună plânsete – lacrimile sunt deja pe sfârșite. Însă istoria lumii poate avea o schimbare favorabilă. O situație tensionată s-ar putea declanșa. Atunci bărbații A.V.A. [Armatei voluntare din Aunus] trebuie să vadă că poporul finlandez este treaz (…) Curând pornim iarăși la drum! Nu ați murit degeaba! Carelia va fi liberă încă o dată![627]

Note

1. Tuompo 1934, 150-152; Forssell 2004, 20.

2. Moffat 2015, 19.

3. Reed 1977, 180-181, 196-200, 221; Mawdsley 1987, 3-4; Forssell 2004, 15.

4. Hentilä & Hentilä 2016, 21-22.

5. Railo 1918, 69.

6. Pekkola 1934, 157.

7. Forssell 2004, 16.

8. Tuompo 1934, 47; Forssell 2004, 16.

9. Hentilä & Hentilä 2016, 23. OHL/Politische Abteilung. La jumătatea lui noiembrie 1917, generalul Erich Ludendorff ajunsese să creadă că Germania ar putea câștiga războiul dacă își concentra forțele asupra unei lovituri decisive pe frontul de Vest.

10. Tuompo 1934, 35, 42-43.

11. Pekkola 1928, 127-169.

12. Forssell 2004, 12.

13. Tuompo 1934, 96-97.

14. Adler, Wolfgang: Schlagerchronik. Zeittypische Musik des deutschsprachigen Raums aus dem Bereich der Unterhaltung, 2. Auflage, SFB Band 3 (vergr., 1987): „Die kleinen Mädchen, die müßt ihr fragen", 1916, Marschlied aus der Posse Blondinchen, Musik: Jean Gilbert [oik.

Max Winterfeld], Text: Alfred Schönfeld, Verlag: Thalia, Berlin; Koch 1978, 16: între iulie și decembrie 1918, germanii primeau, față de perioada antebelică, sub o zecime de carne, sub o treime de unt și aproximativ jumătate din cantitatea de făină.

15. Roerkohl 1991, 223: „Äußere Eigenschaften: ziemlich dünnflüssiges, stark rot gefärbtes, nach Rüben riechendes Mus; Wasser: 61,8 %, Zucker: 32,8 %; Mikroskopischer Befund: Rüben mit wenig Obst".

16. MacMillan 2013, 234, 236-237, 239.

17. Lynn 2003, 196.

18. Manchester 1969, 345-346; Moffat 2015, 19: Consiliul Comisarilor Poporului i-a dat ordin comandantului forțelor armate să înceapă negocierile pentru armistițiu cu Germania pe 20.11.1917, iar în ziua următoare, Troțki, comisarul poporului pentru politica externă, le-a spus diplomaților Aliaților că guvernul său a început negocierile de pace.

19. Tuompo 1934, 100-101.

20. Tuompo 1934, 152.

21. Pekkola 1928, 162; Tuompo 1934, 161-164; Forssell 2004, 21-23.

22. Pekkola 1928, 162.

23. Forssell 2004, 24-25.

24. Forssell 2004, 24.

25. Eronen 1923, 12-13; Tikka 1999, 100-101.

26. Eronen 1923, 16-17. Versurile cântecului sunt aranjate după modelul „Suuret herrat Pietarissa…".

27. Biografia jägerilor finlandezi 1975; Forssell 2004, 23.

28. Tikka 2008, 106-116.

29. Keskisarja 2013, 319-323, 327.

30. Keskisarja 2013, 342-343; Biografia jägerilor finlandezi 1975, 711-712.

31. KansA, 3A, EH/VRL muist., Vapaussodan Rintamamiesten Liiton vapaussota-muistoja, Vartiainen, Onni Ilmari, 1938; Tikka & Arponen, 1999, 143.

32. Tikka & Arponen, 1999, 216-217.

33. KansA, 3A, EH/VRL muist., Vapaussodan Rintamamiesten Liiton vapaussota-muistoja, Vartiainen, Onni Ilmari, 1938.

34. Tikka & Arponen 1999, 330-331.

35. Tikka & Arponen 1999, 254.

36. Tikka & Arponen 1999, 256.

37. Tikka & Arponen 1999, 271-272.

38. Karjala, 16.7.1926; Biografia jägerilor finlandezi 1975, 633.

39. Biografia jägerilor finlandezi 1975, 198.

40. Biografia jägerilor finlandezi 1975, 574-575. Hämäläinen s-a alăturat expediției Aunus la 12 iunie 1919 și a servit drept comandant al Batalionului 1 al Regimentului 1. Pe 24 decembrie 1919, s-a întors din Aunus drept comandant al Companiei 1 a Regimentului Viipuri. A murit drept maior jäger în Helsinki puțin înainte de izbucnirea Războiului de Continuare, în mai 1941; Sainio 1919, 198.

41. Railo 1918, 103.

42. Silvennoinen, Tikka & Roselius 2016, 57-60.

43. Mennen 2017, 40-41; pentru viziunea asupra lumii a lui Pihkala din primăvara lui 1918, vezi broșura sa „Ce fel de Finlandă trebuie să creăm”.

44. Tuikka 2011, 65.

45. Tuikka 2011, 39-60.

46. Tuikka 2011, 61-64; Pohjonen & Silvennoinen 2013, 52-53.

47. Hufvudstadsbladet, 1.1.1919.

48. Lähteenmäki 2014, 106.

49. Virkamiesten Aikakauskirja 2/1922: „Av landområden utom våra gränser ha vi ett nationellt och moraliskt irredenta i Fjärr-Karelen.”

50. Helsingin Sanomat, 16.4.1918.

51. Ericson 1996, 56-57; Hedén 2018, 105.

52. Berglund & Sennertag 2017, 171-174.

53. Berglund & Sennertag 2017, 209.

54. Klein 1918, 93-94.

55. Dagens Press, 23.4.1918, Arthur Eklund: „Denna tid, som är så öfverrik på härliga gärningar, hvari hela personligheten inlägges, den har en frihetens, skapandets tid, en Intuitionens tid och fordrar någonting vida mera än det platta diskursiva resonemang, som bestås av märket K.J.S.”.

56. Blomstedt 1969, 366-368.

57. Hentilä & Hentilä 2016, 306-307; Polvinen 1989, 352-357.

58. KA, Pk 2052, 1918 Scrisorile fraților Lennart și Kasten Fortelius, care au luat parte la războaiele popoarelor înrudite.

59. KA, Pk 2052, 1918 Scrisorile fraților Lennart și Kasten Fortelius, care au luat parte la războaiele popoarelor înrudite: „Om någonsin ett erövringskrig är berättigat så är detta. Sviker Finland dem nu går detta folk

bokstavligen under. Humant sätt är det vår absoluta skyldighet att nu göra detta folk till ett lyckligt folk”.

60. Kansi 1989, 11-13.

61. Gripenberg 1918.

62. Kansi 1989, 365.

63. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Malm în Carelia Albă; Tepora 2014, 83.

64. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Malm în Carelia Albă.

65. Vahtola 1988, 116-119.

66. Hentilä & Hentilä 2016, 302-303; Tepora 2014, 115.

67. Itä-Savo, 26.2.1918.

68. Chernev 2017, 223.

69. Baumgart, 1969, 17: „Wir müssen uns Waffen für den Wirtschaftskrieg nach dem Kriege schmieden”.

70. Vahtola 1988, 210-213; Hentilä & Hentilä 2016, 302-305; Chernev 2017, 222.

71. KA, Pk 2052, 1918 Scrisorile fraților Lennart și Kasten Fortelius, care au luat parte la războaiele popoarelor înrudite.

72. Kansi 1989, 262.

73. Kansi 1989, 365.

74. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, scrisoarea lui Kai Donner 21.7.1918: „Var hos krigsminister Thesleff, Kuisma är enfaldig och intet ljus, men kan i

nödfall duga som ledare för en mindre trupp så länge ingenting speciellt är å färde”.

75. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, memoriile lui T. Salonius.

76. Vahtola 1988, 358-368.

77. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, Memoriile lui E. A. Eronen.

78. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918; KA, Memorii din războaiele de eliberare și ale popoarelor înrudite.

79. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, memoriile lui Verner Lindqvist.

80. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Kuisma 9-12. Scrisoarea a fost semnată de Armata Careliei. A fost găsită la un kilometru de un copac în partea finlandeză, 17.10.1918.

81. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Malm în Carelia Albă, ordin de zi al lui Malm, nr. 4, 21.3.1918.

82. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, memoriile lui E. A. Eronen.

83. Kansi, 1989, 20, 345.

84. Kansi, 1989, 345; Vahtola 1988, 285-288.

85. KA, Pk 2052, 1918 Scrisorile fraților Lennart și Kasten Fortelius, care au luat parte la războaiele popoarelor înrudite. „Bättre vore det likväl om flickorna här skulle vara mindre osympatiska. Men det gör detsamma, då vi behandla dem som luft. De få laga maten och städa rummen, vi äta sova och använda tiden enl. eget förgottfinnande.”

86. Kansi 1989, 355, 356.

87. Kansi 1989, 391.

88. Kansi 1989, 391-392.

89. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, Kuisma 15-18.

90. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, Kuisma 15-18.

91. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, Expediția lui Kuisma în Carelia Albă v. 1918, Kuisma 15-18.

92. Goltz 1920 I, 155-171, 179 & II, 9-11.

93. Bird 1977, 28.

94. Virkkunen 1954, 18-19.

95. Goltz 1920 I, 165-166.

96. Hufvudstadsbladet, 16.11.1918.

97. Hufvudstadsbladet, 16.12.1918.

98. Hufvudstadsbladet, 16.12.1918: „Jag ber England minnas att Finland — på grund av sin gamla kulturs förtjänst är det enda område i Nordryssland, som icke sjunkit i bolschevismens träsk. Finland gjorde denna tjänst för Europas frihet”.

99. Hufvudstadsbladet, 16.12.1918, „Finland i den franska pressen”.

100. Vares 1993, 459-461.

101. Goltz 1920 II, 9: „en halvvuxen skeppsgosse”, „Den sången ha ni i dag sjungit för sista gången”.

102. Hufvudstadsbladet, 15.12.1918; Harjula 2013, 90.

103. Davies 2001, 98-99; Snyder 2010, 5-7.

104. Hufvudstadsbladet, 15.12.1918.

105. Svenska Tidningen, 192/1918, 9.11.1918; Liulevicius 2000, 210-211.

106. Aika 4/1917, 1.1.1917; Zetterberg 2018, 70-76; Gummerus 1931, 20.

107. SM, corespondența lui Gösta Serlachius, Gösta Serlachius către Rafael Forss, Mänttä 1.3.1918 și Rafael Forss către compania lui G.A. Serlachius, Berlin 25.4.1918; Silvennoinen 2012, 278-279.

108. Silvennoinen 2012, 283.

109. Hufvudstadsbladet, 15.12.1918: „rumäner och negrer".

110. Maaleht, 11.12.1918.

111. Helanen 1921, 72.

112. Jaanson 1987, 30-31.

113. Uusi Suomi 43/1919, 21.2.1919; Silvennoinen 2012, 285-286.

114. http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-06-HMS_Cardiff.htm. Deși jurnalul de bord din Cardiff nu menționează vizita Ambasadei Rusiei, confirmă sosirea navei în Libau pe 16 decembrie 1918 la ora 11 dimineața.

115. Jekabsons 2016, 141-142.

116. Awaloff 1925, 58-59.

117. Luckett 1971, 155-156.

118. Awaloff 1925, 108-110. Bermondt nu menționează prezența lui Bosanquet în descrierea sa, deși acesta a fost probabil prezent la negocieri. Este mai probabil ca partenerul de negocieri numit de Bermondt drept Sinclair să fi fost, de fapt, Bosanquet.

119. Awaloff 1925, 108-110: „Der Unterschied zwischen der ’Nordarmee’ und den Republiken Estland und Lettland besteht nur darin, daß die Erstere für ein großes Rußland kämpft, während die Letzteren bestrebt sind, das große Rußland durch die Bildung von einzelnen selbstständigen Staaten zu zerstückeln”.

120. Awaloff 1925, 108-110.

121. Waite 1952, 102-103.

122. Jekabsons 2016, 141-142; Schulze 1969, 131; Waite 1952, 103-104.

123. Schulze 132-133.

124. Uusi Suometar 266/1918, 11.12.1918.

125. Uusi Suometar 266/1918, 11.12.1918; Vares 1993, 449-450.

126. Helanen 1921, 75.

127. Uusi Päivä, 2.12.1918.

128. Tampereen Sanomat, 10., 12. ja 18.12.1918; Uusi Suometar, 11.12.1918.

129. Zetterberg 1977, 155-159.

130. Gyllenhaal & Westerberg 2004.

131. Grossman 2009, 236-238; Pohjonen & Silvennoinen 2013, 61-63.

132. Keskisarja 2013, 319-320.

133. Tuikka 2011, 41; Leino 2001, 4.

134. Helanen 1921, 126-129.

135. Klingaman 1979, 34-37.

136. Schulze 1969, 24.

137. Koch 1978, 50: Harry Graf despre Kessler Liebknecht: „Er war wie ein Priester der Revolution, ein geheimnisvolles, tönendes Symbol, zu dem diese Leute aufblickten. Halb schien das Ganze eine Messe, halb ein riesiges Konventikel. Die Welle des Bolschewismus, die von Osten kommt hat etwas von der Überflütung durch Mohammed im siebenten Jahrhundert. Fanatismus und Waffen im Dienste einer unklaren neuen Hoffnung, der weithin nur Trümmer alter Weltanschauungen entgegenstehen. Die Fahne des Propheten weht auch vor Lenins Heeren".

138. Koch 1978, 50: „Schlagt ihre Führer tot! Tötet Liebknecht! Dann werdet ihr wieder Frieden, Arbeit und Brot haben!".

139. Schulze 1969, 23-24; Koch 1978, 48-49.

140. Goltz 1920 II, 9: „att låta skjuta på pöbeln".

141. Goltz 1920 II, 10.

142. Goltz 1920 II, 10: „som aldrig varit i elden eller som undandragit sig den genom feg fanflykt".

143. Koch 1978, 48-49.

144. Schulze 1969 23-24.

145. Schulze 1969, 23-24; Koch 1978, 48-49.

146. Koch 1978, 46-47.

147. Schulze 1969, 24.

148. Gietinger 2009, 394; Klingaman 1979, 34-37.

149. Klingaman 1979, 85, 100.

150. Koch 1978, 45-46.

151. Schulze 1969, 127.

152. Schulze 1969, 131; Koch 1975, 46-47; Waite 1952, 101 și nota 19.

153. Koch 1978, 46-47: „zum Schutz der Ostgrenzen gegen Bolschewisten und Polen und zum Kampf gegen Spartakus”.

154. Koch 1978, 62-63: „Die deutsche Wehrmacht liegt in Trümmern, die Flut des Bolschewismus droht unsern Grenzwall im Osten zu durchbrechen, die Hydra der Anarchie und des Bürgerkrieges erhebt im Innern ihr Haupt, Rette dein Vaterland, deutsche Jugend!”.

155. Schulze 1969, 131.

156. Rislakki 2005, 56, 64.

157. Rislakki 2005, 59; Bischoff 1935, 62.

158. Koch 1978, 62-63: „Kocht in euch nicht auch der Zorn?! Erleben nicht auch euch die Herzen in heißer, edler Begeisterung?! Wozu sind wir jung und stark?! Meldet euch bei den Freiwilligenregimenten! Zeigt, daß ihr ’Kerle’ seid! Was nützt jetzt die Schule, was Examen, was Studium? Ran an den Feind! Kampf bis aufs Messer!”.

159. Helanen 1921, 108.

160. Savon Jääkäri, 5.1.1919.

161. Suomen Kuvalehti 7/1919, 15.2.1919.

162. Loviisan Sanomat, 11.2.1919.

163. Helanen 1921, 120.

164. Rantanen 2018, 40.

165. Rantanen 2018, 39.

166. KA, Pk 2017.

167. Rajalane, 15.5.1919; Kaja, 3.9.1920; Laulajainen 2009.

168. Suomen Nainen, 17.5.1919.

169. Railo 1930, 425-432.

170. Suomen Kuvalehti, 25.1.1919; Pohjala 1920, 8-12.

171. Lempäälän Joulu 1990. „Locotenent-colonelul Kosti Lyly în Războaiele de eliberare a Estoniei, Letoniei și Ingriei."

172. Roselius 2013, 66-76.

173. Biografia jägerilor finlandezi 1975, 659-660; Roselius 2006.

174. KA, Pk 1841.

175. KA, Pk 869, Memoriile lui Hultamo.

176. KA, Pk 1841.

177. Hovi & Joutsamo 1970, 165; Rantanen 2018, 42.

178. Suomen Sosialidemokraatti, 29.7.1919.

179. KA, Etapa Tallinn a trupelor libere finlandeze.

180. Wester 1986, 88. „Efter ett kort tal av en civil jycke höjdes flaggan."

181. Svenska Dagbladet, 10.1.1919.

182. Svenska Dagbladet, 9.1.1919; Ericson 1996.

183. Gyllenhaal & Westberg 2006, 37.

184. Svenska Dagbladet, 20.1.1919.

185. Mawdsley 1987, 41.

186. Silvennoinen 2012, 285-286.

187. Hufvudstadsbladet, 17.1.1919.

188. Rislakki 2005, 56-57.

189. Goltz 1920 II, 26; Schulze 1969, 134.

190. Wiborgs Nyheter, 22.1.1919; Svenska Dagbladet, 21.1.1919.

191. Svenska Dagbladet, 21.1.1919.

192. Hufvudstadsbladet, 28.1.1919.

193. Hufvudstadsbladet, 28.1.1919.

194. Hufvudstadsbladet, 13. & 16.1.1919.

195. Flink 1978, 85-86.

196. Goltz 1920 II, 10.

197. Goltz 1920 II, 10: „för att skydda det vackra Schlesien för tsheckerna”; Schulze 1969, 134: Din Königsberg, Armeeoberkommando Grenzschutz Nord a servit drept comandament general al trupelor libere de la granițele de est ale regatului. Comandant a fost numit Ferdinand von Quast, un general de infanterie decorat pentru meritele sale în bătăliile de pe frontul de vest al Primului Război Mondial și în atacul din primăvara lui 1918, pentru care a primit Frunzele de stejar ale Pour le Mérite. Șeful său de Stat Major, Hans von Seeckt, a fost un ofițer la fel de decorat, care a devenit în scurt timp comandantul Armatei Germane Reichswehr, foarte redusă după Tratatul de Pace.

198. Nyyssönen 2017, 111-115.

199. Goltz 1920 II, 10: „Det var en förvildad soldatesk, en plåga för befolkningen, högt betald, plundrande men öppet uttalande, att den icke skulle göra tscheckerna något motstånd.”, 12-13: „Vi soldater, bland vilka en ideell, ända till självuppoffring beredd patriotism underblåsts under 4 ½ år, kände oss fullkomligt slagna för pannan, oförstådda. Vi stodo utan varje möjlighet till förståelse inför något ofattligt”.

200. Goltz 1920 II, 12-13: „i spetsen för ett fåtal likatänkande lämnades i sticket av sina självviska och materialistiska landsmän och icke kunde rädda fosterlandet från undergång”.

201. Goltz 1920 II, 12: „i finansiellt, ekonomiskt, moraliskt och utrikespolitiskt avseende bragte oss närmare den fullständiga bankrutten”.

202. Schulze 1969, 134.

203. Schulze 1969, 139-140.

204. Bischoff 1935, 58.

205. Schulze 1969, 134.

206. Sauer 1995, 873: „Ich fuhr mit Bischoff im Schlitten und bewunderte, wie er es verstand, sich im Luftzug eine Zigarette nach der anderen anzustecken. ’Ach, das lernt man, Herr Graf ’, meinte er. ’Ich bin jetzt im 12. Kriegsjahr. Acht Jahre in Afrika, dann im Weltkriege: ich bin ein alter Landsknecht.’”; Goltz 1920 II, 30.

207. Hull 2005, 18-20.

208. Hull 2005, 13-15.

209. Goltz 1920 II, 30: „Major Bischoff dolde ej sin glädje vid tanken på, att det åter skulle gå framåt. Ty han var en helgjuten soldat och hade även mycket sunda åsikter i fråga om mindre kolonners taktik, vilka han stödde på sina stora erfarenheter i Afrika”.

210. Braatz 1926, 77: „Hier gab es eben keinen Pardon, weder von der einen noch von der anderen Seite. Hier kämpften zwei Welten, die eine für Erhaltung der Kultur und die andere für die Vernichtung der Kultur und Aufbau im bolschwistischen Sinne, hier das heilige Kreuz von Golgatha, drüben der Antichrist und Religionsverleugner!”

211. Schulze 1969, 136-138.

212. KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

213. Wester 1986, 88-90: „Ett satans väsen! Kommittémöte förstås. Hos Mannerheim”.

214. Wester 1986, 88-90.

215. Wester 1986, 91-92: „Ingen förbindelse med egna trupper. Jag ger tusan i att vänta längre. Går i riktning mot Narva.”; KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

216. Wester 1986, 93; KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

217. KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

218. Harjula 2013, 49, 438. După Războiul din Estonia, Erkki Varmavuori s-a alăturat expediției din Ingria de Nord. A căzut în Războiul de Iarnă în 1939.

219. KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

220. Epione, 1.6.1919

221. KA, Pk 869, Memorii din războaiele de eliberare și ale popoarelor înrudite (colecție), memoriile lui Martti Eskola.

222. Helanen 1921, 294.

223. KA, Pk 869, Memorii din războaiele de eliberare și ale popoarelor înrudite (colecție), memoriile lui Martti Eskola; Pk 1841, Pk 1896 ja Pk 387; Helsingin Sanomat 24.1.1919; Helanen 1921, 282-285; Harjula 2006, 122-127; Geust 2004, 140-142.

224. Hufvudstadsbladet, 6.2.1919; Svenska Tidningen, 5.2.1919.

225. Schiller 1919, 81.

226. Roselius 2006, 247.

227. Elango, Ruusmann & Siilivask 1998, 180-181; Suomen Sosialidemokraatti 20.1.1919, 11.2.1919. Potrivit lui Anton Irve, comandantul trenului blindat eston, Ekström a executat 20 de tineri estonieni.

228. Elango, Ruusmann & Siilivask 1998, 180-181. Trăsătura de bază a poveștilor de groază răspândite ca zvonuri era exagerarea puternică și, prin urmare, este dificil să fim siguri de veridicitatea poveștilor individuale.

229. ERA.549.1, raport către comandantul regimentului 21.1.1919; Wester 1986, 94.

230. ERA.549.1, raport către comandantul regimentului 17.2.1919, Wesenberg.

231. ERA.549.1, raport către comandantul regimentului 4.2.1919, Wesenberg.

232. ERA.549.1, către comandantul regimentului. „Det är min sorgliga plikt att meddela det första kompaniet idag lämnade Riigi och avmarscherade till Repnik. Kapten Eskola godkännes ej som chef. Även batteriet Hedberg lämnade igår fronten och avtågade till Korf. Folket vill ej tjäna under svenskt befäl.”

233. ERA.549.1.

234. ERA.549.1, raport către comandantul regimentului 1.2.1919.

235. Kaja, 14.5.1935.

236. KA, Pk 869, memoriile lui Hultamo; Pohjala 1920, 13.

237. Sepp 1997, 39-41.

238. Sepp 1997, 41.

239. Sainio 1919, 19-20.

240. KA, Arhivele proiectului Victimelor de război ale Finlandei 1914-1922, XIII Finlandezii în zona baltică și în Carelia de Est, jurnalul lui Heikki Heiskala.

241. KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat; Helanen 1921, 25; Pohjala 1920, 14-18.

242. Helanen 1921, 255.

243. Pohjala 1920, 14.

244. Kettunen 1999, 36-38.

245. KA, Etapa Tallinn a trupelor libere finlandeze 1919, E 3–E 5. Raport al ofițerului Toivo Salonius; Hovi 2002, 252-253.

246. KA, Etapa Tallinn a trupelor libere finlandeze, E 3; KA, Curtea marțială a expediției voluntare în Estonia, C1.

247. Hovi 2003, 53-54; Hovi 2002.

248. Kansan Työ, 21.3.1919.

249. Pohjala 1920, 16-17; Kettunen 1999, 33; KA, Pk 1841, Calendarul lui Yrjö Järvi-Haavisto; Uusi Suomi, 15.1.1919.

250. KA, Etapa Tallinn a trupelor libere finlandeze, E 3; KA, Curtea marțială a expediției voluntare în Estonia, C1; ERA.549.1.

251. KA, Etapa Tallinn a trupelor libere finlandeze, E 3; KA, Curtea marțială a expediției voluntare în Estonia, C1.

252. KA, Etapa Tallinn a trupelor libere finlandeze, E 3; KA, Curtea marțială a expediției voluntare în Estonia, C1.

253. ERA.549.1. Anunțuri.

254. KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo.

255. Pohjala 1920, 20.

256. Vares 1990, 57.

257. Kalm 1921, 41.

258. KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo; Metsämies: Jurnalul Asociației silvice finlandeze 3, 1919, 19; Heino 2000, 43; Savon Kansa, 19.8.1919.

259. KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo.

260. KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo.

261. Pohjala 1920, 247.

262. KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo; Niinistö & Mattila 1999, 54-61; Leino 2001, 54; Salo 2000, 69-96; Pohjala 1920, 55.

263. Hannula 1935, 333.

264. KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo.

265. Pohjala 1920, 56-57; KA, Pk 1841, Calendarul lui Yrjö Järvi-Haavisto; Ajalooline ajakiri 1/2016, Eriks Jekabsons.

266. KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat; KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo.

267. KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

268. KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

269. Helsingin Sanomat, 1.5.1919.

270. KA, Comisia generală de asistență a Estoniei 1918-1927, E 7, povestirea lui Varmavuori.

271. Helanen 1921, 455-457.

272. KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat; Pk 1841, Calendarul lui Yrjö Järvi-Haavisto.

273. Vares 1990, 58-59.

274. Helanen 1921, 457.

275. Hannula 1935, 333.

276. Hannula 1935, 334.

277. KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat.

278. Haminan lehti, 8.3.1919.

279. KA, Pk 1841, Calendarul lui Yrjö Järvi-Haavisto.

280. Haminan lehti, 8.3.1919

281. Heino 2000, 33.

282. KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo.

283. KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat.

284. Heino 2000, 39; Tuikka 2011, 54-57.

285. KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat; KA, Pk 869, memoriile lui K.G. Hultamo.

286. Vares 1990, 64-65.

287. Heino 2000, 35-36.

288. Leino 2001, 50.

289. Uusi Suomi, 5.10.1919; Uusi Suomi, 4.5.1919.

290. Kallio 1922, 40-41.

291. KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat.

292. KA, Pk 2017, scrisorile lui Aino Mälkönen; KA, Pohjan Poikien tykistö 1919-1922, J 1, memoriile lui August Volrat.

293. Ericson 1996, 79.

294. Mothander 1943, 9.

295. Jaanson 1987, 45.

296 Kuldkepp 2014, 245-247.

297 Jaanson 1987, 45.

298 Jaanson 1987, 46-47; Hufvudstadsbladet, 13.02.1919; Ericson 1996, 80.

299 Hufvudstadsbladet, 10.2.1919.

300 Hufvudstadsbladet, 5.4.1919; Hufvudstadsbladet, 6.4.1919.

301 Svenska Tidningen, 10.4.1919.

302 Hufvudstadsbladet, 6.4.1919.

303 Hufvudstadsbladet, 8.4.1919.

304 Hufvudstadsbladet, 12.4.1919; Svenska Riksdagens protokoll, 18.5.1920.

305 Hufvudstadsbladet, 5.4.1919.

306 Kuldkepp 2014, 247; Mothander 1923.

307 Ericson 1996, 82-83.

308. Goltz 1920 II, 37.

309. Bischoff 1935, 58.

310. Bischoff 1935, 58.

311. Bischoff 1935, 57-58.

312. Schulze 1969, 139; Bischoff 1935, 71: „Endlos dehnen sich ringsum die dunkeln Wälder bis zum Horizont. Nur um die Stadt herum liegt weiß im Schnee ein Gürtel von Feldern."; Braatz 1926, 77: „Es war ein gewagtes Unternehmen, denn wir drangen in die feindliche Zone, ließen im Rücken und an den Flanken starke Rote Teile —".

313. Bischoff 1935, 57-58.

314. Goltz 1920 II, 69-71; Schulze 1969 141-142; Braatz 1926, 82: „Die 'Eiserne Division' wurde von den anderen deutschen Freikorps meist mit 'Stehlende Division' betitelt".

315. Salomon 1930, 145: „Wir zogen zurück, prahlend, berauscht, mit Beute beladen. Der Lette hat nirgends standgehalten. Aber am nächsten Morgen war er wieder da".

316. Schulze 1969, 134-140; Bischoff 1935, 71-72.

317. Bischoff 1935, 71: „Die alten Gräber der kurischen Herzöge im Mitauer Schloß waren eingebrochen und beraubt, die Leichen zum Hohn wie Schildwachen an den Eingang der Gruft gestellt".

318. Bischoff 1935, 69; Braatz 1926, 78, Awaloff 1925, 276-277 (Tafel 51).

319. Braatz 1926, 78: „Es kostete die Angehörigen grosse Mühe, ihre lieben Toten zu erkennen, so waren sie verstümmelt und zugerichtet worden. — Bei den Ausgrabungen stellte man fest, dass ein grosser Teil von den Ermordeten sogar lebendig begraben worden war, denn die herausgequollenen Augen deuteten darauf hin".

320. Kurko 1942, 112-113.

321. Luckett 1971, 224; Goltz 1920 II, 99-101.

322. Nevalainen 1996, 120; Luckett 1971, 285-286.

323. Luckett 1971, 285-286.

324. Kurko 1939, 21-22, 119, vezi și 98, 99.

325. Rosenthal 2006, 182-183.

326. Braatz 1926, 76: „In Tukkum verhaftete die Landeswehr einen aus Petersburg stammenden jüdischen Kommissar und knüpfte ihn sofort an einen Fensterladen auf. Friedlich hing der Jude im hellen Mondschein!"

327. Bischoff 1935, 72.

328. Schulze 1969, 139-140.

329. Schulze 1969, 141-142, Goltz 1920 II, 71: „till en internationell front mot bolsjevismen".

330. Schulze 1969, 141-142; Goltz 1920 II, 94.

331. Goltz 1920 II, 92: „tack vare sin ovanliga militära begåvning åtnjöt sin trupps fulla förtroende".

332. Goltz 1920 II, 97.

333. Schulze 1969, 97-98: „'Was ist denn hier los', fragte er. 'Wir haben eben die Regierung verhaftet', war die fröhliche Antwort der Soldaten."; Goltz 1920 II, 97-99.

334. Schulze 1969, 141-142.

335. Schulze 1969, 141-142; Rislakki 2005, 58: în Republica Letonia, condusă de Ulmanis, Niedra era considerat un trădător. A părăsit țara cu germanii și nu s-a mai întors în Letonia decât în 1924. A fost imediat condamnat pentru trădare și deportat. După aceea, a trebuit să stea departe de țară și mai mult. Niedra, care dobândise cetățenia germană, nu s-a întors în patria sa până în 1941, însoțit de forțele de ocupație germane. A murit la Riga în 1942.

336. Schulze 1969, 143-145.

337. Goltz 1920 II, 93: „som motsvarade dess historia, ekonomiska och andliga betydelse, utan vilken det aldrig kunde bliva något av det halvasiatiska landet. Landet och folket hade den germanska kulturen och civilisationen att tacka för allt och åter allt. Riga och Mitau i lettiska händer var något absurt, reaktionärt. Följden måste bliva ett återfall i tidigare kulturperioder, vilket det fåtaliga engelska affärsman, som det omåttliga Albion skulle sända hit, icke skulle kunna hindra".

338. Goltz 1920 II, 90: „sin högre intelligens, sammanslutning och moraliska överlägsenhet och osjälviska fosterlandskärlek".

339. Moffat 2015, 198-199, 205-206, 210.

340. Borgelin 1973: „Vi havde nu den ære at føre Europas ældste flag i kamp på dets syvhundredårige fødselsdag. Det flag er rødt med et hvidt kors. Og det kæmper mod et rødt flag uden kors. Det er symbolsk. Hvor længe skulle denne de nationale faners kamp vare mod den internationales? Ville korset blive udslettet?"

341. Borgelin 1973, 38-39.

342. Borgelin 1973, 27.

343. Helk 1988; Päewaleht, 9.4.1939.

344. Helk 1988.

345. Social-Demokraten, 6.1.1919; Helk 1988.

346. Borgelin 1973, 31.

347. Preben-Hansen 2015, 19; NARA, RG 226, OSS, E 171 A, fișier 828, Activități de informații inamice în Finlanda și statele baltice; Borgelin 1973, 32.

348. Borgelin 1973, 26.

349. Borgelin 1973, 57.

350. Preben-Hansen 2015, 29.

351. Preben-Hansen 2015, 45.

352. Preben-Hansen 2015, 45.

353. Borgelin 1973, 55.

354. Borgelin 1973, 58-60.

355. Borgelin 1973, 66-67.

356. Borgelin 1973, 66-70; Helanen 1921, 151-153.

357. Uudisleht, 24.3.1934.

358. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/presentation/Flink_Toivo_Inkerin_historia_on_osa_Suomen_historiaa.pdf

359. Vares 1990, 61.

360. Vares 1990, 60.

361. Vares 1990, 72.

362. Vares 1990, 65-67.

363. Helsingin Sanomat, 19.3.1919.

364. Helanen 1921, 202; Vares 1990, 76.

365. Pohjala 1920, 123-124.

366. KA, Pk 1841, Calendarul lui Yrjö Järvi-Haavisto.

367. KA, Pk 869, memoriile lui Hultamo.

368. Folkbladet, 16.4.1919; Vaasa, 11.4.1919.

369. Hufvudstadsbladet, 28.5.1919.

370. Calendarul muncitorilor nr. 12, 1919.

371. Calendarul muncitorilor nr. 12, 1919.

372. Nordström 1996, 130.

373. Ahti 1999, 130-133; Helsingin Sanomat, 9.5.1919.

374. Finlands Röda Kors: julnummer 1919.

375. Etelä-Savo, 4.1.1919.

376. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, EA 12, povestirea lui Sovelius.

377. Vahtola 1997, 45; Fewster 2006.

378. Vahtola 1997, 50-51.

379. Nordström 1996, 132.

380. Documente parlamentare, 11.4.1919.

381. Documente parlamentare, 11.4.1919.

382. Documente parlamentare, 21.4.1919.

383. Hufvudstadsbladet, 23.05.1919.

384. Vahtola 1997, 92.

385. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, EA 14, povestirea lui Erkki Puomi.

386. Hufvudstadsbladet, 28.05.1919.

387. KA, Pk 869, Memoriile lui K.G. Hultamo.

388. Vahtola 1997, 162.

389. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, EA 12, povestirea lui Sovelius.

390. KA, Districtul militar al Careliei 1918, KAEA 1918, fișier 15; Harjula 2013; Nevalainen, Helsingin Sanomat, 4.8.1933: conform presei, Husso a frecventat Colegiul de cavalerie din Ielisavetgrad, a primit un post vacant de ofițer în Divizia sălbatică caucaziană și a excelat în Războiul Mondial pe frontul carpatic, primind mai multe decorațiuni, printre care și Ordinul Sfântului Gheorghe.

391. KA, Districtul militar al Careliei 1918, KAEA 1918, fișier 15, Thesleff către Sihvo 29.3.1918.

392. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, EA 12, povestirea lui Sovelius.

393. KA, Arhivele proiectului Victimelor de război ale Finlandei 1914-1922, IX-XIII, memoriile lui Iisakki Korpi.

394. Vahtola 1997, 270.

395. Nuori Voima No 22 1919.

396. Tuikka 2011, 64.

397. Hufvudstadsbladet, 17.9.1918.

398. KA, Documente privind războaiele popoarelor înrudite, EA 12, povestirea lui Sovelius.

399. Hufvudstadsbladet, 23.5.1919.

400. Hufvudstadsbladet, 1.6.1919.

401. Uuden Suomen Iltalehti, 23.6.1919; Railo 1930, 434.

402. Railo 1930, 433.

403. Uuden Suomen Iltalehti, 23.6.1919.

404. Railo 1930, 434: Wilkuna către Railo 22.6.1919.

405. Vahtola 1997, 465.

406. Tampereen Sanomat, 28.2.1919.

407. Vahtola 1997, 439.

408. Turun Sanomat, 9.7.1919; Otava, 1.11.1919.

409. Otava, 1.11.1919.

410. Otava, 1.11.1919.

411. Otava, 1.11.1919.

412. Hufvudstadsbladet, 5.6.1919.

413. Tuikka 2011, 61, 64.

414. Hufvudstadsbladet, 8.6.1919.

415. Goltz 1920 II, 118.

416. Hatlie 2014, 26.

417. Hatlie 2014, 49-52.

418. Bischoff 1935, 136-137.

419. Salomon 1930, 79: „mit röchelnden Lungen und dreck-, schweiß- und blut-bekrusteten Gesichtern durch die Stadt”.

420. Salomon 1930, 79: „Die Letten und Tschechen gehen fast eilfertig an ihren Platz, sie sehen starr, finster und gequält in die Mündungen. Der Russe und der Ukrainer, beides Bauern mit völlig zerfetzten Uniformen und verwilderten blonden Bärten, nehmen die Mütze ab, als wollten sie sich bekreuzigen. Sie lassen es aber. Der Pole zittert und fängt leise an zu weinen. Der Deutsche schiebt sich gleichgültig hin. — Da kracht die Salve”.

421. Bischoff 1935, 106-107: „Durch die Vorstadt auf dem Westufer ging es im Trab und Galopp hindurch. Aus den Häusern wurde geschossen, sie hatten Verluste; aber nichts konnte sie aufhalten. Endlich liegt die Brücke vor ihnen; sie ist unversehrt. 1 Geschütz und 2 Maschinengewehre bleiden diesseits der Brücke, die anderen, voran wieder Manteuffel und Medem, jagen im Galopp hinüber. Sie werden aus den Häusern am Ostufer beschossen, protzen auf 30 Meter vor dem Feind ab – der Geschützführer heißt Albert Leo Schlageter! Auf die ersten Nahschüsse läuft alles davon. Die Brücke ist am Mittag fest in ihrer Hand und offen für die nachfolgende Landeswehr”.

422. Goltz 1920 II, 116: „balternas bäste son”.

423. Bischoff 1935, 113: „Mangel an Nahrungsmitteln, blutige Verfolgungen, wahllose Verhaftungen, Druck, Not, Elend und Hunger”, „zu einer wahren Hölle”.

424. Ullman 1968, 256: „organized vandalism”, „a veritable reign of terror”; Hatlie 2014, 125-126.

425. Goltz 1920 II, 115: „Balterna rensade under strid staden, för att befria sina landsmän” și 116: „Ensamt åtta tyska präster miste sålunda livet. Då jag några dagar senare besökte Petruskyrkan, stodo de båda främsta prästernas kistor vid altaret och segraren kunde blott uttrycka sitt beklagande för änkorna över att han ej kunnat rädda deras livslycka. Tårlös

stod en änka med sina halvvuxna barn vid den mördade makens bår. ’Tyskar gråta ej’, var hennes svar”.

426. Bischoff 1935: „undankbaren Aufgabe”, „Die Säuberung Rigas und die damit verbundenen Untersuchungen und Exekutionen”, „antibolschewistische Character der Aktion”, „sehr scharf ”, „erhielt der Deutschenhaß der lettischen Bevölkerung neue Nahrung”; Rislakki 2005, 66.

427. Köhrer 1919, passim.

428. Braatz 1926, 161.

429. Bischoff 1935, 123: „Um Gottes willen, wir haben uns tot gesiegt!”.

430. Hufvudstadsbladet, 24.7.1919; Rosenthal 2006, 149; Wrangell 1928, 89-90.

431. Rosenthal 2006, 660-661.

432. Moffat 2015, 215-217; Wrangell 1928, 84.

433. Kurko 1942, 64-65; Rosenthal 2006, 168-169.

434. Luckett 1971, 299-301; Kurko 1942, 65-66; Borgelin 1973, 207-209. Până și naționalitatea lui Bulak-Balahovici era controversată. Ortografia poloneză a numelui său este Stanisław Bułak-Bałachowicz. De asemenea, se poate să fi avut ceva în comun cu tătarii caraiți, care s-au convertit la iudaism. Cel puțin așa menționează Richard Borgelin, conform căruia Bulak-Balahovici, „cu rădăcinile sale polonezo-lituaniano-tătare, îi ura la fel de mult pe ruși, monarhiști și bolșevici”.

435. Harjula 2006, 242-243.

436. Harjula 2006, 242-243.

437. Harjula 2006, 242-243; Kurko 1942, 62.

438. Wrangell 1928, 91-92: „An Hoftoren und Laternenpfählen wurde gehenkt, ohne daß auch nur der Schein eines Gerichts gewahrt worden wäre. Es genügte vollkommen, daß eine Person auf Grund der Informationen, die Balachowitsch durch seine Agenten zugingen, oder aber auch nur auf Grund seines persönlichen Eindruckes bolschewikenverdächtig erschien".

439. Lincoln 1989, 288-289; Borgelin 1973, 207-209.

440. Lincoln 1989, 288-289.

441. Kurko 1942, 186; Lincoln 1989, 288-289.

442. Karjala, 3.9.1919.

443. Rosenthal 2006, 186-187; Luckett 1971, 299-301.

444. Ericson 1996, 186: Conrad Carlsson: „Vi ha intet att se framemot. Vi ha att leva för dagen. Hem kunna vi icke fara, det veta vi. Ingen skall våga ge oss arbete. Endast fronterna ta emot oss".

445. Borgelin 1973, 182-190, 205-206.

446. Suunta, 7.6.1919; Luckett 1971, 302; Rosenthal 2006, 183, 204; Nevalainen 1996, 57.

447. Harjula 2006, 336; Nevalainen 1996, 55-57.

448. Nevalainen 1996, 58.

449. Nevalainen 1996, 58.

450. Rosenthal 2006, 232-233.

451. Rosenthal 2006, 232-233.

452. Luckett 1977, 74-76.

453. Hufvudstadsbladet, 11.2.1919; Dagens Press, 4.1.1919; Meinander 2017, 120-121; Moffat 2015, 211.

454. Mawdsley 1987, 197.

455. Krigsarkivet, Militärattachén i Helsingfors 1918-1923. Rapporter 19.6.1919 Henrik Lagerlöf.

456. Heikkinen 2000, 63-64.

457. Hufvudstadsbladet, 2.7.1919.

458. Rosenthal 2006, 309, 341-345, 356-357, 362; Nevalainen 1996, 61.

459. Schulze 1969, 146-148, 171-173; Kurko 1942, 88.

460. Schulze 1969, 146-148; Goltz II, 112: „Men sedan vore man med några divisioners förstärkning i stånd att taga Petersburg och därmed vinna en ställning i östern, som kunde framtvinga en väsentlig ändring av Versaillesfreden. Hela ansvaret för den fortsatta frammarschen kunde även skjutas på den egenmäktige generalen och sålunda betäckning erhållas mot ententen. Man frågade alltjämt: 'Ja, om Ni kunde taga Petersburg?'"

461. Kurko 1942, 88.

462. Schulze 1969, 147-149.

463. Schulze 1969, 146-148.

464. Schulze 1969, 149.

465. Goltz 1920 II, 130: „Makten ensam skulle avgöra framtiden".

466. Goltz 1920 II, 131-132.

467. Bischoff 1935, 130; Goltz 1920 II, 132.

468. Schulze 1969, 151-153.

469. Eesti vabadussõda 1918-1920 II, 143, 249; Goltz 1920 II, 133; Bischoff 1935, 137-139.

470. Eesti vabadussõda 1918-1920 II, 209; Rislakki 2005, 63-64.

471. Goltz 1920 II, 135; Rislakki 2005, 62-64.

472. Rislakki 2005, 67.

473. Goltz 1920 II, 136.

474. Schulze 1969, 154-156.

475. Schulze 1969, 157-164; Waite 1952, 130-131.

476. Bischoff 1935, 171-172: „Es ist erstaunlich, wie schnell der Gedanke für einen Übertritt in russische Dienste in der Truppe Fuß gefaßt hat".

477. Rislakki 2005, 61.

478. Schulze 1969, 165.

479. Schulze 1969, 168; Goltz 1920 II, 193-194; Waite 1952, 122.

480. Waite 1952, 125-126.

481. Vahtola 1997, 429.

482. Vahtola 1997, 462.

483. Vahtola 1997, 432-433.

484. Karjalan Ääni, 31.5.1919.

485. Salomon 1930, 80.

486. Otava, 1.11.1919.

487. Nuori Voima No 22 1919.

488. Vahtola 1997, 472.

489. Niinistö 1956, 82.

490. Niinistö 1956, 84-86.

491. Niinistö 1956, 86-88.

492. Niinistö 1956, 89.

493. Uusi Suomi, 26.7.1919; Wiborgs Nyheter, 26.7.1919.

494. Propunerea Guvernului către Parlament privind alocarea de fonduri pentru menținerea ordinii publice, în special în regiunile de frontieră ale Finlandei, Adunarea Parlamentară nr. 27 din 1919.

495. Herättäjä nr. 40, 3.10.1919, 2.

496. Vaasa, 26.7.1919.

497. Käkisalmen Sanomat, 7.8.1919; Keskipohjanmaa, 29.7.1919; Uuden Suomen Iltalehti, 26.7.1919.

498. Ahti 1987, 177.

499. Krigsarkivet, Militärattachén i Helsingfors 1918-1923, PM angående den allmänna politiska läget i Finland 24.5.1919, Henrik Lagerlöf: „Totalintrycket är det, att en viss anarki råder på alla områden. Den finska staten har långtifrån ännu konsoliderat sig, och man vore nästan färdig fälla det omdöme, att i stället en viss upplösningsprocess vidtagit”.

500. Ahti 1987, 179-180.

501. Documente parlamentare, 21.6.1919.

502. Ahti 1987, 175.

503. Ahti 1987, 178.

504. Ahti 1987, 184-185, 193; Meinander 2017, 120-121; Nevalainen 1996, 67.

505. Hufvudstadsbladet, 7.11.1919; Ahti 1987, 199.

506. Ahti 1987, 202-203.

507. Ahti 1999, 165.

508. Alapuro 1998, 244; Helsingin Sanomat, 17.8.1919.

509. Itä-Savo, 23.8.1919.

510. Schulze 1969, 171-173; Bischoff 1935, 214: „nicht nur die wirtschaftliche und politische, sondern auch die körperliche Vernichtung des deutschen Volkes".

511. Awaloff 1925, 14-17, 45-57; Schulze 1969, 174-175.

512. „Lied der Eisernen Division": „verlassen von Gott und verlassen vom Glück".

513. Awaloff 1925, 58-60.

514. Awaloff 1925, 47-52.

515. Braatz 1926, 117-118; Waite 1952, 129.

516. Schulze 1969, 68-70, 74: Дєрябин & Паласиос-Фернандєс 1998, 40; Awaloff 1925, 84, 487-488.

517. Awaloff 1925, 83-84: „dasselbe revolutionäre Chaos, das jedem Russen nur zu gut bekannt war".

518. Bischoff 1935, 171; Awaloff 1925, 151.

519. Schulze 1969, 175-178; Bischoff 1935, 171: „Wollen Sie uns helfen?", „Es war, als wolle der Schicksal selbst uns den Weg zeigen, auf dem wir nach dem Scheitern der politischen Grundlage unseres Kampfes seit dem

Januar nun unser altes und großes Ziel verfolgen konnten. Die Gründe, die uns veranlaßt hatten, den Kampf gegen den Bolschewismus als die einzige möglichkeit anzusehen, zu einer völligen Neugestaltung der europäischen und damit der deutschen Lage zu kommen, bestanden unverändert fort".

520. Awaloff 1925, 204-205: „Wir wollen, daß in dem durch uns allein befreiten Lande die russische Fahne weht. Wir wollen den Russen helfen, ihr Vaterland von der Geißel der Menschheit zu befreien. Ihr wißt, daß ich ein Deutscher bin und bis zu meinem Ende ein Deutscher bleiben werde. Ihr könnt ohne Zögern mit mir gehen und überzeugt sein, daß wir zum Wohle Deutschlands handeln, indem wir unseren Freunden, den Russen, helfen".

521. Salomon 1933, 113-114: „Wir hefteten die russische Kokarde an unsere Mützen — Wir nahmen erheitert das Papiergeld, das Bermondt kurzerhand drucken ließ — wir tranken mit Ingrimm den russischen Schnaps und lernten, russisch zu fluchen. Also waren wir, da wir nicht mehr Deutsche sein sollten, Russen geworden".

522. Documente privind politica externă britanică (1919-1939) Vol III, raport al generalului Neill Malcolm, Berlin.

523. Documente privind politica externă britanică (1919-1939) Vol II, Riga, July 31st, generalul Burt, Riga către generalul Sir H. Gough, Helsinki; Documente privind politica externă britanică (1919-1939) Vol II, generalul Burt, Riga către Dl. Balfour, Paris, primit 28 iulie 1919; Documente privind politica externă britanică (1919-1939) Vol II, Dl. Grant Watson către Earl Curzon, 3.8.1919.

524. Waite 1952, 123-124.

525. Biografia jägerilor finlandezi 1975, 379-380.

526. Documente privind politica externă britanică (1919-1939) Vol II, Dl. Balfour, Paris către generalul Sir H. Gough, Helsinki, 7 august 1919; Schulze 1969, 183.

527. Luckett 1971, 315; Waite 1952, 123; Braatz 1926, 113: „— sein etwas verlebtes, aber doch hübsches Gesicht verschiedene oberflächliche

Mitauerinnen zum Entzücken brachte, wie sie seinerzeit entzückt die deutschen Truppen empfingen — Es waren ja viele in seiner Umgebung, die etwas mehr über die Orgien d'amur [sic] berichten könnten!"

528. Schulze 1969, 174-175, 178.

529. Awaloff 1925, 191.

530. Дєрябин & Паласиос-Фернандєс 1998, 41.

531. Schulze 1969, 178.

532. Awaloff 1925, 188-190.

533. Awaloff 1925, 190-191.

534. Awaloff 1925, 190: „verräterisches Spiel", „Die Entente sah, daß die Westarmee gemeinsam mit den deutschen Freiwilligen eine starke Macht darstellte, die dank der uneigennützigen Hilfe der Deutschen eine entscheidende Rolle bei dem Sieg über die Bolschewisten spielen könne. Das widersprach aber den Interessen der 'Verbündeten'."

535. Awaloff 1925, 191. Bermondt folosește termenul „Mica Rusie" pentru Ucraina, ceea ce reflectă naționalismul său ucrainean ca parte din Marea Rusie.

536. Awaloff 1925, 192-193.

537. Braatz 1926, 116-117: „Hätte Bermondt auch Erfolg gehabt, wäre es auch zu einer 'Bermondtschina' im wahren Sinne des Wortes gekommen und es hätten fremde Abenteurer geherrscht".

538. Mawdsley 1987, 199; Kurko 1942, 148-149.

539. Aamulehti, 14.10.1919.

540. Laatokka, 16.10.1919.

541. Suunta, 1.11.1919.

542. Suomen Sosialidemokraatti, 15.10.1919.

543. Kurko 1942, 146; Awaloff 1925, 191-192.

544. Nevalainen 1996, 117-120.

545. Rosenthal 2006, 443.

546. Suomen Sosialidemokraatti, 16.10.1919; Karjala, 3.9.1919; Mawdsley 1987, 200; Kurko 1942, 148-151; Figes 1996, 674.

547. Krigsarkivet, Militärattachén i Helsingfors 1918-1923, Rapport Henrik Lagerlöf 1.11.1919.

548. Harjula 2006, 279.

549. Kurko 1939, 8-9; Kurko 1942, 6; Harjula 2006, 242-243, 291; Jalonen, Jussi: „Kaarlo Kurko ja Veikselin ihme" (https://agricolaverkko.fi/keskustelu/viewtopic.php?f=10&t=3108&start=0), consultat la 8.7.2019.

550. Figes 1996, 671; Lincoln 1989, 288.

551. Rosenthal 2006, 457-460.

552. Rosenthal 2006, 468.

553. Harjula 2006, 116-118.

554. Figes 1996, 673; Harjula 2006, 116-118.

555. Figes 1996, 673.

556. Mawdsley 1987, 199-200; Figes 1996, 673.

557. Kurko 1942, 159-160; Nevalainen 1996, 130-131.

558. Nevalainen 1996, 135-136, 138-139.

559. Mawdsley 1987, 200-201.

560. Awaloff 1925, 194-195, 197; Salomon 1933, 113.

561. Schulze 1969, 184.

562. Schulze 1969, 188-191.

563. Schulze 1969, 191-192.

564. Schulze 1969, 186-187; Awaloff 1925, 202, 213.

565. Awaloff 1925, 206, 214: „Soldaten! Um den heimtückischen Überfällen der Let- ten, die sich uns bei unserem Kampf gegen die Bolschwisten in den Weg stellen, ein Ende zu Machen, bin ich schweren Herzens gezwungen zum Schwert zu greifen — Alle Euch gegebenen Versprechungen warden nach der Vernichtung des Bolschewismus seiner Dienststellung gemäß in den Staatsdienst zu treten. Jedem von Euch wird Land für die Hälfte des vor 1914 geltenden Preises angewiesen werden".

566. Hatlie 2014, 148; Awaloff 1925, 202-203; Schulze 1969, 186-187; Kurko 1942, 217; Krigsarkivet, Militärattachén i Helsingfors 1918-1923. Rapporter E. Holmgren, scrisoare din Riga către Stockholm 20.11.1919.

567. Hatlie 2014, 148.

568. Hatlie 2014, 148-150.

569. Hatlie 2014, 150; Eesti Vabadussõda 1918-1920, II, 348-351.

570. Krigsarkivet, Militärattachén i Helsingfors 1918-1923. Rapporter E. Holmgren, scrisoare din Riga către Stockholm 20.11.1919; Eesti Vabadussõda 1918-1920, II, 354.

571. Figes 1996, 674; Mawdsley 1987, 201.

572. Mawdsley 1996, 200-201.

573. Kurko 1942, 155-156, 165; Rosenthal 2006, 443-445: Vetrenko a devenit apoi țapul ispășitor în memoriile Albilor, principalul vinovat de

eșuarea cuceririi Petrogradului. Chiar dacă acuzațiile au fost exagerate, este limpede că încăpățânarea lui Vetrenko nu i-a ajutat deloc pe Albi.

574. Rosenthal 2006, 470.

575. Kurko 1942, 177-178.

576. Liitto, 1.11.1919.

577. Liitto, 1.11.1919; Karjala, 2.11.1919; Lackman 2007, 130.

578. Kurko 1942, 182-185, 187.

579. Rosenthal 2006, 508-509, 511.

580. Salomon 1930, 165.

581. Schulze 1969, 191-192.

582. Schulze 1969, 194.

583. Awaloff 1925, 225; Schulze 1969, 192-194. Plastun se referă la infanteria cazacă. În Armata de vest este o denumire pur simbolică.

584. Schulze 1969, 192-194; Awaloff 1925, 226-227.

585. Hatlie 2014, 144.

586. Schulze 1969, 194: „Nord- und Südflügel der Armee im Laufe des heutigen Tages eingedrückt. Lage bei Mitau daher unhaltbar geworden. Westarmee stellt sich unter den Befehl Ew. Excellenz. Truppe ist ohne Versorgung und Geld”.

587. Awaloff 1925, 228: „die zwar mächtige, aber seelisch deprimierte Streitmacht begann langsam den Rückzug zur deutschen Grenze”; Schulze 1969, 195-196; Biografia jägerilor finlandezi 1975, 379-380.

588. Salomon 1930, 144: „Wir rannten über die Schneefelder und brachen in den Wald. Wir — tobten und schossen und schlugen und jagten. Wir

trieben die Letten wie Hasen übers Feld und warfen Feuer ins jedes Haus und pulverten jede Brücke zu Staub und knickten jede Telegraphenstange. Wir schmissen die leichen in die Brunnen und warfen Handgranaten hinterdrein. Wir erschlugen, was uns in die Hände fiel, wir verbrannten, was brennbar war. Wir sahen rot, wir hatten nichts mehr von menschlichen Gefühlen im Herzen. Wo wir gehaust hätten, da stöhnte der Boden unter der Vernichtung. Wo wir gestürmt hatten, da lagen, wo früher Häuser waren, Schutt, Asche, und glimmende Balken, gleich eitrigen Geschwüren im blanken Feld. Eine riesige Rauchfahne bezeichnete unseren Weg".

589. Awaloff 1925, 228-229.

590. Tampereen Sanomat, 28.2.1919.

591. Hufvudstadsbladet, 4.12.1919.

592. Helsingin Sanomat, 5.12.1919.

593. Preben-Hansen 2015, 215-217.

594. Dagens Press, 29.12.1919.

595. Preben-Hansen 2015, 145-159.

596. Borgelin 1973, 211-213.

597. Kurko 1942, 241-245.

598. Uusi Suomi, 11.3.1920.

599. Vahtola 1997, 560-561.

600. Kurko 1939, 15.

601. Ericson 1996, 190.

602. Jaanson 1987, 74.

603. Jaanson 1987, 130.

604. Roselius 2006, 249-250.

605. NARA, RG 226, OSS, E 171 A, fișier 828, Activități de informații inamice în Finlanda și statele baltice.

606. Ericson 1996, 189.

607. Jaanson 1987, 76.

608. Kotakallio 2014, 160.

609. Salomon 1930, 155-156, Schulze 1969, 199-201; Theweleit 1987, 405-408, Theweleit 1989, 361-365.

610. Juva 1957, 213-214.

611. Juva 1957, 213-214.

612. Sepp 1997, 47.

613. Waite 1952, 264-265; Mennen 2017, 19, 35.

614. Silvennoinen, Tikka & Roselius 2016, 348-349.

615. Siniristi 1943.

616. Laine 1997, 179: Declarația conducerii Mișcării de eEiberare a Careliei către carelienii din Carelia Albă și Aunus, Vuokkiniemi 20.7.1941. Textul a fost, cel mai probabil, scris de Vilho Helanen.

617. Roselius 2013, 111-112.

618. Hannula 1935.

619. KA, Pk 869.

620. Vahtola 1997, 580-581.

621. Hybris 3/2012.

622. Biografia jägerilor finlandezi 1975, 574-575.

623. KA, Pk 1448/15 ja Pk 2112/8. Programul Uniunii războinicilor popoarelor înrudite a fost pregătit de K.M. Wallenius. Eero Kuussaari a fost ales președinte al uniunii. Ambii ocupau funcții înalte în Forțele de apărare, însă au fost concediați după ce s-au implicat în răpirea președintelui Ståhlberg.

624. Nygård 1978, 200.

625. Rintamamies, 22 ja 26/1934, 42/1938; Asociațiile războinicilor popoarelor înrudite au primit și critici, deoarece activitățile lor erau considerate perturbatoare.

626. Laatokka, 7.8.1934.

627. Helanen 1942; discurs al lui Elias Simojoki la a 15-a aniversare a Armatei voluntare Aunus, 4.8.1934, 128-132.

Bibliografie

SURSE NEPUBLICATE

Arhivele de Stat ale Estoniei (ERA)

• ERA. 594

Arhiva națională

• Documente privind Războaiele popoarelor înrudite

• Districtul militar al Careliei 1918

• Colecții restrânse

• Comisia de Asistență Generală a Estoniei 1918-1927

• Arhivele proiectului Victimelor de război ale Finlandei 1914-1922, Voluntarii finlandezi în Tallinn 1919

• Curtea marțială a expediției voluntarilor în Estonia

Kansan Arkisto (KansA)

• Memoriile Asociației Luptătorilor din Războiul de Independență

Krigsarkivet

• Militärattachén i Helsingfors 1918-1923

National Archives & Records Administration (NARA)

• Record Group (RG) 226

Muzeele Serlachius (SM)

• Corespondența lui Gösta Serlachius

Documents on British Foreign Policy (1919-1939)

Siniristi (ed.): Protocoalele înțelepților Sionului, Helsinki: Siniristi, 1943

Svenska Riksdagens Protokoll

Documente parlamentare 1919

ZIARE ȘI PERIODICE

Aamulehti

Aika

Ajalooline Ajakiri

Dagens Press

Epione

Finlands Röda Kors

Folkbladet

Haminan Lehti

Helsingin Sanomat

Herättäjä

Hufvudstadsbladet

Hybris

Inkerin Kulttuurikanava

Itä-Savo

Kaja

Karjala

Karjalan Aamulehti

Karjalan Ääni

Keski-Pohjanmaa

Laatokka

Lempäälän Joulu

Liitto

Loviisan Sanomat

Maaleht

Metsämies

Nuori Voima

Päewaleht

Rajalane

Rintamamies

Savon Jääkäri

Savon Kansa

Social-Demokraten

Suomen Kuvalehti

Suomen Nainen

Suomen Sosialidemokraatti

Suunta

Svenska Dagbladet

Svenska Tidningen

Tampereen Sanomat

Uudisleht

Uusi Päivä

Uusi Suometar

Uusi Suomi

Vaasa

Wiborgs Nyheter

Virkamiesten Aikakauskirja

LITERATURĂ

Eesti vabadussõda 1918-1920, II (Tallinn: Vabadussõja Ajaloo Komitee, 1939)

Biografia jägerilor finlandezi 1975 (Vaasa: Jääkäriliitto ry., 1975)

Calendarul muncitorilor (Helsinki: Kulutusosuuskuntien Keskusliitto, 1918)

Ahti, Martti: Salaliiton ääriviivat: Oikeistoradikalismi ja hyökkäävä idänpolitiikka 1918-1919 (Espoo: Weilin + Göös, 1987)

Ahti, Martti: Ryssänvihassa: Elmo Kaila 1888-1935: aktivistin asevoimien harmaan eminenssin ja Akateemisen Karjala-Seuran puheenjohtajan elämäkerta (Porvoo: WSOY, 1999)

Alapuro, Risto (ed.): Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin (Helsinki: WSOY, 1998)

Awaloff, General Fürst: Im Kampf gegen den Bolschewismus (Glückstadt: J.J. Augustin, 1925)

Baumgart, Winfried: ”Unternehmen ’Schlußstein’. Zur militärischpolitischen Geschichte des Ersten Weltkrieges”, Wehrwissenschaftliche Rundschau, 19/1969.

Berglund, Tobias & Sennertag, Niclas: Finska inbördeskriget (Stockholm: Natur och kultur, 2017)

Bird, Keith W.: Weimar, the German Naval Officer Corps and the Rise of National Socialism (Amsterdam: B. R. Grüner Publishing Co., 1977)

Bischoff, Josef: Die letzte Front. Geschichte der Eisernen Division im Baltikum 1919 (Berlin: Hermann Schneider, 1935)

Blomstedt, Yrjö: K.J. Ståhlberg: valtiomieselämäkerta (Helsinki: Otava, 1969)

Borgelin, Richard G.: Dannebrogi lipu all. Taani vabatahtlikud Eesti vabadussõjas (Stockholm: Välis-Eesti & EMP, 1973)

Braatz, Kurt von: Fürst Anatol Pawlowitsch Lieven. Im Kampfe gegen den baltischen Separatismus, russischen Bolschewismus und die Awaloff-

Bermondt-Affäre (Stuttgart: Chr. Belser AG, 1926)

Chernev, Borislav: Twilight of Empire. The Brest-Litovsk Conference and the Remaking of East-Central Europe, 1917-1918 (Toronto: University of Toronto Press, 2017)

Davies, Norman: Heart of Europe: The Past in Poland's Present (Oxford: Oxford University Press, 2001)

Дєрябин, А. & Паласиос-Фернандєс, П.: Гражданская война в России 1917-1922, Белые армии (АСТ, Москва 1998)

Elango, Õie, Ruusmann, Ants & Siilivask, Karl: Eesti Maast ja Rahvast: Maailmasõjast Maailmasõjani (Tallinn: Olion, 1998)

Ericson, Lars: Svenska frivilliga. Militära uppdrag i utlandet under 1800- och 1900-talen (Lund: Historiska media, 1996)

Eronen, Simo: Venäjänsaarelaiset. Muistomerkin paljastusjuhlaan juhannuspäivänä 1923 (Viipuri: Karjalan Kirjapaino, 1923)

Fabritius, Johan: Miehiä, jotka eivät unohda (Helsinki: Otava, 1938)

Figes, Orlando: A People's Tragedy. The Russian Revolution 1891-1924 (London: Pimlico, 1996)

Flink, Ingvar: Strejkbrytetriet och arbetets frihet. En studie av svensk arbetsmarknad fram till 1938. Studia Historica Upsaliensia 99 (Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1978)

Forssell, Henry: UC 57. Sukellusvene Itä-Uudenmaan saaristossa. Saaristomuseon julkaisusarja Båtar 3 (Porvoo: Saaristomuseo, 2004)

Gietinger, Klaus: Der Konterrevolutionär. Waldemar Pabst, eine deutsche Karriere (Hamburg: Nautilus, 2009)

Goltz, Rüdiger von der: Krigsminnen från Finland och Baltikum I & II (Helsingfors: Söderströms, 1920)

Gripenberg, Bertel: Under fanan (Helsingfors: Schildt, 1918)

Grossman, Dave: On Killing. The Psychological Cost of Learning How to Kill in War and Society. Revised Edition (New York: Back Bay Books, 2009)

Gummerus, Herman: Ukrainan murrosajoilta. Kuusi kuukautta lähetystön päällikkönä Kievissä (Jyväskylä: Gummerus, 1931)

Gyllenhaal, Lars & Westberg, Lennart: Svenskar i krig 1914-1945 (Lund: Historiska media, 2006)

Hannula, Erkki: ”Talvinen sotaretki Virossa ja Liivinmaalla”, în Fabritius, E. A. & Räikkönen, Erkki (ed.): Vapaussodan kertomuksia. Muistelmia ja kokemuksia, 2. (Helsinki: Sanatar, 1935)

Harjula, Mirko: Ryssänupseerit: ensimmäisen maailmansodan Venäjän asevoimien suomalaistaustaiset upseerit 1914-1956 (Helsinki: Books on demand, 2013)

Harjula, Mirko: Suomalaiset Venäjän sisällissodassa 1917-1922 (Helsinki: SKS, 2006)

Hatlie, Mark R.: Riga at War, 1914-1919: War and Wartime Experience in a Multi-ethnic Metropolis, Studien zur Ostmitteleuropaforschung, no. 30 (Marburg: Verlag Herder-Institut, 2014)

Hedén, Anne: ”Borgerliga storhetsdrömmar i neutralitetens ramverk. Det svenska stödet till det vita Finland och finansieringen av Svenska Brigaden” kirjassa Den röda våren, årsbok 2018 för Arbetarnas kulturhistoriska sällskap (Stockholm: AKS, 2018)

Heikkinen, Sakari: Paperia maailmalle: Suomen paperitehtaitten Yhdistys – Finnpap 1918-1996 (Helsinki: Otava, 2000)

Helanen, Vilho: Suomalaiset Viron vapaussodassa (Helsinki: Kirja, 1921)

Helanen, Vilho (ed.): Palava pensas. Elias Simojoen puheita (Porvoo: WSOY, 1942)

Helk, Vello: ”Dansk militaer och humanitaer indsats i Estland 1919” teoksessa: Om Danmarks historie 1900-1920. Festskrift til Tage Kaarsted (Odense: Odense universitetsforlag, 1988)

Hentilä, Marjaliisa & Hentilä, Seppo: Saksalainen Suomi 1918 (Helsinki: Siltala, 2016)

Hovi, Olavi & Joutsamo, Timo: Suomalaiset heimosoturit Viron vapaussodassa ja Itä-Karjalan heimosodissa 1918-1922, Turun Historiallinen Arkisto XXIV, (Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 1971)

Hovi, Kalervo: ”Ruokaa, juomaa, seksiä? Tallinnan ravintolakulttuurin historiaa”, Faravid 26/2002. Hovi, Kalervo: ”Modernization of Estonian society seen through the restaurant culture in Tallinn, 1918-1940”, Acta Historica Tallinnensia 7/2003 Hovi, Kalervo: Viinasodasta kynttiläiltoihin. Tallinnan ravintolakulttuurin historia 1918-1940 (Turku: Kirja-Aurora, 2002)

Hull, Isabel: Absolute Destruction. Military Culture and the Practices of War in Imperial Germany (Ithaca: Cornell University Press, 2005)

Jaanson, Kaido: Draakoni hambad: Rootsi Ja Taani palgasõdurid 1919. aastal Eestis (Tallinn: Eesti Raamat, 1987)

Jalonen, Jussi: ”Kaarlo Kurko ja Veikselin ihme” (https://agricolaverkko.fi)

Jekabsons, Eriks: Riga 1918. gada beigas – 1919. gada sakuma un Lielbritanijas karakugu eskadras Vecaka Virsnieka Lieciba par situaciju, Latvijas vestures instituta Žurnals, 3/2016 Juva, Einar W.: Rudolf Walden. 1878-1946 (Porvoo, WSOY, 1957)

Kallio, Sulo: Pohjalaisia Viron tantereella: Muistelmia Pohjan Poikain rykmentin II pataljoonan 6 komppanian osanotosta Wiron vapaustaisteluun (Oulu: Oma Kanta, 1922)

Kalm, Hans: Pohjan Poikain Retki (Porvoo: WSOY, 1921)

Kansi, Raija-Liisa: Ilmari Kiannon Vienan Karjala: erään Suur-Suomi unelman vaiheita (Helsinki: Otava, 1989)

Keskisarja, Teemu: Viipuri 1918 (Helsinki: Siltala, 2013)

Kettunen, Lauri: Laadogast Balatonini. Mälestusi 1918-1924 (Tartu: Tartu ülikooli kirjastus, 1999)

Kianto, Ilmari: Elämän ja kuoleman kentiltä. Sotarunoilija Aarni Suursalon vaikutelmia vapaussodasta (Helsinki: Otava, 1928)

Klingaman, William K.: 1919. The Year Our World Began (New York: St Martin's Press, 1987)

Koch, Hannsjoachim W.: Der deutsche Bürgerkrieg. Eine Geschichte der deutschen und österreichischen Freikorps 1918-1923 (Berlin: Ullstein, 1978)

Kotakallio, Juho: Hänen majesteettinsa agentit. Brittitiedustelu Suomessa 1918-1941 (Jyväskylä: Atena, 2014)

Kuldkepp, Mart: "Kaks majorit kahel pool Läänemerd. Väljaöeldu ja väljamõeldu Carl Axel Mothanderi romaanis President", Akadeemia, 2/2014 Kurko, Kaarlo: Weikselin ihme. Muistelmia Puolan–Venäjän sodasta v. 1920 (Helsinki: Säilä, 1939)

Kurko, Kaarlo: Sotatoimet Pietarin valloittamiseksi 1918-19 (Porvoo: WSOY, 1942)

Kuss, Susanne: German Colonial Wars and the Context of Military Violence (Cambridge: Harvard University Press, 2017)

Köhrer, Erich: Das wahre Gesicht des Bolschewismus. Tatsachen, Berichte, Bilder aus den baltischen Provinzen, November 1918 – Februar 1919 (Berlin: Verlag für Sozialwissenschaft, 1919)

Laulajainen, Leena: "Aino Mälkönen – sotilas (neiti)", Inkerin Kulttuurikanava 2/2009. Leino, Vesa: Oikeudenhoito suomalaisessa

vapaaehtoisjoukossa Viron vapaussodassa 1919. Julkaisematon Pro gradu -tutkielma (Jyväskylän yliopisto, 2001)

Lincoln, W. Bruce: Red Victory. A History of the Russian Civil War (New York: Simon and Schuster, 1989)

Liulevicius, V.G.: War Land on the Eastern Front. Culture, National Identity, and German Occupation in World War I (Cambridge: Cambridge University Press, 2000)

Luckett, Richard: The White Generals. An Account of the White Movement and the Russian Civil War (London: Routledge & Kegan Paul, 1987 [1971])

Lynn, John A.: Battle. A History of Combat and Culture (Cambridge: Westview Press, 2003)

Lähteenmaki, Maria: Väinö Voionmaa: puolue- ja geopoliitikko (Helsinki: SKS, 2014)

MacMillan, Margaret: The War that Ended Peace. How Europe Abandoned Peace for the First World War (London: Profile Books, 2013)

Manchester, William: The Arms of Krupp 1587-1968 (London: Michael Joseph, 1969)

Marttina, Paul: Miesten syöjiltä sijoilta. Muisteluksia Vienan ja Aunuksen vainovuosilta (Porvoo: WSOY, 1935)

Mawdsley, Evan: The Russian Civil War (Boston: Allen & Unwin, 1987)

Meinander, Henrik: Gustaf Mannerheim. Aristokrat i vadmal (Helsingfors: Otava, 2017)

Mennen, Kristian: "'Milksops' and 'Bemedalled Old Men': War Veterans and the Weimar Youth Generation in the Weimar Republic", Fascism. Journal of Comparative Fascist Studies 6/2017 Moffat, Ian C.D.: The Allied Intervention in Russia 1918-1920. The Diplomacy of Chaos (Houndsmills: Palgrave Macmillan, 2015)

Mothander, Carl: Presidenten. En oblodig revolutionshistoria (Stockholm: Lars Höckerbergs bokförlag, 1923)

Mothander, Carl: Baroner, bönder och bolsjeviker i Estland (Helsingfors: Holger Schildt, 1943)

Niinistö, Maunu: Uuno Kailas. Hänen elämänsä ja hänen runoutensa (Helsinki: WSOY, 1956)

Niinistö, Jussi, Mattila, Jukka I. & Walter, Hannes: Pohjan Pojat. Kuvahistoria suomalaisen vapaaehtoisrykmentin vaiheista Viron Vapaussodassa 1919 (Helsinki: LAK-kustannus, 1999)

Nordström, Ragnar: Voitto tai kuolema. Jääkärieverstin elämä ja perintö (Helsinki: WSOY, 1996)

Nygård, Toivo: Suur-Suomi vai lähiheimolaisten auttaminen? Aatteellinen heimotyö itsenäisessä Suomessa (Helsinki: Otava, 1978)

Nyyssönen, Heino: Tasavallan loppu? Unkarin demokratian romahdus (Jyväskylä: Atena, 2017)

Pekkola, Sulo-Weikko: Ihmisten kiusana (Porvoo: WSOY, 1928)

Pohjala, Kyllikki: Pohjan Poikain Matkassa. Muistelmiani Viron retkeltä keväällä v. 1919 (Porvoo: WSOY, 1920)

Pohjala, Kyllikki: Kuljin tietäni (Porvoo: WSOY, 1966)

Pohjonen, Juha & Silvennoinen, Oula: Tuntematon Lauri Törni (Helsinki: Otava, 2013)

Polvinen, Tuomo: J.K. Paasikivi: valtiomiehen elämäntyö I osa, 1870-1918 (Porvoo: WSOY, 1989)

Preben-Hansen, Bernadette: Bondefanget til borgerkrigen: Det danske korstog til ærkeenglen Michaels by (Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2015)

Railo, Eino: Kynällä ja kiväärillä. ”Sissin” pakinoita itsenäisyys- ja vapaustaistelumme ajalta (Porvoo: WSOY, 1918)

Railo, Eino: Kyösti Wilkuna. Ihmisenä, kirjailijana, itsenäisyysmie- henä. Jälkimmäinen osa (Helsinki: Kirja, 1930)

Rantanen, Henri: Vapaus ja veljeys vai viha ja pelko? Suomalaisvapaaehtoisten lähtömotiivit Viron vapaussotaan vuosina 1918-1920 (Helsinki: Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta, 2018)

Reed, John: Kymmenen päivää jotka järisyttivät maailmaa (Helsinki: Yhteistyö, 1977)

Rislakki, Jukka: Latvian kohtalonvuodet. Krišjanis Berkiksen ja Hilma Lehtosen tarina (Helsinki: SKS, 2005)

Roerkohl, Anna: Hungerblockade und Heimatfront. Die kommunale Lebensmittelversorgung in Westfalen während des Ersten Weltkrieges (Stuttgart, 1991)

Roselius, Aapo: Teloittajien jäljillä. Valkoisten väkivalta Suomen sisällissodassa (Helsinki: Tammi, 2006)

Roselius, Aapo: Isänmaallinen kevät. Vapaussotamyytin alkulähteillä (Helsinki: Tammi, 2013)

Rosenthal, Reigo: Loodearmee (Tallinn: Argo, 2006)

Sainio, J.E.: Pohjan pojat Virossa: Kuvauksia suomalaisten osanotosta Viron vapaustaisteluun (Helsinki: Otava, 1919)

Salo, Urmas: ”Paju lahing: müüt ja tegelikkus”, Ajalooline Ajakiri 3/2000 Salomon, Ernst von: Die Geächteten (Berlin: Rowohlt, 1930)

Sauer, Bernhard: Vom ”Mythos eines ewigen Soldatentums”. Der Feldzug deutscher Freikorps im Baltikum im Jahre 1919, Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, 10/1995 Saxenius, Henrik: Livsöden bland de svenska frivilliga eefter krigsdel- tagandet – ett klassperspektiv. kirjassa

Den röda våren, årsbok 2018 för Arbetarnas kulturhistoriska sällskap (Stockholm: AKS, 2018)

Schiller, Karl: En av de svenske i främmande land (Stockholm: Norstedt & Söners 1919)

Schulze, Hagen: Freikorps und Republik 1918-1920 (Boppard am Rhein: Harald Boldt Verlag, 1969)

Sepp, Helena: ”Suomen silta kohtalon siltana 1919-1940” teoksessa Haataja, Lauri, Roiko-Jokela, Heikki ja Seppänen, Heikki (ed.): Etelän tien kulkija – Vilho Helanen 1899-1952 (Jyväskylä: Atena, 1997)

Sillanmäki, Jouni: Junalla kotiin. Pohjan Poikien rykmentti Viron vapaussodassa. Julkaisematon Pro gradu -tutkielma (Turun yliopisto, 1994)

Silvennoinen, Oula: Paperisydän. Gösta Serlachiuksen elämä (Helsinki: Siltala, 2012)

Silvennoinen, Oula, Tikka, Marko & Roselius, Aapo: Suomalaiset fasistit. Mustan sarastuksen airuet (Helsinki: WSOY, 2016)

Snyder, Timothy: Bloodlands. Europe between Hitler and Stalin (New York: Basic Books, 2010)

Tepora, Tuomas: ”Heimoveljiä, valkobandiitteja, punikin perkeleitä: valkoisen j apunaisen Suur-Suomen aate- ja tunnehistoriaa ennen toista maailmansotaa”, teoksessa: Kirves, Jenni ja Näre, Sari (ed.): Luvattu maa. Suur-Suomen unelma ja unohdus (Helsinki: Johnny Kniga, 2014)

Theweleit, Klaus: Male Fantasies, vol. 1. Women, Floods, Bodies, History (Minneapolis, Univeristy of Minnesota Press, 1987)

Theweleit, Klaus: Male Fantasies, vol. 2. Male Bodies: Psychoanalyzing the White Terror (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989)

Tikka, Marko & Arponen, Antti: Koston kevät. Lappeenrannan teloitukset 1918 (Porvoo: WSOY, 1999)

Tikka, Marko: Terrorin aika. Suomen levottomat vuodet 1917-1921 (Helsinki: Ajatus, 2008)

Tuikka, Timo J.: Kekkosen takapiru. Kaarlo Hillilän uskomaton elämä (Helsinki: Otava, 2011)

Tuompo, Wiljo E.: Sukellusveneellä UC 57 vapaussotaan (Helsinki: Sanatar, 1934)

Ullman, Richard H.: Britain and the Russian Civil War, November 1918 – February 1920 (Princeton: Princeton University Press, 1968)

Vahtola, Jouko: Nuorukaisten sota. Suomen sotaretki Aunukseen 1919 (Helsinki: Otava, 1997)

Vahtola, Jouko: ”Suomi suureksi – Viena vapaaksi”. Valkoisen Suomen pyrkimykset Itä-Karjalan valtaamiseksi vuonna 1918 (Rovaniemi: Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys, 1988)

Waite, Robert G.L.: Vanguard of Nazism. The Free Corps Movement in Postwar Germany 1918-1923 (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1952)

Vares, Vesa: ”Hans Kalm ja suurpolitiikka – tottelemattomuudella miltei maailmanhistoriaan”, Sotahistoriallinen Aikakauskirja 9/1990 Vares, Vesa: Konservatiivi ja murrosvuodet: Lauri Ingman ja hänen poliittinen toimintansa vuoteen 1922 (Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1993)

Vares, Vesa: Vanhasuomalainen Lauri Ingman ja hänen poliittinen toimintansa (Porvoo: WSOY, 1996)

Wester, Sivert: Martin Ekström. Orädd frivillig i fem krig (Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1986)

Wrangell, Wilhelm: Geschichte des Baltenregiments. Das Deutschtum Estlands im Kampfe gegen den Bolschweismus 1918-1920 (Reval: F. Wassermann, 1928)

Zetterberg, Seppo: Viro ja Suomi. 1917-1920 (Jyväskylä: Docendo, 2018)

Zetterberg, Seppo: Suomi ja Viro 1917-1919: Poliittiset suhteet syksystä 1917 reunavaltiopolitiikan alkuun. (Helsinki: Suomen Historiallinen Seura, 1977)

Table of Contents

Cover Page
Estul sălbatic : expedițiile războiului finlandez spre est și criza est-europeană 1918-1921
Cuvânt înainte
PRIMA PARTE:
1918
Țara Războiului
Luptătorii libertății
Securea războiului
Era intuiției
Chemarea sălbăticiei
Țara viitorului
„Copiii liberi ai Finlandei independente”
Inima întunericului
„Gentilomi prăpădiți, suferinzi de boli venerice”
Fata Morgana
Furtuna păcii
O zi neagră pentru Germania
„O carcasă colosală”
„Mare și indivizibilă”
Estonia strigă după ajutor
Oamenii fulger
PARTEA A DOUA:
Primăvara anului 1919
Marșul de concentrare
Ziua de Anul Nou
„Javrele lui Noske”
Oststaat – „Statul estic”
Mania estonă
Recrutarea militară vine împotriva bolșevismului
Und doch – „Și totuși…”
Câinii războiului
Frenezia
„Vai și amar de tine, Estonie!”

„Jägerii cap-de-urs”
„Cadavrele să le jefuim, altfel de foame murim”
Svenskt bottenskrap – „Scursuri suedeze”
Tâlharii
Hannibal ad portas
Puciul baltic
Moștenitorii drapelului danez
„Tabăra militară a lui Wallenstein”
„De ce e atâta liniște?”
PARTEA A TREIA:
Vara anului 1919
Imperium Fenicum
„Și astfel se naște statul finlandez!”
„Acum trebuie să mergem”
Orașul războiului
Asaltul
„Cele mai jalnice colțuri ale Europei”
Până aici a venit Alexandru
„Pentru Dumnezeu, ne-am câștigat moartea!”
„Sabia dreptății poporului”
Cruciații milei
„Așadar, veți reuși să cuceriți Petrogradul?”
Wenden – Cēsis – Võnnu
„Și totul a fost în zadar”
PARTEA A PATRA:
Toamna anului 1919
Turnurile aurite din Petrograd
„Posedați de Satana, mai răi decât păgânii”
Principele
Nodul gordian
Dealurile din Pulkovo
Thorensberg
Dama de pică
„Moartea călărește în pădurile Curlandei”
„Nu există pace în treaba asta”
Videant consules
„Curând pornim iarăși la drum!”

Note
Bibliografie